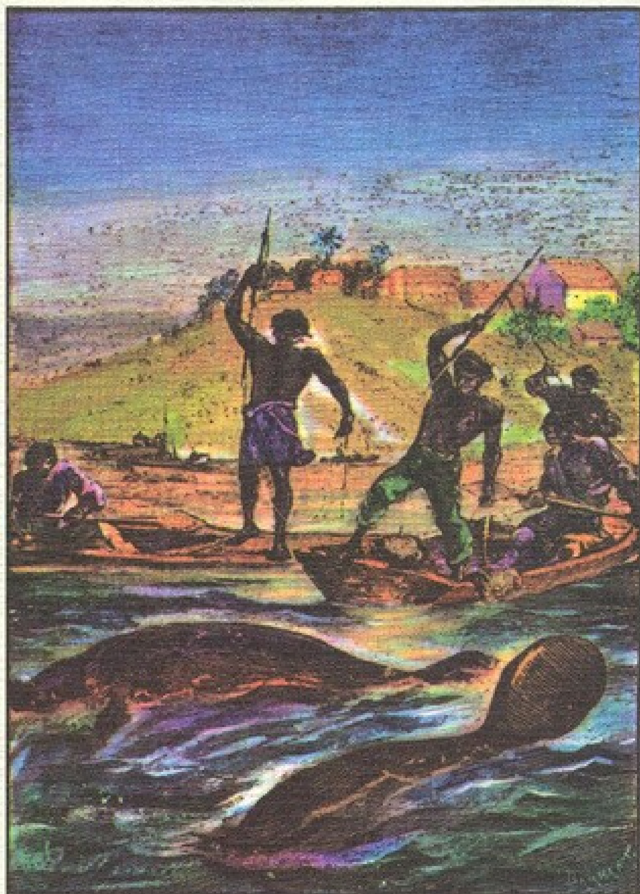
Jules Verne

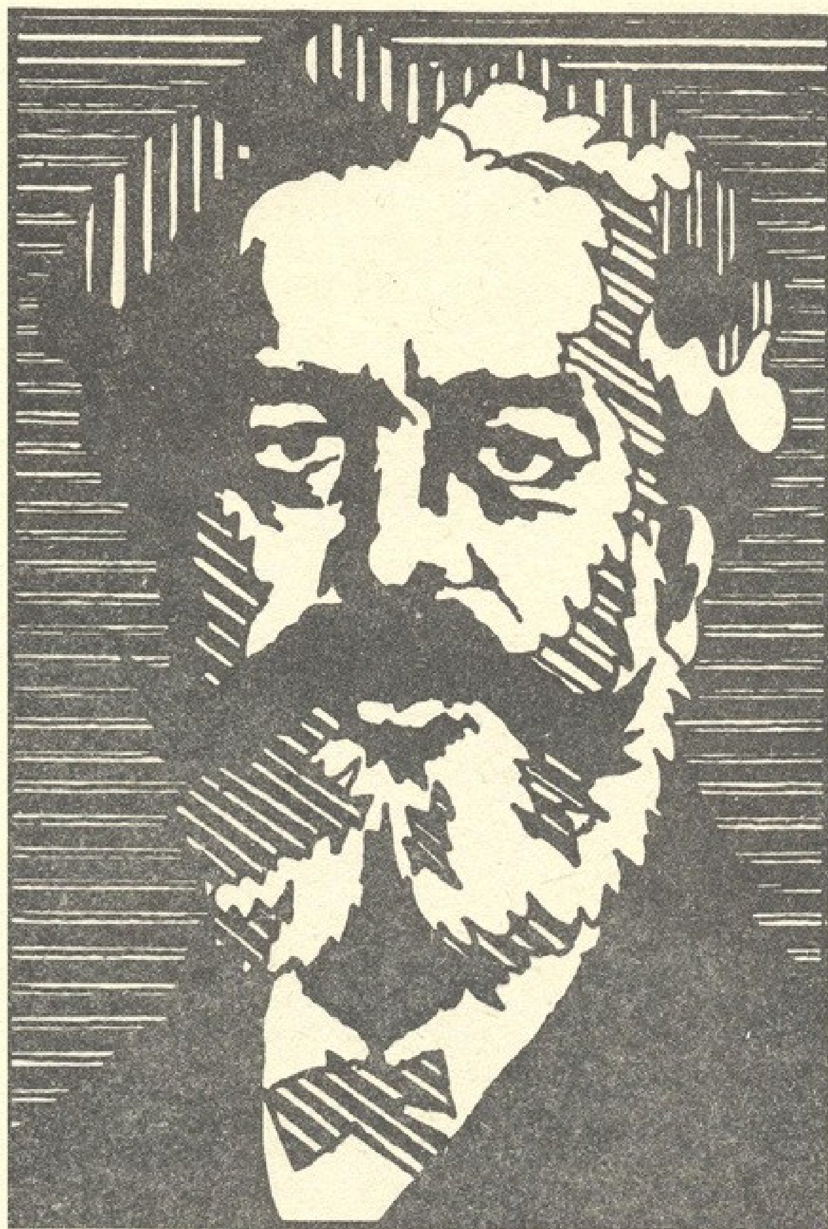
800 de leghe pe Amazon

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010

Jules Verne
27

Jules Verne

800 de leghe pe Amazon

ÎN ROMÂNEŞTE DE PAULA GĂZDARU

Prezentarea grafică: Val Munteanu

Ilustraţiile de BENET reproduse după volumul original

Jules Verne
La Jangada
Huit cents lieuies sur l'Amazone
Edition Hetzel

EDITURA ION CREANGĂ – BUCUREŞTI, 1981

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1 UN PÂNDAR DE CODRU

Phyjslyddqjdzxgasgzzqqehxgkfndrxujugiocytdxvksbxhhuypohd
vyrymhuhpaydkjoxphetozsletozsletnpmvffovpdpajxhyynojyggay
meqynfuqlnmxlyfgsiizmqiztlbqgsqeubvnrcredgruzblrmxyhqhpzd
rrgcrohepqxufivvrplphonthvddqjhqsntzhhhnfepmqkyiniexktogzg
kyimmfvijdqdpzjqsykrplxhxqrymvklohhhotozvdksopsuvjhd.

Omul care ţinea în mână documentul, al cărui ultim alineat era alcătuit din această ciudată înşiruire de litere, rămase câteva clipe îngândurat, după ce-l mai citi o dată cu luare-aminte. Documentul cuprindea o sută de astfel de rânduri, care nu erau măcar despărţite în cuvinte. Părea că fusese scris cu mulţi ani în urmă, şi timpul îngălbenise foaia groasă de hârtie acoperită cu aceste hieroglife.

Dar oare după ce reguli fuseseră înşiruite literele? Numai omul acesta ar fi putut s-o spună. Sunt pe lume limbaje cifrate, asemănătoare încuietorilor de la casele de bani moderne; ele îşi păstrează taina în acelaşi fel: combinaţiile în care se află dezlegarea sunt de ordinul milioanelor şi viaţa întreagă a unui calculator n-ar ajunge să le inventarieze. Ca să deschizi o casă de bani îţi trebuie «cuvântul cheie»; pentru citirea unei asemenea criptograme îţi trebuie «cifrul». După cum vom vedea, cea de faţă avea să reziste celor mai ingenioase încercări, şi încă în împrejurări deosebit de grave. Omul care terminase de recitit documentul nu era decât un simplu pândar de codru.

Sub denumirea de «capitães do mato» sunt cunoscuţi în Brazilia agenţii însărcinaţi cu urmărirea sclavilor fugiţi. Această funcţie datează de prin 1722. Pe atunci, ideile anti-sclavagiste erau împărtăşite doar de câţiva filantropi. A trebuit să treacă mai bine de un secol înainte ca popoarele civilizate să le accepte şi să le pună în practică. Se pare că dreptul de a fi liber,

stăpân pe sine, este cel dintâi drept firesc al omului şi, cu toate acestea, s-au scurs mii de ani până să le vină câtorva naţiuni gândul lăudabil de a-l recunoaşte.

În 1852 — an în care se va desfăşura această povestire — mai existau în Brazilia sclavi, deci şi pândari de codru care să-i vâneze. Anumite considerente de ordin economic întârziaseră ora emancipării totale; dar, încă de pe atunci, negrul avea dreptul să se răscumpere, iar copiii lui se năşteau liberi. Prin urmare, nu era departe ziua în care această ţară minunată, întinsă cât trei sferturi din Europa, n-avea să mai numere nici un sclav printre cele zece milioane de locuitori ai săi.

La drept vorbind, şi funcţia de pândar de codru era sortită dispariţiei, astfel că în perioada aceea câştigurile ce se realizau de pe urma prinderii fugarilor se micşoraseră simţitor. Cu ani în urmă, când meseria era mult mai bănoasă, pândarii de codru alcătuiau o lume de aventurieri, în marea lor majoritate vagabonzi sau dezertori, prea puţin demni de stimă. Se-nţelege de la sine că şi la ora aceea vânătorii de sclavi aparţineau drojdiei societăţii, şi, de bună seamă, omul cu documentul nu se deosebea de puţin onorabila tagmă a «capitães do mato».

Se numea Torres şi nu era nici metis, nici indian, nici negru, ca majoritatea camarazilor săi. Era un alb de origine braziliană, cu ceva mai multă învăţătură decât i-ar fi cerut situaţia lui actuală. De fapt era şi el un declasat, ca mulţi alţii ce pot fi întâlniţi în ţinuturile îndepărtate ale Lumii Noi. Şi, într-o perioadă în care legile braziliene interziceau mulatrilor sau altor locuitori cu sânge amestecat anumite funcţii, dacă i se aplica şi lui această interdicţie nu era din cauza originii, ci a purtării nedemne de care dăduse dovadă. Dealtfel, în clipa de faţă Torres nu se mai afla în Brazilia. Trecuse de curând graniţa şi rătăcea de câteva zile prin pădurile peruane prin care-şi croieşte drum Amazonul de Sus.

Torres era un bărbat de vreo treizeci de ani, robust, asupra căruia oboseala unei vieţi zbuciumate nu părea să fi lăsat urme, datorită temperamentului său cu totul deosebit şi sănătăţii lui de fier.

Era de statură mijlocie, cu umeri laţi, cu trăsături regulate, mersul hotărât, cu obrazul bronzat de arşiţa tropicelor şi acoperit de o barbă neagră şi deasă. Ochii lui, adânciţi sub sprâncenele îmbinate, te săgetau cu privirea vie, dar tăioasă, a omului lipsit de scrupule. Înainte chiar de a se fi bronzat datorită climei, faţa lui nu numai că nu roşea cu uşurinţă, ci,dimpotrivă, mai degrabă se schimonosea sub înrâurirea unor patimi nesăbuite.

Torres era îmbrăcat ca un hoţ de codru. Hainele lui vădeau o întrebuinţare destul de îndelungată: purta o pălărie din piele cu boruri largi, aşezată la nimereală, şi un pantalon din lână groasă, vârât în carâmbii cizmelor grele, alcătuind partea cea mai trainică a veşmintelor sale; peste toate acestea, un «poncho» decolorat, îngălbenit, nu lăsa să se vadă nici cum era haina, nici cum fusese odinioară vesta ce-i acoperea pieptul.

Dar, dacă Torres fusese pândar de codru, era limpede că nu-şi mai exercita meseria — cel puţin în condiţiile de faţă. Asta se vedea după lipsa mijloacelor de apărare sau de atac, a armelor de foc necesare în urmărirea negrilor. N-avea nici puşcă, nici revolver. Doar la cingătoare purta o unealtă care aducea mai degrabă cu o sabie decât cu un cuţit de vânătoare şi căreia i se spune «manchetta». Pe lângă asta, Torres mai era înarmat cu o «enchada», un fel de săpăligă folosită îndeosebi la urmărirea tatuşilor şi agutişilor ce mişună prin pădurile Amazonului de Sus, unde animalele sălbatice sunt, în general, puţin de temut.

Oricum, în ziua aceea, de 4 mai 1852, aventurierul trebuie că era deosebit de cufundat în lectura documentului asupra căruia îşi aţintise privirea, sau poate că, obişnuit să rătăcească prin pădurile Americii de Sud, rămânea cu totul nesimţitor la frumuseţea lor. Fapt este că nimic nu-l putea smulge din îndeletnicirea sa: nici strigătul prelungit al maimuţelor urlătoare, asemuit, pe drept cuvânt, de către domnul Saint-Hilaire cu zgomotul făcut de securea tăietorului de lemne când se abate peste crengile copacilor; nici zăngănitul sec al inelelor şarpelui cu clopoţei, puţin agresiv, ce-i drept, dar foarte veninos; nici vocea ţipătoare a broaştei cornute, socotită cea mai hidoasă dintre reptile; nici chiar orăcăitul grav şi sonor al broaştei mugitoare, care, dacă nu poate avea pretenţia că-l depăşeşte în mărime pe bou, îl egalizează prin sonoritatea mugetelor.

Torres nu auzea nimic din tot vacarmul acesta care alcătuieşte vocea complexă a pădurilor din Lumea Nouă. Culcat la rădăcina unui copac falnic, nu se ostenea măcar să admire coroana înaltă a acestui «pao ferro» sau lemn de fier, cu scoarţa întunecată, densă, tare ca metalul pe care-l înlocuieşte în confecţionarea armelor şi uneltelor indianului sălbatic. Nu! Cu totul absorbit de gândurile sale, pândarul de codru sucea şi răsucea în mână ciudatul document. Cu ajutorul cifrului, ştiut doar de el, atribuia fiecărei litere valoarea ei reală; citea, verifica înţelesul acestor rânduri, pe care nimeni altul nu le-ar fi priceput, şi zâmbea cu răutate.

Apoi începu să murmure cu glas scăzut fraze pe care nu le putea auzi nimeni în pustietatea acestui colţ al pădurii peruane şi pe care nimeni n-ar fi fost în stare să le înţeleagă.

— Da, spuse el, iată o sută de rânduri foarte clar scrise, având pentru cine ştiu eu o însemnătate de care el nici habar nu are. Acest cineva e bogat! Pentru el e o chestiune de viaţă sau de moarte, şi, peste tot, aşa ceva se plăteşte scump! Privind documentul cu ochi lacomi, adăugă:

— Un milion de reis[1] pentru fiecare cuvânt din ultima frază ar face o sumă frumuşică! Şi ce valoare are fraza asta! Rezumă în ea întregul document! Ea dezvăluie adevăratele nume ale unor persoane! Dar, înainte de a încerca s-o înţelegi, ar trebui să începi prin a stabili numărul cuvintelor pe care le cuprinde şi, chiar după aceea, tot îţi scapă sensul real!

Spunând acestea, Torres începu să socotească în minte:

— Sunt cincizeci şi opt de cuvinte, exclamă el, ceea ce ar face cincizeci şi opt de milioane de reis. Cu o sumă ca asta poţi trăi în Brazilia, în America, oriunde ai dori, fără să munceşti! Şi ce s-ar întâmpla dacă toate cuvintele din document mi-ar fi plătite cu acelaşi preţ! Aş avea de numărat sute de milioane de reis. Ţin în mână prilejul de a realiza o avere şi aş fi cel mai mare dintre nătărăi dacă l-aş pierde.

Lui Torres i se părea de pe acum că pipăie suma uriaşă, că strânge în mână fişicurile de aur.

Dintr-o dată, gândurile sale porniră pe alt făgaş.

— În sfârşit, strigă el, sunt aproape de ţintă şi n-o să-mi pară rău de osteneala drumului care m-a purtat de pe malul Atlanticului până la albia Amazonului de Sus! S-ar fi putut ca omul acesta să fi părăsit America, să fi fost acum peste mări şi ţări şi atunci cum aş mai fi dat de el? Dar nu! Este acolo şi, dacă m-aş urca în vârful unuia dintre copaci, aş zări acoperişul casei în care locuieşte cu tot neamul lui.

Apoi, luând hârtia şi fluturând-o cu o mişcare nestăpânită, spuse:

— Chiar azi mă voi afla în faţa lui! Chiar azi va şti că onoarea lui atârnă de aceste rânduri. Şi când va dori să cunoască cifrul care să-i îngăduie să le citească, ei bine, va trebui să plătească acest cifru! Dacă vreau, îl va plăti cu toată averea, cu tot sângele lui! Ah, mii de draci! Respectabilul camarad care mi-a încredinţat acest document preţios, care mi-a indicat unde-l voi putea găsi pe fostul său tovarăş şi numele

[1] Reis — monedă peruană şi braziliană.

sub care se ascunde de atâţia ani, acest respectabil camarad nu bănuia câtuşi de puţin ce bogăţie mi-a pus în mână!

Torres mai privi o ultimă dată documentul îngălbenit şi, după ce-l împături cu grijă, îl închise într-o cutie cilindrică de aramă ce-i slujea totodată drept portmoneu.

De fapt, toată averea lui Torres era cuprinsă în această cutie, cât un portţigaret de mare, aşa că în nici o ţară din lume el n-ar fi putut trece drept un om bogat. Avea acolo câteva monede de aur din statele înconjurătoare: doi dubli condori din Statele Unite ale Columbiei, valorând fiecare în jur de o sută de franci, bolivari venezuelieni cam de aceeaşi valoare, de două ori pe atâţia soli peruani, câţiva escudos chilieni, echivalentul a cel mult cincizeci de franci, şi nişte mărunţiş. Dar totul la un loc nu făcea decât suma rotundă de cinci sute de franci, şi chiar această sumă lui Torres i-ar fi fost greu să mărturisească unde şi cum a dobândit-o.

Tot ceea ce se poate spune este faptul că în urmă cu câteva luni, după ce părăsise pe neaşteptate meseria de pândar de codru pe care o exercita în provincia Para, Torres urcase pe firul Amazonului şi trecuse graniţa pe teritoriul peruan.

Dealtminteri, aventurierului nu-i trebuia mare lucru ca să-şi ducă zilele. Pe ce să cheltuiască? Nimic pentru locuinţă, nimic pentru îmbrăcăminte. Pădurea îi dădea hrana pe care şi-o pregătea fără prea multă osteneală, după obiceiul hoţilor de codru. Câţiva reis îi ajungeau pentru tutunul pe care şi-l cumpăra de pe la misiuni sau de prin sate, ca şi rachiul din ploscă. Cu bani puţini putea străbate un drum lung.

După ce vârâse hârtia în cutia de metal, al cărei capac se închidea ermetic, în loc să o pună în buzunarul hainei ce o purta sub poncho, dintr-un exces de prevedere, Torres socoti că e mai bine s-o ascundă prin apropiere, chiar în scorbura de la rădăcina copacului sub care se aşezase.

Această imprudenţă avea să-l coste scump!

Era foarte cald şi zăpuşitor. Dacă biserica din târguşorul învecinat ar fi avut un orologiu, acest orologiu ar fi bătut orele două după-amiază şi Torres i-ar fi auzit sunetul purtat de vânt, căci până acolo nu erau mai mult de două mile.

Dar fără îndoială că lui nu-i păsa de oră. Obişnuiţi să se călăuzească după înălţimea, mai mult sau mai puţin exact calculată, a soarelui deasupra orizontului, aventurierilor nu le place să-şi orânduiască viaţa după o disciplină militară. Mănâncă atunci când vor sau când pot. Dorm unde şi când îi apucă somnul. Dacă masa nu le este întotdeauna întinsă, patul le este oricând aşternut sub un copac, pe muşchiul moale din

desişul pădurii. Dealtfel, Torres nu era deloc pretenţios în ceea ce priveşte confortul. Umblase aproape toată dimineaţa, şi acum, după ce mâncase puţin, simţea nevoia să doarmă. După două-trei ore de somn avea să fie din nou în stare să pornească la drum. Se culcă deci în iarbă, cuibărindu-se cât putu de bine şi aşteptând să-i vină somnul.

Torres făcea parte din categoria oamenilor care nu pot adormi fără să-şi fi satisfăcut anumite tabieturi. În primul rând obişnuia să dea pe gât o duşcă de rachiu tare, după care fuma o pipă. Rachiul stimulează creierul, iar fumul tutunului se contopeşte cu fumul viselor. Cel puţin asta era părerea lui.

Torres începu deci prin a duce la gură o ploscă pe care o purta la cingătoare. Ea conţinea o băutură cunoscută în Peru sub numele de «chica», iar pe malurile Amazonului de Sus, sub cel de «caysuma». Aceasta se obţine prin distilarea rădăcinii de manioc dulce, fermentat în prealabil, căruia pândarul de codru, ca un om cu cerul gurii argăsit, socotea de cuviinţă să-i mai adauge o cantitate serioasă de tafia.

După ce bău câteva înghiţituri din acest amestec, Torres scutură plosca şi constată cu părere de rău că era aproape goală.

— Trebuie umplută! spuse el. Apoi, scoţând o pipă scurtă din rădăcină de copac, o îndesă cu tutunul acela acru şi grosolan din Brazilia, făcut din foile vechiului soi «petun», adus în Franţa de către Micot, cel căruia i se datorează degradarea celei mai productive şi mai răspândite dintre solanee.

Tutunul acela nu semăna nici pe departe cu soiul ales, produs de manufacturile franceze, dar Torres nu era mai pretenţios în privinţa asta decât într-altele. Scăpără amnarul, dădu foc la puţină substanţă vâscoasă, dintr-aceea pe care o secretă unele himenoptere, cunoscută sub numele de «răşina furnicilor», şi îşi aprinse pipa.

După al zecelea fum i se închiseră ochii, pipa îi scăpă din mână şi adormi, sau mai degrabă căzu într-un fel de toropeală vecină cu somnul.

Capitolul II HOŢ ŞI PĂGUBAŞ

Torres dormea cam de o jumătate de oră când printre copaci se auzi un foşnet. Era un zgomot de paşi uşori, de parcă cel ce venea era cu picioarele goale, umblând cu băgare de seamă ca să nu-l audă nimeni.

Dacă în clipele acelea ar fi avut ochii deschişi, prima grijă a aventurierului ar fi fost să-şi ia măsuri de apărare împotriva oricărei apropieri suspecte. Dar nu se trezi, astfel că cel care înainta ajunse la zece paşi de el, fără să fi fost zărit.

Nu era un om, ci o «guariba».

Dintre toate maimuţele cu coadă apucătoare care bântuie pădurile Amazonului de Sus — sahuişi cu siluete graţioase, sajuşi cu coarne, monoşi cu blană cenuşie, saguini cu chipul schimonosit ca o mască — de bună seamă că guariba este cea mai originală. Prietenoasă, prea puţin primejdioasă, foarte deosebită în privinţa asta de «mucura» cea sălbatică şi murdară, nu-i place singurătatea şi umblă de obicei în grup. Prezenţa ei este vestită de la distanţă printr-un concert de glasuri monotone, asemănătoare rugăciunilor psalmodiate ale dascălilor. Dar dacă nu e rea din fire, nici nu trebuie s-o ataci fără să-ţi iei măsuri de prevedere. În orice caz, după cum se va vedea, călătorul pe care-l găseşte dormind şi fără putinţă de apărare nu este deloc în afară de primejdie.

Maimuţa asta, căreia în Brazilia i se spune «barbado», este foarte solidă. Supleţea şi vigoarea braţelor fac din ea un animal puternic, la fel de apt pentru luptă la sol cât şi pentru sărituri din cracă în cracă, pe vârfurile uriaşilor pădurii.

Înainta prevăzătoare, cu paşi mărunţi. Trăgea cu ochiul în dreapta şi-n stânga, mişcându-şi repede coada. Natura nu s-a mulţumit să dea patru mâini acestor reprezentanţi ai rasei simiene, ceea ce face din ei nişte cvadrumani; s-a arătat şi mai generoasă, dându-le-o şi pe a cincea, pentru că extremitatea apendicelui lor codal are însuşirea perfectă de a apuca.

Guariba se apropie fără zgomot, agitând o bâtă zdravănă care, mânuită de braţul ei viguros, putea deveni o armă de temut. Pesemne că-l zărise de câteva minute pe omul culcat sub copac, dar, fără îndoială, nemişcarea acestuia o îndemnase să vină să-l privească mai îndeaproape. Aşadar, înainta cu oarecare şovăială, până ce ajunse la trei paşi de el.

Pe chipul ei păros se aşternu o strâmbătură care-i descoperi dinţii ascuţiţi, de culoarea fildeşului, iar bâta din laba ei se mişcă într-un fel puţin liniştitor pentru pândarul de codru.

Fără-ndoială că Torres nu-i stârnea gânduri prietenoase. Avea oare pricină de duşmănie împotriva acestui reprezentant al speciei umane pe care întâmplarea îl lăsa, fără apărare, în voia ei? Tot ce se poate! Se ştie cât de bine şi-aduc aminte unele animale de răul ce li s-a făcut şi poate că şi acesta a avut de pătimit cândva de pe urma hoţilor de codru.

Îndeosebi pentru indieni, maimuţa constituie un vânat foarte căutat şi, de orice specie ar fi, o hăituiesc cu stăruinţa unui Nemrod[1] nu numai pentru plăcerea de a o vâna, cât mai ales pentru plăcerea de a o mânca.

Oricum, dacă guariba nu păru dispusă să inverseze de data aceasta rolurile, dacă nu merse până acolo încât să uite că natura a făcut din ea o simplă erbivoră şi să-i vină poftă să-l ronţăie pe pândar, păru cel puţin foarte hotărâtă să-l nimicească pe unul din duşmanii ei fireşti.

De aceea, după ce-l privi câteva minute, guariba începu să se învârtească în jurul copacului. Păşea încet, ţinându-şi răsuflarea, dar se apropia din ce în ce. Atitudinea ei era ameninţătoare, expresia chipului sălbatică. Nimic mai uşor decât să-l zdrobească dintr-o lovitură pe omul acesta nemişcat, astfel că viaţa lui Torres nu mai atârna decât de un fir de păr.

Guariba se opri pentru a doua oară lângă copac, îşi alese un loc de unde să aibă la îndemână capul celui adormit şi ridică bâta să-l lovească.

Dar, dacă Torres dăduse dovadă de lipsă de prevedere lăsând cutia cu documentul şi banii în scorbura rădăcinii, această lipsă de prevedere îi salvă viaţa. O rază de soare, furişată printre ramuri, căzu pe cutia al cărei metal lucios sclipi ca o oglindă. Cu frivolitatea caracteristică speciei, maimuţa fu imediat impresionată. Gândurile ei — dacă un animal poate avea gânduri — luară imediat o altă întorsătură. Se aplecă, înhăţă cutia, se dădu câţiva paşi înapoi şi, ridicând-o în dreptul ochilor, o privi uimită, mişcând-o în bătaia soarelui. Uimirea îi crescu şi mai mult când auzi zornăind monedele ce se aflau înăuntru. Sunetul lor o încânta. Era ca o jucărioară în mâinile unui copil. O duse apoi la gură şi dinţii ei scrâşniră pe metal, dar nu încercă să-l sfarme.

Fără îndoială, guariba crezuse că a dat de vreun fruct necunoscut ei, un fel de alună uriaşă, foarte strălucitoare, cu un miez care se mişca liber în coajă. Dar, dacă-şi înţelese repede greşeala, asta nu era o pricină să arunce cutia. Dimpotrivă, o strânse mai tare în laba stângă, dând drumul bâtei care lovi în cădere o ramură uscată.

La zgomotul acesta Torres se trezi şi, cu repeziciunea oamenilor obişnuiţi să stea la pândă, la care trecerea de la somn la starea de veghe se face dintr-o dată, fu imediat în picioare.

Torres îşi dădu repede seama cu cine avea de-a face.

---

[1] Nemrod — Rege caldean din antichitate, vânător pasionat, devenit simbol al vânătorului iscusit.

— O guariba! strigă el.

Apucându-şi cuţitul aşezat alături, se puse în gardă.

Speriată, maimuţa dădu imediat înapoi şi, mai puţin vitează în faţa unui om treaz decât în faţa unuia adormit, făcu un salt şi se pierdu printre copaci.

— Era şi timpul! îşi spuse Torres. Nemernica m-ar fi răpus fără nici o sfială.

Deodată zări preţioasa lui cutie în labele maimuţei care, oprită la vreo douăzeci de paşi, îl privea strâmbându-se, de parcă ar fi vrut să-i dea cu tifla.

— Păcătoasa! adăugă el. Nu m-a ucis, dar aproape că mi-a făcut mai mult rău! M-a jefuit!

Nu-l nelinişte gândul că în cutie erau toţi banii lui. Ceea ce-l făcuse să sară în sus era faptul că acolo se afla documentul acela a cărui pierdere atrăgea după ea şi zădărnicirea tuturor planurilor sale.

— Mii de draci! strigă el.

Şi voind să-şi recapete cu orice preţ cutia, Torres porni în urmărirea guaribei.

Era conştient că nu-i va fi uşor să prindă din urmă un animal atât de iute. Pe pământ alerga prea repede; în copaci se căţăra prea sus. Numai un glonte, bine ţintit, ar fi putut s-o oprească din fuga sau din zborul ei; dar Torres n-avea nici o armă de foc. Sabia-cuţit şi săpăliga i-ar fi venit de hac guaribei numai dacă ar fi putut s-o lovească.

Îşi dădu repede seama că nu va putea ajunge maimuţa decât dacă o va lua prin surprindere. Torres trebuia, aşadar, să folosească viclenia. Să se oprească, să se ascundă după trunchiul vreunui copac, să se vâre printre tufişuri, s-o facă să stea locului, fie să se întoarcă din drum; alte căi nu avea. Întrebuinţând aceste mijloace, îşi începu urmărirea; dar, când pândarul se făcea nevăzut, maimuţa-l aştepta liniştită să se ivească din nou, astfel că Torres se istovea fără folos.

— Blestemată guaribă! exclamă el în curând. N-am să-i vin niciodată de hac şi mă poate duce aşa până la graniţa braziliană. Dacă ar lăsa măcar cutia! Dar nu! O distrează zornăitul monedelor de aur! Ah, hoaţo! Dacă pun mâna pe tine!...

Torres porni din nou pe urmele maimuţei care gonea şi mai tare.

Trecu astfel o oră fără nici un rezultat. Râvna lui Torres era firească. Cum putea să mai obţină ceva dacă pierdea documentul?

Îl cuprinse o mânie năprasnică. Începu să înjure, să bată din picior, să ameninţe guariba! Zeflemitor, animalul nu-i răspundea decât printr-o strâmbătură ce-l scotea şi mai mult din sărite.

Torres îşi reluă urmărirea. Alergă cu răsuflarea tăiată, încurcându-se prin ierburile înalte, printre mărăcinii deşi, lianele împletite, printre care guariba trecea ca un alergător la cursa cu obstacole. Rădăcini groase, ascunse sub ierburi, astupau uneori potecile. Se împiedica, se scula iar.

În cele din urmă se trezi strigând: «Ajutor! Ajutor! Prindeţi hoţul!» de parcă ar fi putut să-l audă cineva. În curând, ajuns la capătul puterilor şi simţind că se înăbuşă, fu silit să se oprească.

— Mii de draci! zise el. Când îi fugăream pe negri prin hăţişuri aveam mai puţin de furcă! Dar pun eu mâna pe maimuţa asta blestemată! Am să merg, ei bine! am să merg cât m-or ţine picioarele şi-o să vedem noi...

Guariba rămăsese nemişcată, văzând că aventurierul încetase s-o mai urmărească. Se odihnea şi ea, cu toate că nu simţea nici pe departe istoveala care-l împiedica pe Torres să se mişte.

Stătu astfel vreo zece minute, rozând câteva rădăcini smulse de-a dreptul din pământ şi zornăind din când în când cutia la ureche.

Scos din fire, Torres zvârli în ea cu pietre, care abia o atinseră de la o asemenea depărtare.

Trebuia totuşi să ia o hotărâre. Pe de o parte, n-avea nici un rost să urmărească în continuare maimuţa cu atât de puţini sorţi de izbândă; pe de altă parte, îi era cu neputinţă să accepte ca definitiv acest joc al întâmplării ce-i răsturna toate planurile, să se lase nu numai biruit, dar şi dus de nas de un animal fără minte.

Şi totuşi, Torres îşi dădea seama că după căderea nopţii hoţul se va face nevăzut fără prea multă osteneală, iar el, păgubaşul, îşi va regăsi cu greu drumul prin pădurea deasă. Într-adevăr, urmărirea îl purtase la o depărtare de mai multe mile de malurile fluviului şi îi era de pe acum greu să se mai întoarcă în locul de unde plecase.

Torres şovăi, căută să-şi adune gândurile, să judece cu sânge rece şi, după ce mai trase o înjurătură, era pe cale să părăsească orice gând de a-şi recăpăta cutia. Dar, fără să vrea, îi veni din nou în minte documentul acela, pe care-şi întemeiase atâtea planuri de viitor, şi-şi spuse că trebuie să mai facă o ultimă încercare. Se ridică. Guariba se ridică şi ea. Făcu câţiva paşi înainte. Tot atâţia făcu şi guariba înapoi; dar, de data aceasta, în loc să se afunde în pădure, se opri sub un ficus uriaş,

copac ale cărui specii variate sunt foarte numeroase în bazinul Amazonului de Sus.

Pentru sprintena guariba fu un fleac ca peste câteva clipe să se prindă de trunchi cu cele patru labe, să se caţăre cu iuţeala unui clovn deghizat în maimuţă, să se agaţe cu coada ei apucătoare de primele crengi întinse orizontal, la o înălţime de patru picioare deasupra pământului, apoi să-şi facă vânt în vârful copacului, până la ultimele ramuri ce se îndoiau sub greutatea ei. Aşezată acolo, îşi continuă în tihnă prânzul întrerupt, culegând fructele pe care le avea la îndemână. Cu siguranţă că şi Torres ar fi avut mare nevoie de băutură şi mâncare, dar vai! tolba îi era turtită şi plosca goală.

Totuşi, în loc să se întoarcă, se îndreptă spre copac, cu toate că poziţia maimuţei îi era acum şi mai neprielnică. Nici vorbă să se caţăre în ficusul pe care hoţul l-ar fi părăsit imediat pentru a trece într-altul.

Şi cum îşi mai zornăia la ureche faimoasa cutie!

În furia şi nebunia lui, Torres se tot răţoia la guaribă. Ar fi cu neputinţă de repetat invectivele cu care o împroşca.

Dar maimuţei, care nu era decât un simplu patruped, puţin îi păsa de tot ceea ce l-ar fi revoltat pe un reprezentant al speciei umane.

Torres începu să arunce din nou în ea cu pietre, frânturi de rădăcini, cu tot ce putea folosi drept proiectile. Nădăjduia oare că va răni grav maimuţa? Nu! Nici nu-şi mai dădea seama ce face. La drept vorbind, mânia neputinţei îi întuneca minţile. Nădăjduia poate că în momentul trecerii de la o cracă la alta guariba va scăpa cutia din mână sau că, voind să răspundă cu aceeaşi monedă, se va hotărî să i-o arunce în cap? Da de unde! Maimuţa ţinea să păstreze cutia, şi, strângând-o bine cu o labă, îi rămâneau celelalte trei ca să se mişte.

Deznădăjduit, Torres era gata să părăsească definitiv lupta şi să se întoarcă spre Amazon, când auzi un zvon de glasuri. Da, un zvon de glasuri omeneşti.

Se vorbea la o depărtare de vreo douăzeci de paşi de locul unde se oprise pândarul de codru.

Prima grijă a lui Torres fu să se ascundă într-un desiş. Prevăzător din fire, nu voia să se arate înainte de a şti cu cine o să aibă de-a face.

Aştepta cu inima bătând, foarte curios, cu urechea ciulită, când iată că răsună pocnetul unei arme de foc.

Îi urmă un strigăt şi maimuţa, rănită de moarte, se prăbuşi greoi la pământ, ţinând în labă cutia lui Torres.

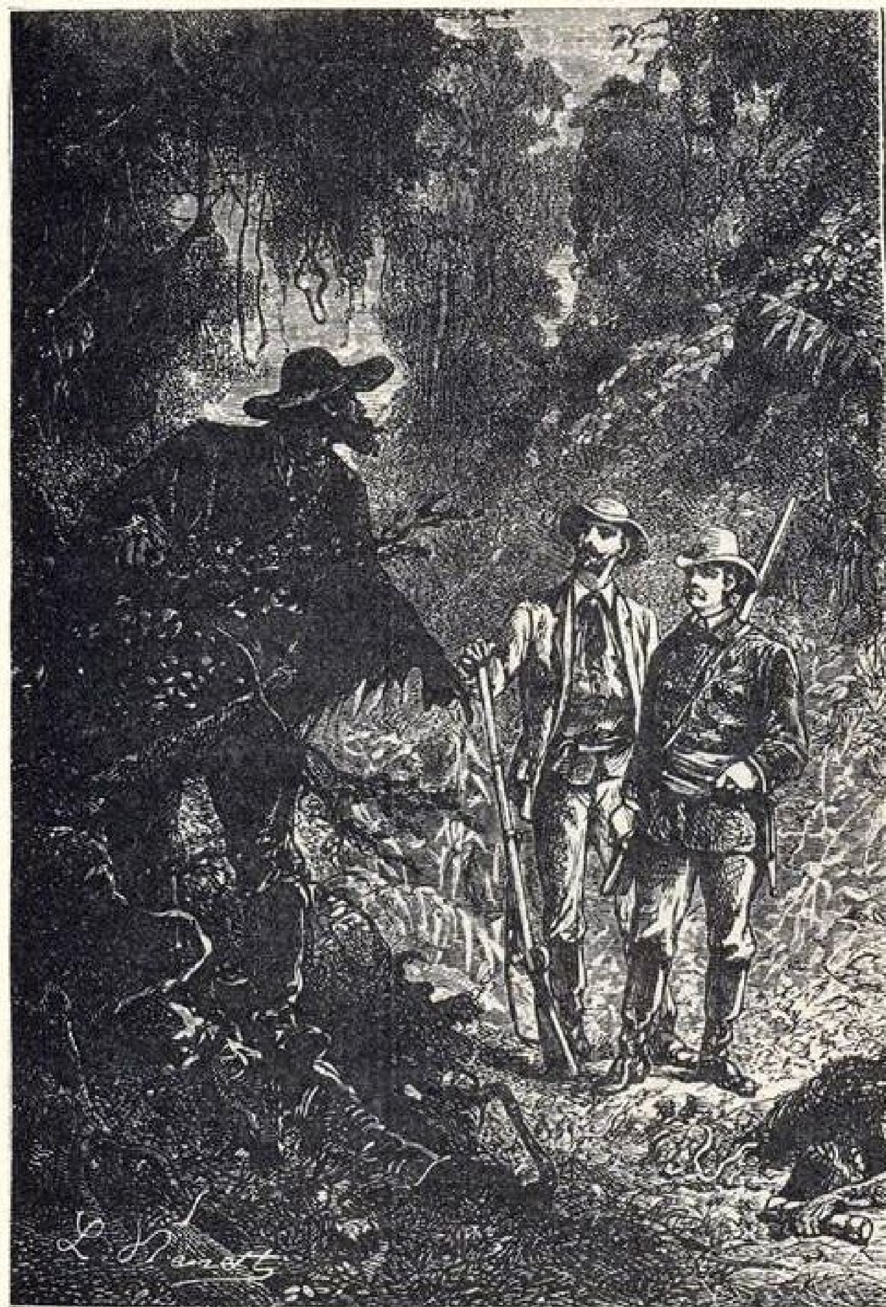
— La naiba! Iată un glonte care vine la momentul potrivit! strigă el.

De data aceasta, fără să-i mai pese că este văzut, ieşi din desiş, în timp ce de sub copaci se iviră doi tineri.

Erau nişte brazilieni în costume de vânătoare, cu cizme de piele, cu pălărie uşoară din fibre de palmier, cu haină sau, mai degrabă, cămaşă de pânză strânsă la brâu, mai comodă decât poncho-ul naţional. După trăsături, după culoarea pielii, recunoşteai uşor că erau de origine portugheză.

Fiecare din ei purta câte o puşcă din acelea lungi, de fabricaţie spaniolă, aducând cu armele arabe, puşti cu bătaia lungă şi precisă, pe care drumeţii obişnuiţi din pădurile de pe Amazonul de Sus le mânuiesc cu dibăcie. Cele petrecute erau o dovadă în acest sens. De la o depărtare de mai bine de optzeci de paşi, în linie oblică, patrupedul fusese lovit de un glonte drept în cap. Pe deasupra, cei doi tineri purtau la cingătoare un fel de cuţit-stilet, căruia i se spune în Brazilia «foca» şi de care se folosesc vânătorii

Erau nişte brazilieni în costume de vînătoare...

ca să atace felinele mici şi alte sălbăticiuni, dacă nu foarte primejdioase, cel puţin foarte numeroase prin pădurile acestea.

Bineînţeles, Torres n-avea de ce se teme de întâlnirea cu ei şi continuă să alerge spre leşul maimuţei.

Dar tinerii, care înaintau în aceeaşi direcţie, aveau de străbătut o distanţă mai scurtă şi, după câţiva paşi, se găsiră faţă-n faţă cu Torres.

Acesta îşi recăpătase prezenţa de spirit.

— Mii de mulţumiri, domnilor! zise el vesel, săltându-şi marginea pălăriei. Mi-aţi făcut un mare bine ucigând lighioana asta.

Vânătorii se priviră fără să priceapă la început cărui fapt datorau aceste mulţumiri.

În câteva cuvinte Torres îi lămuri cum stau lucrurile.

— Dumneavoastră vă închipuiţi că n-aţi ucis decât o maimuţă, le spuse el, dar în realitate aţi ucis un hoţ!

— Dacă v-am fost cu ceva de folos, răspunse cel mai tânăr dintre ei, vă încredinţez că am făcut-o fără să ştim; dar nu suntem mai puţin bucuroşi de a vă fi venit într-ajutor.

Şi dându-se câţiva paşi înapoi, se aplecă peste guaribă; scoase apoi cu oarecare greutate cutia din laba ei înţepenită.

— Acesta este, fără îndoială, obiectul care vă aparţine ?

— Întocmai, răspunse Torres, şi apucă repede cutia cu un suspin de uşurare. Cui trebuie să mulţumesc, domnilor, pentru binele ce mi s-a făcut?

— Prietenului meu Manoel, medic-aghiotant în armata braziliană, răspunse tânărul.

— Dacă eu sunt cel care am ochit maimuţa, ţie îţi revine meritul de a-mi fi arătat-o, dragul meu Benito.

— În cazul acesta, domnilor, le răspunse Torres, vă sunt îndatorat amândurora, atât domnului Manoel cât şi domnului?...

— Benito Garral, răspunse Manoel.

Pândarului de codru îi trebui multă stăpânire de sine ca să nu tresară la auzul acelui nume, şi îndeosebi când tânărul adăugă binevoitor:

— Ferma tatălui meu, Joam Garral, se află la trei mile de aici. Dacă vă face plăcere, domnule...

— Torres, răspunse aventurierul.

— Dacă vă face plăcere să ne vizitaţi, domnule Torres, veţi fi bine primit la noi.

— Nu ştiu dacă am să pot! răspunse Torres, care, uimit de această întâlnire neaşteptată, şovăia să ia o hotărâre. De fapt, mă tem că n-am să pot răspunde invitaţiei dumneavoastră!... Întâmplarea pe care v-am povestit-o m-a făcut să pierd o groază

de timp!... Trebuie să mă întorc repede spre Amazon... pe care vreau să cobor până la Para...

— Preabine, domnule Torres, spuse Benito, în cazul acesta ne vom întâlni din nou pe drum, deoarece, în mai puţin de o lună, tatăl meu şi întreaga familie vom porni pe aceeaşi cale.

— Ah, exclamă Torres cu însufleţire, tatăl dumneavoastră are de gând să treacă din nou graniţa braziliană?...

— Da, pentru o călătorie de câteva luni, răspunse Benito. Cel puţin nădăjduim să-l convingem s-o facă. Nu-i aşa, Manoel?

Manoel încuviinţă din cap.

— Ei bine, domnilor, răspunse Torres, se prea poate să ne reîntâlnim pe drum. Dar, spre părerea mea de rău, nu pot să primesc acum invitaţia dumneavoastră. Vă mulţumesc totuşi, socotindu-mă de două ori îndatorat faţă de dumneavoastră.

Spunând aceasta, Torres îi salută pe cei doi tineri, care îi răspunseră la salut şi-şi continuară drumul spre fermă.

El rămase pe loc, privindu-i cum se îndepărtează. Apoi, după ce-i pierdu din vedere, zise cu glasul înăbuşit:

— Ah, va să zică, trece din nou graniţa! N-are decât s-o treacă şi-l voi avea şi mai la mână! Călătorie sprâncenată, Joam Garral!

Spunând acestea, pândarul de codru se îndreptă către sud şi, apucând pe drumul cel mai scurt spre malul stâng al fluviului, se afundă în pădurea deasă.

Capitolul III FAMILIA GARRAL

Satul Iquitos se află în apropierea malului stâng al Amazonului, cam pe meridianul şaptezeci şi patru, în partea aceea a marelui fluviu care mai poartă încă numele de Maranon şi a cărui albie desparte Peru de republica Ecuador, la cincizeci şi cinci de leghe spre răsărit de graniţa braziliană.

Iquitos a fost întemeiat de misionari, la fel cum au fost întemeiate toate îngrămădirile acelea de colibe, cătunuri sau târguşoare, pe care le întâlnim în bazinul Amazonului. Până în anul şaptesprezece al secolului nostru, indienii iquitos, care au fost într-o vreme singurii lui locuitori, se retrăseseră în interiorul provinciei, destul de secate în urma unei erupţii vulcanice, astfel că se văzură siliţi să se statornicească pe partea stângă a Maranon-ului. Rasa lor se amestecă în curând cu cea a indienilor ticunas sau omaguas de pe marginea râului, astfel că în Iquitos

trăieşte acum o populaţie amestecată, la care se adaugă câţiva spanioli şi două-trei familii de metişi.

Vreo patruzeci de colibe sărăcăcioase, cărora acoperişul de paie abia dacă le dă dreptul la această denumire, iată întregul sat — dealtfel foarte pitoresc aşezat pe o terasă înălţată cu şaizeci de picioare deasupra malurilor fluviului. O scară construită din trunchiuri de copaci, puşi de-a curmezişul, duce până în sat şi, datorită malului abrupt, el nu poate fi zărit de ochiul călătorului decât dacă urcă această scară. Odată ajuns la înălţime, te trezeşti în faţa unei împrejmuiri alcătuite din arbuşti şi plante arborescente, legate între ele prin funii de liane, deasupra cărora se înalţă din loc în loc coroanele unor bananieri şi palmieri de cea mai frumoasă specie.

Pe vremea aceea indienii din Iquitos umblau aproape goi. Numai spaniolii şi metişii purtau o cămaşă, un pantalon uşor de pânză şi o pălărie de pai pe cap. Duceau cu toţii o viaţă tare grea, având puţine legături unii cu alţii, şi, dacă se adunau uneori laolaltă, o făceau atunci când clopotul misiunii îi chema spre coliba dărăpănată care le slujea drept biserică.

Dar, dacă în satul Iquitos condiţiile de trai erau atât de înapoiate, dealtfel ca în cele mai multe cătune de pe Amazonul de Sus, la o depărtare de mai puţin de o leghe în jurul fluviului întâlneai pe acelaşi mal o aşezare prosperă care întrunea toate elementele unui trai confortabil.

Era ferma lui Joam Garral, spre care se îndreptau cei doi tineri după întâlnirea lor cu pândarul de codru.

Acolo, la o cotitură a fluviului, la confluenţa cu Rio Nanay, larg de cinci sute de picioare, fusese întemeiată cu mulţi ani în urmă această fermă sau, ca să folosim expresia din partea locului, această «fazenda», aflată pe atunci în plină înflorire. În partea de nord era mărginită de malul drept al râului Nanay, pe o distanţă de o milă, iar spre răsărit se învecina, pe o distanţă egală, cu marele fluviu. La apus, mici cursuri de apă ce se vărsau în Nanay şi câteva lagune de întindere nu prea mare o despărţeau de savană şi de fâneţele rezervate pentru păşune.

Aici îşi găsise adăpost Joam Garral în anul 1826 — cu douăzeci şi şase de ani înaintea perioadei în care începe această povestire — la proprietarul fazendei.

Portughezul acela, pe nume Magalhaes, nu se ocupa decât de exploatarea pădurilor şi ferma lui, de curând întemeiată, nu se întindea pe atunci decât pe o jumătate de milă de-a lungul fluviului.

Magalhaes, ospitalier cu toţi portughezii de odinioară, trăia acolo împreună cu fiica sa Yaquita, care de la moartea mamei

sale luase în mâini frânele gospodăriei. Magalhaes era un lucrător bun, rezistent la oboseală, dar lipsit de învăţătură. Dacă se pricepea să-i conducă pe cei câţiva sclavi ai săi şi pe cei doisprezece indieni tocmiţi cu simbrie, se dovedea mult mai puţin descurcăreţ în operaţiunile dinafară ale meşteşugului său. Astfel, din lipsă de pricepere, ferma din Iquitos nu prospera şi afacerile negustorului portughez erau oarecum încurcate.

Aşa stăteau lucrurile când s-a întâlnit Joam Garral, pe atunci în vârstă de douăzeci şi doi de ani, cu Magalhaes. Ajunsese prin partea locului sleit de puteri şi fără nici un ban. Magalhaes îl găsise aproape mort de foame şi de oboseală în pădurea învecinată. Avea o inimă de om, portughezul. Nu-l întrebă pe necunoscut dincotro venea, ci doar cu ce-i putea fi de folos. Înfăţişarea nobilă şi mândră a lui Joam Garral, în ciuda stării lui de istovire, îl impresionase. Îl luă la el, îl puse pe picioare şi-i oferi, la început pentru câteva zile, o ospitalitate care avea să dureze toată viaţa.

Iată, aşadar, în ce împrejurări îşi făcuse Joam Garral intrarea la ferma din Iquitos.

De origine braziliană, Joam Garral n-avea familie şi nici avere. După spusele lui, necazurile îl siliseră să-şi părăsească patria, fără nici o nădejde de întoarcere. Îi ceru gazdei sale îngăduinţa să treacă sub tăcere nenorocirile din trecut, nenorociri pe cât de grave, pe atât de nemeritate. Ceea ce-şi dorea el acum era o viaţă nouă, o viaţă de muncă. Pornise la întâmplare, cu gândul să se statornicească la vreo fermă din interiorul ţării. Era cult şi inteligent. Din toată înfăţişarea lui se răspândea un «nu ştiu ce» care-l vestea pe omul sincer, cu gânduri cinstite şi drepte. Cucerit pe dată, Magalhaes îi propuse să rămână la fermă, unde ar fi avut posibilitatea să contribuie cu ceea ce-i lipsea vrednicului fermier.

Joam Garral primi fără nici o şovăială. Avusese intenţia să lucreze într-un «seringal», exploatare de cauciuc, unde un muncitor harnic câştiga în perioada aceea cinci sau şase piaştri pe zi; cu puţin noroc, putea nădăjdui să ajungă patron; dar Magalhaes îi atrase atenţia că, deşi plata era bună, în seringal-uri nu se găsea de lucru decât pe vremea recoltei, adică numai timp de câteva luni, ceea ce nu putea constitui o situaţie stabilă aşa cum îşi dorea tânărul.

Portughezul avea dreptate. Dându-şi seama de asta, Joam Garral intră în slujbă la fermă, hotărât să-i consacre toate puterile.

Magalhaes n-a avut niciodată de ce să regrete fapta lui bună. Afacerile lui se îndreptară. Negoţul cu lemne, pe care le

transporta pe Amazon până la Para, cunoscu dintr-o dată mare dezvoltare, mulţumită lui Joam Garral. Fazenda nu întârzie să se mărească, întinzându-se de-a lungul fluviului până la confluenţa cu Nanay. Casa fu transformată într-o locuinţă încântătoare, parter şi etaj, înconjurată de o verandă, pe jumătate ascunsă de copaci minunaţi, de mimoze, smochini ale căror trunchiuri erau îmbrăcate într-o împletitură de grenadile şi bromelii, cu flori roşu aprins, şi de liane şerpuitoare.

În depărtare, dincolo de tufele uriaşe, un desiş de plante arborescente adăpostea întregul grup de construcţii destinate personalului fermei, dependinţele, colibele negrilor şi ale indienilor. Astfel încât de la malul fluviului, mărginit de trestii şi de plante acvatice, nu se zărea decât joagărul.

O mare poiană despădurită cu mari eforturi, ce se întindea de-a lungul lagunelor, oferea un minunat loc pentru păşune. Numărul vitelor se înmulţi. Luă astfel naştere un alt izvor de venituri în ţinutul acesta fertil, în care o cireada se dublează în patru ani, dând un câştig de zece la sută numai de pe urma vânzării cărnii şi a pieilor de la animalele sacrificate pentru hrana crescătorilor. Prin părţile de pădure de unde se tăiaseră copacii, aceştia fuseseră înlocuiţi cu câteva «sitios», sau plantaţii de manioc şi de cafea. Culturile de trestie de zahăr determinară construirea unei mori pentru măcinarea tulpinelor zaharifere, folosite în fabricarea melasei, tafiei şi romului. Pe scurt, la numai zece ani după sosirea lui Joam Garral la Iquitos, fazenda ajunsese una dintre cele mai bogate aşezări de pe Amazonul de Sus. Datorită cârmuirii pricepute a tânărului angajat, atât în organizarea diferitelor munci cât şi în relaţiile din afară, ea devenea din zi în zi mai înfloritoare.

Portughezului nu i-a trebuit mult ca să-şi dea seama de ceea ce îi datora lui Joam Garral. Drept răsplată, i-a acordat mai întâi o cotă-parte din beneficiile exploatării, apoi, după patru ani de la sosirea acestuia, şi l-a făcut asociat cu aceleaşi drepturi ca şi el, dându-i jumătate din câştig.

Dar bunele lui intenţii mergeau şi mai departe. Fiica sa, Yaquita, recunoscuse şi ea deosebitele calităţi ale acestui tânăr tăcut, atât de blând cu cei din jur, dar aspru cu sine însuşi. Ea îl iubea, dar, cu toate că la rândul său şi Joam Garral fusese impresionat de meritele şi frumuseţea curajoasei fete, fie din mândrie, fie din timiditate, părea că nici nu se gândeşte să o ceară în căsătorie.

O întâmplare nefericită grăbi deznodământul.

Într-o zi, pe când îndruma munca tăietorilor de lemne, Magalhaes fu izbit mortal de un copac în cădere. Adus la fermă

aproape fără viaţă şi simţindu-se pierdut, apucă mâna Yaquitei, care plângea lângă el, şi o puse în cea a lui Joam Garral, cerându-i acestuia să jure că o va lua de nevastă.

— Tu m-ai ajutat să-mi refac averea, spuse el, şi nu voi muri liniştit decât dacă voi şti că viitorul fiicei mele este asigurat prin această căsătorie!

— Pot rămâne în continuare slujitorul ei credincios, fratele, ocrotitorul ei, fără să-i devin neapărat soţ, răspunsese la început Joam Garral. Îţi datorez totul, Magalhaes, n-am să uit asta niciodată, şi preţul cu care vrei să-mi răsplăteşti strădaniile îmi depăşeşte meritele!

Bătrânul stăruise. Moartea nu-i îngăduia să aştepte; ceru o făgăduială pe care o căpătă.

Yaquita avea pe atunci douăzeci şi doi de ani, Joam Garral douăzeci şi şase. Amândoi se iubeau şi se căsătoriră cu câteva ceasuri înaintea morţii lui Magalhaes, care mai avu puterea să-i binecuvânteze.

Astfel deveni Joam Garral, în 1830, noul stăpân din Iquitos, spre marea mulţumire a tuturor celor ce alcătuiau personalul fermei.

Bunăstarea exploatării nu putea decât să sporească datorită acestor două minţi luminate, unite într-o singură inimă.

La un an după căsătorie, Yaquita îi dărui soţului său un fiu, şi după alţi doi ani, o fiică. Benito şi Minha, nepoţii bătrânului portughez, trebuiau să fie demni de bunicul şi de părinţii lor.

Fata se făcu încântătoare. Ea nu părăsi niciodată ferma. Crescută în mediul acela curat şi sănătos, în mijlocul frumoasei naturi tropicale, educaţia pe care i-o dădu mama sa şi învăţătura pe care o primi de la tatăl său îi fură de ajuns. Oare ce-ar fi putut să înveţe mai mult într-o mănăstire din Manao sau din Belem? Unde ar fi putut găsi exemple mai bune de virtuţi omeneşti? Mintea şi sufletul ei s-ar fi putut oare modela mai frumos departe de casa părintească? Dacă soarta nu-i va hărăzi s-o urmeze pe mama ei în gospodărirea fazendei, ea va şti să fie la înălţime, orice i-ar rezerva viitorul.

Cu Benito, lucrurile se petrecură altfel. Tatăl său voia, pe bună dreptate, ca el să primească o educaţie solidă şi completă, cum se obişnuia pe atunci în marile oraşe din Brazilia. Bogatul fermier n-avea de ce să facă economie când era vorba de fiul său. Benito era înzestrat cu multe calităţi: avea o minte deschisă, o inteligenţă vie, iar însuşirile sale sufleteşti nu erau mai prejos de cele ale spiritului. La vârsta de doisprezece ani fu trimis în provincia Para, la Belem, şi acolo, sub îndrumarea unor profesori foarte buni, dobândi o educaţie care avea să facă mai

târziu din el un băiat distins. Nu era străin nici de domeniul literelor, nici al ştiinţelor, nici al artelor. Învăţă cu râvnă, de parcă averea tatălui său nu i-ar fi îngăduit un trai de lenevie. Nu făcea parte dintre cei ce-şi închipuiau că averea te scuteşte de muncă, ci dintre acele firi cutezătoare, hotărâte şi drepte, care socotesc că nimeni n-are dreptul să se sustragă de la această obligaţie firească, dacă vrea să fie demn de numele de om.

În primii ani ai şederii sale la Belem, Benito îl cunoscuse pe Manoel Valdez. Tânărul acesta, fiul unui negustor din Para, învăţa la aceeaşi şcoală cu Benito. Asemănarea dintre caracterele şi gusturile lor nu întârzie să-i lege într-o prietenie strânsă, astfel că deveniră în curând nedespărţiţi.

Născut în 1832, Manoel era cu un an mai mare decât Benito. Nu o avea decât pe mama lui, care trăia din mica avere pe care i-o lăsase soţul. Astfel că, după terminarea şcolii, Manoel urmă medicina. Iubea foarte mult această nobilă profesiune şi avea de gând să intre în cadrele armatei, spre care se simţea chemat.

Pe vremea când îl întâlnim împreună cu prietenul său Benito, Manoel Valdez căpătase gradul de sublocotenent şi venise să stea câteva luni în concediu, la fazenda, unde obişnuia să-şi petreacă vacanţele. Acest tânăr cu înfăţişare sănătoasă, cu trăsături distinse, cu o mândrie naturală care-l prindea foarte bine, era pentru Joam şi Yaquita ca un al doilea fiu. Dar, dacă această calitate de fiu făcea din el fratele lui Benito, faţă de Minha nu se putu mulţumi doar cu atât, şi în curând se legă de ea prin simţăminte deosebite de cele ce leagă un frate de o soră.

În anul 1852 — din care trecuseră patru luni la începutul acestei povestiri — Joam Garral era în vârstă de patruzeci şi opt de ani. Trăind într-o climă arzătoare, care te îmbătrâneşte repede, el izbutise să reziste printr-o viaţă ordonată, prin muncă şi cumpătare, acolo unde alţii îşi pleacă grumazul înainte de vreme. Părul tăiat scurt şi barba bogată începuseră să încărunţească, dându-i o înfăţişare severă. Cinstea proverbială a negustorilor şi fermierilor brazilieni îi erau întipărite pe chip.

Deşi calm din fire, bănuiai la el un foc lăuntric pe care numai voinţa izbutea să-l stăpânească. Privirea-i hotărâtă îţi dezvăluia o forţă vie, gata oricând să-ţi sară într-ajutor atunci când era vorba de propriul lui efort.

Şi totuşi, în sufletul acestui om liniştit şi puternic, căruia părea că totul îi merge din plin, stăruia o veşnică tristeţe pe care nici dragostea şi duioşia Yaquitei nu izbutiseră să i-o înlăture.

De ce oare omul acesta drept, respectat de toţi, bucurându-se de tot ceea ce-ţi poate dărui fericirea, nu strălucea niciodată de

bucurie? De ce părea că nu poate fi mulţumit decât prin cei din jur şi nu prin el însuşi? Oare această stare sufletească trebuia pusă pe seama vreunei suferinţe ascunse? Iată întrebarea ce-o frământa necontenit pe soţia sa.

Yaquita avea pe atunci patruzeci şi patru de ani. În ţinutul acesta tropical, unde semenele ei îmbătrânesc de la treizeci, izbutise şi ea să nu sufere influenţa distrugătoare a climei. Trăsăturile-i puţin înăsprite, dar încă frumoase, păstrau liniile mândre ale tipului portughez, în care nobleţea chipului se îmbină în mod firesc cu demnitatea sufletească.

Benito şi Minha răspundeau printr-o afecţiune nemărginită şi permanentă dragostei pe care le-o arătau părinţii lor.

Benito, pe atunci în vârstă de douăzeci şi unu de ani, vioi, curajos, simpatic, deschis, se deosebea prin aceste trăsături de prietenul său Manoel, care era mai serios, mai aşezat. După un an întreg petrecut la Belem, atât de departe de fermă, pentru Benito fusese o adevărată bucurie să se întoarcă în casa părintească, însoţit de tânărul său prieten; să-şi revadă tatăl, mama, sora; să se afle din nou, ca vânător înnăscut ce era, în inima falnicelor păduri ale Amazonului de Sus, cărora vreme de multe secole de acum înainte omul nu va izbuti să le dezvăluie toate tainele.

Minha avea douăzeci de ani. Era o tânără încântătoare, brună cu ochi mari albaştri, ochi ce parcă-i oglindeau întreg sufletul. De statură mijlocie, bine făcută, plină de graţie, semăna foarte bine cu frumoasa Yaquita. Ceva mai serioasă decât fratele său, bună, miloasă, îndatoritoare, era iubită de toată lumea. În privinţa asta, puteai să-i întrebi până şi pe cei mai neînsemnaţi argaţi de la fermă. Oricum, nu era cazul să-l întrebi pe prietenul fratelui său, Manoel Valdez, «ce părere are despre ea»! Era prea interesat în problemă şi n-ar fi putut să răspundă cu totul nepărtinitor.

Tabloul familiei Garral n-ar fi complet, i-ar mai lipsi câteva trăsături, dacă nu s-ar spune ceva şi despre numerosul personal al fazendei.

În primul rând, se cuvine s-o pomenim pe Cybele, o bătrână negresă de şaizeci de ani, fosta doică a Yaquitei, liberă prin voinţa stăpânului, dar sclavă prin afecţiunea ce o nutrea pentru el şi ai săi. Ea făcea parte din familie. Le spunea pe nume mamei şi fiicei. Toată viaţa bunei femei se depanase pe câmpiile acestea, în mijlocul acestor păduri, pe malul acesta al fluviului care îngrădea orizontul fermei. Venită de copil la Iquitos, pe vremea când se mai făcea încă negoţ cu sclavi, ea nu-şi părăsise niciodată satul, se căsătorise acolo şi, văduvă de

timpuriu, după ce-şi pierduse unicul fiu, rămăsese în serviciul familiei Magalhaes. Din toată întinderea Amazonului nu cunoştea decât partea ce i se desfăşura pe dinaintea ochilor.

Minha avea douăzeci de ani

Împreună cu ea mai era şi o tânără şi veselă mulatră, cam de o vârstă cu Minha, pe care o slujea îndeosebi, fiindu-i foarte devotată. Se numea Lina. Era una din slujnicele pline de drăgălăşenie, puţin răsfăţate, cărora li se trec cu vederea anumite familiarităţi, dar care, drept răsplată, îşi adoră stăpânele. Vioaie, neastâmpărată, mângâietoare, simpatică, i se îngăduia totul în casă.

Servitorii erau de două feluri: indienii, cam vreo sută, tocmiţi cu simbrie pentru muncile de la fermă, şi negrii, de două ori pe atâţia, care nu erau încă liberi, dar ai căror copii nu se mai năşteau sclavi. Joam Garral o luase în această privinţă înaintea guvernului brazilian. Dealtfel, în această ţară, mai mult decât în oricare alta, negrii veniţi din Bengal, din Congo, de pe Coasta de Aur au fost trataţi întotdeauna cu blândeţe, şi în orice caz nu la fazenda din Iquitos trebuiau căutate tristele exemple de cruzime, atât de des întâlnite pe plantaţiile străine.

Capitolul IV ŞOVĂIELI

Manoel o iubea pe sora prietenului său Benito şi tânăra îi împărtăşea dragostea. Amândoi avuseseră posibilitatea să se cunoască: erau cu adevărat demni unul de celălalt.

Când şi-a dat seama de simţămintele pe care le nutreşte pentru Minha, Manoel s-a destăinuit în primul rând lui Benito.

— Prietene Manoel, i-a răspuns degrabă entuziastul tânăr, bine faci că vrei să te căsătoreşti cu sora mea! Lasă-mă pe mine să intru în acţiune! Voi începe prin a vorbi despre asta mamei şi cred că-ţi pot făgădui că încuviinţarea ei nu se va face mult aşteptată.

O jumătate de oră mai târziu îşi şi îndeplinise făgăduiala. Benito nu i-a spus mamei sale nimic nou: buna Yaquita citise în sufletul celor doi tineri chiar înaintea lor înşişi.

După zece minute, Benito se afla în faţa Minhăi. Trebuie să recunoaştem că nici cu ea n-a fost nevoie de prea multă putere de convingere, încă de la primele cuvinte, capul drăgălaşei fete se plecă pe umărul fratelui său şi-i scăpă această mărturisire, pornită din inimă: «Ce fericită sunt!» Răspunsul venea înaintea întrebării; era limpede. Benito nici nu ceru mai mult.

În privinţa consimţământului lui Joam Garral, nu încăpea nici o îndoială. Dar dacă Yaquita şi copiii săi nu-i vorbiră imediat de această căsătorie, este pentru că voiau să discute totodată cu el

şi o problemă mai greu de rezolvat: locul unde va avea loc nunta.

Într-adevăr, unde? În coliba aceea sărăcăcioasă din sat care folosea drept biserică? De ce nu? Doar tot acolo primiseră şi Joam şi Yaquita binecuvântarea părintelui Passanha, preotul din Iquitos. Pe vremea aceea, ca şi acum, actul civil se confunda în Brazilia cu cel religios şi era de ajuns ca registrele misiunii să consemneze valabilitatea unei situaţii pe care nici un ofiţer al stării civile nu fusese însărcinat s-o stabilească.

Cu siguranţă că dorinţa lui Joam Garral va fi ca ceremonia să aibă loc în satul Iquitos, cu mare pompă, şi cu participarea întregului personal al fazendei; dar, dacă gândea astfel, avea să întâmpine o serioasă împotrivire.

— Manoel, îi spusese fata logodnicului său, dacă ar fi după mine, nu aici ne-am căsători, ci la Para. Doamna Valdez este suferindă, ea nu va putea veni la Iquitos şi n-aş vrea să-i devin fiică fără s-o cunosc şi fără să mă cunoască. În privinţa asta gândim la fel şi eu, şi mama. De aceea am dori să-i convingem pe tata să ne ducă la Belem, lângă cea al cărei cămin va fi în curând şi al meu! Eşti de acord cu noi?

La această propunere, Manoel răspunse strângând cu căldură mâna fetei. Şi el dorea din tot sufletul ca mama lui să fie de faţă la oficierea căsătoriei. Benito aprobase fără nici o rezervă acest plan şi nu le mai rămânea decât să capete încuviinţarea lui Joam Garral.

Astfel că, dacă cei doi tineri plecaseră în ziua aceea să vâneze prin pădure, o făcuseră pentru a-i da prilej Yaquitei să rămână singură cu soţul ei.

Era după-amiază şi se aflau amândoi în salonul cei mare al locuinţei. Joam, care se întorsese de curând acasă, stătea întins pe o canapea din fire de bambus împletite, când Yaquita veni, puţin emoţionată, să se aşeze lângă el.

Nu-i era greu să-i dezvăluie lui Joam sentimentele lui Manoel pentru fiica sa. Fericirea Minhăi încăpea pe mâini bune prin căsătoria aceasta, iar Joam va fi bucuros să-şi deschidă braţele acestui nou fiu, căruia îi cunoştea şi îi preţuia calităţile. Dar Yaquita presimţea că va fi o mare problemă să-l convingă pe soţul ei să părăsească fazenda.

Într-adevăr, din tinereţea lui, de când ajunsese pe aceste meleaguri. Joam Garral nu lipsise nici măcar o singură zi. Deşi Amazonul, cu apele lui purtate lin spre răsărit, te îmbia să-i urmezi cursul, deşi Joam expedia în fiecare an plute de lemne la Manao, la Belem, pe ţărmul Parei, deşi îl văzuse în fiecare an pe

Benito plecând la şcoală la sfârşitul vacanţelor, părea că niciodată nu-i trecuse prin minte să-l însoţească.

Fermierul livra pe loc produsele fermei, ale pădurilor sau ale ogoarelor. S-ar fi spus că nu dorea să depăşească nici cu privirea, nici cu gândul orizontul acestui paradis în care-şi concentrase întreaga viaţă.

Dacă vreme de douăzeci şi cinci de ani Joam Garral nu trecuse graniţa braziliană, se înţelege că nici soţia şi fiica lui nu puseseră piciorul pe pământul brazilian. Şi totuşi, ardeau de dorinţa de a cunoaşte puţin această ţară frumoasă despre care Benito le vorbea adesea! De două sau trei ori, Yaquita încercase să-şi înduplece soţul. Dar observase că gândul de a părăsi fazenda, fie chiar numai pentru câteva săptămâni, îi umbrea fruntea de o tristeţe şi mai mare. Privirea lui se înnoura şi, cu o blândă dojana în glas, îi spunea:

— De ce să ne părăsim casa? Nu suntem fericiţi aici?

În faţa acestui bărbat, a cărui bunătate şi neştirbită duioşie o făceau atât de fericită, Yaquita nu mai îndrăznea să stăruie.

Totuşi, acum avea o pricină foarte întemeiată. Căsătoria fetei era un prilej de la sine înţeles pentru o călătorie la Belem, unde Minha urma să rămână împreună cu soţul ei.

O va întâlni acolo pe mama lui Manoel Valdez şi se va deprinde s-o iubească. Cum ar fi putut Joam Garral să se împotrivească unei intenţii atât de fireşti? Pe de altă parte, cum să nu-i înţeleagă şi ei dorinţa de a o cunoaşte pe cea care va fi a doua mamă a copilei sale, şi cum să nu i-o împărtăşească?

Yaquita luă mâna soţului său şi, cu glasul ei mângâietor, care sunase toată viaţa ca o muzică în urechile acestui neobosit truditor, spuse:

— Joam, aş vrea să-ţi vorbesc despre un lucru a cărui realizare o dorim atât de mult eu şi copiii noştri şi care de bună seamă că te va bucura şi pe tine.

— Despre ce-i vorba, Yaquita ?

— Manoel o iubeşte pe fiica noastră, ea îi împărtăşeşte dragostea, astfel că împreună îşi vor găsi fericirea...

La primele cuvinte ale Yaquitei, Joam Garral sări în picioare, fără să-şi fi putut stăpâni această mişcare instinctivă. Apoi îşi plecă fruntea, de parcă ar fi vrut să ocolească privirea soţiei sale.

— Ce-i cu tine, Joam? întrebă ea.

— Minha.. să se căsătorească?... şopti Joam.

— Oare ai ceva împotriva acestei căsătorii, dragul meu? continuă Yaquita cu inima strânsă. N-ai băgat de seamă de atâta vreme sentimentele lui Manoel pentru fiica noastră?

— Da!... Şi încă de un an de zile!...

Apoi Joam se aşeză din nou, fără să-şi ducă gândul până la capăt. Cu un efort de voinţă izbutise să se stăpânească. Senzaţia inexplicabilă pe care o avusese o clipă se risipise. Încetul cu încetul, îşi ridică ochii, se uită la Yaquita şi rămase gânditor, privind-o.

Yaquita îi luă mâna.

— Dragă Joam, spuse ea, m-am înşelat oare? Nu te-ai gândit şi tu că va veni ziua acestei căsătorii şi că ea va asigura fiicei noastre un viitor fericit?

— Ba da!... răspunse Joam. Desigur!... Totuşi, Yaquita... căsătoria asta... căsătoria asta pe care toţi o încuviinţăm... când crezi c-o să se facă?... În curând?

— Se va face atunci când vei hotărî tu, Joam.

— Şi va avea loc aici... la Iquitos?

Această întrebare îi dădea Yaquitei prilejul să aducă în discuţie cealaltă problemă ce-i sta pe suflet. Avu totuşi o şovăială, lesne de înţeles.

— Joam, spuse ea după o clipă de tăcere, ascultă, te rog, ce vreau să-ţi spun! în privinţa celebrării acestei căsătorii am să-ţi fac o propunere cu care nădăjduiesc să fii de acord. În douăzeci de ani te-am rugat de două-trei ori să ne duci, pe mine şi pe fiica mea, până în ţinutul Amazonului de Jos şi al Parei, pe care nu le-am vizitat niciodată. Grijile fazendei, lucrările care te sileau să fii mereu prezent aici nu ţi-au dat răgaz să ne îndeplineşti dorinţa. Lipsa ta, chiar numai pentru câteva zile, ar fi putut să dăuneze afacerilor. Acum însă, ele sunt mai înfloritoare decât am visat vreodată, şi chiar dacă n-a sosit încă vremea să te retragi, poţi cel puţin să-ţi întrerupi pentru câteva săptămâni munca.

Joam Garral nu răspunse; dar Yaquita îi simţi mâna fremătând într-a sa, ca sub impulsul unui gând dureros. Cu toate acestea, un zâmbet abia schiţat i se ivi pe buze; era ca un îndemn nerostit către soţia sa de a isprăvi ceea ce avea de spus.

— Joam, iată un prilej cu care nu ne vom mai întâlni până la sfârşitul vieţii. Minha se va căsători şi se va statornici departe de noi, ne va părăsi! Va fi prima durere pe care ne-o va pricinui şi mi se strânge inima când mă gândesc la despărţirea aceasta atât de apropiată! Ei bine, aş fi foarte mulţumită s-o pot însoţi până la Belem! Dealtfel, nu ţi se pare firesc să o cunoaştem şi noi pe mama soţului său, cea care mă va înlocui pe lângă ea, căreia i-o vom încredinţa? Mai adaug că Minha n-ar vrea s-o mâhnească pe doamna Valdez, căsătorindu-se departe de ea.

Dacă ar fi trăit mama ta, când ne-am căsătorit noi, n-ai fi dorit şi tu ca ceremonia să se facă în prezenţa ei ?

La cuvintele Yaquitei, Joam Garral avu din nou o tresărire pe care nu şi-o putu stăpâni.

— Ah, dragul meu, continuă Yaquita, cât de mult mi-ar plăcea să văd Brazilia împreună cu tine, cu Minha, cu cei doi fii ai noştri, Benito şi Manoel, să coborâm pe fluviul acesta minunat până la ultimele provincii pe care le străbate! Cred că acolo despărţirea mi s-ar părea mai puţin sfâşietoare, aş putea să-mi revăd în gând copila în locuinţa unde o aşteaptă cea de a doua mamă a ei! N-ar trebui s-o caut în necunoscut! M-aş simţi mai puţin înstrăinată de viaţa ei!

Joam rămase cu ochii aţintiţi spre soţia sa — o privi îndelung, fără să-i răspundă nimic deocamdată.

Ce se petrecea în mintea lui ? De ce această şovăială când era vorba să satisfacă o dorinţă atât de firească, să spună un «da» ce părea că le va face atâta plăcere tuturor alor săi? Grijile afacerilor nu mai puteau constitui un motiv întemeiat! O lipsă de câteva săptămâni nu le-ar fi dăunat în nici un fel! Administratorul său ar fi putut să-l înlocuiască foarte bine la fermă! Cu toate acestea continua să şovăie!

Yaquita luă mâinile soţului într-ale sale şi le strânse cu căldură.

— Scumpe Joam, zise ea, te rog să nu vezi în ceea ce-ţi cer un simplu capriciu. Nu! Am chibzuit mult la propunerea ce ţi-am făcut şi mi-ai îndeplini cea mai fierbinte dorinţă dacă ai încuviinţa-o. Copiii sunt la curent cu rugămintea pe care ţi-o fac acum. Minha, Benito, Manoel îţi cer această bucurie — să-i însoţim noi! Mai adaug că ne-ar plăcea mai mult să celebrăm cununia la Belem decât la Iquitos. Pentru fiica noastră, pentru stabilirea ei acolo, pentru poziţia pe care o va ocupa la Belem va fi foarte folositor să fie văzută sosind împreună cu ai săi şi va părea mai puţin străină în oraşul acesta unde va trebui să-şi petreacă cea mai mare parte din viaţă!

Joam Garral stătea sprijinit în coate. Îşi ascunse o clipă faţa în mâini, de parcă ar fi simţit nevoia să se reculeagă înainte de a răspunde. Era limpede că şovăia împotriva voinţei lui, că-l stăpânea o emoţie de care soţia sa îşi dădea seama, fără s-o poată înţelege. Îndărătul acestei frunţi gânditoare se dădea o luptă ascunsă. Pe Yaquita o cuprinse îngrijorarea şi-i păru parcă rău că atinsese acest subiect. În orice caz, se va supune hotărârii pe care o va lua Joam. Dacă această plăcere îl costă atât de mult, va şti să-şi înăbuşe dorinţele; nu-i va mai cere niciodată să părăsească fazenda; niciodată nu va căuta să afle pricina acestei împotriviri de neînţeles.

Se scurseră câteva minute. Joam Garral se ridicase. Fără să se întoarcă, se duse până la uşă. Ajuns acolo, păru că aruncă o ultimă privire naturii încântătoare, acestui colţ de lume în care-şi închisese vreme de douăzeci de ani toată fericirea vieţii.

Apoi se întoarse încet către soţia sa. Chipul lui avea o expresie nouă, aceea a omului care a luat o hotărâre supremă, care a încetat să mai şovăie.

— Ai dreptate! îi spuse el Yaquitei. Trebuie să facem călătoria asta! Când vrei să plecăm?

— Ah, Joam, dragul meu Joam! strigă Yaquita bucuroasă. Îţi mulţumesc pentru mine!... Îţi mulţumesc pentru ei!

În vreme ce soţul ei o strângea la piept, lacrimi de fericire îi umpleau ochii.

În clipa aceea, de afară, de la intrarea clădirii, se auziră glasuri vesele.

Curând se iviră în prag Manoel şi Benito, aproape în acelaşi timp cu Minha, care tocmai ieşise din camera ei.

— Copii, tatăl vostru e de acord! strigă Yaquita. Plecăm cu toţii la Belem!

Fără să spună un cuvânt, cu chipul grav, Joam Garral primi mângâierile fiului şi sărutările fiicei sale.

— Tată, la ce dată vrei să aibă loc nunta? întrebă Benito.

— Data?... răspunse Joam. Data?... O să mai vedem noi! O s-o hotărâm la Belem!

— Cât sunt de fericită! Cât sunt de fericită! repetă Minha, la fel ca atunci când aflase că Manoel o cere în căsătorie. Vom vedea deci Amazonul, în toată măreţia lui, de-a lungul întregului său curs prin meleagurile braziliene! Ah, tată, îţi mulţumesc din inimă!

Şi fata, a cărei închipuire prinsese aripi, le spuse fratelui său şi lui Manoel:

— Haideţi în bibliotecă! Să luăm toate cărţile şi toate hărţile ce ne-ar putea da lămuriri despre regiunile acestea încântătoare! Nu trebuie să mergem orbeşte! Vreau să văd şi să aflu totul despre acest rege al fluviilor de pe pământ.

Capitolul V AMAZONUL

— Cel mai mare fluviu al lumii[1]! spunea a doua zi Benito lui Manoel Valdez.

Şi în clipa aceea, aşezaţi amândoi pe mal, la marginea dinspre miazăzi a fazendei, priveau trecând încet moleculele acelea lichide ce porneau din lanţul uriaş al Anzilor şi se revărsau în Oceanul Atlantic, la o depărtare de opt sute de leghe de acolo.

— Şi fluviul care aduce oceanului cel mai mare debit de apă! adăugă Manoel.

— Atât de mare încât desalinizează oceanul pe o mare întindere în jurul locului unde se varsă şi abate vapoarele din drum până la optzeci de leghe departe de coastă.

— Un fluviu al cărui curs se desfăşoară pe mai bine de treizeci de grade latitudine!

— Şi asta într-un bazin care de la sud la nord măsoară douăzeci şi cinci de grade.

— Un bazin! strigă Benito. Oare mai poate fi numit bazin această nemărginită câmpie de-a latul căreia curge Amazonul, această savană care se întinde cât vezi cu ochii, fără o colină care să-i încreţească solul, fără un munte care să-i îngusteze orizontul!

— Şi pe toată întinderea ei, reluă Manoel, două sute de afluenţi, ca nişte uriaşe tentacule de caracatiţă, veniţi dinspre nord sau sud, alimentaţi ei înşişi de nenumăraţi subafluenţi, pe lângă care marile fluvii ale Europei nu-s decât nişte simple pârâiaşe!

— Un fluviu pe care cinci sute şaizeci de insule, fără să mai punem la socoteală insuliţele, stabile sau plutitoare, alcătuiesc un fel de arhipelag, şi care singure fac cât un regat!

— Iar de o parte şi de alta, câte canale, lagune, lacuri — mai multe decât ai putea întâlni în toată Elveţia, Lombardia, Scoţia şi Canada, luate la un loc!

— Un fluviu care, umflat de miile sale de afluenţi, aruncă în Atlantic nu mai puţin de două sute cincizeci de milioane de metri cubi de apă pe oră!

— Un fluviu al cărui curs foloseşte drept graniţă a două republici şi străbate falnic cel mai mare stat al Americii de Sud, de parcă însuşi Oceanul Pacific s-ar vărsa în întregime, prin gurile lui, în Atlantic!

---

[1] Afirmaţia lui Benito. adevărată la acea epocă în care nu se făcuseră încă noi descoperiri, nu mai poate fi considerată astăzi exactă. Nilul şi Missouri-Mississippi, după ultimele măsurători, par a avea un curs superior ca întindere celui al Amazonului. (n.a.)

— Şi ce guri! Un adevărat braţ de mare în care o singură insulă, cum e Marajo, are un perimetru de mai bine de cinci sute de leghe!...

— Şi căruia oceanul nu izbuteşte să-i respingă apele decât ridicând printr-o luptă nemaipomenită o maree uriaşă, o «prororoca», faţă de care refluxul, pragurile, vârtejurile celorlalte fluvii nu-s decât mici încreţituri stârnite de adierea vântului!

— Un fluviu botezat cu trei nume şi pe care pot înainta vase de mare tonaj până la o distanţă de cinci mii de kilometri de la vărsare, fără să renunţe la ceva din încărcătură!

— Un fluviu care, fie prin el însuşi, fie prin afluenţii sau subafluenţii săi, deschide o cale comercială şi de navigaţie ce străbate tot nordul Americii de Sud, trecând de la Magdalena la Ortequaza, de la Ortequaza la Caqueta, de la Caqueta la Putumayo, de la Putumayo la Amazon. Patru mii de mile de cale fluvială, căreia-i lipsesc doar câteva canale pentru a-i întregi reţeaua navigabilă!

— Ce să mai discutăm, este cel mai încântător şi cel mai întins sistem hidrografic de pe lume!

Cei doi tineri vorbeau cu nestăvilită patimă despre neasemuitul fluviu. Erau cu adevărat copiii acestui Amazon, ai cărui afluenţi, demni de el însuşi, alcătuiesc drumuri ce străbat Bolivia, Peru, Ecuadorul, Noua-Grenadă, Venezuela, cele patru Guiane: engleză, franceză, olandeză şi braziliană!

Câte popoare, câte rase, a căror origine se pierde în negura timpurilor! Ei bine, aşa se întâmplă cu marile fluvii de pe glob! Adevăratul lor izvor scapă de multe ori cercetărilor. Numeroase state îşi atribuie cinstea de a le fi dat naştere! Nici Amazonul nu putea scăpa acestei legi. Peru, Ecuadorul, Columbia şi-au disputat multă vreme această glorioasă paternitate.

Totuşi, astăzi nu mai încape nici o îndoială că Amazonul izvorăşte din Peru, în districtul Huaraco, provincia Tarma, că iese din lacul Loricocha, situat cu aproximaţie între unsprezece şi douăsprezece grade latitudine sudică.

Celor care ar dori să-l facă să izvorască din Bolivia, revărsându-se din munţii Titicaca, le-ar rămâne de dovedit că adevăratul Amazon este Ucayali, care ia naştere din împreunarea râurilor Paro şi Apurimac; dar această părere trebuie înlăturată cu străşnicie.

La ieşirea lui din lacul Loricocha, fluviul abia înfiripat se îndreaptă spre nord-est pe o distanţă de cinci sute şaizeci de mile, dar nu porneşte cu adevărat spre răsărit decât după ce primeşte apele unui afluent de seamă, râul Panta. Pe pământul

columbian şi peruan, până la graniţa braziliană, el se numeşte Marañon sau mai degrabă Maranhao, căci Marañon nu este altceva decât numele portughez franţuzit. De la graniţa braziliană la Manao, unde primeşte pe splendidul Rio Negro, capătă numele de Solimaes sau Solimoens, după denumirea tribului indian solimao din care se mai găsesc încă nişte rămăşiţe prin provinciile învecinate. În sfârşit; de la Manao la ocean i se spune Amasenas sau fluviul Amazoanelor, nume datorat spaniolilor, acelor descendenţi ai îndrăzneţului Orellana, ale căror povestiri, îndoielnice, dar entuziaste, făcuseră să se creadă că a existat un trib de femei războinice, aşezat pe malul râului Nhamunda, unul din afluenţii mijlocii ai marelui fluviu.

De la început îţi poţi da seama că Amazonul va deveni un curs de apă măreţ. De la izvor şi până la locul unde albia lui trece printre două lanţuri inegale şi pitoreşti de munţi, îngustându-se puţin, nici un baraj sau vreo altă piedică nu i se aşterne în cale. Cascadele încep să-i întrerupă curentul abia în punctul unde coteşte spre răsărit, străbătând lanţul de mijloc al Anzilor. În regiunea aceasta există câteva căderi de apă, fără de care fluviul ar fi în întregime navigabil, de la izvor până la vărsare. În orice caz, după cum a spus-o şi Humboldt, el este navigabil pe cinci şesimi din parcurs.

Şi chiar de la început nu duce lipsă de afluenţi, alimentaţi şi ei, la rândul lor, de subafluenţi. La stânga, primeşte pe Chinchipe, venit dinspre nord-est. La dreapta pe Chachapuyas, venit dinspre sud-est. În apropierea misiunii Laguna, întâlneşte pe stânga râurile Marona şi Pastuca iar pe dreapta pe Guallaga. Pe stânga mai primeşte pe Chambyra şi Tigre, venite dinspre nord-est; din dreapta, pe Huailaga, care se varsă în Amazon la o depărtare de două mii opt sute de mile de Atlantic şi pe care pot să urce corăbiile pe o distanţă de mai mult de două sute de mile, pătrunzând astfel până în inima statului Peru. În sfârşit, la dreapta, aproape de misiunea San-Joachim-d'Omaguas, după ce şi-a plimbat mândru apele prin pampasul Sacramento, apare măreţul Ucayali, acolo unde ia sfârşit bazinul superior al Amazonului, arteră îngroşată de numeroase cursuri de apă izvorâte din lacul Chucuito, aflat la nord-est de Arica.

Aceştia sunt principalii afluenţi din amont de satul Iquitos. În aval, ei devin atât de numeroşi, încât albiile fluviilor din Europa ar fi cu siguranţă prea strâmte ca să-i cuprindă. Joam Garral cu ai săi aveau să treacă prin locurile de vărsare ale tuturor acestor afluenţi în timpul călătoriei lor pe Amazon, în jos. La frumuseţea acestui fluviu neasemuit care scaldă cea mai frumoasă dintre ţări, menţinându-se aproape constant la câteva grade sub linia

ecuatorială, se cuvine să mai adăugăm încă o calitate pe care nu o are nici Nilul, nici Mississippi, nici Livingstone-ul, denumit odinioară Congo-Zair-Lualaba. Este vorba de faptul că, în ciuda părerii unor călători, desigur prost informaţi, Amazonul străbate un ţinut sănătos al Americii de Sud. Bazinul lui este supus fără încetare vânturilor prielnice dinspre apus. El nu-şi croieşte drumul printr-o vale încătuşată de munţi înalţi, ci printr-o câmpie întinsă, măsurând trei sute cincizeci de leghe de la nord la sud, abia încreţită de câteva coline, care poate fi străbătută cu uşurinţă de curenţii atmosferici.

Profesorul Agassiz se ridică, pe bună dreptate, împotriva aşa-zisei clime nesănătoase a unui ţinut care este hărăzit să devină cel mai de seamă centru al producţiei comerciale. După părerea lui, «o adiere blândă se face simţită tot timpul, determinând un proces de evaporare, datorită căruia temperatura se menţine la un nivel potrivit, iar pământul nu se încălzeşte peste măsură. Statornicia acestei adieri răcoritoare dă ţinuturilor scăldate de Amazon un climat plăcut, ba chiar din cele mai dulci».

De asemenea, abatele Durand, fost misionar în Brazilia, a putut să constate că, dacă temperatura nu coboară sub douăzeci şi cinci de grade centigrade, ea nu se ridică niciodată peste treizeci şi trei, ceea ce asigură, pe întregul an, o medie de douăzeci şi opt-douăzeci şi nouă, cu o abatere de numai opt grade în plus sau în minus.

Odată stabilite toate acestea, ne este deci îngăduit să spunem că în bazinul Amazonului nu întâlnim nici pe departe căldurile dogoritoare ale regiunilor din Asia şi Africa, străbătute de aceleaşi paralele.

Câmpia nemărginită prin care îşi croieşte drumul este deschisă în întregime vântului călduţ pe care i-l trimite Oceanul Atlantic.

De aceea, regiunile prin care trece, dându-le numele său, au dreptul de netăgăduit de a se socoti cele mai sănătoase dintr-o ţară care, pe deasupra, este şi una dintre cele mai frumoase din lume.

Şi nu cumva să se creadă că sistemul hidrografic al Amazonului este necunoscut!

Încă din secolul al XVI-lea, în anul 1540, Orellana, locotenentul unuia dintre fraţii Pizarro, cobora pe Rio Negro, intra pe marele fluviu, străbătea cu îndrăzneală, fără călăuză, aceste regiuni, şi, după optsprezece luni de navigaţie din care ne-a lăsat o istorisire încântătoare, ajungea la gurile fluviului.

În 1636 şi 1637, portughezul Pedro Texeira urca pe Amazon până la Napo cu o flotă de patruzeci şi şapte de pirogi.

În 1734, după ce măsurase arcul meridianului la Ecuator, La Condamine se despărţea de tovarăşii săi de drum, Bouguer şi Godin des Odonais, pornea pe Chincipe până la confluenţa acestuia cu Maranon-ul, atingând la 31 iulie gurile râului Napo, tocmai la timp ca să vadă o ieşire din eclipsă a primului satelit al lui Jupiter — ceea ce-i îngădui acestui «Humboldt al secolului XVIII» să stabilească precis longitudinea locului — colinda satele de pe ambele maluri şi, la 6 septembrie, ajungea înaintea fortului din Para. Această lungă călătorie avea să fie de o însemnătate covârşitoare: nu numai că se stabilise în mod ştiinţific cursul Amazonului, dar era aproape sigur că el comunica cu Orinocul.

După cincizeci şi cinci de ani, Humboldt şi Bonpland întregeau aceste valoroase strădanii ale lui La Condamine, ajungând cu harta Marañon-ului până la râul Napo.

Începând de atunci, atât Amazonul cât şi principalii lui afluenţi au făcut obiectul unor cercetări continue.

În 1827 Lister-Maw, în 1834-l835 englezul Smyth, în 1844 un locotenent francez comandant al vasului Boulonnaise, brazilianul Valder în 1840, francezul Paul Marcoy de la 1848 la 1860, năstruşnicul pictor Biard în 1859, profesorul Agassiz de la 1865 la 1866, inginerul brazilian Franz Keller-Linzenger în 1867 şi, în sfârşit, în 1879, doctorul Crevaux, toţi au explorat cursul fluviului, au urcat pe diferiţii lui afluenţi şi au constatat că cei mai mari dintre ei sunt navigabili.

Dar faptul cel mai de seamă, care face cinste guvernului brazilian, este următorul:

La 31 iulie 1857, după numeroase litigii de frontieră între Franţa şi Brazilia în ceea ce privea graniţa Guyanei, cursul Amazonului fu declarat liber, deschis tuturor pavilioanelor şi, pentru a trece de la teorie la practică, Brazilia se înţelese cu ţările învecinate pentru exploatarea căilor fluviale din bazinul Amazonului.

În zilele noastre, linii de vapoare cu aburi, foarte confortabile, care duc direct la Liverpool, deservesc fluviul de la vărsare şi până la Manao; altele urcă până la Iquitos; în sfârşit, altele străbat râurile Tapajos, Madeira, Rio Negro, Purus, pătrunzând până în inima Peru-lui şi a Boliviei.

E uşor de închipuit ce dezvoltare va lua într-o bună zi comerţul în acest uriaş bazin, fără pereche-n lume.

Dar iată cum se prezintă şi reversul acestei medalii a viitorului. Progresul tehnic se realizează dăunând într-un fel sau altul seminţiilor băştinaşe.

Într-adevăr, pe Amazonul de Sus, multe rase de indieni s-au şi pierdut, printre care curicicurii şi sorimaoşii. Dacă pe râul Putumayo se mai întâlnesc încă vreo câţiva yurişi, yahuaşii l-au părăsit şi s-au retras spre afluenţii mai îndepărtaţi, iar mooşii au plecat de la ţărmul lui şi, puţini câţi mai sunt, rătăcesc acum prin pădurile Japurei!

Într-adevăr, râul Tunantinilor este aproape pustiu, iar la vărsarea râului Jurua au mai rămas doar câteva familii nomade de indieni. Râul Teffe este şi el părăsit, iar din marele popor umaua nu mai sunt decât nişte rămăşiţe pe lângă izvoarele Japurei. Coari e cu desăvârşire pustiu. Câţiva indieni muraşi se mai găsesc pe malurile Purus-ului. Din străvechii manaoşi, mai sunt doar câteva familii rătăcitoare. Pe malurile lui Rio Negro, unde au existat odinioară vreo douăzeci şi patru de triburi de sine stătătoare, nu se mai pomeneşte decât de metişi, proveniţi din portughezi şi indieni.

Dar să ne întoarcem la anul 1852. Pe atunci nu existau mijloacele de comunicaţie atât de numeroase astăzi, şi călătoria lui Joam Garral avea să dureze cel puţin patru luni, mai ales dacă ţinem seama de condiţiile în care urma să se desfăşoare.

Gândindu-se la asta, în timp ce priveau amândoi apele fluviului curgând lin la picioarele lor, Benito îi spusese prietenului său:

— Dragă Manoel, de vreme ce ne vom despărţi curând după sosirea noastră la Belem, sper că timpul cât vom călători îţi va părea tare scurt!

— Da, Benito, răspunse Manoel, dar pentru mine va fi totodată şi foarte lung, dacă ţin seama că abia la sfârşitul călătoriei Minha va deveni soţia mea.

Capitolul VI O PĂDURE ÎNTREAGĂ CULCATĂ LA PĂMÂNT

Aşadar, familia Garral era în culmea fericirii. Călătoria de-a lungul Amazonului urma să se desfăşoare în condiţii minunate. Şi după cum vom vedea, în această lungă călătorie de peste patru luni nu pleca numai fermierul cu familia sa, ci aveau să fie însoţiţi de o bună parte din personalul fermei.

Văzându-i voioşi pe toţi cei din jurul său, Joam Garral uită de frământările care păreau să-l neliniştească. Din ziua în care hotărâse această călătorie, devenise alt om şi începuse să se ocupe de pregătirile plecării cu energia lui de odinioară. Pentru ai săi fu o mare bucurie să-l vadă lucrând cu atâta râvnă. Starea

psihică se răsfrânsese şi asupra fizicului şi arăta acum la fel ca în anii tinereţii, puternic şi sănătos. Redeveni omul care a trăit totdeauna în aer liber, în aerul curat al pădurilor, al câmpiei şi al apelor curgătoare.

Dealtfel, aveau mult de lucru în cele câteva săptămâni câte mai erau până la plecare.

Aşa cum s-a mai arătat, pe vremea aceea Amazonul nu era încă brăzdat de numeroasele vapoare cu aburi pe care companiile de navigaţie aveau de gând să le lanseze atât pe fluviu, cât şi pe afluenţii săi principali. Transportul fluvial era efectuat doar de persoane particulare, pentru nevoile proprii, iar de cele mai multe ori ambarcaţiile nu slujeau decât strict aşezările de pe mal. Navele folosite pe atunci erau fie «ubas», un fel de pirogi făcute dintr-un trunchi de copac, scobit cu fierul înroşit în foc şi cu toporul, ascuţite şi uşoare la prova, grele şi rotunjite la pupa, putând să transporte de la unu la doisprezece vâslaşi şi o încărcătură de trei sau patru butoaie cu mărfuri; fie «egariteas», construcţii grosolane şi încăpătoare, în mijloc cu un acoperiş din frunze, având la pupa un spaţiu îngust pentru vâslaşi; fie «jangadas», un fel de plute mari, mânate cu ajutorul unei pânze triunghiulare, având pe ele coliba din rogojini ce serveşte drept locuinţă plutitoare indianului şi familiei sale.

Mica flotă a Amazonului este alcătuită din aceste trei feluri de nave ce nu pot transporta decât încărcături modeste de oameni şi de mărfuri.

Există şi unele mai mari, «vigilindas», care pot duce până la opt-nouă butoaie, prevăzute cu trei catarge împodobite cu pânze roşii, împinse, când nu bate vântul, de patru vâsle lungi, foarte greu de mânuit împotriva curentului; mai sunt şi «cobertas» pe care încap până la douăzeci de butoaie, un fel de jonci cu un ruf la pupa, o cabină în interior şi două catarge cu pânze pătrate, de mărimi diferite; pe vânt potrivnic sau când acesta nu bate deloc, nava este împinsă înainte cu ajutorul a zece rame, pe care indienii le mânuiesc de la înălţimea castelului prova.

Dar asemenea mijloace nu erau potrivite pentru Joam Garral. De vreme ce tot se hotărâse să coboare pe Amazon, socoti nimerit să folosească prilejul pentru a transporta şi o mare cantitate de mărfuri ce trebuiau livrate la Para. Nu-l interesa câtuşi de puţin să scurteze durata călătoriei. Toţi au fost de acord cu cele plănuite de el, în afară poate de Manoel. Tânărului

i-ar fi plăcut cu siguranţă să aleagă un steam-boat[1] mai rapid, şi asta din motive lesne de înţeles.

Dar mijlocul de transport închipuit de Joam Garral, oricât ar fi fost de rudimentar, de primitiv, le dădea posibilitatea să ia cu ei numeroşi servitori, să călătorească în condiţii excepţionale de siguranţă şi confort.

Într-adevăr, s-ar fi putut spune că o parte a fermei din Iquitos se va desprinde de ţărm şi va coborî pe Amazon, cu tot ceea ce alcătuieşte o familie de fermieri, stăpâni şi slugi, cu casele, corturile şi bordeiele lor.

Gospodăria din Iquitos cuprindea, printre altele, şi câteva din pădurile acelea falnice, pe care am putea spune că le întâlnim la tot pasul, în regiunea centrală a Americii de Sud.

Joam Garral se pricepea de minune să exploateze aceste păduri, bogate în esenţele cele mai bune, cele mai variate, potrivite pentru tâmplărie, dogărie, construcţii de catarge sau pentru cherestea, şi ele îi aduceau anual venituri însemnate.

Dealtfel, n-avea el la îndemână fluviul, ca să-şi valorifice produsele forestiere, mai ieftin şi mai sigur decât ar fi făcut-o pe calea ferată? Aşa că, doborând în fiecare an câteva sute de copaci din cuprinsul proprietăţii sale, Joam Garral alcătuia o plută uriaşă din scânduri, grinzi, trunchiuri neprelucrate care luau drumul Parei, sub supravegherea unor piloţi încercaţi, buni cunoscători ai fluviului şi ai direcţiei vânturilor.

În anul acesta, Joam Garral urma să procedeze ca şi în anii trecuţi. Numai că, după alcătuirea plutei, avea să-l lase pe Benito să se îngrijească de amănuntele afacerii. Timpul era foarte scurt şi trebuia folosit cu chibzuinţă. Începutul lui iunie era perioada cea mai nimerită pentru plecare, ţinând seama că nivelul apei era atunci ridicat, datorită precipitaţiilor căzute în regiunea muntoasă, şi că el avea să scadă până în luna octombrie.

Prin urmare, lucrările trebuiau începute fără zăbavă, deoarece pluta urma să fie de proporţii neobişnuite. De data aceasta era nevoie să se doboare o jumătate de milă pătrată de pădure, de la confluenţa dintre Nanay şi Amazon, adică un întreg unghi din partea dinspre apă a fermei, să se alcătuiască o plută uriaşă, cam în felul plutelor acelora fluviale denumite «jangadas», însă de mărimea unei insuliţe.

Pe acest soi de plută, mai sigură decât oricare altă ambarcaţie din partea locului, mai mare decât o sută de egariteas sau

[1] Steam-boat — vas cu aburi.

vigilindas la un loc, Joam Garral îşi propunea să se îmbarce împreună cu familia sa, cu servitorii şi cu încărcătura de mărfuri.

— Minunată idee! strigă Minha, bătând din palme, când află planul tatălui său.

— Sigur că da, răspunse Yaquita, şi unde mai pui că vom ajunge la Belem fără să ne primejduim viaţa şi fără să ne obosim!

— Iar în timpul popasurilor vom putea vâna prin pădurile de pe mal, adăugă Benito.

— O să dureze poate cam mult! le atrase Manoel atenţia. Oare n-ar fi mai bine să căutăm un mijloc de transport mai rapid?

Desigur avea să dureze mult; dar nimeni nu luă în seamă obiecţiunea tânărului medic, pe care-l socoteau direct interesat.

Joam Garral chemă atunci pe administratorul principal al fermei, un indian, şi-i spuse:

— Într-o lună jangada trebuie să fie gata de plecare.

— Chiar de astăzi vom porni la treabă, domnule Garral, îi răspunse administratorul.

A fost o muncă deosebit de grea. Cei o sută de indieni şi negri făcură adevărate minuni în prima jumătate a lunii mai. Poate că nişte oameni mai puţin obişnuiţi cu asemenea masacre ale pădurilor s-ar fi înduioşat văzând cum se prăbuşesc în câteva ceasuri, sub toporul tăietorilor, copacii aceia uriaşi, bătrâni de secole; dar erau atât de mulţi pe malul fluviului, în sus, pe insule, în jos, cât puteai cuprinde cu privirea, încât golul lăsat de tăierea acestei jumătăţi de milă aproape că trecea neobservat.

După ce au primit ordinele lui Joam Garral, administratorul şi oamenii săi începură să cureţe pământul de liane, de mărăcini, de ierburi şi de arbuştii care-l potopeau. Înainte de a pune mâna pe fierăstrău şi pe topor, ei se înarmară cu coasa de doborât, nelipsită celui ce vrea să se afunde prin pădurile Amazonului, un fel de cuţit puţin curbat, lat şi teşit, lung de două până la trei picioare, bine înţepenit într-un ciomag, pe care indienii îl mânuiesc cu deosebită pricepere. În câteva ceasuri, cu ajutorul acestor unelte, izbutiră să cureţe pământul, să taie arbuştii şi să deschidă luminişuri în inima pădurii.

Lucrurile se petrecură cam aşa: tăietorii de la fermă curăţară mai întâi pământul. Trunchiurile bătrâne fură despuiate de veşmântul lor de liane, cactuşi, ferigă, de muşchi şi de bromelii. Scoarţa lor se ivi goală, aşteptând să fie jupuită la rândul ei, înainte de tăiere.

Apoi mulţimea de muncitori, din faţa cărora fugeau speriate legiuni întregi de maimuţe, la fel de agili ca acestea, se căţărau

cu îndemânare pe crengile de sus, doborând ramificaţiile puternice, eliberând tulpina principală de crăcile ce aveau să rămână pe sol. În curând, din pădurea hărăzită tăierii nu mai rămaseră decât nişte trunchiuri lungi şi albicioase, despodobite de cununile lor, iar aerul şi soarele pătrunseră, poate pentru prima dată, să mângâie pământul acesta jilav.

Fiecare dintre copacii aceia putea fi transformat în cherestea sau obiecte de tâmplărie de mare rezistenţă. Aci creşteau, ca nişte coloane de fildeş cu cercuri de culoare închisă, palmieri ceraţi, înalţi de o sută douăzeci de picioare, cu trunchiul gros de patru picioare, care dau un lemn de o tărie excepţională; dincolo întâlneai castani cu fibra rezistentă, cu fructele în trei colţuri; mai erau şi palmierii murichis, foarte căutaţi pentru construcţii, barrigudos, care ating în partea cea mai groasă aproape patru metri, copaci cu scoarţa roşiatică şi lucioasă, punctată de nişte bulbi cenuşii, al căror trunchi ascuţit are la capăt un fel de umbrelă orizontală; în fine, bombaxul, cu trunchiul alb, neted şi drept, de o înălţime impresionantă. În apropierea acestor minunate exemplare ale florei amazoniene răsărea şi quatibos, a cărui cupolă trandafirie depăşeşte în înălţime toţi copacii din jur, cu fructe asemănătoare unor vase umplute cu castane şi al cărui lemn, de un violet deschis, este căutat mai ales pentru construcţii navale. Mai era şi arborele de fier, îndeosebi cel din specia «ibiriratea», cu miezul aproape negru şi atât de dens, încât indienii îşi fac din el topoare de luptă; jacarandas, mai preţioşi decât mahonul; cesalpinas care nu se mai află decât în inima acestor păduri seculare, nepătrunse încă de tăietori; sapucaias, înalţi de o sută cincizeci de picioare, alcătuind un fel de arcade naturale din crengile ce răsar la trei metri de la pământ şi se unesc la o înălţime de treizeci de picioare, încolăcindu-se în jurul tulpinii ca şerpuirile unei coloane răsucite, a cărei creastă înfloreşte într-un buchet de petarde vegetale, colorate de plantele parazite în galben, purpuriu şi alb imaculat.

După trei săptămâni de la începerea lucrărilor nu mai rămăsese în picioare nici unul din copacii care împăduriseră colţul acela dintre Xanay şi Amazon.

Despădurirea fusese totală. Joam Garral nici nu trebuia să-şi bată capul pentru refacerea unei păduri căreia i-ar fi trebuit douăzeci sau treizeci de ani ca să ajungă ceea ce a fost. Nici o rămurică sau scoarţă nu fusese cruţată în vederea unei noi împăduriri. Se făcuse curăţenie deplină, toate trunchiurile fiind retezate chiar de la pământ, urmând apoi să fie scoase şi rădăcinile, pentru ca primăvara viitoare să-şi aştearnă podoaba ei de verdeaţă.

Nu, această milă pătrată, scăldată din două părţi de apele fluviului şi ale afluentului său, urma să fie desţelenită, plantată, însămânţată, astfel că, în anul următor, culturi de manioc, de arbori de cafea, de trestie de zahăr, arrow-root, de porumb, de arahide urmau să acopere pământul umbrit până atunci de plantaţia forestieră.

Nu venise încă ultima săptămână din luna mai şi toate trunchiurile, sortate pe specii şi caracteristici de plutire, fuseseră aşezate simetric pe malul Amazonului. Acolo trebuia să fie construită uriaşa jangada care, datorită numeroaselor locuinţe ce urmau să-i adăpostească pe membrii echipelor de manevră, va deveni un adevărat sat plutitor. Apoi, la ceasul potrivit, apele umflate ale fluviului vor veni s-o ridice şi s-o poarte cale de sute de leghe, până la ţărmul Atlanticului.

Cât ţinuseră aceste lucrări, Joam Garral fusese în întregime absorbit de ele. Le îndrumase el însuşi, la început pe locul despăduririi, apoi pe plaja lată de la marginea fermei, unde fuseseră aduse toate părţile componente ale plutei.

Yaquita împreună cu Cybele se îndeletniceau cu pregătirile plecării, cu toate că bătrâna negresă nu pricepea de ce voiau să plece, când se simţeau atât de bine acolo.

— Dar ai să vezi lucruri pe care nu le-ai văzut în viaţa ta! îi repeta întruna Yaquita.

— Sunt oare la fel de frumoase ca cele pe care ne-am obişnuit să le privim aici? era veşnicul răspuns al Cybelei.

La rândul lor, Minha şi Lina se gândeau la ale lor. Pentru ele nu era vorba doar de o simplă călătorie; plecau pentru totdeauna şi trebuiau să chibzuiască la cele mai mici amănunte legate de mutarea în oraşul străin, unde tânăra mulatră avea să locuiască împreună cu stăpâna pe care o slujea cu atâta credinţă. Minha era cam tristă; dar veselei Lina nu-i prea păsa că pleacă din Iquitos. Alături de Minha Valdez se va simţi la fel ca şi lângă Minha Garral. Numai despărţirea de Minha i-ar fi putut alunga zâmbetul de pe chip, dar despre asta nici nu putea fi vorba.

Sârguincios, Benito îl ajutase pe tatăl său în toate lucrările. Îşi făcea astfel ucenicia în meseria de fermier căreia poate i se va dărui într-o bună zi, iar în timpul călătoriei pe fluviu avea s-o facă şi pe cea de negustor.

Cât despre Manoel, acesta încerca să se împartă între casa unde Yaquita şi fiica ei nu mai pridideau cu treaba şi pădurea în exploatare unde Benito îl tot îndemna să meargă, poate mai mult decât ar fi dorit. Până la urmă împărţirea n-a prea fost egală şi se-nţelege de ce.

Capitolul VII PE FIRUL UNEI LIANE

Totuşi, într-o duminică, la 26 mai, tinerii se hotărâră să se recreeze. Vremea era minunată, iar aerul împrospătat de adierile răcoroase venite din Cordilieri dădea o temperatură plăcută. Totul te îmbia la o plimbare pe câmp.

Benito şi Manoel o poftiră aşadar pe Minha să-i însoţească în pădurea de pe malul drept al Amazonului, în partea opusă fermei.

Îşi luau astfel rămas bun de la împrejurimile încântătoare ale satului Iquitos. Tinerii vor merge în chip de vânători, dar nu dintr-aceia care-şi părăsesc tovarăşii ca să pornească în urmărirea vânatului — în privinţa asta se puteau bizui pe Manoel — iar fetele, căci Lina nu se putea despărţi de stăpâna ei, vor merge în chip de excursioniste, pe care nu le sperie o plimbare de două-trei leghe.

Nici Joam Garral şi nici Yaquita n-aveau vreme să-i însoţească. Pe de o parte, planul jangadei nu era încă pus la punct şi construcţia ei nu suferea nici o amânare. Pe de altă parte, Yaquita şi Cybele, deşi ajutate de întreg personalul feminin al fermei, n-aveau un ceas de pierdut.

Minha primi cu multă plăcere invitaţia. Astfel că în ziua aceea, către orele unsprezece, după ce au luat gustarea, cei doi tineri şi cele două fete porniră spre mal, la confluenţa dintre Nanay şi Amazon. Îi însoţea şi un negru. Urcară toţi într-o barcă de-a fermei şi, după ce trecură de insulele Iquitos şi Parianta, ajunseră pe malul drept al Amazonului.

Barca acostă într-un desiş încântător de ferige arborescente, încununate la o înălţime de treizeci de picioare de un fel de aureolă alcătuită din ramuri verzi, catifelate, cu frunze zimţate ca o dantelă.

— Manoel, zise Minha, pentru că eşti străin de meleagurile Amazonului de Sus, îţi voi prezenta acum pădurea! Noi ne simţim aici ca acasă şi te rog să-mi îngădui să îndeplinesc rolul de stăpână a casei!

— Iubită Minha, îi răspunse tânărul, vei fi stăpâna casei şi la Belem, precum eşti şi la ferma din Iquitos, şi acolo ca şi aici...

— Ei bravo! Manoel, şi tu, surioară, le strigă Benito, nădăjduiesc că n-aţi venit aici ca să vă spuneţi vorbe dulci!... Uitaţi şi voi pentru câteva ceasuri că sunteţi logodiţi!...

— Nici un ceas, nici o clipă! răspunse Manoel.

— Şi totuşi, dacă ţi-o cere Minha!

— Minha nu-mi va cere aşa ceva!

— Cine ştie ? zise Lina râzând.

— Lina are dreptate, răspunse Minha, întinzându-i mâna lui Manoel. Să-ncercăm să uităm!... Hai să uităm!... Dacă aşa vrea fratele meu!... Să considerăm că între noi nu există nimic, absolut nimic! Cât va ţine plimbarea asta, nu suntem logodiţi! Nu mai sunt sora lui Benito! Tu nu mai eşti prietenul lui!...

— Întocmai! strigă Benito.

— Bravo! Bravo! Pe aici nu mai sunt decât oameni care nu se cunosc! exclamă Lina bătând din palme.

— Oameni care se văd acum pentru prima dată, adăugă Minha, se întîlnesc, se salută...

— Domnişoară... zise Manoel înclinându-se în faţa ei.

— Cu cine am cinstea să vorbesc, domnule ? întrebă fata, cât se poate de serioasă.

— Cu Manoel Valdez, care ar fi foarte fericit dacă fratele domniei voastre ar binevoi să facă prezentările...

— La naiba cu mofturile astea! strigă Benito. Proastă inspiraţie avusei! Fiţi logodiţi, dragii mei! Fiţi aşa, cât veţi dori! O veşnicie!

— O veşnicie! zise Minha, şi rosti cuvântul cu atâta convingere încât Lina izbucni în hohote de râs.

Dar privirea recunoscătoare a lui Manoel o răsplăti pe fată pentru vorba ei sinceră.

— Dacă umblăm, o să vorbim mai puţin! La drum! strigă Benito ca să-şi scoată sora din încurcătură.

Dar Minha nu se grăbea.

— O clipă, frăţioare! Tu voiai să ne faci, pe mine şi pe Manoel, să uităm unul de altul, şi asta numai ca să nu-ţi stânjenim plimbarea. Eram gata să-ţi îndeplinesc dorinţa! Ei bine, la rândul meu, îţi cer şi eu un sacrificiu! Dacă-ţi place sau nu, te poftesc să-mi făgăduieşti că tu, Benito, ai să uiţi...

— Să uit ce?...

— Să uiţi că eşti vânător, frăţioare!

— Cum adică? Mă opreşti?...

— Te opresc să tragi în păsările acestea încântătoare, în papagalii de toate soiurile ce zboară veseli prin pădure! Aceeaşi oprelişte pentru vânatul mic cu care azi n-avem ce face! Dacă vreun leopard, jaguar sau altă fiară s-ar apropia prea mult, fie!

— Dar... începu Benito.

— Dacă nu, îl iau pe Manoel de braţ şi fugim, ne afundăm în pădure, iar tu vei fi silit să alergi după noi!

— Nu-i aşa că ţi-ar plăcea să nu mă-nvoiesc? zise Benito, privind către prietenul său Manoel.

— Cred şi eu! răspunse tânărul.

— Ei bine, nu! Mă voi supune, numai ca să-ţi fac în ciudă! La drum!

Şi iată-i pe toţi patru, cu negrul în urma lor, pierzându-se printre copacii aceia frumoşi, al căror frunziş des împiedica razele soarelui să pătrundă până la pământ.

Nimic pe lume nu poate fi mai măreţ decât această regiune de pe malul drept al Amazonului. Crescuţi într-o pitorească neorânduială, aici poţi întâlni, pe o suprafaţă de un sfert de milă pătrată, aproape o sută de specii de copaci, adevărate minuni ale regnului vegetal. Dealtfel, un pădurar şi-ar fi dat lesne seama că pe acolo nu călcase încă nici un tăietor cu securea sau toporul. Chiar şi după trecerea mai multor secole de la despădurire, urmele unor asemenea răni nu s-ar fi şters cu desăvârşire. Copacii cei noi ar fi putut avea şi o sută de ani de viaţă, dar înfăţişarea generală a locurilor n-ar mai fi fost cea de la început, mai ales datorită lianelor şi celorlalte plante parazite.

Iată un indiciu sigur, asupra căruia băştinaşul nu s-ar înşela niciodată.

Grupul vesel se strecura printre ierburile înalte, străbătea desişul glumind şi râzând. Negrul mergea în faţă, croind drum cu coasa acolo unde hăţişul era prea des, punând pe fugă miile de păsărele speriate.

Minha avusese dreptate să ia apărarea acestei mici lumi de zburătoare ce-şi fâlfâiau aripile prin frunzişul înalt. Se aflau acolo cele mai mândre reprezentante ale ornitologiei tropicale. Papagalii verzi şi femelele lor, care scot ţipete ascuţite, păreau adevărate fructe ale acestor copaci uriaşi. Colibri de toate speciile, bărbi-albastre, rubin-topaz, ţesători cu cozile lungi în formă de foarfece erau aidoma unor flori smulse şi purtate de vânt dintr-o ramură într-alta. Mierle cu pene portocalii, tivite cu o dungă neagră, păsăruici aurii, sabias, negri ca nişte corbi, îşi împreunau glasurile într-un concert asurzitor de şuierături. Ciocul lung al tucanului ciopârţea ciorchinii aurii ai ghiririşilor. Ciocănitoarele, sau graurii Braziliei, îşi scuturau căpşoarele smălţate cu pete purpurii. Era o adevărată încântare pentru ochi.

Dar toată suflarea aceasta amuţea, se făcea nevăzută atunci când în vârful copacilor scârţâia sfârleaza ruginită a uliului «alma de gato» — sufletul pisicii — cel cu penele de culoare roşu-aprins. Acesta plutea falnic desfăşurându-şi penele lungi şi albe ale cozii, dar o lua din loc fără împotrivire, înfricoşat la rândul lui, când se ivea la înălţime marele vultur «gaviao», cel cu capul alb ca zăpada, spaima tuturor vieţuitoarelor înaripate ale pădurii.

Minha îi atrăgea lui Manoel atenţia asupra tuturor acestor minuni ale naturii, pe care nu le poţi întâlni în starea lor neprihănită în regiunile mai civilizate din est. Manoel o asculta pe fată mai mult cu ochii decât cu urechile. Dealtminteri, strigătele, cântecele miilor de păsărele erau uneori atât de pătrunzătoare, că nici n-ar fi putut s-o audă. Numai râsul zglobiu al Linei răsuna destul de puternic încât să poată acoperi cu hohotele lui voioase cotcodăcelile, piuiturile, şuierăturile, uguiturile de tot felul.

După o oră de mers, nu străbătuseră mai mult de o milă. Pe măsură ce se depărtau de malurile apei, copacii îşi schimbau înfăţişarea. Nu mai întâlneai viaţă animală jos, pe pământ, ci la o înălţime de şaizeci sau optzeci de picioare, reprezentată prin cârdurile de maimuţe ce se fugăreau printre crengile înalte. Ici-colo, mai pătrundeau până jos câteva fâşii din razele soarelui. S-ar zice că pentru pădurile tropicale lumina nu constituie un element indispensabil existenţei. Pentru dezvoltarea acestor vegetale mari sau mici, copaci sau plante, este de ajuns aerul, iar căldura necesară creşterii nu şi-o trag din mediul înconjurător ci chiar din pământ, unde se acumulează ca într-un calorifer uriaş.

Iar pe florile de bromelii, pe serpentine, orhidee, cactuşi, în sfârşit, pe toate aceste plante parazite ce alcătuiesc o mică pădure, dedesubtul celei mari, câte insecte încântătoare nu te îmbiau parcă să le culegi ca pe nişte adevărate flori: nestori cu aripi albastre, mătăsoase şi catifelate, fluturi leilus cu sclipiri de aur, dungaţi cu verde, fluturi de noapte, lungi de douăzeci şi şapte de centimetri, cu aripile ca nişte frunze; albinele muribundas, un fel de smarald însufleţit, încrustat într-o armătură din aur; apoi legiuni întregi de coleoptere lampyre sau pyrifore, valagume cu pieptar de bronz şi aripioare verzi, proiectând din ochi o lumină gălbuie şi care, după căderea nopţii, trebuie că luminează pădurea cu scânteierile lor multicolore!

— Câte minunăţii! repeta mereu tânăra.

— Te afli la tine acasă, Minha, sau cel puţin aşa ai spus, îi atrase atenţia Benito, şi iată cum vorbeşti despre bogăţiile tale!

— N-ai decât să râzi de mine, frăţioare! îi răspunse Minha. Cred că mi-e îngăduit să laud toate lucrurile astea încântătoare, nu-i aşa, Manoel? Sunt zămislite de natură şi aparţin lumii întregi!

— Lasă-l să râdă! spuse Manoel. Deşi nu vrea s-o arate, Benito este şi el uneori poet şi admiră ca şi noi aceste

frumuseţi! Numai că dacă are o puşcă în mână, s-a sfârşit cu poezia!

— Atunci fii poet, frăţioare! glăsui fata.

— Sunt poet, răspunse Benito. Ah, fermecătoare natură şi aşa mai departe...

Totuşi trebuie să recunoaştem că, cerându-i fratelui ei să nu-şi folosească arma de vânătoare, Minha îl silise la un adevărat sacrificiu.

Vânatul mişuna prin pădure şi tare greu îşi înfrâna el dorinţa de a trage câteva focuri.

Într-adevăr, prin părţile mai puţin împădurite, pe unde se deschideau luminişuri, se iviseră câteva perechi de struţi nandu, urmaţi de o specie de curcani numită «seriema», ce-i însoţesc pretutindeni şi care au o carne mult mai bună de mâncat decât cea a uriaşelor păsări pe care le escortează.

— Iată cât mă costă blestemata mea făgăduială! strigă Benito, punându-şi sub braţ, la un semn al surorii sale, puşca pe care şi-o ridicase instinctiv la umăr.

— Trebuie să respecţi curcanii seriema, îi răspunse Manoel, căci ei sunt aprigi distrugători ai şerpilor.

— După cum trebuiesc cruţaţi şi şerpii, zise Benito, fiindcă ei mănâncă insectele vătămătoare, iar pe acestea, fiindcă se hrănesc cu păduchi de copac şi mai vătămători încă! După socoteala asta, totul ar trebui cruţat!

Dar instinctul de vânător al tânărului avea să fie pus la şi mai grea încercare. Pădurea se transforma într-o adevărată rezervaţie de vânat. Pe sub copaci alergau cerbi iuţi de picior şi căprioare graţioase, pe care o lovitură bine ochită i-ar fi oprit cu siguranţă din goana lor. Pe urmă, se iveau ici şi colo curcani cu penele de culoarea cafelei cu lapte, pecari, un fel de porci sălbatici, foarte preţuiţi de amatorii de carne de vânat, aguti, specie de iepuri din America de Sud, tatu cu carapacea solzoasă ca un mozaic, animale ce aparţin ordinului edentatelor.

Într-adevăr, Benito arăta o deosebită stăpânire de sine, ba chiar un adevărat eroism, atunci când zărea vreun tapir, din cei care se numesc în Brazilia «antas», un fel de elefanţi pitici, aproape dispăruţi din regiunea Amazonului de Sus şi a afluenţilor săi, pachiderme căutate de vânători tocmai pentru raritatea lor, iar de mâncăcioşi pentru carnea lor, mai bună decât cea de vacă, îndeosebi pentru ceafa lor, al cărei gust depăşeşte orice închipuire!

Vai! cum îl mai frigeau pe tânărul nostru degetele să pună mâna pe puşcă, dar, credincios jurământului dat, o lăsă în pace.

O înştiinţă totuşi pe sora sa că, dacă se va afla la distanţa potrivită de o «tamandoa assa», un furnicar mare cu înfăţişare ciudată, împuşcătura va porni de la sine, aceasta putând fi socotită una din loviturile de maestru în analele vânătorii.

Din fericire, uriaşul furnicar nu se ivi, după cum nu se iviră nici pantere, leoparzi, jaguari, gheparzi, cuprinşi în America de Sud laolaltă sub numele de «onqa», pe care nu e bine să-i laşi să se apropie prea mult.

— În sfârşit, zise Benito, oprindu-se o clipă, e frumos să te plimbi, dar să te plimbi aşa, fără nici o ţintă...

— Fără ţintă! zise fata. Dar ţinta noastră e să vedem, să admirăm, să colindăm pentru ultima oară aceste păduri ale Americii Centrale cu care nu ne vom mai întâlni la Para şi cărora le spunem acum un ultim bun rămas!

— Am o idee!

Lina era cea care vorbise.

— O idee de-a Linei nu poate fi decât o trăsnaie! răspunse Benito clătinând din cap.

— E urât din partea ta să râzi de Lina, frăţioare, zise tânăra, de vreme ce ea caută să dea plimbării noastre ţinta despre care spuneai că-ţi lipseşte.

— Cu atât mai mult cu cât sunt sigură că ideea mea vă va place, domnule Benito, răspunse tânăra mulatră.

— Ia spune, despre ce-i vorba ? întrebă Minha.

— Vedeţi liana asta ?

Şi Lina arătă spre una din lianele din specia «cipos» răsucită pe o uriaşă mimosa-sensitiva, ale cărei frunze, uşoare ca fulgul, se închid la cel mai mic zgomot.

— Şi ce-i cu ea?

— Vă propun să mergem pe urmele ei până-i găsim capătul!

— Ar fi o idee, în sfârşit, o ţintă! strigă Benito. Să urmăm această liană şi oricare vor fi piedicile pe care le-om întâlni, desişuri, stânci, râuri, cascade, să nu ne lăsăm opriţi de nimic, să înaintăm cu orice preţ...

— Se pare c-ai avut dreptate, frăţioare! zise Minha râzând. Lina-i cam trăsnită!

— Bineînţeles, îi răspunse fratele său, spui acum că Lina e trăsnită ca să spui acelaşi lucru şi despre mine, de vreme ce-s de acord cu ea!

— La urma urmelor, dacă vă face plăcere, hai să fim trăsniţi cu toţii, răspunse Minha. Să mergem pe urmele lianei!

— Dar nu vă e teamă... încercă să spună Manoel.

— Alte împotriviri! strigă Benito. Vai, Manoel, n-ai mai fi vorbit astfel şi ai fi pornit de mult la drum dacă la celălalt capăt te-ar fi aşteptat Minha!

— Uite că tac, răspunse Manoel. De acum nu mai zic nimic, fac ce mi se cere! Să pornim după liană!

Şi porniră veseli, asemenea unor copii în vacanţă!

Firul vegetal îi putea duce departe — dacă se încăpăţânau să-l urmeze până la capăt ca pe un fir al Ariadnei — cu deosebirea că firul moştenitoarei lui Minos te ajuta să ieşi din labirint, în vreme ce acesta nu putea decât să te afunde toi mai mult.

Era o liană roşie, din familia salzelor, cunoscută sub numele de «japicanga», a cărei lungime măsoară uneori mai multe leghe. Dar, la urma urmelor, nimic nu-i silea să meargă până la capăt.

Liana trecea dintr-un copac într-altul, schimbându-şi drumul, acum răsucită pe după trunchiuri, acum pe după crengi, sărind aici dintr-un dragonier într-un palisandru, dincolo dintr-un castan uriaş în nişte palmieri baccabas, ale căror ramuri au fost asemuite, pe drept cuvânt, de către Agassiz, cu nişte beţe de coral pătate cu verde. Trecea apoi pe tucumas, un soi de ficuşi, strâmbi ca nişte măslini seculari, din care se găsesc în Brazilia vreo patruzeci şi trei de varietăţi; o regăseai pe euforbiaceele care produc cauciucul, pe gualţi, palmieri falnici cu trunchiul neted, subţire, elegant, pe arborii de cacao ce răsar la tot pasul pe malurile Amazonului şi a afluenţilor săi, pe melastome de soiuri variate, unele cu flori trandafirii, altele împodobite cu ciorchini de boabe albicioase.

Dar câte opriri, câte strigăte de necaz, atunci când veselul grup credea că a pierdut firul călăuzitor! Trebuiau să-l regăsească, să-l descurce în desişul de plante parazite.

— Uite-o, uite-o! striga Lina. Am zărit-o!

— Te-nşeli, îi răspundea Minha, e altă liană.

— Ba nu! Lina are dreptate, spunea Benito.

— Ba se-nşală, spunea, cum era firesc, Manoel.

De aici începeau dezbateri foarte aprinse, în care nici unul nu voia să cedeze.

Atunci, negrul de o parte, Benito de cealaltă, se avântau în copaci, se căţărau pe crengile încolăcite de liană, pentru a găsi direcţia cea bună.

Dar nimic nu putea fi mai anevoios decât să dai de ea, în încâlceala aceasta de tufe printre care şerpuia în mijlocul bromeliilor karatas, înarmate cu ghimpi ascuţiţi, a orhideelor cu flori trandafirii şi frunze violete, de mărimea unei mănuşi, sau a oncidiumelor, mai încâlcite decât ghemul de lână între labele unui pisoi jucăuş!

Apoi, când liana cobora din nou spre pământ, ce greu le era s-o urmărească prin desişul de lycopode, heliconias, cu frunze mari, caliandras, cu ciucuri, ripsalii, ce o înfăşurau întocmai sârmei unei bobine electrice, sau printre nodurile ipomeelor albe, sub tijele cărnoase ale vaniliei, printre grenadile, brindile, viţă sălbatică şi curpeni!

După ce o regăseau, cu ce izbucniri de veselie îşi continuau plimbarea!

Merseseră astfel o oră şi nimic nu le arăta tinerilor că s-ar afla aproape de faimoasa lor ţintă. Scuturau cu putere liana, fără ca ea să cedeze, în timp ce sute de păsărele îşi luau zborul, iar maimuţele alergau dintr-un copac într-altul, de parcă voiau să le arate drumul.

Dacă le răsărea vreun tufiş în cale, coasa le croia o gaură prin care se strecurau cu toţii. Dacă liana şerpuia pe vreo stâncă înaltă, acoperită cu verdeaţă, se căţărau pe ea şi treceau dincolo.

În curând dădură de un luminiş. Acolo, în aerul liber ce-i este necesar ca şi lumina soarelui, se ivi un bananier singuratic, acest copac tropical, marele dătător de hrană al locuitorilor din regiunile toride, care, după afirmaţia lui Humboldt, «...l-a însoţit pe om în copilăria civilizaţiei sale». Firul lung al lianei, răsucit printre crengile lui, trecea astfel de la o margine la alta a luminişului, înfundându-se din nou în pădure.

— N-ar fi bine să ne oprim aici? întrebă Manoel.

— Nu, de o mie de ori nu! strigă Benito. Nu înainte de a fi dat de capătul acestei liane.

— Totuşi, rosti Minha, curând va trebui să ne gândim la întoarcere!

— Ah, stăpână dragă, să mergem mai departe! se rugă Lina.

— Înainte! Mereu înainte! adăugă Benito.

Şi nesocotiţii se adânciră în pădurea care, fiind mai puţin deasă în locul acela, le îngăduia să înainteze mai lesne.

Dealtfel, liana o cotea către nord şi părea că tinde să se întoarcă spre fluviu. Asta le venea mai bine la socoteală, deoarece se apropiau de malul drept pe care-l vor putea urca apoi cu uşurinţă.

După un sfert de oră, toată lumea se opri într-o râpă, în faţa unui mic afluent al Amazonului. Peste pârâul acesta era aruncată o punte alcătuită din liane legate între ele printr-o împletitură de crengi. Liana lor se împărţea aici în două fire, aşezate în chip de balustradă, şi trecea astfel de pe un mal pe celălalt.

Benito, care mergea mereu înainte, se şi avântase pe mişcătoarea punte vegetală.

Manoel vroi s-o oprească pe fată.

— Stai pe loc, stai, Minha! zise el. Dacă-i face plăcere, Benito n-are decât să se ducă mai departe, dar noi îl vom aştepta aici!

— Nu! Să mergem, să mergem, stăpână dragă! strigă Lina. Nu vă fie teamă. Liana începe să se subţieze! O să-i venim de hac şi o să-i găsim capătul!

Fără să şovăie, tânăra mulatră se avântă cu îndrăzneală pe urmele lui Benito.

— Parcă-s nişte copii! zise Minha. Să mergem, dragul meu Manoel! N-avem ce face, trebuie să-i urmăm!

Şi iată-i pe toţi trecând puntea care se clătina ca un leagăn deasupra râpei şi se afunda din nou sub bolta copacilor uriaşi.

Dar nu merseră nici zece minute pe urmele nesfârşitei liane, în direcţia fluviului, când se opriră cu toţii şi de data aceasta dintr-o pricină foarte întemeiată.

— Am ajuns la capătul lianei? întrebă fata.

— Nu, răspunse Benito, dar am face bine să înaintăm cu băgare de seamă! Ia priviţi!...

Şi Benito le arătă liana care, pierdută printre crengile unui ficus înalt, era zgâlţâită de scuturături puternice.

— Oare cine-o fi mişcând-o aşa? întrebă Manoel.

— Poate vreun animal de care trebuie să ne păzim!

Încărcându-şi puşca, Benito le făcu semn să rămână pe loc, iar el merse zece paşi înainte.

Manoel, cele două fete şi negrul rămaseră nemişcaţi.

Deodată Benito scoase un strigăt şi-l văzură alergând spre un copac. Toţi se grăbiră într-acolo.

Li se înfăţişă un spectacol pe cât de neaşteptat, pe atât de puţin atrăgător!

Un om, cu capul trecut printr-un laţ, se zbătea la capătul acestei liane, flexibilă ca o funie, iar zgâlţâiturile erau datorate ultimelor spasme ale agoniei sale.

Dar Benito se şi repezise la nenorocit şi printr-o lovitură de cuţit tăiase liana.

Spânzuratul zăcea acum la pământ. Manoel se aplecă asupra lui să-i dea îngrijirile necesare şi să-l readucă la viaţă, dacă nu cumva era prea târziu.

— Domnule Manoel, strigă Lina, mai respiră încă! Îi bate şi inima! Trebuie să-l salvăm!

— Pe cinstea mea, ai dreptate, răspunse Manoel, dar cred că am sosit în ultima clipă!

Spânzuratul era un bărbat de vreo treizeci de ani, un alb, destul de prost îmbrăcat, foarte slăbit, şi părea că suferise tare mult.

La picioarele lui se afla o ploscă goală, aruncată pe pământ, şi o jucărie alcătuită dintr-un beţişor din lemn de palmier şi o bilă — din capul unei broaşte ţestoase — legate între ele cu o sfoară.

— Atât de tânăr şi să-şi pună capăt zilelor! rosti Lina. Oare ce să-l fi împins la asta?

Dar îngrijirile lui Manoel nu întârziară să-l aducă la viaţă pe nenorocitul care deschise ochii şi scoase un «hm!» puternic, atât de neaşteptat, încât, speriată, Lina răspunse şi ea printr-un ţipăt.

— Cine eşti dumneata, prietene? îl întrebă Benito.

— Un fost spânzurat, după cât se pare!

— Dar cum te cheamă ?

— Aşteptaţi puţin să-mi aduc aminte, spuse el trecându-şi mâna peste frunte. Ah, da, mă numesc Fragoso şi, dacă am să mai fiu în stare, voi fi la ordinele dumneavoastră ca să vă tund, să vă rad, să vă dichisesc după toate regulile artei mele. Sunt bărbier, sau, mai bine zis, cel mai deznădăjduit Figaro!...

— Şi cum de te-ai putut gândi să?...

— Ei, ce vreţi, bunul meu domn! răspunse Fragoso. O clipă de deznădejde de care mi-ar fi părut rău, cu siguranţă, dacă mai există cumva păreri de rău şi pe lumea cealaltă! Dar să mai ai de străbătut opt sute de leghe, fără un sfanţ în buzunar, asta nu te poate îmbărbăta! Îmi pierdusem nădejdea, hotărât lucru!

Acest Fragoso avea o figură plăcută şi deschisă. Pe măsură ce-şi revenea, dădea la iveală o fire veselă. Era unul dintre bărbierii ambulanţi ce cutreieră malurile Amazonului de Sus, umblând din sat în sat, punându-şi meşteşugul în slujba negrilor, negreselor, indienilor şi indienelor, care-i preţuiesc foarte mult.

Dar bietul Figaro, părăsit, nenorocit, hămesit de foame de patruzeci şi opt de ore, rătăcindu-se prin pădure, îşi pierduse o clipă capul... Restul îl cunoaştem.

— Prietene, îi spuse Benito, vei merge cu noi la ferma din Iquitos.

— Cum să nu, cu plăcere! răspunse Fragoso. M-aţi salvat de la ştreang, viaţa mea vă aparţine! N-ar fi trebuit să mă salvaţi!

— Vezi, dragă stăpână! Nu-i aşa c-am făcut bine că nu ne-am întrerupt plimbarea? spuse Lina.

— Cred şi eu! răspunse tânăra.

— Oricum, nu mi-ar fi putut trece prin minte că la capătul lianei noastre vom găsi un om!

— Şi încă un bărbier la ananghie, pe cale să se spânzure, răspunse Fragoso.

De îndată ce-şi veni în fire, bietul om fu pus la curent cu cele petrecute, îi mulţumi călduros Linei pentru ideea fericită ce o avusese de a urmări această liană şi apucară cu toţii pe drumul spre fermă, unde Fragoso fu astfel primit, încât să nu mai simtă vreodată nevoia sau dorinţa de a-şi pune capăt zilelor.

Capitolul VIII JANGADA

Jumătatea de milă pătrată de pădure fusese doborâtă. Era acum rândul dulgherilor să alcătuiască plutele din copacii multiseculari ce zăceau pe plajă.

Treaba nu era deloc uşoară! Sub conducerea lui Joam Garral, indienii de la fermă trebuiau să dea dovadă de neîntrecuta lor pricepere. Fie că e vorba de clădiri, fie de construcţii navale, indienii aceştia sunt, fără îndoială, lucrători foarte destoinici. Doar cu un topor şi un fierăstrău sunt în stare să prelucreze lemne atât de tari, încât tăişul uneltelor se ştirbeşte în ele, şi totuşi cojesc copaci, transformă în grinzi trunchiurile uriaşe, croiesc scânduri şi blăni fără ajutorul vreunui fierăstrău mecanic — totul este făcut cu uşurinţă de mâinile lor dibace, răbdătoare, înzestrate de natură cu neasemuită îndemânare.

Trunchiurile copacilor doborâţi n-au fost aruncate imediat în albia Amazonului. Joam Garral obişnuia să procedeze într-altfel. Mai întâi, toată grămada de trunchiuri fusese orânduită simetric pe o plajă întinsă, pe care o mai săpaseră puţin ca să-i coboare nivelul, la confluenţa râului Nanay cu marele fluviu. Acolo urma să fie construită jangada; de acolo o va lua Amazonul şi-o va pune pe linia de plutire când va sosi vremea s-o ducă la locul hărăzit.

Câteva cuvinte lămuritoare cu privire la aşezarea geografică a acestui uriaş curs de apă, unic pe pământ, mai ales cu privire la un fenomen ciudat, pe care locuitorii de pe malurile lui au putut să-l constate *de visu*[1].

Mai sunt pe lume două fluvii, poate mai lungi decât marea arteră braziliană, Nilul şi Missouri-Mississippi, unul mergând de la sud spre nord pe continentul african, celălalt străbătând America septentrională. Acestea însă trec prin ţinuturi aflate la latitudini foarte variate, şi ca atare ele sunt supuse unor clime diferite.

---

[1] De visu — cu ochii lor (în limba latină în text).

Dimpotrivă, Amazonul este cuprins în întregime între a doua şi a patra paralelă sudică, cel puţin din locul unde coteşte spre răsărit, la graniţa dintre Ecuador şi Peru. Aşa se face că acest fluviu imens are aceleaşi condiţii climaterice pe toată întinderea lui.

De aici iau naştere şi cele două anotimpuri în care ploile se succed la intervale de şase luni. În nordul Braziliei, perioada ploioasă e în septembrie. În sud ploile cad în martie. Astfel se explică de ce afluenţii de pe partea dreaptă şi cei de pe stânga nu-şi umflă apele decât la şase luni o dată. Datorită acestei alternanţe, după ce a atins punctul culminant în iunie, nivelul Amazonului scade treptat până în octombrie.

Joam Garral cunoştea acest fenomen din experienţă şi gândea să se folosească de el pentru a lansa jangada la apă, după ce o va fi alcătuit pe malul fluviului. Într-adevăr, faţă de nivelul mijlociu al Amazonului, limita lui maximă poate să urce până la patruzeci de picioare, iar minima să coboare până la treizeci de picioare. O asemenea diferenţă dădea fermierului prilejul să se mişte în voie.

Construcţia începu fără întârziere. Pe plaja întinsă trunchiurile fură orânduite după grosime, fără să mai vorbim de proprietăţile lor de plutire de care trebuia neapărat să se ţină seama. Printre lemnele tari şi grele se aflau unele a căror greutate specifică era aproape egală cu cea a apei.

Platforma de susţinere nu trebuia făcută din trunchiuri lipite unul de celălalt. Lăsară între ele o mică distanţă şi le uniră prin bârne puse de-a curmezişul, ceea ce asigura trăinicia construcţiei. Le legară apoi cu funii din «piacaba», la fel de rezistente ca şi funiile din cânepă. Materialul acesta, alcătuit din ramurile unei specii de palmier, foarte des întâlnit pe malurile fluviului, are numeroase întrebuinţări prin partea locului. Piacaba pluteşte, rezistă la apă, costă ieftin, ceea ce face din ea un articol preţios, exportat şi în Europa.

Peste rândul de trunchiuri şi bârne fură aşezate blăni şi scânduri care urmau să alcătuiască podeaua jangadei, ridicată cam la optzeci de centimetri de la linia de plutire. Este lesne de închipuit cât de multe scânduri s-au folosit, dacă ţinem seama că acest lanţ de trunchiuri măsura o mie de picioare în lungime şi şaizeci în lăţime, adică avea o suprafaţă de 19 800 metri pătraţi. De fapt, o întreagă pădure urma să ia calea Amazonului.

Lucrările de construcţie se efectuaseră sub directa îndrumare a lui Joam Garral. Dar când a venit la rând problema amenajării, li s-a cerut tuturor părerea, chiar şi lui Fragoso.

Câteva cuvinte despre noua lui situaţie la fermă.

Din ziua în care fusese adunat de pe drumuri, datorită ospitalităţii familiei, bărbierul era mai fericit ca niciodată. Joam Garral îi făgăduise să-l ia cu ei până la Para, spre care se îndrepta atunci când liana aceea blestemată «îl apucase de gât şi-i tăiase drumul», cum spunea el. Fragoso se învoise, mulţumise călduros şi, începând de atunci, căuta să-şi arate recunoştinţa făcându-se cât mai folositor. Era dealtminteri un băiat tare isteţ, îndemânatic şi priceput la toate sau, cum se spune, având două mâini drepte. La fel de vesel ca şi Lina, mereu cu cântecul pe buze, bun de glume, curând fu îndrăgit de toţi.

Dar se socotea îndatorat îndeosebi tinerei mulatre.

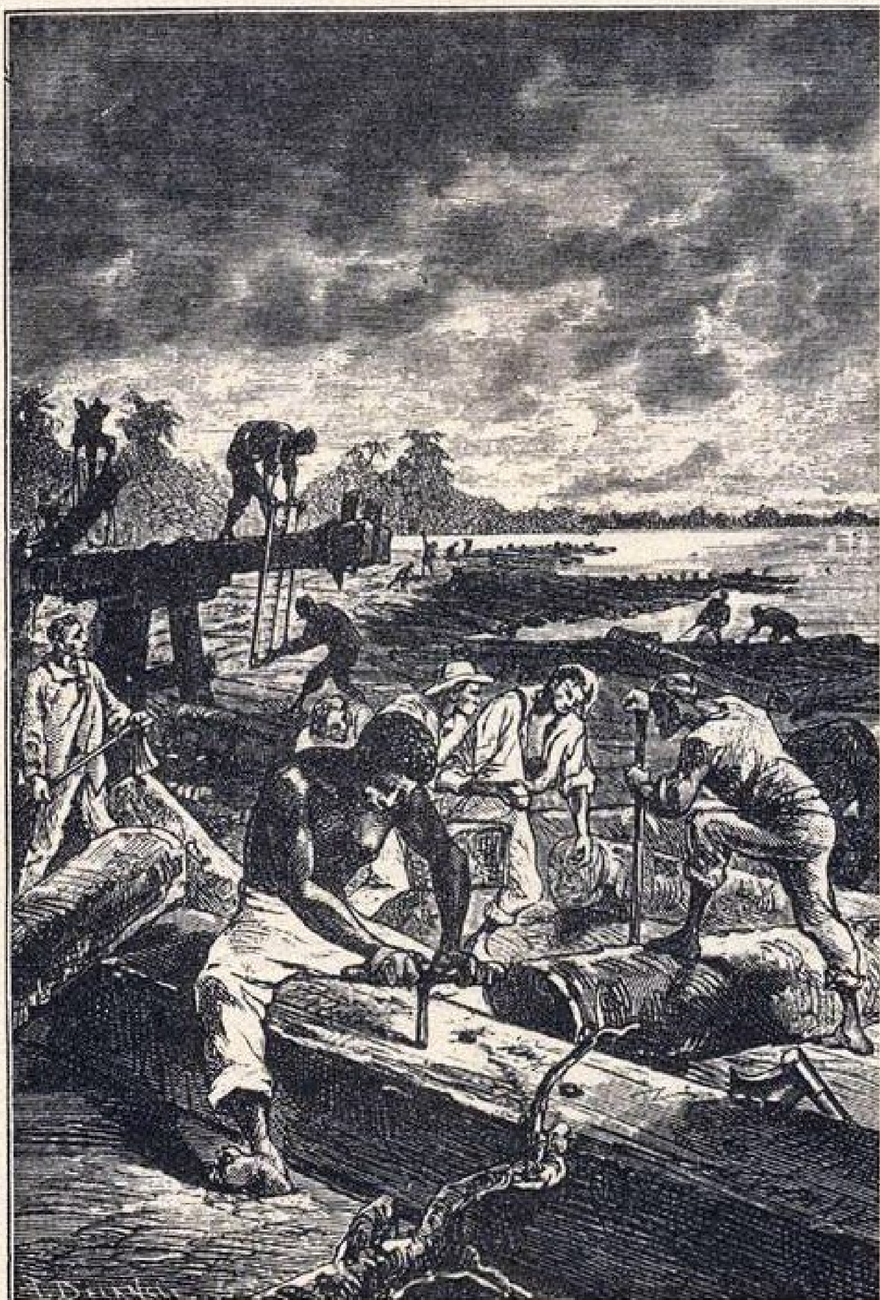
— Grozavă idee aţi mai avut, domnişoară Lina, repeta el fără încetare, să vă jucaţi de-a «liana călăuzitoare». Într-adevăr, nostim joc, cu toate că nu găseşti întotdeauna un biet bărbier la capăt!

— Întâmplarea, domnule Fragoso, răspundea râzând Lina, şi te asigur că nu-mi datorezi nimic!

— Asta-i bună! Nimic?! Dar îţi datorez viaţa, şi aş vrea să mai trăiesc o sută de ani, pentru ca recunoştinţa mea să dăinuie cât mai mult. Uite, nu simţeam neapărat chemarea să mă spânzur. Nevoia m-a împins s-o fac! La drept vorbind, era mai bine decât să mor de foame şi să folosesc drept hrană fiarelor, chiar înainte de a-mi fi dat duhul! Prin urmare liana este un fel de legătură între noi şi, orice-ai spune dumneata...

De obicei, discuţia continua pe un ton de glumă. Fragoso îi era într-adevăr foarte recunoscător tinerei mulatre, căci datorită ei fusese salvat, iar Lina nu rămânea nesimţitoare la mărturiile acestui flăcău foarte cinstit, foarte deschis, foarte vesel, precum era ea însăşi. Prietenia lor nu întârzie să provoace exclamaţiile cu subânţeles ale lui Benito, ale bătrânei Cybele şi ale multor altora.

Construcția începu fără întîrziere

Întorcându-ne acum la plută, trebuie să arătăm că, după ce s-au sfătuit, au hotărât ca instalarea ei să fie cât mai completă şi confortabilă cu putinţă, deoarece călătoria urma să dureze vreme de mai multe luni. Familia Garral era alcătuită din tata, mama, fata, Benito, Manoel, împreună cu slujnicele Cybele şi Lina, acestea urmând să ocupe o locuinţă aparte. Li se mai adăugau patru indieni, optzeci de negri, Fragoso şi pilotul căruia avea să i se încredinţeze conducerea plutei.

Deşi în număr mare, personalul de serviciu nu era deloc de prisos. Într-adevăr, trebuiau să plutească printre meandrele fluviului, printre sute de insule şi insuliţe aflate pe albia lui. Curentul Amazonului avea să înlocuiască motorul, dar el nu putea să asigure şi direcţia. Iată de ce era nevoie de cele o sută şaizeci de braţe la mânuirea unor prăjini lungi, menite să ţină pluta la distanţă egală de ambele maluri.

În primul rând se construi la pupa locuinţa pentru stăpâni. Ea cuprindea cinci odăi şi o sufragerie foarte încăpătoare. Una dintre odăi urma să fie ocupată de Joam Garral şi soţia sa, alta era hărăzită Linei şi Cybelei, aproape de stăpânele lor, a treia lui Benito şi Manoel. Minha îşi avea şi ea odaia ei, la fel de plăcută şi de confortabilă.

Această locuinţă principală fu clădită din scânduri bine apropiate şi îmbibate cu răşină topită, în aşa fel încât să nu pătrundă prin ele umezeala, iar încăperile să fie perfect închise. Ferestre tăiate pe părţile laterale şi pe cea din faţă le făceau luminoase şi vesele. O uşă dădea spre încăperea comună. O mică verandă, sprijinită pe trunchiuri subţiri de bambus, o ocrotea de razele arzătoare ale soarelui. Totul era proaspăt văruit într-o culoare alb-gălbuie care avea darul să respingă căldura, asigurând astfel în interior o temperatură potrivită.

Dar când «construcţia cea mare» — cum i se spunea — fu gata ridicată, potrivit planurilor lui Joam Garral, Minha spuse:

— Tată, acum, când prin grija ta avem un adăpost, te rog să ne laşi să orânduim această locuinţă după gustul nostru. De partea dinafară te ocupi tu, dar interiorul lasă-l pe seama noastră. Mama şi cu mine dorim să ţi se pară că locuinţa de la fermă pleacă odată cu noi în călătorie, astfel încât să te crezi tot la Iquitos!

— Fă cum ţi-e voia, Minha, îi răspunse Joam Garral, cu zâmbetul trist ce-l mai purta uneori pe buze.

— Va fi încântător!

— Mă bizui pe priceperea ta, fetiţa mea dragă!

— Ai să vezi că ne va face cinste, tată, îi răspunse Minha. Aşa trebuie să fie, de dragul ţării frumoase pe care o vom

străbate, ţara asta care e a noastră şi în care tu te vei întoarce după atâţia ani!

— Ai dreptate, Minha, zise Joam Garral. E ca şi cum ne-am întoarce din exil... un exil pe care ni l-am impus noi înşine! Fă cât poţi mai bine, fetiţa mea! Încuviinţez dinainte tot ce vei face!

Sarcina de a împodobi locuinţa pe dinăuntru le fu încredinţată Minhăi şi tinerei mulatre, cărora li se alăturară bucuroşi Manoel şi Fragoso. Cu un dram de imaginaţie şi simţ artistic, lucrurile aveau să iasă foarte bine.

Cum era şi firesc, trebuiau aduse acolo cele mai frumoase mobile de la fermă. După ce vor fi ajuns la Para, n-aveau decât să le trimită înapoi cu vreo egaritea de pe Amazon. Mese, fotolii din bambus, canapele din trestie, policioare din lemn sculptat, tot ce poate fi mai plăcut din mobilierul unei locuinţe tropicale fu orânduit cu mult gust în casa plutitoare. Se vedea bine că, pe lângă contribuţia celor doi tineri, această operaţie era condusă de mâini de femeie. Şi nu cumva să credeţi că pereţii din scândură au rămas goi! Nu! Ei au fost împodobiţi cu multă măiestrie. Numai că tapetul era făcut din scoarţe preţioase de copaci, din aşa-zisele «tuturis», care cădeau în falduri asemeni celor mai alese stofe, damascuri sau brocarturi, folosite la împodobirea locuinţelor moderne. Piei de jaguar, frumos dungate, şi blănuri groase de maimuţă îşi aşterneau moliciunea pe podeaua odăilor. La ferestre atârnau perdeluţe subţiri făcute din mătasea aceea roşcată pe care o produce «suma-uma». Paturile, cu apărătorile lor împotriva ţânţarilor, cu perne, saltele şi puişoare erau impregnate cu substanţa aceea elastică şi răcoritoare pe care o produce bambusul, copac de prin părţile Amazonului de Sus.

Apoi, pe etajere, pe console, prin tot locul erau răspândite nimicuri încântătoare, aduse de la Rio de Janeiro sau de la Belem, cu atât mai dragi tinerei fete, cu cât ele veneau de la Manoel. Ce poate fi mai plăcut vederii decât bibelourile, daruri prieteneşti, ce-ţi vorbesc fără să rostească un cuvânt!

În câteva zile interiorul fu astfel orânduit, încât ai fi zis că te afli la fermă. Nici nu ţi-ai fi putut dori altceva, chiar pentru o locuinţă stabilă, aşezată sub un pâlc de copaci, la malul unei ape curgătoare, în timp ce va coborî pe marele fluviu, ea nu va face notă discordantă cu priveliştile pitoreşti pe lângă care va trece.

Trebuie să mai adăugăm că şi pe dinafară locuinţa era la fel de încântătoare.

Într-adevăr, tinerii se întrecuseră aici în imaginaţie şi bun gust.

Casa era înveşmântată, de la temelie până la ultimele arabescuri ale acoperişului. O adevărată încâlceală de orhidee şi bromelii, de plante agăţătoare pline de flori, care-şi aveau rădăcinile în lăzi cu pământ fertil, ascuns sub perdelele de verdeaţă. Nici trunchiul unei mimoze sau al unui ficus n-ar fi putut fi înveşmântat cu o podoabă mai «tropicală», mai strălucitoare. Ce mulţime de crenguţe, capricioase, de rubele roşii, de ramuri de viţă galben-aurii, de ciorchini multicolori, de curpeni încolăciţi prin tot locul, pe cornişele acoperişului, pe stâlpii uşii! N-au trebuit decât să le aducă din pădurile apropiate, unde se aflau din belşug. O liană uriaşă lega între ele toate aceste plante parazite: ea înconjura de câteva ori casa, se agăţa de toate colţurile, se împletea pe toate ieşiturile, se despărţea în două, se unea, îşi arunca mlădiţele în toate părţile şi în toate chipurile, acoperea întreaga casă, care părea ascunsă într-un tufiş înflorit.

Capătul lianei se afla chiar la fereastra tinerei mulatre şi-i lesne de înţeles cui i se datora delicata atenţie. S-ar fi zis că acest braţ lung îi oferea, printre vergelele oblonului, un buchet de flori mereu proaspete.

Într-un cuvânt, totul era încântător. E de prisos să mai adăugăm cât de mulţumite erau Yaquita, fiica ei şi Lina.

— Dacă vreţi, suntem gata să plantăm şi copaci pe jangadă, zise Benito.

— Vai, copaci? murmură Minha.

— De ce nu? răspunse Manoel. Dacă-i vom aduce cu pământul lor pe această platformă trainică, sunt sigur că le va merge bine, cu atât mai mult cu cât nu vor fi expuşi unei alte clime, de vreme ce Amazonul curge pe aceeaşi paralelă.

— Dealtfel, adăugă Benito, n-aţi văzut cum trec zilnic pe apă insuliţe de verdeaţă, smulse de pe marginea insulelor sau a fluviului? Nu le-aţi văzut oare plutind cu copaci, tufişuri, stânci, păşuni, ca să se ducă la opt sute de leghe departe de aici şi să se piardă în Atlantic? De ce nu s-ar transforma şi jangada noastră într-o grădină plutitoare?

— Domnişoară Lina, doriţi cumva o pădure? întrebă Fragoso.

— Da, răspunse Lina, o pădure! O pădure cu păsărele, cu maimuţe...

— Cu şerpi, cu jaguari! adăugă Benito.

— Cu indieni, şi triburi rătăcitoare! spuse Manoel.

— Şi chiar cu mâncători de oameni!

— Da-ncotro ai pornit, Fragoso? strigă Minha, văzându-l pe sprintenul bărbier urcând malul.

— Să caut pădurea! răspunse Fragoso.

— E de prisos, prietene, zise Minha zâmbind. Manoel mi-a dăruit un buchet şi mi-e de ajuns. E adevărat, adăugă ea, arătând spre locuinţa ascunsă sub flori, e adevărat că în buchetul lui de logodnă a încăput întreaga noastră casă!

Capitolul IX ÎN SEARA DE 5 IUNIE

În timp ce se construia locuinţa stăpânilor, Joam Garral se ocupase şi de dependinţe: bucătăria şi magaziile în care urmau să fie adăpostite proviziile de toate felurile.

În primul rând aveau o mare cantitate de rădăcini dintr-o specie de arbuşti, înalţi de cinci-şase picioare, care produc maniocul, hrana de căpetenie a locuitorilor din ţinuturile tropicelor. Rădăcina aceasta, ca o ridiche lungă şi neagră, creşte în cuiburi, asemeni cartofilor. Dacă în Africa ea nu este deloc otrăvitoare, în America de Sud conţine un suc foarte vătămător, ce-ar trebui înlăturat prin presare. Rădăcinile sunt transformate apoi într-o făină care se prepară în diverse feluri după gustul băştinaşilor, chiar şi sub formă de tapioca.

De aceea pe bordul jangadei exista un adevărat siloz din acest produs folositor, urmând să servească tuturor drept hrană.

Rezervoarele de carne erau alcătuite dintr-o cantitate de şunci «presuntos» preparate în acest ţinut, foarte bune la gust, fără să mai punem la socoteală turma de oi adăpostită într-un staul aşezat la prova; se bizuiau însă şi pe puştile tinerilor şi ale câtorva indieni, vânători iscusiţi, cărora nu le va lipsi vânatul — şi nici nu-l vor scăpa — prin insulele sau prin pădurile de pe malul Amazonului.

Dealtminteri, pentru hrana zilnică, fluviul urma să le procure din belşug creveţi, cărora li s-ar putea spune şi raci, tambagu, cel mai bun peşte din întreg bazinul, având un gust mai ales decât al somonului cu care este asemănat uneori, pirarucus cel cu solzi roşii, mare cât nisetrul, din care se expediază cantităţi uriaşe în toată Brazilia, după ce au fost puşi la sare; candirus, greu de pescuit, dar bun la gust; piranha sau peştele-diavol, dungat cu roşu şi lung de optzeci de centimetri, broaşte ţestoase mari sau mici, din care se găsesc cu miile şi care deţin un loc însemnat în hrana băştinaşilor, toate aceste produse ale fluviului urmând să fie aşezate, rând pe rând, pe masa stăpânilor şi a servitorilor.

Aşadar, pe cât era cu putinţă, vânătoarea şi pescuitul aveau să fie practicate zi de zi.

Ca băuturi luau cu ei o rezervă însemnată din cele mai bune produse de prin părţile Amazonului: caysuma sau machachera, licoare cu gust plăcut, acidulată, extrasă prin distilarea maniocului dulce; beiju, un fel de rachiu naţional brazilian, chica din Peru, mazato din Ucayali, obţinut prin fierberea, stoarcerea şi fermentarea bananelor; guarana făcută din sâmburele de paulliniasorbilis, care aduce la culoare cu ciocolata, pisat până când se obţine o pulbere fină şi care, amestecată cu apă, dă o băutură deosebit de gustoasă.

Dar asta nu era totul. Prin ţinuturile acelea mai există şi un soi de vin de culoare violet închis, extras din sucul palmierilor assais care, fiind foarte aromat, le place grozav brazilienilor. Pe bord se aflau numeroase clondire a câte doi litri din această băutură, ce se vor goli, desigur, până vor ajunge la Para.

Pe deasupra, pivniţa specială a jangadei îi făcea cinste lui Benito, care se declarase pivnicer-şef. Câteva sute de sticle de Xeres, de Setubal, de Porto aduceau aminte de nume dragi celor dintâi cuceritori ai Americii de Sud. În plus, tânărul pivnicer mai vârâse acolo şi nişte damigene de câte cincisprezece-douăzeci şi cinci de litri, pline cu tafia, un minunat rachiu de zahăr, ceva mai tare decât beiju naţional.

Tutunul nu era din soiul acela grosolan cu care se mulţumesc cel mai adesea băştinaşii din bazinul Amazonului. Era adus direct de la Villa-Bella de Imperatriz, adică din ţinutul unde se recoltează cea mai bună calitate de tutun din întreaga Americă Centrală.

Astfel era orânduită la pupa jangadei locuinţa principală cu anexele ei: bucătărie, cămări, beciuri, alcătuind laolaltă partea rezervată familiei Garral şi slujitorilor din serviciul lor personal.

Mai spre mijloc, fuseseră ridicate locuinţele indienilor şi ale negrilor. Trebuia să li se asigure acestora condiţii asemănătoare cu cele de la ferma din Iquitos, în aşa fel, încât ei să poată acţiona în permanenţă sub conducerea pilotului.

Dar ca să adăposteşti atâtea suflete era nevoie de multe locuinţe, ceea ce avea să dea jangadei înfăţişarea unui mic sat în derivă. Într-adevăr, acest sat urma să fie mai bine clădit şi mai populat decât multe dintre cătunele de pe malul Amazonului de Sus.

Pentru indieni fuseseră construite şoproane, ale căror acoperişuri de frunze erau sprijinite pe bârne uşoare. Aerul circula în voie printre aceste construcţii deschise şi legăna hamacurile agăţate înlăuntrul lor. Băştinaşii, printre care se

numărau şi trei sau patru familii întregi, cu femei şi copii, urmau să fie adăpostiţi acolo ca pe uscat.

Negrii îşi aflaseră pe plută obişnuitele lor ajupe. Ele se deosebeau de şoproane doar prin faptul că erau închise pe trei laturi, cea de a patra fiind destinată intrării în încăpere. Indienii, obişnuiţi să trăiască în aer liber, să ducă o viaţă slobodă, nu s-ar fi putut obişnui cu ajupele negrilor, pe care le priveau ca pe un fel de închisori.

În sfârşit, la prova se ridicau adevărate docuri, pline cu mărfurile pe care Joam Garral le transporta la Belem, odată cu produsele forestiere.

Acolo, în magaziile acelea imense, mărfurile fuseseră orânduite sub îndrumarea lui Benito, cu aceeaşi grijă cu care ar fi fost depuse în cala unei corăbii.

Partea cea mai preţioasă a acestei încărcături o alcătuiau cele şapte mii de arrobe[1] de cauciuc, valorând pe atunci între trei şi patru franci livra[2]. Jangada mai ducea cu ea cincizeci de chintale de zarzaparilla, plantă liliacee care ocupă un loc foarte important în exportul din întreg bazinul Amazonului, dar care devine din ce în ce mai rară, pentru că indienii n-au grijă să-i ocrotească tulpinile atunci când o culeg. Boabe de cumarus, folosite la fabricarea unor uleiuri, frunze de laur, din care se extrage o pomadă tămăduitoare de răni, baloturi de plante colorante, lăzi cu latex şi o cantitate de lemn scump completau această încărcătură ce putea fi vândută cu uşurinţă şi la preţ bun în ţinuturile Parei.

Poate o să vă miraţi că au fost îmbarcaţi doar indienii şi negrii de care era nevoie la manevrarea jangadei. Oare n-ar fi trebuit luaţi mai mulţi, pentru a se face faţă unor eventuale atacuri din partea triburilor băştinaşe? Ar fi fost de prisos. Băştinaşii din America Centrală nu mai sunt de temut, şi a trecut vremea când erai nevoit să-ţi iei măsuri de apărare împotriva lor. Indienii de pe maluri aparţin unor triburi paşnice, iar cei mai sălbatici s-au retras în faţa civilizaţiei ce pătrunde puţin câte puţin de-a lungul fluviului şi a afluenţilor săi.

Doar dezertorii negri, scăpaţi din coloniile de muncă ale Braziliei, Angliei, Olandei sau ale Franţei, mai puteau constitui o primejdie. Dar aceşti fugari sunt puţini la număr; ei rătăcesc în pâlcuri izolate, străbătând pădurile sau savanele, şi jangada era

---

[1] Arroba— măsură de capacitate pentru lichide, folosită în Spania şi Portugalia, cuprinzând 10-16 litri.

[2] Livră = 453 grame.

în stare să ţină piept oricărui atac din partea acestor evadaţi adăpostiţi prin codri.

Şi-apoi, de-a lungul Amazonului se află multe aşezări, oraşe, sate, misiuni. Fluviul uriaş nu mai străbate un deşert, căci bazinul lui devine pe zi ce trece mai populat. Deci nu putea fi vorba de o asemenea primejdie. Nu era de prevăzut nici un atac.

Ca să încheiem cu descrierea jangadei, se cuvine să vorbim şi despre cele două sau trei construcţii, cu totul deosebite, care-i desăvârşeau înfăţişarea pitorească.

La prova se înălţa cabina pilotului. Spunem la prova şi nu la pupa, unde se află de obicei locul cârmaciului. Într-adevăr, în aceste condiţii de plutire nu era nevoie de cârmă. N-ar fi folosit la nimic nişte rame lungi la o plută atât de mare, chiar dacă ele ar fi fost mânuite de o sută de braţe vânjoase. Direcţia jangadei pe firul apei era păstrată cu ajutorul unor prăjini flexibile, sprijinite lateral în albia fluviului; în felul acesta ea se putea apropia de un mal sau de celălalt, atunci când, dintr-o pricină oarecare, trebuiau să facă vreun popas. La bord mai aveau şi trei sau patru ube, două pirogi cu tot echipamentul lor, cu care se puteau deplasa uşor la mal. Aşadar, rolul pilotului se mărginea la recunoaşterea drumului, a deviaţiilor curentului, a bulboanelor ce trebuiau ocolite, a golfuleţelor cu adâncimea potrivită pentru staţionare şi tocmai de aceea locul lui era şi trebuia să fie la prova.

În vreme ce pilotul era îndrumătorul pe plan material al uriaşei maşini — credem că o putem numi astfel — un alt personaj urma să-i fie îndrumător spiritual: părintele Passanha, care slujea la misiunea din Iquitos.

De cincizeci de ani trăia părintele Passanha la Iquitos, ca şef al misiunii. Era iubit de toţi şi merita această dragoste. Familia Garral îl preţuia foarte mult. El o cununase pe fiica fermierului Magalhaes cu tânărul salariat adăpostit la fermă. El le-a botezat copiii, i-a învăţat carte şi nădăjduia să le dea şi acestora, la rândul lor, binecuvântarea nupţială.

Vârsta nu-i mai îngăduia părintelui Passanha să depună în continuare această muncă plină de abnegaţie. Pentru el sosise vremea să se retragă. Fusese înlocuit de curând cu un misionar mai tânăr şi se pregătea să se întoarcă la Para, unde avea să-şi sfârşească zilele în-tr-una din mănăstirile rezervate bătrânilor slujitori ai Domnului.

Oare ce prilej mai bun i s-ar fi putut ivi decât să coboare fluviul împreună cu această familie, pe care o socotea ca şi a lui? I-au

făcut propunerea şi a primit-o, urmând ca atunci când vor sosi la Belem el să fie cel ce va uni tânăra pereche, pe Minha şi Manoel.

Dar, dacă în timpul călătoriei părintele Passanha avea să stea la masă cu familia, Joam Garral voise să i se construiască o locuinţă anume pentru el şi numai Dumnezeu ştie cât s-au străduit Yaquita şi fiica ei să-i dea o înfăţişare plăcută. Cu siguranţă, bunul şi bătrânul preot nu fusese niciodată la fel de bine instalat în locuinţa sărăcăcioasă a parohiei.

Cu toate acestea, părintelui Passanha nu-i trebuia numai locuinţă. Avea nevoie şi de o bisericuţă.

Bisericuţa a fost înălţată chiar la mijlocul plutei, cu o clopotniţă deasupra.

Era cam neîncăpătoare, ce-i drept, şi nu putea intra în ea toată lumea, dar era frumos împodobită, şi dacă Joam Garral se simţea pe plută ca la el acasă, nici părintele Passanha n-avea de ce să ducă dorul sărmanei biserici din Iquitos.

Astfel era alcătuită minunata ambarcaţie ce avea să străbată tot cursul Amazonului. Ea se afla acolo, pe plajă, aşteptând ca, odată cu creşterea apelor, fluviul s-o ridice şi s-o ducă în larg. După calculele şi observaţiile făcute, clipa nu putea să întârzie.

La 5 iunie totul era gata.

În ajun sosise şi pilotul, un om de vreo cincizeci de ani, foarte priceput în meseria lui, dar căruia îi cam plăcea băutura. Oricum, Joam Garral avea mare încredere în el şi-l trimisese în mai multe rânduri cu plutele de lemne la Belem, fără ca el să-i fi pricinuit vreo nemulţumire.

Se cuvine să mai adăugăm că Araujo — aşa îl chema — nu era niciodată mai sigur pe el decât atunci când îşi limpezea privirea cu câteva păhărele de tafia, rachiul acela tare, extras din trestie de zahăr, şi că nu pleca niciodată la drum fără să aibă la el o damigeana plină cu această licoare, căreia îi făcea mereu cu ochiul.

În ultimele zile apele se umflaseră simţitor. Nivelul fluviului se ridica dintr-o clipă într-alta şi, în timpul celor patruzeci şi opt de ore dinaintea cotei maxime, apa crescuse îndeajuns ca să acopere plaja, dar nu într-atât încât să urnească pluta.

Cu toate că desprinderea de ţărm era asigurată, că nu se puteau înşela asupra înălţimii cu care apa va depăşi cotele minime de plutire, toţi cei în cauză aşteptau evenimentul cu oarecare emoţie. Într-adevăr, dacă dintr-o pricină necunoscută apele Amazonului nu vor fi crescut îndeajuns ca să împingă pluta în larg, toată munca aceasta uriaşă trebuia luată de la cap. Dar, pentru că descreşterea se produce repede, ar fi fost nevoiţi să aştepte luni întregi până la un nou flux.

Aşadar, la 5 iunie, pe înserate, viitorii pasageri ai jangadei erau strânşi pe un platou ce se înălţa cam la o sută de picioare deasupra ţărmului şi aşteptau cu o nelinişte uşor de înţeles ceasul potrivit.

Erau adunaţi acolo Yaquita, fiica ei, Manoel Valdez, părintele Passanha, Benito, Lina, Fragoso, Cybele şi câţiva dintre servitorii indieni sau negri de la fermă.

Fragoso nu mai avea astâmpăr, umbla de colo până colo, cobora malul, se urca iar pe platou, însemna anumite puncte de orientare, scotea strigăte de bucurie când acestea erau atinse de apele umflate.

— O să plutească, strigă el, o să plutească jangada noastră şi ne va duce la Belem! Va pluti, chiar de-ar trebui ca cerul să-şi deschidă toate zăgazurile ca să umfle apele Amazonului!

Joam Garral se afla pe plută împreună cu pilotul şi o echipă numeroasă. Lui îi revenea sarcina să conducă primele operaţii de plutire. Dealtfel, jangada era legată bine de ţărm cu odgoane puternice şi nu putea fi smulsă de curent în clipa când va începe să plutească.

Un întreg trib de vreo sută cincizeci sau două sute de indieni din împrejurimile Iquitos-ului, fără să mai punem la socoteală locuitorii satului, se adunaseră să vadă această privelişte neobişnuită.

Toată mulţimea privea impresionată, într-o linişte deplină.

Către orele cinci după-amiază, apa depăşise înălţimea din ajun cu mai bine de un picior, iar plaja era acum în întregime acoperită de pânza lichidă.

Uriaşa construcţie din lemn fremăta uşor, dar mai era nevoie de câţiva centimetri ca să se desprindă de fund.

Vreme de un ceas, freamătul deveni din ce în ce mai puternic. Bârnele trosneau din toate părţile. Se producea o mişcare ce smulgea treptat bârnele din culcuşul lor de nisip.

Pe la ceasurile şase şi jumătate izbucniră strigăte de bucurie.

În sfârşit jangada plutea, iar curentul o împingea spre mijlocul fluviului; dar, ţinută în frâu de parâme, ea se alinie liniştită lângă mal.

Capitolul X DE LA IQUITOS LA PEVAS

A doua zi, la 6 iunie, Joam Garral şi ai săi îşi luau rămas bun de la administrator şi de la servitorii indieni sau negri care rămâneau la fermă. La ceasul şase dimineaţa, jangada îşi

primea toţi călătorii — ar fi mai potrivit să le spunem locuitorii — şi fiecare îşi lua în stăpânire cabina, sau, mai bine zis, locuinţa.

Venise clipa plecării. Pilotul Araujo se aşeză la prova, iar oamenii din echipă, înarmaţi cu prăjinile lor lungi, stăteau gata să intre în acţiune.

Joam Garral, ajutat de Benito şi Manoel, supraveghea operaţiunile de pornire. Jangada nu întârzie s-o apuce pe firul curentului printre numeroasele şi pitoreştile insule, din care vreo douăsprezece se întâlnesc numai între Iquitos şi Pucalppa.

Grijuliu să-şi limpezească privirea şi mintea trăgând din damigeană, Araujo îi călăuzea cu multă pricepere prin acest arhipelag. La porunca sa, cincizeci de prăjini se ridicau în acelaşi timp de fiecare parte a plutei şi loveau apa cu o mişcare automată. Priveliştea era interesantă.

În vremea asta, Yaquita, ajutată de Lina şi Cybele, isprăvea să pună totul în ordine, iar bucătăreasa indiană se îndeletnicea cu pregătirea mesei.

Cei doi băieţi şi Minha se plimbau împreună cu părintele Passanha şi, din când în când, tânăra se oprea să stropească plantele sădite lângă casă.

— Ce zici, părinte, îl întrebă Benito, ai văzut vreodată un mijloc mai plăcut de a călători?

— Nu, fiul meu, răspunse părintele Passanha. Ne simţim într-adevăr ca acasă!

— Şi fără nici o oboseală! adăugă Manoel. Poţi străbate astfel sute de mile.

— Aşadar, nu vă pare rău că faceţi drumul împreună cu noi! spuse Minha. Nu vi se pare că suntem îmbarcaţi pe o insulă şi că aceasta, desprinsă de albia fluviului, cu ierburile şi copacii săi, merge liniştită la vale? Numai că...

— Numai că?... repetă părintele Passanha.

— Insula asta e făurită de mâinile noastre, părinte, e a noastră şi o prefer tuturor insulelor de pe Amazon! Am tot dreptul să mă mândresc cu ea!

— Da, fiica mea, răspunse părintele Passanha, şi pot să-ţi iert trufia! Dealtfel, nu mi-aş îngădui să te dojenesc faţă de Manoel!

— Ba, dimpotrivă! răspunse voioasă fata. Manoel trebuie să înveţe să mă dojenească atunci când greşesc! E mult prea îngăduitor cu mica mea persoană, care are destule defecte.

— Atunci, iubită Minha, spuse Manoel, am să folosesc prilejul acesta ca să-ţi amintesc...

— Ce anume?

— Că te-ai documentat foarte mult în biblioteca de la fermă şi că făgăduiseşi să-mi împărtăşeşti tot ce ai aflat despre Amazonul de Sus. La Para nu se cunosc prea multe despre el şi iată că am lăsat în urmă câteva insule, fără să te fi gândit măcar să-mi spui cum se numesc!

— Dar cine-ar putea s-o facă?! strigă fata.

— Într-adevăr, cine? repetă Benito. Cine ar putea să ţină minte sutele de nume, în dialectul tupi, care se dau acestor insule? Cu neputinţă să te descurci în ele! Americanii sunt mai practici cu insulele de pe Mississippi — le numerotează...

— După cum numerotează şoselele şi străzile din oraşele lor! răspunse Manoel. Ca să fiu sincer, nu-mi prea place sistemul acesta numeric! Insula şaizeci şi patru, insula şaizeci şi cinci nu spune nimic imaginaţiei, la fel ca şi strada a şasea din şoseaua a treia! Nu eşti de aceeaşi părere, dragă Minha?

— Da, Manoel, orice-ar gândi fratele meu, răspunse fata. Dar cu toate că nu le ştim numele, insulele marelui nostru fluviu sunt cu adevărat frumoase! Priveşte-le cum se aştern la umbra acestor palmieri uriaşi cu frunze pletoase! Şi brâul de trestii care le înconjoară, prin care cu greu şi-ar putea croi drum chiar şi o pirogă! Şi manglierii ai căror rădăcini neobişnuite se arcuiesc pe maluri ca labele unor crabi monstruoşi! Frumoase sunt, ce-i drept, insulele acestea, dar, oricât ar fi de frumoase, ele nu pot înainta ca a noastră!

— Micuţa mea Minha e cam înflăcărată astăzi! atrase atenţia părintele Passanha.

— Ah, părinte, strigă fata, sunt atât de fericită când îi văd fericiţi pe cei din jurul meu!

În clipa aceea se auzi glasul Yaquitei care o chema pe Minha în casă. Fata plecă iute, cu zâmbetul pe buze.

— Îţi va fi o bună tovarăşă de viaţă, Manoel! îi spuse părintele Passanha tânărului. Toată bucuria familiei o vei lua cu dumneata, prietene!

— Drăguţa de ea! zise Benito. Tare o să-i ducem dorul, părintele are dreptate! La urma urmelor, ce-ar fi să nu te mai însori, Manoel!... Mai ai încă vreme! Ea ar rămâne cu noi!

— Va rămâne şi cu voi, Benito, răspunse Manoel. Crede-mă, am presimţirea că viitorul ne va aduna pe toţi laolaltă.

Această primă zi sfârşi cu bine. Gustarea de dimineaţă, masa de prânz, odihna de după-amiază, plimbările, totul se desfăşură de parcă Joam Garral şi ai săi ar fi fost încă la ferma din Iquitos.

În cele douăzeci şi patru de ore trecuseră cu bine de confluenţele râurilor Bacali, Chochio, Pucalppa, pe partea stângă a fluviului, şi de cele ale râurilor Itinicari, Maniti, Moyoc, Tuyuca

şi insulele cu aceleaşi nume, pe partea dreaptă. Noaptea luminată de razele lunii îi scuti de popas şi pluta continuă să lunece liniştit pe apele Amazonului.

A doua zi, la 7 iunie, jangada trecu prin dreptul satului Pucalppa căruia i se mai zice şi Noul Oran. Vechiul Oran, aşezat la cincisprezece leghe mai jos, tot pe malul stâng al fluviului, este părăsit acum în favoarea celui nou, a cărui populaţie este alcătuită din indieni aparţinând triburilor mayorunas şi orejones. Nimic nu poate fi mai pitoresc decât satul acesta, cu malurile vopsite parcă în roşu, cu biserica lui neisprăvită, cu colibele umbrite de câţiva palmieri înalţi, cu cele două sau trei ube, pe jumătate împotmolite la ţărm. Toată ziua de 7 iunie jangada continuă să meargă pe malul stâng al fluviului, trecând prin faţa unor afluenţi necunoscuţi, lipsiţi de însemnătate. La un moment dat era cât pe-aci să se izbească de colţul de sus al insulei Sinicuro; dar pilotul, ajutat de echipa sa, izbuti să înlăture primejdia şi să rămână pe firul apei.

Pe-nserat, ajunseseră în dreptul unei insule mai mari, denumită insula Napo, după numele râului care din acest loc o ia spre nord-nord-vest şi vine să-şi amestece apele cu cele ale Amazonului, printr-o gură largă de vreo opt sute de metri, după ce a udat pământurile indienilor cotos din tribul orejonilor.

În dimineaţa zilei de 7 iunie, jangada se aflase în faţa micii insule Mango, care sileşte râul Napo să se despartă în două braţe, înainte de a se vărsa în Amazon.

Peste câţiva ani, călătorul francez Paul Marcoy avea să recunoască culoarea apei acestui afluent, pe care o asemuieşte, pe bună dreptate, cu nuanţa opalin-verzuie a absintului. În acelaşi timp, el avea să îndrepte unele din măsurătorile stabilite de La Condamine. Dar pe atunci gurile râului Napo erau simţitor lărgite de apele umflate ce veneau din pantele răsăritene ale munţilor Cotopaxi şi coborau vijelioase să se amestece cu apele gălbui ale Amazonului. Câţiva indieni rătăceau prin preajma gurilor acestui râu. Erau voinici, înalţi de statură, cu părul lung, cu nările străpunse de un beţişor de palmier şi lobul urechii alungit până la umăr de greutatea unor rotocoale din lemn preţios. Erau însoţiţi de câteva femei. Nici unul din ei nu-şi arătă dorinţa de a veni pe plută. Se spune că aceşti indieni ar putea fi antropofagi; dar la fel se spune despre atâtea triburi de pe malul fluviului, încât, dacă ar fi adevărat, s-ar fi găsit până azi vreo urmă a acestor deprinderi canibalice, în vreme ce asemenea mărturii lipsesc cu totul.

Câteva ore mai târziu, satul Bella-Vista, aşezat pe un ţărm puţin mai coborât, îşi arătă buchetele de copaci încântători, ce

străjuiesc cele câteva colibe acoperite cu paie, deasupra cărora bananierii de mărime mijlocie îşi revarsă frunzele lor late, asemeni apei dintr-un vas prea plin.

Apoi, dorind să meargă pe un curent mai bun, departe de maluri, pilotul cârmi pluta spre malul drept al fluviului, de care nu se apropiase până atunci. Manevra nu a fost lipsită de unele greutăţi, dar, din fericire, ele fură învinse după câteva îmbrăţişări acordate damigenei.

Schimbarea aceasta le-a îngăduit să zărească, în trecere, o parte din numeroasele lagune cu ape negre, presărate de-a lungul Amazonului, care adesea nici nu comunică cu fluviul. Una dintre ele, denumită laguna Oranului, nu era prea întinsă şi-şi primea apele printr-o deschidere largă. În mijlocul ei se desenau mai multe insule şi două sau trei insuliţe, aşezate într-un chip ciudat, şi Benito zări pe malul opus aşezarea vechiului Oran, din care nu se mai vedeau decât nişte urme foarte nesigure.

Timp de două zile pluta fu lăsată în voia curentului şi merse când pe malul drept, când pe cel stâng, fără să sufere vreo atingere primejdioasă.

Călătorii se şi obişnuiseră cu acest nou fel de viaţă. Lăsând pe seama fiului său grijile privind partea comercială a expediţiei, Joam Garral rămânea adesea în odaia lui, meditând şi scriind. Ce anume scria, nu spunea nimănui, nici chiar Yaquitei, şi totuşi scrisul lui căpăta proporţiile unor adevărate memorii.

Benito supraveghea totul şi stabilea împreună cu pilotul direcţia drumului. Yaquita, fiica sa şi Manoel stăteau mai totdeauna împreună, fie că puneau la cale planuri de viitor, fie că se plimbau, de parcă s-ar fi aflat în parcul fazendei. Duceau într-adevăr aceeaşi viaţă. Numai pentru Benito era puţin altfel, căci nu găsise încă prilejul de a-şi satisface plăcerea de a vâna. Dar dacă îi lipseau pădurile din Iquitos cu sălbăticiunile, cu agutişii, cu pecarii, cu cabiaii lor, pe maluri zburau stoluri întregi de păsări cărora nu le era teamă să poposească chiar pe plută. Dacă acestea puteau fi servite la masă în chip de vânat, Benito le împuşca, iar sora lui nu căuta să-l împiedice, ştiind că o face spre folosul tuturor: dar când era vorba de bâtlanii suri sau galbeni, de ibişii trandafirii sau albi, care bântuie malurile, îi cruţa de dragul Minhăi. O singură specie de pasăre, cu toate că nu era bună de mâncat, nu putea scăpa tânărului om de afaceri: era caiarara, la fel de pricepută la scufundat ca şi la înot şi la zbor, pasăre care scoate ţipete neplăcute, dar ai cărei fulgi au un preţ foarte ridicat pe pieţele din bazinul Amazonului.

În sfârşit, după ce trecu de satul Omaguas şi de vărsarea râului Ambiacu, în seara zilei de 11 iunie, jangada ajunse la Pevas şi acostă la ţărm.

Pentru că mai erau câteva ceasuri până la căderea nopţii, Benito coborî pe uscat luându-l cu el pe Fragoso, şi cei doi vânători merseră să cerceteze desişurile din preajma târguşorului. Cu prilejul acestei fericite excursii, cămara fu îmbogăţită cu un aguti şi un cabiai, fără să mai punem la socoteală o duzină de potârnichi. La Pevas, care număra o populaţie de două sute şaizeci de locuitori, Benito ar fi putut să facă unele schimburi cu fraţii laici, cu slujitorii misiunii care nu vor să devină călugări şi sunt în acelaşi timp şi negustori angrosişti; dar aceştia tocmai expediaseră spre Amazonul de Jos nişte baloturi de zarzaparilla şi un mare număr de arrobe de cauciuc, astfel încât depozitul lor era gol. În zorii zilei, jangada porni din nou la drum, străbătând micul arhipelag alcătuit din insulele Iatio şi Cochiquinas, lăsând în urmă, pe dreapta, satele cu acelaşi nume. Pe distanţa dintre cele două insule întâlniră gurile unor afluenţi mai neînsemnaţi, fără nume.

Pe maluri se iviră pentru o clipă câţiva indieni, raşi în cap, tatuaţi pe frunte şi pe obraji, cu cercei de metal atârnaţi de nări şi de buza inferioară. Aceştia erau înarmaţi cu săgeţi şi sarbacane[1], dar nu se folosiră de ele şi nici nu încercară să intre în legătură cu cei de pe plută.

Capitolul XI DE LA PEVAS LA FRONTIERĂ

În zilele următoare călătoria se desfăşură fără nici o întâmplare deosebită. Nopţile erau atât de frumoase încât pluta era lăsată în voia curentului, fără nici o întrerupere. Malurile pitoreşti ale fluviului păreau că trec pe lângă ei, asemeni decorurilor de teatru ce se deplasează dintr-o parte în cealaltă a scenei. Printr-un fel de iluzie optică, cu care ochii se obişnuiau din ce în ce mai mult, se părea că jangada stătea pe loc între două ţărmuri umblătoare.

Benito nu avu prilejul să vâneze pe maluri, deoarece mergeau fără nici un popas; dar vânatul fu înlocuit în chip fericit prin roadele pescuitului.

Într-adevăr, prinseră tot felul de peşti gustoşi — pacos, surubis, gamitanas, cu carne delicioasă, şi nişte calcani dintr-

---

[1] Sarbacană — ţeavă prin care indienii suflă săgeţi otrăvitoare, folosită drept armă de atac.

aceia laţi, numiţi «duridari», cu pântecul trandafiriu şi cu spinarea neagră, înarmaţi cu ţepi foarte otrăvitori. De asemenea, prinseră mii de candirus, un fel de somni mici, unii chiar microscopici, care au transformat imediat în periniţă de ace picioarele celui ce-a îndrăznit să se aventureze prin locurile pe unde sălăşluiau.

Apele bogate ale Amazonului erau populate şi de alte vieţuitoare acvatice, care se ţineau după jangada ceasuri întregi.

Printre ei, se numărau uriaşii pirarucus, lungi de zece-douăsprezece picioare, înzăuaţi în solzii lor mari cu margini sângerii, dar a căror carne nu le place decât indigenilor. Pe aceştia nu-i vânau, după cum nu se legau nici de graţioşii delfini ce veneau cu sutele să se zbenguiască, lovind cu coada bârnele plutei, jucându-se de jur împrejur, însufleţind fluviul cu reflexe multicolore şi ţâşnituri de apă, pe care refracţia luminii le transforma în adevărate curcubee.

La 16 iunie, după ce ocolise cu bine câteva bulboane, apropiindu-se de maluri, jangada ajunse în dreptul insulei San-Pablo, iar a doua zi, pe-nserate, se opri în satul Moromoros, aşezat pe malul stâng al Amazonului. După douăzeci şi patru de ore, lăsând în urmă, pe malul drept, gurile râurilor Atacoari şi Cocha, apoi canalul de legătură cu lacul Cabello-Cocha, ea acosta în dreptul misiunii din Cocha.

Acolo era ţinutul indienilor marahuas, cei cu plete lungi, cu gura împodobită de un fel de evantai din ţepi de palmier, lungi de vreo şaisprezece centimetri, ceea ce dă chipului lor o expresie felină, făcându-i să semene — după spusele lui Paul Marcoy — cu tigrul, căruia îi admiră îndrăzneala, puterea şi viclenia. Împreună cu aceşti marahuas veniră şi câteva femei fumând din nişte ţigări pe care le ţineau cu vârful aprins între dinţi. Toţi umblau aproape goi, asemeni regelui pădurilor amazoniene.

Pe atunci misiunea din Cocha era condusă de un călugăr franciscan, care dori să-l vadă pe părintele Passanha.

Se nimerise ca în ziua aceea să se servească pe plută nişte mâncăruri ce făceau cinste bucătăriei indiene.

Tradiţionala supă cu ierburi aromatice, turtă, care adesea înlocuieşte în Brazilia pâinea, pregătită din făină de manioc înmuiată în zeamă de carne şi suc de roşii; pasăre umplută cu orez, plutind într-un sos făcut din oţet şi din malagheta — un amestec de ierburi picante —, plăcintă cu scorţişoară. Toate acestea erau cât se poate de îmbietoare pentru un biet călugăr, silit să se mulţumească zilnic cu hrana sărăcăcioasă de la

parohie. Stăruiră cu toţii să rămână la masă, îndeosebi Yaquita şi fiica sa. Dar călugărul trebuia să meargă la Cocha chiar în seara aceea, să vadă pe un indian bolnav. Mulţumi deci pentru ospitalitate şi plecă, ducând cu el câteva daruri pentru credincioşii misiunii.

Vreme de două zile pilotul Araujo avu mult de furcă. Albia fluviului se lărgea din ce în ce; dar şi insulele erau mai numeroase, iar curentul, stânjenit de aceste oprelişti, devenea mai tumultuos. Fu nevoie de multe măsuri de prevedere ca să se poată strecura printre insulele Caballo-Cocha, Tarapote şi Cacao; opririle deveniră mai dese şi navigatorii se văzură siliţi în repetate rânduri să elibereze pluta, ameninţată să se împotmolească. Toată lumea punea atunci umărul la muncă şi, în împrejurările acestea destul de grele, făcură cunoştinţă, în seara de 20 iunie, cu Nuestra-Señora-de-Loreto.

Loreto este cel din urmă oraş peruan de pe malul stâng al fluviului, înainte de graniţa braziliană. De fapt, nu e decât un sat alcătuit din vreo douăzeci de case, adunate pe un ţărm uşor accidentat, cu colinele dintr-un pământ argilos.

Aşezarea a fost întemeiată în 1770 de nişte misionari iezuiţi. Indienii ticumas, care trăiesc prin ţinuturile acestea în partea de nord a fluviului, sunt băştinaşi cu pielea roşie, cu părul des, cu faţa brăzdată de desene, aidoma lacului de pe o masă chinezească; bărbaţi şi femei poartă veşminte simple — nişte fâşii de bumbac în jurul şalelor şi pe piept. Acum n-au rămas mai mult de două sute de suflete, pe malurile râului Atacoari, rămăşiţă neînsemnată a unei naţiuni puternice odinioară, sub cârmuirea unor căpetenii destoinice.

La Loreto mai trăiesc şi câţiva soldaţi peruani şi vreo doi-trei portughezi, care fac negoţ cu ţesături din bumbac, peşte sărat şi zarzaparilla.

Benito coborî să vadă dacă poate cumpăra câteva baloturi din această plantă foarte căutată pe pieţele Amazonului. Joam Garral, absorbit de munca lui de fiece clipă, nu puse piciorul pe pământ. Yaquita şi fiica ei rămaseră şi ele pe plută împreună cu Manoel. Asta pentru că ţânţarii din Loreto au o faimă proastă ce-i îndepărtează pe vizitatori, care nu vor să-şi lase sângele pradă înfricoşătoarelor diptere.

Manoel le spusese câte ceva despre aceste insecte şi vorbele lui erau de natură să-ţi taie pofta de a le înfrunta înţepăturile.

— Se spune, adăugă el, că cele nouă specii care otrăvesc malurile Amazoanelor şi-au dat întâlnire în satul Loreto. Cred asta şi nu vreau să mă conving pe propria-mi piele. Dragă Minha, acolo ai putea alege între ţânţarul cenuşiu, părosul, labă-

albă, piticul, trâmbiţaşul, fluieraşul, arlechinul, urzicătorul, marele negru, sau mai degrabă ei te-ar alege drept pradă şi te-ai întoarce aici de nerecunoscut! De fapt, eu cred că aceste sălbatice diptere păzesc mai bine graniţele braziliene decât amărâţii de soldaţi, jigăriţi şi slabi, pe care i-am zărit pe mal.

— Dar dacă totul are un rost în natură, întrebă fata, ţânţarii la ce folosesc ?

— Să-i facă fericiţi pe entomologi, răspunse Manoel, şi cred că mi-ar fi greu să găsesc o explicaţie mai bună!

Ceea ce spunea Manoel despre ţânţarii din Loreto era foarte adevărat. Când se întoarse pe bord, Benito avea obrazul şi mâinile pline de mii de puncte roşii, fără să mai vorbim de larvele care-i pătrunseseră până la degetele picioarelor, cu toate că era încălţat cu cizme.

— Să plecăm, să plecăm chiar acum! strigă Benito. Dacă nu, blestematele astea de insecte or să se năpustească asupra noastră şi nu va fi chip de stat pe plută!

— Şi-o să le mai cărăm după noi la Para, unde sunt şi aşa prea multe! adăugă Manoel.

Aşadar, ca să nu rămână peste noapte prin locurile acelea, jangada fu dezlegată de ţărm şi-şi continuă drumul purtată de curent.

De la Loreto, Amazonul coboară puţin spre sud-est, între insulele Arava, Cuyari şi Urucutea. Jangada plutea atunci pe apele negre ale râului Cajaru, amestecate cu apele albe ale Amazonului. În seara zilei de 23 iunie, după ce depăşise acest afluent de pe malul stâng, ea înainta lin de-a lungul marei insule Jahuma.

Apusul soarelui pe cerul limpede vestea una din acele frumoase nopţi tropicale pe care nu le poţi întâlni în zonele temperate. O adiere călduţă împrospăta aerul. Luna avea să se ridice în curând pe bolta înstelată a cerului şi să înlocuiască vreme de câteva ceasuri amurgul care lipseşte în regiunile situate la aceste latitudini joase. Cât ţine însă întunericul, stelele au o strălucire fără seamăn. Întinsa câmpie a Amazonului pare nemărginită ca o mare şi la capetele acestei axe, lungă de peste două sute de mii de miliarde de leghe, se ivea la nord diamantul unic al stelei polare, iar la sud, cele patru briliante ale Crucii Sudului.

Copacii de pe malul stâng şi de pe insula Jahuma, pe jumătate ascunşi în întuneric, se profilau ca nişte umbre negre. Aceste trunchiuri, sau mai degrabă aceste coloane ale copahusului, cel cu coroana în formă de umbrelă, sau aceste pâlcuri de sandis din care se scoate un lapte dens şi zaharat, despre care se

spune că te îmbată ca şi vinul, aceşti vignaticos, înalţi de douăzeci şi patru de picioare, cu creasta tremurând la cea mai mică adiere, nu mai puteau fi recunoscuţi decât după siluetele lor şterse.

Păsările intonau ultimele triluri de seară: bentivis, care-şi atârnă cuiburile în trestiile de pe maluri; niambus, un fel de potârniche cu trilul alcătuit din patru note, armonios împreunate, pe care-l repetă imitatorii lumii păsăreşti; kamichis cel cu vocea tânguitoare; pescăruşul, al cărui strigăt răspunde ca un semnal ultimelor strigăte ale consângenilor săi; canindul cu trâmbiţa răsunătoare, arasul roşu, ce-şi face culcuş în frunzişul de jaquetibas, căruia noaptea îi stinge culorile minunate.

Pe jangada toţi stăteau la locul lor, odihnindu-se. La prova abia se zărea, învăluită în umbră, statura masivă a pilotului, stând în picioare. Echipa de cart, cu prăjinile lungi pe umăr, amintea de o tabără tătărască. Pavilionul brazilian atârna la capătul catargului din faţa plutei, iar adierea nu mai avea puterea nici cât să-i fluture pânza.

La ceasurile opt, din clopotniţa bisericuţei se înălţară primele trei dangăte ce vestesc rugăciunea de seară. Urmară apoi câte trei pentru primul şi al doilea verset şi slujba se încheie cu un şir de bătăi mai repezi ale micului clopot.

Totuşi, întreaga familie rămăsese pe verandă, la sfârşitul acestei zile de iunie, ca să respire aerul mai răcoros de afară. În fiecare seară era la fel; şi în timp ce Joam Garral, mereu tăcut, se mulţumea să asculte, tinerii sporovăiau veseli până la ora când mergeau la culcare.

— Ah, frumosul nostru fluviu, minunatul nostru Amazon! spunea fata cu un entuziasm neobosit faţă de marele fluviu american.

— Un fluviu fără seamăn, răspundea Manoel, căruia-i simt toată frumuseţea! Coborâm acum pe el cum au făcut, cu secole în urmă, Orellana şi La Condamine, şi nu e de mirare că ei l-au zugrăvit în culori atât de atrăgătoare.

— Puţin exagerate! zise Benito.

— Frăţioare, răspunse fata, nu vorbi de rău Amazonul nostru!

— Asta nu-nseamnă că-l vorbesc de rău, surioară, dacă amintesc că în jurul lui s-au urzit legende!

— Într-adevăr, are multe legende, şi atât de minunate! răspunse Minha.

— Ce fel de legende? întrebă Manoel. Trebuie să mărturisesc că ele n-au ajuns până la Para, sau cel puţin eu nu le-am auzit!

— Păi atunci ce vă învaţă la şcolile voastre din Belem? zise râzând fata.

— Încep să-mi dau seama că nu ne învaţă mai nimic, răspunse Manoel.

— Ce spuneţi, domnule! continuă Minha, cu prefăcută seriozitate. Nu ştiţi, printre altele, că o reptilă uriaşă, pe nume Minhocao, bântuie uneori Amazonul şi că apele fluviului se umflă sau scad, după cum şarpele intră sau iese din ele, atât este de mare!

— Ai văzut vreodată pe acest nemaipomenit Minhocao? întrebă Manoel.

— Vai, nu! răspunse Lina.

— Ce păcat! se crezu dator să adauge Fragoso.

— Şi nu ştii nici de Mae d'Agua, adăugă Minha, această superbă şi temută femeie ale cărei priviri îi farmecă şi-i târăsc în adânc pe nesăbuiţii care se uită la ea?

— Oh, să ştiţi că Mae d'Agua există cu adevărat! strigă naiva Lina. Se spune că se plimbă şi pe maluri, dar că dispare ca o sirenă îndată ce te apropii de ea!

— Ei bine, Lina, îi spuse Benito, prima oară când ai s-o vezi, să mă înştiinţezi şi pe mine.

— Ca să vă înhaţe şi să vă târască la fund ? Pentru nimic în lume, domnule Benito!

— Ea crede! exclamă Minha.

— Sunt şi mulţi oameni care cred în trunchiul din Manao! spuse atunci Fragoso, mereu gata să vină în ajutorul Linei.

— Trunchiul din Manao? Ce-o mai fi şi cu trunchiul din Manao? întrebă Manoel.

— Domnule Manoel, răspunse Fragoso cu o seriozitate hazlie, se pare că există, sau mai degrabă că a existat odinioară un trunchi de turuma care, în fiecare an, la aceeaşi vreme, cobora pe Rio-Negro, se oprea câteva zile la Manao şi pleca apoi la Para, poposind în fiecare port, unde băştinaşii îl împodobeau pios cu stegule̡ţe. Odată ajuns la Belem, se oprea, apoi făcea cale-ntoarsă, urca pe Amazon, pe Rio-Negro, şi se întorcea în pădurea tainică de unde plecase. Într-o zi, nişte oameni au vrut să-l tragă la ţărm, dar fluviul s-a umflat mânios şi au trebuit să se lase păgubaşi. Altă dată, căpitanul unei corăbii l-a agăţat cu harponul şi a încercat să-l tragă după el... Şi de data aceasta, fluviul s-a mâniat şi a rupt legăturile, astfel că trunchiul a scăpat ca prin minune!

— Şi ce s-a mai întâmplat cu el? întrebă tânăra mulatră.

— Domnişoară Lina, se pare că în ultima lui călătorie, în loc să se întoarcă pe Rio-Negro, a greşit drumul, a luat-o în sus pe Amazon şi nu l-a mai văzut nimeni de atunci, răspunse Fragoso.

— Ah, dacă l-am întâlni noi! strigă Lina.

— Dacă o să-l întâlnim, o să te aşezăm pe el, Lina; te va duce astfel în pădurea tainică şi vei trece şi tu drept o naiadă din basme.

— De ce nu ? răspunse zburdalnica fată.

— O mulţime de legende, zise atunci - Manoel, şi mărturisesc că fluviul vostru le merită. Dar de el se leagă şi întâmplări adevărate, la fel de interesante. Eu ştiu una şi, dacă nu mi-ar fi teamă că vă întristez, căci este cu adevărat foarte tristă, v-aş istorisi-o.

— Oh, istorisiţi, domnule Manoel! spuse Lina. Îmi plac atât de mult povestirile care te fac să plângi!

— Plângi şi tu, Lina? zise Benito.

— Da, domnule Benito, numai că plâng râzând!

— Atunci povesteşte-ne-o, Manoel!

— Este povestea unei franţuzoaice care şi-a trăit nenorocirile pe aceste meleaguri, în secolul al XVIII-lea.

— Te ascultăm, zise Minha.

— Să încep, glăsui Manoel. În 1744, în expediţia lor, cei doi savanţi francezi, Bouguer şi La Condamine, trimişi să măsoare un grad terestru mai jos de Ecuator, fură însoţiţi şi de un astronom foarte cunoscut, care se numea Godin des Odonais.

Dar Godin des Odonais nu plecă singur spre Lumea Nouă; cu el plecă şi tânăra-i soţie, împreună cu copiii, socrul şi cumnatul său.

Toţi călătorii ajunseră cu bine la Quito. Aici începu pentru doamna des Odonais lanţul nenorocirilor; în câteva luni pierdu câţiva dintre copiii săi.

După ce-şi termină misiunea, spre sfârşitul anului 1759, Godin des Odonais fu silit să părăsească Quito şi să plece la Cayenne. Ajuns în acest oraş, dori să-şi aducă şi familia; dar izbucnise între timp războiul şi trebui să ceară guvernului portughez o autorizaţie de liberă trecere pentru doamna des Odonais şi ai săi.

Este oare de crezut ? Se scurseră mai mulţi ani fără să capete autorizaţia cerută.

În 1765, desperat de aceste întârzieri, Godin des Odonais se hotărî să facă drumul înapoi, pe Amazon, ca să-şi găsească soţia la Quito; dar, când să plece, o boală venită pe neaşteptate îl împiedică să-şi pună planul în aplicare.

Între timp intervenţiile lui fură luate în seamă şi doamna des Odonais află în sfârşit că regele Portugaliei, dându-i autorizaţia trebuincioasă, poruncise să i se pregătească o ambarcaţie cu care să poată coborî fluviul şi să ajungă la soţul său. Totodată, o escortă primise ordinul să o aştepte în misiunile de pe Amazonul de Sus.

După cum veţi vedea, doamna des Odonais era o femeie tare curajoasă. Ea porni fără nici o şovăială, cu toate primejdiile unei asemenea călătorii, de-a lungul întregului continent.

— Dar, Manoel, aceasta era datoria ei de soţie, zise Yaquita, nici eu n-aş fi făcut altfel!

— Doamna des Odonais, continuă Manoel, plecă pe Rio Bambo, la sud de Quito, luând cu ea copiii, pe cumnatul său şi un doctor francez. Trebuiau să ajungă la misiunile de la frontiera braziliană, unde urmau să întâlnească ambarcaţia şi escorta.

Călătoria decurge la început bine; ea se desfăşoară pe cursul unor afluenţi ai Amazonului, pe care-i parcurg cu barca. Apoi greutăţile încep să se ivească una câte una, odată cu primejdiile şi oboseala, prin ţinutul bântuit de vărsat. Din cele câteva călăuze care primiseră să-i însoţească, cea mai mare parte se făcu nevăzută după câteva zile, şi una dintre ele, ultima care le rămăsese credincioasă, se înecă în Bobonasa, pe când încerca să-i vină într-ajutor medicului francez.

Pe jumătate sfărâmată de stânci şi de trunchiurile plutitoare, barca ajunse în curând de nefolosit. Trebuiră atunci să coboare pe uscat, şi acolo, la marginea unei păduri de nepătruns, fură nevoiţi să-şi facă nişte colibe din frunze. Medicul se oferi să meargă în cercetare împreună cu un negru care nu voise niciodată să se despartă de doamna des Odonais. Plecară amândoi. Sunt aşteptaţi zile de-a rândul... dar degeaba!... Nu se mai întorc!

Între timp hrana se împuţinează. Nefericiţii încearcă în zadar să coboare pe râul Bobonasa, pe o plută. Trebuie să se întoarcă în pădure, şi iată-i siliţi să umble pe jos, prin desişurile acelea aproape de nepătruns.

Prea multă osteneală pentru bieţii oameni! Căzură unul câte unul, cu toate îngrijirile curajoasei franţuzoaice. După câteva zile, copiii, părinţii, servitorii sunt morţi cu toţii!

— Oh, nefericită femeie! suspină Lina.

— Doamna des Odonais este acum singură, continuă Manoel. Se află la mii de leghe de ţinta ei, Oceanul! Nu mama e cea care-şi continuă drumul spre fluviu!... Mama şi-a pierdut copiii, i-a îngropat cu propriile-i mâini!... Acum e soţia care vrea să-şi revadă soţul!

Umblă zi şi noapte fără răgaz şi dă în cele din urmă de râul Bobonasa! Acolo e primită de indieni miloşi care o însoţesc până la misiunile unde o aşteaptă escorta!

Dar sosea singură, iar în urma ei popasurile din drum erau presărate cu morminte.

Doamna des Odonais ajunse la Loreto pe unde am trecut şi noi în urmă cu câteva zile. Din satul acesta peruan coborî pe Amazon, cum facem şi noi acum, şi-şi regăsi în sfârşit soţul, după o despărţire de nouăsprezece ani!

— Biata femeie! zise fata.

— Mai ales biata mamă! adăugă Yaquita.

În clipa aceasta pilotul Araujo veni spre ei şi zise:

— Joam Garral, iată-ne în faţa insulei Ronda! Vom trece în curând frontiera!

— Frontiera! răspunse Joam.

Ridicându-se în picioare, porni către marginea plutei şi privi îndelung insuliţa Ronda, de care se spărgea curentul fluviului. Îşi acoperi apoi fruntea cu mâna ca pentru a-şi alunga o amintire.

— Frontiera, şopti el plecându-şi capul, fără să vrea.

Dar după o clipă stătea iar cu fruntea sus, şi expresia de pe chipul lui era cea a omului hotărât să-şi facă datoria până la sfârşit.

Capitolul XII FRAGOSO LA LUCRU

«Braza» înseamnă jar, şi este un cuvânt pe care-l întâlnim în limba spaniolă încă din secolul al XII-lea. Din el s-a născut cuvântul «brazii», nume dat unor copaci din care se extrage o vopsea roşie! De aici şi numele de Brazilia, dat nesfârşitei întinderi din America de Sud, care taie linia Ecuatorului şi în care aceşti copaci sunt întâlniţi în tot locul. Dealtfel, încă din vremuri îndepărtate, ei au făcut obiectul unui negoţ foarte însemnat cu normanzii. Cu toate că prin locurile de baştină li se spune «ibirapitunga» li s-a păstrat numele de «brazii», nume dat şi acestei ţări ce se înfăţişează ca un uriaş jeratic, aprins de vâlvătaia soarelui tropical.

Mai întâi Brazilia a fost ocupată de portughezi. Încă de la începutul secolului al XVI-lea, pilotul Alvarez Cabral a fost primul care a luat-o în stăpânire. Chiar dacă mai târziu a fost ocupată în parte de Franţa şi Olanda, ea a păstrat toate trăsăturile micului şi viteazului popor portughez. Brazilia este astăzi unul

din cele mai mari state ale Americii de Sud, având-l la cârma sa pe don Pedro, rege înţelept şi iubitor de frumos.

— Care e dreptul tău în tribul din care faci parte ? îl întrebă Montaigne pe un indian, întâlnit în portul Havre.

— Dreptul de a porni cel dintâi la luptă, răspunse indianul. Brazilienii făcură ceea ce făcea şi indianul nostru: se luptară, îşi apărară cuceririle, le sporiră, şi acum îi vedem mergând în primele rânduri ale civilizaţiei.

În 1824, la şaisprezece ani după întemeierea imperiului Luso-Brazilian, Brazilia îşi proclamă independenţa prin glasul lui don Juan, pe care armatele franceze îl alungaseră din Portugalia.

Mai rămânea să se definitiveze graniţele dintre noul imperiu şi statul Peru, vecin cu el.

Lucrul nu era deloc uşor.

Dacă Brazilia voia să se întindă la vest până la Rio Napo, Peru, la rândul său, cerea dreptul asupra teritoriului ce ţine până la lacul Ega, adică cu opt grade mai spre est.

Dar, între timp, Brazilia trebui să ia măsuri pentru a împiedica răpirea indienilor de pe Amazon, acţiune pusă la cale de misiunile spaniole din ţară. Nu găsi un mijloc mai bun care să pună capăt acestui trafic decât cel de a întări insula Ronda, situată puţin mai sus de Tabatinga, şi de a aşeza acolo o garnizoană de pază.

Era şi aceasta o soluţie şi de atunci graniţa celor două state trece prin mijlocul insulei.

Mai sus de ea fluviul este peruan şi, după cum am mai spus, poartă numele de Marañon.

Mai jos el este brazilian şi se numeşte Amazon.

În seara zilei de 25 iunie, jangada se opri la Tabatinga, primul oraş brazilian aşezat pe malul stâng, la izvoarele râului căruia îi poartă numele, şi care ţine de parohia San Paolo, aflată mai jos, pe malul drept.

Joam Garral hotărâse să poposească acolo treizeci şi şase de ore, pentru ca oamenii să se poată odihni. Pornirea urma să aibă loc abia în dimineaţa zilei de 27.

Primejdia de a cădea pradă ţânţarilor era aici poate mai mică decât la Iquitos, astfel că Yaquita şi copiii săi îşi arătară dorinţa de a coborî pe uscat şi de a vizita târguşorul.

În prezent, populaţia din Tabatinga numără vreo patru sute de locuitori, aproape toţi indieni, cuprinzând în această cifră şi pe cei care rătăcesc din loc în loc pe malurile Amazonului şi ale micilor lui afluenţi.

Postul de pază de pe insula Ronda fusese părăsit de câţiva ani şi mutat chiar la Tabatinga. Se poate spune, deci, că şi acesta

este un oraş de garnizoană, dar în realitate garnizoana numără doar nouă soldaţi, aproape toţi indieni, şi un sergent, care este adevăratul conducător al localităţii.

Micul fort este aşezat pe platforma unui dâmb înalt de vreo treizeci de picioare, în care sunt cioplite treptele unei scări şubrede. Locuinţa comandantului este alcătuită din două colibe aşezate în unghi drept, iar soldaţii au o baracă lunguiaţă, ridicată la o sută de paşi mai departe, la poalele unui copac uriaş.

Această aşezare de colibe s-ar asemăna întru totul cu satele sau cătunele împrăştiate pe malurile fluviului, dacă deasupra unei gherete, totdeauna văduvă de santinelă, nu s-ar înălţa prăjina unui steag împodobit cu culorile braziliene şi dacă patru tunuri mici de bronz n-ar sta acolo, gata să bombardeze la nevoie orice navă care nu s-ar supune ordinelor.

Satul propriu-zis este aşezat dincolo de platou. Un drum, care nu-i decât o râpă umbrită de ficuşi şi de miritis, te duce la el în câteva minute. Acolo, pe un ţărm abrupt, cu noroiul crăpat, se înalţă vreo douăsprezece case acoperite cu frunze de palmier boiassu, aşezate în jurul unei pieţe.

Înfăţişarea generală nu poate stârni interesul, dar împrejurimile sunt încântătoare, îndeosebi la gura râului Javary, atât de lată încât cuprinde între braţele sale arhipelagul insulelor Aramasa. Pe acolo întâlneşti pâlcuri de copaci falnici, iar printre ei, un mare număr de palmieri ale căror fibre sunt folosite la împletiturile hamacurilor şi a plaselor de pescuit, din care o parte sunt destinate negoţului. Într-un cuvânt, ţinutul acesta se numără printre cele mai pitoreşti din tot cursul Amazonului de Sus.

Dealtfel, Tabatinga este hărăzită să devină peste puţină vreme o aşezare destul de însemnată şi ea va cunoaşte o dezvoltare rapidă. Acolo vor trebui să se oprească vapoarele braziliene care urcă pe fluviu şi cele peruane care coboară. Tot acolo se va face schimbul de încărcături şi de călători. Unui sat englezesc sau american nu i-ar trebui nici atât ca să se transforme, în câţiva ani, într-un important centru comercial.

Fluviul e nespus de frumos prin aceste părţi. Desigur efectul mareelor nu ajunge până la Tabatinga, aşezată la şase sute de leghe departe de Atlantic. Nu se întâmplă acelaşi lucru cu «pororoca», acest fenomen de împotrivire, care, atunci când soarele intră în opoziţie cu vreo planetă, umflă timp de trei zile apele Amazonului şi le respinge cu o viteză de şaptesprezece kilometri pe oră. Se spune că acest curent se prelungeşte până la frontiera braziliană.

A doua zi, la 26 iunie, înainte de gustarea de dimineaţă, familia Garral se pregăti să coboare pe ţărm ca să viziteze orăşelul.

Dacă Joam, Benito şi Manoel puseseră în repetate rânduri piciorul în oraşele imperiului brazilian, pentru Yaquita şi fiica ei situaţia era diferită. Le întâlneau acum pentru prima dată.

Este lesne de închipuit cât preţ puneau ele pe această vizită.

Şi dacă Fragoso cutreierase şi el până atunci ţinuturile de mijloc ale Americii, în calitatea lui de bărbier rătăcitor, la rândul ei Lina, ca şi tânăra-i stăpână, nu călcase încă pe pământ brazilian.

Dar, înainte de a părăsi jangada, Fragoso se duse la Joam Garral şi avu cu el următoarea convorbire:

— Domnule Garral, îi spuse el, din ziua în care m-aţi luat la ferma din Iquitos, m-aţi adăpostit, m-aţi hrănit şi m-aţi îmbrăcat, într-un cuvânt m-aţi primit cu atâta ospitalitate, că vă datorez...

— Nu-mi datorezi absolut nimic, prietene, îi răspunse Joam Garral. Aşadar, nu mai stărui...

— Vai, liniştiţi-vă, strigă Fragoso, nu sunt deloc în stare să vă răsplătesc! Mai adaug la cele de mai sus că m-aţi luat şi pe plută, dându-mi astfel putinţa să cobor fluviul. Dar iată-ne ajunşi pe pământul Braziliei, pe care, după cum se pare, eu nu trebuia să-l mai văd! Fără liana aceea...

— Către Lina, numai către Lina trebuie să-ţi îndrepţi recunoştinţa, spuse Joam Garral.

— Ştiu prea bine, răspunse Fragoso, şi n-am să uit niciodată ce-i datorez ei, dar nici ce vă datorez dumneavoastră.

— S-ar spune că ai venit să-ţi iei rămas bun, Fragoso! Vrei cumva să rămâi la Tabatinga?

— Nicidecum, domnule Garral, de vreme ce mi-aţi îngăduit să vă însoţesc până la Belem unde voi putea, cel puţin aşa nădăjduiesc, să mă apuc iar de meseria mea.

— Atunci, dacă-i aşa, ce vrei să-mi ceri, prietene?

— Vreau să vă întreb dacă aţi avea ceva împotrivă să-mi exercit pe drum meseria. Nu trebuie să-mi pierd îndemânarea, şi, dealtfel, nu le-ar sta rău câtorva gologani în buzunarul meu, mai ales dacă-i câştig cinstit. Ştiţi, domnule Garral, un bărbier care se pricepe puţin şi la coafură, nu îndrăznesc să spun şi la medicină, din respect pentru domnul Manoel, găseşte oricând de lucru prin satele de pe Amazonul de Sus.

— Poate printre brazilieni, răspunse Joam Garral, căci în privinţa băştinaşilor...

— Vă cer iertare, răspunse Fragoso, dar mai ales printre băştinaşi! Nu, nu pentru barbă, căci natura s-a arătat destul de zgârcită faţă de ei cu asemenea podoabă, dar acestor sălbatici,

bărbaţi şi femei, grozav le mai place să le potrivesc pieptănătura după ultima modă! Nu trebuie să stau mai mult de zece minute în piaţa din Tabatinga, mânuind cu pricepere diabolo-ul ăsta — ştiţi, jucăria îi atrage la început — că în jurul meu se şi adună o droaie de indieni şi indiene. Să-i vedeţi cum se mai ceartă pentru mine! De-aş rămâne aici o lună, întregul trib ticunas mi-ar trece prin mână. S-ar afla de îndată că «fierul care încreţeşte» — aşa-mi spun ei — s-a întors la Tabatinga! Am mai trecut pe aici în două rânduri, şi foarfecele şi pieptenul meu au făcut minuni. Dar nu e bine să treci prea des pe aceeaşi piaţă. Doamnele indiene nu se coafează în fiecare zi cum fac elegantele noastre din oraşele braziliene. Nu! Odată gătite, le ajunge pentru un an de zile, şi vreme de un an folosesc toate mijloacele să păstreze turnul ce l-am înălţat pe capul lor, cu oarecare talent, îndrăznesc s-o spun! În curând se împlineşte anul de când n-am mai fost la Tabatinga. O să-mi găsesc toate monumentele în paragină şi, dacă nu v-aţi supăra, domnule Garral, aş dori să mă fac pentru a doua oară demn de faima pe care mi-am cucerit-o pe aceste meleaguri. În primul rând e vorba de bani, nu de amor propriu, vă rog să mă credeţi!

— Fă cum vrei, prietene, răspunse Joam Garral, numai grăbeşte-te! Nu stăm decât o zi la Tabatinga, şi mâine în zori plecăm.

— N-o să pierd o clipă, răspunse Fragoso. Să-mi iau doar sculele şi cobor îndată!

— Du-te, Fragoso! zise Joam Garral. Fie ca banii să cadă ca ploaia în buzunarele tale!

— Ar fi într-adevăr o ploaie binefăcătoare, din cele care nu s-au abătut niciodată cu găleata asupra credinciosului dumneavoastră servitor!

Acestea fiind zise, Fragoso o şterse repede.

După o clipă, toată familia, în afară de Joam Garral, ajunse pe uscat. Jangada se apropiase destul de ţărm pentru ca debarcarea să se facă uşor. O scară dărăpănată, scobită în mal, le îngădui vizitatorilor să ajungă sus, pe platou.

Yaquita şi ai săi fură primiţi de comandantul fortului, un biet amărât, care cunoştea totuşi regulile ospitalităţii şi care-i pofti să ia masa în locuinţa lui. Ici-colo umblau cei câţiva soldaţi ai postului, în vreme ce în pragul cazărmii se iveau nevestele lor, indiene din tribul ticunas, alături de nişte copii.

În loc să primească gustarea oferită de sergent, Yaquita îl pofti pe comandant şi pe nevasta lui să vină să prânzească la ei, pe bordul jangadei.

Comandantul nu se lăsă rugat şi întâlnirea fu hotărâtă pentru ora unsprezece.

Până atunci, Yaquita, fiica ei şi tânăra mulatră, însoţite de Manoel, plecară să se plimbe prin împrejurimile fortului, lăsându-l pe Benito să plătească taxele de trecere, căci sergentul era totodată şi căpetenia vamei, şi comandantul militar.

După ce avea să pună la punct aceste lucruri, potrivit obiceiului său, Benito urma să se ducă să vâneze prin pădurile învecinate. De data aceasta Manoel n-a vrut să meargă cu el.

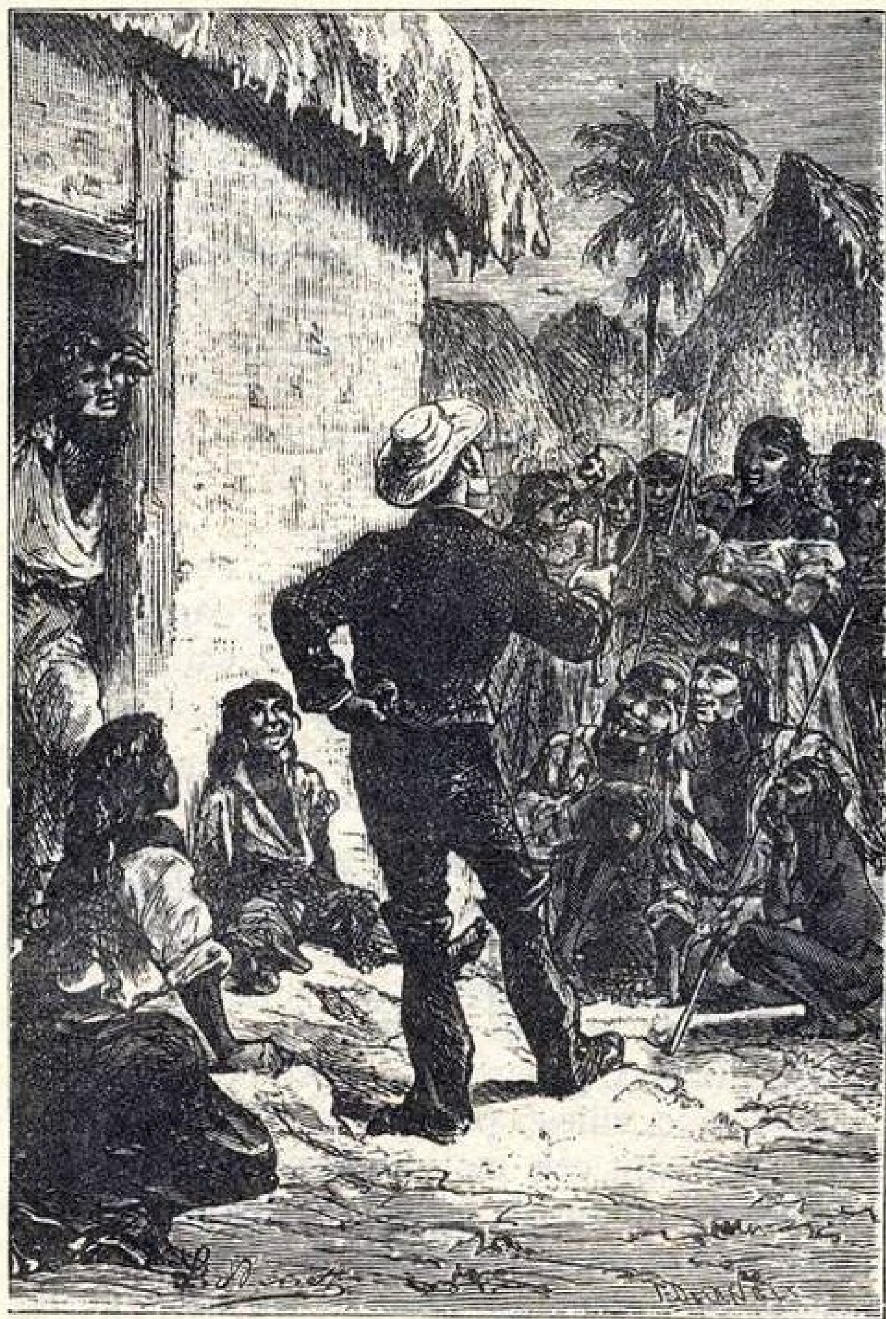
Între timp, părăsise şi Fragoso pluta; dar, în loc să urce la fort, el se îndreptă spre sat, străbătând râpa care se deschidea pe dreapta, la înălţimea malului. Pe drept cuvânt, se bizuia mai degrabă pe clientela băştinaşă din Tabatinga decât pe cea din garnizoană. Fără îndoială că nevestele soldaţilor ar fi fost bucuroase să încapă pe mâinile lui pricepute; dar bărbaţii nici nu se gândeau să azvârle câţiva gologani de hatârul cochetelor lor jumătăţi.

Veselul bărbier ştia că la indieni va fi altfel. Bărbaţi şi neveste îl vor primi cât se poate de bine.

Iată-l deci pe Fragoso urcând drumeagul umbrit de ficuşi semeţi şi ajungând în cartierul central din Tabatinga.

Numai ce s-a oprit în piaţă, că s-a şi răspândit vestea sosirii cunoscutului bărbier, pe care-l înconjurară degrabă.

Fragoso avea în schimb diabolo-ul...

Fragoso n-avea nici ladă mare, nici tobă, nici goarnă ca să-şi atragă clienţii, nici trăsură cu alămuri strălucitoare, felinare luminoase şi pereţi îmbodobiţi cu oglinzi, nici umbrelă uriaşă, nici altceva care ar fi putut stârni curiozitatea publicului, cum se obişnuieşte pe la bâlciuri! Nu! Avea în schimb diabolo-ul pe care-l mânuia cu multă pricepere. Cu ce îndemânare aşeza capul de broască ţestoasă, care slujea de bilă, pe vârful ascuţit al beţişorului! Cu câtă graţie făcea bila să descrie acea curbă precisă a cărei valoare matematicienii poate n-au calculat-o încă; ei care au determinat, totuşi, faimoasa curbă a «câinelui ce-şi urmează stăpânul».

Toţi băştinaşii se strânseseră acolo, bărbaţi, femei, bătrâni, copii, în îmbrăcămintea lor primitivă, cu ochii şi urechile aţintite la el. Simpaticul bărbier îşi făcea obişnuita reclamă, jumătate în portugheză, jumătate în graiul ticuna, pe un ton foarte vesel.

Le spunea ceea ce spun toţi şarlatanii care-şi pun serviciile în slujba publicului, fie că-s nişte Figaro spanioli, fie că-s peruchieri francezi. În fond, aceeaşi îndrăzneală, aceeaşi cunoaştere a slăbiciunilor omeneşti, aceleaşi glume răsuflate, aceeaşi îndemânare voioasă, iar din partea băştinaşilor aceeaşi uimire, aceeaşi curiozitate, aceeaşi credulitate pe care o întâlnim şi la gură-cascâ din lumea civilizată.

Aşadar, zece minute mai târziu, publicul era câştigat şi se înghesuia pe lângă Fragoso, aşezat într-o «loja» din piaţă, un fel de prăvălie folosită drept cârciumă.

Loja era a unui brazilian care locuia la Tabatinga. Cu câteva centime, băştinaşii puteau cumpăra de acolo băuturile obişnuite, dar mai ales assai. Aceasta este o licoare densă, extrasă din fructele unui palmier, şi se bea din jumătăţi de tărtăcuţe, foarte des întrebuinţate în bazinul Amazonului şi numite «cuii».

Bărbaţi şi femei se înghesuiau care mai de care să se aşeze pe scaunul bărbierului. Foarfecele lui Fragoso nu-şi găsea întrebuinţare, deoarece nu se punea problema să taie pletele acelea bogate şi mătăsoase; dar cât de folositoare aveau să-i fie pieptenul şi fierul ce se încingea alături, pe un grătar cu jeratic!

Şi cum mai îmbia artistul mulţimea!

— Uitaţi-vă, uitaţi-vă, prieteni, să vedeţi ce mult are să ţină pieptănătura, dacă n-o să vă culcaţi pe ea! O să vă ajungă pentru un an, iar pieptănăturile astea sunt cele mai moderne la Belem şi la Rio de Janeiro! Doamnele de onoare ale reginei nu sunt mai grozav împodobite, şi, luaţi seama, nu fac deloc economie la pomadă!

Nu! Nu făcea economie! De fapt nu era decât un fel de grăsime amestecată de el cu sucul unor flori, care întărea părul, asemeni cimentului.

Aceste monumente înălţate de mâna lui Fragoso, întrunind toate stilurile arhitecturale, puteau fi numite, pe bună dreptate, edificii capilare. Bucle, inele, cârlionţi, noduri, pătrăţele, încreţituri, tăvăluguri, tirbuşoane, moaţe, toate îşi aveau locul lor. Nimic nu era fals, nici cocurile, nici coada, nici adaosurile. Pletele lor nu erau ca pădurile slăbite prin tăieri sau rărite prin cădere, ci mai degrabă nişte păduri virgine! Totuşi, Fragoso nu se dădea în lături să mai adauge câteva flori naturale, două-trei oase lungi de peşte, podoabe delicate din os sau aramă, pe care le aduceau elegantele din partea locului. Cu siguranţă că frumoasele din timpul Directoratului ar fi râvnit la aceste pieptănături de înaltă fantezie, cu trei şi patru etaje, iar marele Leonard s-ar fi închinat el însuşi în faţa concurentului său de peste ocean!

Monedele începură atunci să curgă în buzunarul lui Fragoso, iar el le primea cu vădită mulţumire. Dar era de prevăzut că se va înnopta înainte să poată isprăvi cu toată clientela ce se aduna văzând cu ochii. Nu numai locuitorii din Tabatinga se înghesuiau în faţa lojii. Vestea sosirii lui Fragoso mersese repede. Veneau acum băştinaşi din toate părţile: ticunaşi de pe malul stâng al fluviului, mayorunaşi de pe malul drept, laolaltă cu cei ce locuiau pe malurile râului Cajuru, sau cei din satele de pe Javary.

De aceea, în piaţa din centru se formase un şir lung de nerăbdători. Fericiţii şi fericitele ieşiţi din mâna lui Fragoso umblau mândri de la o casă la alta, se împăunau, fără să îndrăznească totuşi să clatine capul prea tare, ca nişte copii mari ce erau.

Trecu ora prânzului, dar preaocupatul coafor nu se putu întoarce pe plută, la masă, aşa că trebui să se mulţumească cu puţin rachiu, cu făină de manioc şi ouă de broască ţestoasă, pe care le înfulecă repede între două mânuiri ale fierului.

Recolta era la fel de bună şi pentru cârciumar, căci toate aceste operaţiuni erau însoţite de înghiţirea unei mari cantităţi de băutură, scoasă din beciul lojii. Trecerea faimosului Fragoso, coaforul obişnuit şi în acelaşi timp excepţional al triburilor de pe Amazonul de Sus, era un eveniment de seamă pentru oraşul Tabatinga!

Capitolul XIII TORRES

Pe la şase seara, Fragoso, rupt de oboseală, era încă acolo şi se temea că va fi silit să rămână toată noaptea ca să mulţumească toată mulţimea.

În piaţă sosi tocmai atunci un străin care, văzând îmbulzeala localnicilor, se apropie de cârciumă.

Străinul îl privi câteva clipe pe Fragoso cu oarecare neîncredere. Apoi, mulţumit de cele constatate, intră în lojă.

Era un om de vreo treizeci şi cinci de ani. Purta un costum de călătorie destul de arătos, care-i dădea o înfăţişare plăcută. Dar barba lui neagră şi părul cam prea lung, în care de bună seamă că nu intrase de mult o foarfecă, aveau mare nevoie de serviciile unui frizer.

— Bună ziua, prietene, spuse el, lovindu-l uşor pe Fragoso pe umăr. Auzind cele câteva cuvinte rostite într-o braziliană curată şi nu în dialectul pestriţ al băştinaşilor, Fragoso întoarse capul.

— Un concetăţean? întrebă el, continuând să răsucească buclele răzvrătite ale unui cap de mayoruneză.

— Da, răspunse străinul, un concetăţean care ar avea nevoie de serviciile dumitale.

— Cum să nu, îndată! zise Fragoso. Să isprăvesc numai cu doamna! Şi o făcu din două mânuiri ale fierului.

Cu toate că ultimul venit n-ar fi avut dreptul să ocupe locul rămas liber, străinul se aşeză totuşi pe scaun, fără să stârnească nici un protest din partea băştinaşilor cărora ie-o luase înainte.

Fragoso puse la o parte fierul, luă foarfecă şi întrebă cu obişnuinţa profesională:

— Ce doreşte domnul?

— Să-mi tunzi barba şi părul, răspunse străinul.

— După cum vi-i voia, zise Fragoso, înfigând pieptenele în chica deasă a clientului.

Urmă apoi rândul foarfecii.

— Veniţi de departe? întrebă Fragoso, care nu putea lucra fără o mare risipă de cuvinte.

— De prin părţile Iquitos-ului.

— Ia uite, ca şi mine! strigă Fragoso. Am coborât pe Amazon, de la Iquitos la Tabatinga! Puteţi să-mi spuneţi cum vă cheamă ?

— Fără-ndoială, răspunse străinul. Mă numesc Torres. Când părul clientului său fu scurtat «după ultima modă», Fragoso începu să-i potrivească şi barba; dar, în clipa aceea, privindu-l

drept în faţă cu atenţie, se opri din lucru, apoi continuă şi în cele din urmă îi spuse:

— Ştiţi, domnule Torres... Figura dumneavoastră mi se pare cunoscută!... Ne-am mai întâlnit oare pe undeva?

— Nu cred! răspunse Torres, hotărât.

— Atunci mă înşel, zise Fragoso. Şi se puse din nou pe lucru.

După o clipă, Torres încercă să continue discuţia întreruptă de întrebarea lui Fragoso.

— Cu ce ai venit de la Iquitos ?

— De la Iquitos la Tabatinga ?

— Da.

— Pe bordul unei plute, mulţumită unui fermier binevoitor care coboară pe Amazon cu familia lui.

— Mare noroc ai avut, prietene! Oare fermierul dumitale n-ar vrea să mă ia şi pe mine?

— Deci mergeţi şi dumneavoastră în jos, pe fluviu ?

— Ai ghicit.

— Până la Para ?

— Nu, doar până la Manao, unde am nişte treburi.

— Gazda mea este un om tare cumsecade şi cred că v-ar face cu plăcere această înlesnire.

— Crezi?

— Sunt aproape sigur.

— Şi cum se numeşte fermierul acesta? întrebă Torres, ca-ntr-o doară.

— Joam Garral, răspunse Fragoso.

Totodată şopti pentru sine:

«Cu siguranţă c-am mai văzut undeva mutra asta!» Torres nu era omul care să lase baltă o discuţie ce părea să-l intereseze, şi pricina e lesne de înţeles.

— Aşadar, zise el, socoţi că Joam Garral mă va primi pe pluta lui?

— Vă repet că sunt încredinţat de asta, răspunse Fragoso. Dac-a făcut-o pentru un amărât ca mine, cum să n-o facă pentru un compatriot de-al lui!

— Şi e singur pe plută ?

— Nu, răspunse Fragoso. Vă spuneam că îl însoţeşte întreaga familie — de oameni cumsecade, vă asigur — şi mai are cu el o echipă de indieni şi de negri, care fac parte din personalul fermei.

— E bogat fermierul ăsta ?

— Cu siguranţă, zise Fragoso, foarte bogat. Numai pluta de lemne şi încărcătura de pe ea înseamnă o adevărată avere!

— Aşadar, Joam Garral a trecut graniţa braziliană cu toată familia? continuă Torres.
— Da, cu soţia, fiul, fiica sa şi logodnicul acesteia, răspunse Fragoso.
— Ah! Deci are şi o fată?
— O fată încântătoare.
— Şi urmează să se mărite?...
— Da, cu un tânăr destoinic, zise Fragoso, un medic militar din garnizoana de la Belem, care o va lua de nevastă de îndată ce vom ajunge la capătul călătoriei.
— Atunci, s-ar spune că e vorba de o călătorie de logodnă, zise Torres, zâmbind.
— Călătorie de logodnă, de plăcere şi de afaceri, răspunse Fragoso. Doamna Yaquita şi fiica ei n-au pus niciodată piciorul pe pământul brazilian, iar Joam Garral, de când a intrat la ferma bătrânului Magalhaes, e prima dată că trece graniţa.
— Îmi închipui că familia este însoţită şi de câţiva servitori, zise Torres.
— Aşa-i, răspunse Fragoso, bătrâna Cybele, de cincizeci de ani slujitoare la fermă, şi o mulatră drăgălaşă, domnişoara Lina, care este mai degrabă prietena decât camerista tinerei stăpâne. Ah! Ce adorabilă fiinţă! Ce suflet şi ce ochi are! Şi părerile ei despre orice lucru, dar mai ales despre liane...
Pornit pe calea asta, Fragoso nu s-ar mai fi putut opri, iar Lina ar fi continuat să fie obiectul aprecierilor lui entuziaste, dacă Torres nu s-ar fi ridicat de pe scaun, făcând loc unui alt client.
— Cât îţi datorez? îl întrebă el pe bărbier.
— Nimic, răspunse Fragoso. Între compatrioţi care se întâlnesc la graniţă nu poate fi vorba despre aşa ceva!
— Totuşi, zise Torres, aş vrea...
— Bine, lăsaţi c-o să ne-nţelegem noi mai târziu, pe plută.
— Dar nu ştiu, continuă Torres, nu ştiu dacă am să îndrăznesc să-i cer lui Joam Garral să-mi îngăduie...
— Nu şovăiţi! zise Fragoso. Dacă vreţi, am să-i spun eu şi va fi foarte fericit să vă poată face acest serviciu.
În minutul acesta se iviră în uşa lojii Manoel şi Benito care, după ce luaseră masa, veniseră în târg să-l vadă pe Fragoso în exerciţiul funcţiunii.
Torres se întoarse către ei şi zise imediat:
— Ia uite! Doi tineri pe care-i cunosc, sau mai degrabă îi recunosc!
— Îi recunoaşteţi? întrebă Fragoso, destul de uimit.
— Da, fără îndoială! Acum o lună, în pădurile din Iquitos, dânşii m-au scos dintr-o mare încurcătură!

— Dar sunt chiar Benito Garral şi Manoel Valdez.

— Ştiu! Mi-au spus atunci cum îi cheamă, dar nu mă aşteptam să-i regăsesc aci!

Torres înainta spre cei doi tineri, care-l priveau fără să-l recunoască, şi-i întrebă:

— Nu vă mai amintiţi de mine, domnilor ?

— Staţi puţin, răspunse Benito. Domnul Torres, dacă nu mă-nşel; dumneavoastră sunteţi cel care aţi avut nişte necazuri cu o guariba în pădurea din Iquitos?...

— Chiar eu, domnilor, răspunse Torres. De şase săptămâni merg pe Amazon la vale şi iată-mă trecând graniţa odată cu dumneavoastră!

— Încântat să vă revăd, zise Benito, cred însă că n-aţi uitat că v-am poftit să veniţi la ferma tatălui meu?

— Şi bine aţi fi făcut dacă veneaţi, domnule! Asta v-ar fi îngăduit ca până la plecarea noastră să vă odihniţi de oboseala drumului, şi apoi să coborâţi cu noi până la graniţă! Aţi fi scutit atâtea zile de mers!

— Aveţi dreptate, răspunse Torres.

— Compatriotul nostru nu se opreşte la graniţă. Merge până la Manao, spuse atunci Fragoso.

— Foarte bine, răspunse Benito, dacă doriţi să veniţi la bordul jangadei, veţi fi bine primit şi sunt sigur că tatăl meu va fi bucuros să vă găzduiască.

— Cu plăcere! Vă rog îngăduiţi-mi să vă mulţumesc dinainte, răspunse Torres.

Manoel nu luase parte la discuţie. Îl lăsa pe îndatoritorul Benito să-şi ofere serviciile, iar el îl cerceta cu atenţie pe Torres, al cărui chip nu-i plăcea deloc. Într-adevăr, era o lipsă totală de sinceritate în ochii acestui om, a cărui privire se ferea de a celorlalţi, temându-se parcă să se aţintească undeva; dar Manoel nu-şi mărturisi gândul, ca să nu lovească într-un compatriot pe care se cuvenea să-l ajute.

— Domnilor, sunt gata să merg cu dumneavoastră în port.

— Poftiţi! răspunse Benito.

După un sfert de oră, Torres era pe bordul jangadei. Benito i-l prezentă lui Joam Garral, istorisindu-i împrejurările în care se întâlniseră şi cerându-i îngăduinţa de a-l duce pe Torres până la Manao.

— Sunt bucuros, domnule, că vă pot fi de folos, zise Joam Garral.

— Vă mulţumesc, răspunse Torres care, în clipa când să dea mâna cu gazda, şovăi fără voia lui.

— Plecăm mâine în zori, adăugă Joam Garral. Aşadar, vă puteţi instala pe plută...

— O, instalarea mea nu va dura mult! răspunse Torres. Persoana mea şi nimic altceva.

— Sunteţi la dumneavoastră acasă, zise Joam Garral.

În aceeaşi seară, Torres lua în stăpânire o cabină vecină cu a bărbierului.

Acesta se întoarse abia la opt seara pe jangadă şi se porni să-şi depene isprăvile în faţa tinerei mulatre, repetându-i, nu fără oarecare mândrie, că faima ilustrului Fragoso a crescut şi mai mult în bazinul Amazonului de Sus.

Capitolul XIV COBORÂND MAI DEPARTE

A doua zi dimineaţa, la 27 iunie, jangada fusese dezlegată de ţărm încă din zori şi-şi continua drumul împinsă de curentul fluviului.

Pe bord se afla un nou călător. La drept vorbind, de unde venea acest Torres? Nu prea ştia nimeni. Unde se ducea? Spusese că la Manao. Dealtfel, Torres se ferise să dea amănunte cu privire la trecutul său ori la meseria pe care o exercita cu două luni în urmă, şi nimeni de pe plută nu bănuia că printre ei se află un fost pândar de codru. Joam Garral nu voise să umbrească prin întrebări sâcâitoare binele ce i-l făcea.

Fermierul îl luase la bord dintr-un sentiment de omenie. În mijlocul acestui pustiu al Amazonului, mai ales pe vremea când corăbiile cu aburi nu brăzdau încă fluviul, era foarte greu să găseşti un mijloc de transport sigur şi iute. Ambarcaţiunile nu mergeau cu regularitate, astfel că, în cea mai mare parte din timp, călătorul era silit să străbată pe jos pădurile. Aşa umblase Torres şi ar mai fi continuat să umble dacă n-ar fi avut marele noroc de a fi primit pe bordul jangadei.

De când le povestise Benito în ce împrejurări îl întâlnise pe Torres, prezentările erau făcute şi acesta se putea simţi întocmai călătorului de pe un transatlantic, liber să ia parte la viaţa comună sau să stea deoparte, după cum îi place. Din atitudinea lui, cel puţin din primele zile, se vedea limpede că Torres nu căuta să pătrundă în viaţa familiei Garral. Stătea cât mai retras, răspundea când era întrebat, dar nu provoca niciodată discuţii.

Singurul cu care se arăta mai apropiat, mai vorbăreţ, era Fragoso. Oare nu-i datora veselului său tovarăş călătoria pe

plută? Uneori îl descosea despre situaţia familiei Garral la Iquitos, despre simţămintele tinerei fete pentru Manoel Valdez, şi asta nu fără anumite ocolişuri. Cel mai adesea, dacă nu se plimba singur pe puntea din faţă a jangadei, rămânea în cabina lui.

Mânca împreună cu Joam Garral şi ai săi, dar stătea mai mult tăcut şi se ridica imediat ce se isprăvea masa.

În cursul dimineţii, jangada trecu printre insulele pitoreşti cuprinse între gurile râului Javary. Acest însemnat afluent al Amazonului, care curge în direcţia sud-vest, s-ar părea că nu este stânjenit în drumul său de la izvor şi până la vărsare de nici o insuliţă sau vârtej. Gurile sale au o lăţime de aproape trei mii de picioare şi se deschid la o depărtare de câteva mile mai sus de locul pe care era aşezat odinioară oraşul cu acelaşi nume, pentru care spaniolii şi portughezii s-au luptat multă vreme.

Până în dimineaţa zilei de 30 iunie, călătoria s-a desfăşurat fără vreo întâmplare deosebită. Întâlneau ambarcaţiuni care lunecau pe lângă ţărm, prinse una de alta, astfel încât puteau fi conduse de un singur băştinaş. «Navigar de bubina», aşa le numesc cei din partea locului, adică navigaţie pe încredere.

Depăşiră în curând insula Araria, arhipelagul insulelor Calderon, insula Capiatu şi multe altele, ale căror nume n-au ajuns încă la urechile geografilor. La 30 iunie, pilotul le arăta, pe partea dreaptă, sătucul Jurupari-Tapera, unde poposiră două-trei ceasuri.

Manoel şi Benito merseră să vâneze prin apropiere şi aduseră câteva păsări, bine primite la bucătărie. Totodată, cei doi băieţi au prins şi un animal, de care un naturalist s-ar fi bucurat mai mult decât bucătăreasa de pe jangadă.

Era un patruped de culoare cenuşie, semănând puţin cu un terra-nova mare.

— Un furnicar tamanoar! strigă Benito, aruncându-l pe puntea jangadei.

— Şi încă un exemplar grozav, căruia nu i-ar sta rău în colecţia unui muzeu, adăugă Manoel.

— Aţi prins greu lighioana asta ciudată? întrebă Minha.

— Da, surioară, răspunse Benito, şi am avut noroc că nu erai tu de faţă ca să ne ceri să-l cruţăm! Ah, câinii ăştia au şapte vieţi şi mi-au trebuit trei gloanţe ca să-l dobor pe cel de aici!

Era un tamanoar foarte frumos, cu coada lungă şi coama cenuşie, cu botul ascuţit pe care şi-l vâră prin furnicare — furnicile fiind principala lui hrană — cu labele lungi şi subţiri, înarmate cu unghii ascuţite având aproape 15 cm, care se pot închide ca degetele unei mâini. Dar ce mai mână are

tamanoarul! Când apucă cu ea ceva, trebuie să i-o tai ca să dea drumul prăzii. De aceea, călătorul Emile Carrey a spus, pe bună dreptate, că «însuşi tigrul piere în această strânsoare».

În dimineaţa de 2 iulie jangada sosea la San-Pablo-de-Olivença, după ce se strecurase printre nenumărate insule, acoperite de verdeaţă în orice anotimp, umbrite de copaci falnici, dintre care cele mai însemnate purtau numele de Jurupari, Rita, Maracanatena şi Cururu-Sapo. De câteva ori pluta a trebuit să treacă pe lângă vărsarea unor afluenţi mici, cu ape negre.

Coloritul acestor ape este un fenomen destul de ciudat şi îl întâlnim numai la unii afluenţi ai Amazonului, mai mari sau mai mici.

Manoel le atrase atenţia asupra întunecimii acestei culori, pe care o puteau deosebi net la suprafaţa apelor albicioase ale fluviului.

— S-au dat mai multe explicaţii acestui colorit, spuse el, dar cred că nici cele mai savante n-au fost satisfăcătoare.

— Apele acestea sunt de-a dreptul negre, cu minunate reflexe aurii, spuse Minha, arătând o uşoară pânză cafenie care atingea pluta.

— Da, scumpă Minha, răspunse Manoel, iar Humboldt a văzut, ca şi tine, reflexele acestea ciudate. Dar, dacă te uiţi mai bine, vezi că acest amestec bate mai mult în culoarea sepiei.

— Bun, strigă Benito, încă un fenomen asupra căruia savanţii nu se pot înţelege!

— În privinţa asta ar fi poate mai nimerit să cunoaştem părerea crocodililor, a delfinilor şi a lamantinilor, zise Fragoso, pentru că de obicei acestora le place să se zbenguiască prin apele negre.

— Într-adevăr, ele atrag mai ales aceste animale, răspunse Manoel. De ce anume? Ar fi foarte greu de spus! Oare culoarea asta s-o datora faptului că apele conţin particule de hidrogen carbonat, sau pentru că albia lor este alcătuită din straturi de turbă străbătute de zăcăminte de huilă şi antracit? Ori este datorată uriaşei cantităţi de plante microscopice pe care le cară? În privinţa asta nimic nu e sigur. În orice caz, sunt foarte bune de băut, uimitor de răcoritoare într-o asemenea climă, nu-ţi lasă nici un gust rău şi sunt cu desăvârşire nevătămătoare. Ia puţin din apa asta, dragă Minha, poţi s-o bei fără teamă.

Apa era limpede şi rece. Ar fi putut înlocui prea bine apele de masă gazoase, atât de obişnuite în Europa. Scoaseră câteva găleţi şi pentru bucătărie.

După cum am mai spus, în zorii zilei de 2 iulie, jangada sosise la

San-Pablo-de-Olivenca, unde se fac şiraguri dintr-acelea lungi de mătănii, tăiate din coajă de «coco de piassaba». Ele alcătuiesc obiectul unui comerţ foarte susţinut. Poate pare ciudat că vechii stăpânitori ai acestor ţinuturi, tupinambii şi tupinichii, au ajuns să aibă ca principal meşteşug confecţionarea acestor obiecte de cult catolic. Dar, la urma urmelor, de ce nu? Indienii de azi nu mai sunt ca indienii de odinioară. În loc să umble înveşmântaţi în costumul naţional, cu cununa de pene de aras, cu arcuri şi sarbacane, ei folosesc acum veşmântul american, pantalonul alb, poncho-ul din bumbac, ţesut de nevestele lor care sunt foarte pricepute în această îndeletnicire.

Deşi este un oraş destul de important, San-Pablo-de-Olivença nu are mai mult de două mii de locuitori, pripăşiţi din toate triburile învecinate. Azi principalul centru de pe Amazonul de Sus, San-Pablo-de-Olivença n-a fost la început decât o simplă misiune, întemeiată prin 1692 de carmeliţii portughezi şi cucerită apoi de misionarii iezuiţi.

Mai întâi, ţinutul a fost al omaguaşilor, al căror nume înseamnă «capete turtite». Denumirea aceasta li se trăgea de la obiceiul barbar pe care-l aveau mamele băştinaşe de a strânge între două scândurele capetele noilor născuţi, astfel încât să le dea o formă lunguiaţă, foarte la modă pe atunci. Dar, ca orice modă, s-a schimbat şi aceasta: capetele şi-au recăpătat forma lor naturală, iar în prezent nu se mai vede nici urmă din vechea deformaţie la craniile acestor fabricanţi de mătănii.

Toată familia, în afară de Joam Garral, coborî pe uscat. Nici Torres nu se arăta dornic să viziteze San-Pablo-de-Olivenca, deşi se părea că nu mai fusese pe acolo.

Hotărât lucru, aventurierul era pe cât de tăcut, pe atât de puţin curios.

Benito realiză cu uşurinţă nişte schimburi de mărfuri, completând astfel încărcătura jangadei. El şi familia lui se bucurară de o foarte bună primire din partea autorităţilor din oraş, căpetenia pieţii şi şeful vamei, pe care îndeletnicirile lor nu-i împiedicau să facă şi negoţ. Ei încredinţară chiar tânărului negustor unele produse, pentru ca acesta să le vândă în numele lor, fie la Manao, fie la Belem.

Oraşul era alcătuit din vreo şaizeci de case, construite pe un platou care încununa malul fluviului. Câteva dintre aceste colibe aveau acoperişul din ţiglă, lucru rar întâlnit prin partea locului.

Comandantul, locotenentul său şi şeful poliţiei primiră să ia masa pe plută şi fură ospătaţi de Joam Garral cu toată cinstea cuvenită, funcţiilor lor.

În timpul mesei, Torres se arătă mai vorbăreţ ca de obicei. Povesti despre călătoriile sale prin Brazilia, ca unul care părea să cunoască bine ţara.

Dar, în timp ce vorbea despre călătoriile pe care le făcuse, Torres nu uită să-l întrebe pe comandant dacă cunoştea oraşul Manao. dacă colegul lui de acolo se afla în perioada aceea în localitate şi dacă judecătorul de drept, întâiul magistrat al provinciei; obişnuia să lipsească în anotimpul călduros. Punând aceste întrebări, Torres privea atent, cu coada ochiului, spre Joam Garral. O făcea atât de stăruitor, încât Benito băgă de seamă, cu uimire, şi-şi spuse că tatăl său ascultă cu deosebită luare-aminte întrebările acelea ciudate ale lui Torres.

Comandantul din San-Pablo-de-Olivença îl asigură pe aventurier că autorităţile nu lipseau din Manao în perioada aceea şi-l rugă chiar pe Joam Garral să le transmită salutări din partea sa. După toate calculele, jangada urma să ajungă în faţa acestui oraş în cel mult şapte săptămâni, între 20 şi 25 august.

Oaspeţii fermierului se despărţiră de familia Garral pe-nserate, iar a doua zi de dimineaţă, la 3 iulie, jangada porni din nou în jos, pe fluviu.

La amiază, trecură pe stânga de gurile râului Yacurupa. Acest afluent nu este, de fapt, decât un canal, dat fiind că el îşi varsă apele în râul Iţa, el însuşi un afluent de pe partea stângă a Amazonului. Lucru ciudat, prin unele locuri fluviul îşi alimentează el însuşi afluenţii.

Pe la trei după-amiază, jangada lăsă în urmă gurile Jandiatubei, care-şi aduce dinspre sud-vest minunatele ei ape negre şi le aruncă în marele fluviu printr-o gură largă de patru sute de metri, după ce a scăldat pământuriie indienilor culinos.

Trecură apoi pe lângă insulele Pimaticaira, Caturia, Chico, Motachina; unele locuite, altele pustii, dar acoperite toate de o vegetaţie încântătoare ce alcătuieşte o neîntreruptă cunună de verdeaţă, de la un capăt la celălalt al Amazonului.

Capitolul XV LA VALE, MEREU LA VALE

Era în seara zilei de 5 iulie. Atmosfera, încărcată încă din ajun, vestea că se apropie furtuna. Lilieci mari, roşcaţi, zburau cu aripile larg deschise deasupra Amazonului. Printre ei se zăreau acei «perros voladores», cu penele negre şi pieptul alb, faţă de care Minha şi mai ales tânăra mulatră simţeau o mare silă.

Aceştia erau nişte adevăraţi vampiri înfricoşători care sug sângele animalelor şi se dau chiar la om, dacă, neprevăzător, a adormit pe câmp.

— Vai! Ce scârboase lighioane! strigă Lina, acoperindu-şi ochii. Mă umplu de groază!

— Dealtfel sunt şi tare primejdioase, adăugă Minha. Nu-i aşa, Manoel?

— Într-adevăr, foarte primejdioase, răspunse tânărul. Vampirii aceştia ştiu din instinct de unde să sugă ca sângele să curgă mai uşor, îndeosebi de după ureche. În timp ce-şi atacă victima, ei continuă să fâlfâie din aripi, producând astfel o răcoare plăcută care-l cufundă şi mai adânc în somn pe cel ce doarme. Se spune că au existat oameni cărora vreme de mai multe ceasuri li s-a supt astfel sângele, încât nu s-au mai trezit niciodată!

— Nu mai povesti asemenea grozăvii, Manoel, zise Yaquita, căci Minha şi Lina n-au să mai doarmă la noapte!

— N-aveţi nici o teamă, răspunse Manoel. Dacă va fi nevoie, vom veghea asupra lor!

— Linişte, zise Benito.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă Manoel.

— N-auziţi în partea asta un zgomot neobişnuit? răspunse Benito, arătând spre malul drept.

— Într-adevăr, zise Yaquita.

— De unde vine zgomotul? întrebă Minha. S-ar spune că pe plajele din apropiere se rostogolesc nişte pietre.

— Ah! ştiu ce este, răspunse Benito. Mâine, în zori, cei cărora le plac ouăle de broască ţestoasă, şi puii acestor broaşte, vor avea de ce să se bucure!

Nu mai încăpea nici o îndoială. Zgomotul era produs de nenumărate ţestoase de toate mărimile, pe care vremea ouatului le atrăgea pe insule.

Aceste amfibii se cuibăresc în nisipul plajelor ca să-şi depună ouăle. Treaba începută pe la apusul soarelui ia sfârşit în zorii zilei următoare.

În clipa aceea căpetenia ţestoaselor părăsise fundul apei ca să caute un loc potrivit. Celelalte, îngrămădite cu miile, se străduiau să sape, cu labele din faţă, un şanţ lung de şase sute de picioare, lat de douăsprezece şi adânc de şase; după ce-şi vor îngropa acolo ouăle, nu le va mai rămâne decât să le acopere cu un strat de nisip, pe care-l vor bătători apoi cu carapacea ca să-l preseze.

Depunerea ouălor este un eveniment de seamă în viaţa indienilor de pe malurile Amazonului şi ale afluenţilor săi. Ei

pândesc sosirea ţestoaselor şi pornesc la strânsul ouălor în sunetul tobei, iar recolta se împarte în trei părţi egale: una pentru pândari, alta pentru obştea tribului, şi cea de a treia pentru stat, reprezentat prin căpitanii de plaje care sunt în acelaşi timp poliţişti şi perceptori. Ţărmurilor ce rămân descoperite după retragerea apelor, atrăgând prin aceasta mai multe ţestoase, li s-a dat denumirea de «plaje regale». După ce isprăvesc cu strângerea recoltei, la indieni e o adevărată sărbătoare: joacă, dansează, beau, iar petrecerea lor este împărtăşită şi de crocodilii care benchetuiesc cu rămăşiţele azvârlite în apă.

Aşadar, ţestoasele sau ouăle de ţestoase fac obiectul unui negoţ foarte însemnat în tot bazinul Amazonului. După ce şi-au depus ouăle, unele dintre ele sunt întoarse cu burta-n sus şi sunt păstrate vii, fie că sunt închise într-un ţarc, fie că sunt priponite de nişte ţăruşi cu o funie, lungă, doar atât cât le trebuie ca să umble încoa şi-ncolo pe uscat sau în apă. În felul acesta poţi avea oricând carne proaspătă.

Cu ţestoasele mici, abia ieşite din găoace, lucrurile se petrec altfel. Nu mai e nevoie să fie priponite sau îngrămădite. Carapacea lor e încă moale, carnea foarte fragedă şi pot fi mâncate coapte ca şi stridiile. Sub forma asta se consumă cantităţi foarte mari.

Şi totuşi, prin ţinuturile scăldate de Amazon şi la Para, ouăle de ţestoasă mai sunt folosite şi într-altfel. Din ele se scoate «manteigna de tartaruga», adică untul de ţestoasă, ce poate sta alături de cele mai bune produse din Normandia sau Bretania, şi pentru care se folosesc anual între două sute cincizeci şi trei sute de milioane de ouă. Ţestoasele mişună însă prin apele acestui bazin şi depun cantităţi uriaşe de ouă pe sub nisipul plajelor.

Cu, toate acestea, prin faptul că ele servesc drept hrană nu numai băştinaşilor ci şi altor vieţuitoare de pe uscat, din aer sau din apă, numărul lor a mai scăzut, astfel încât s-a ajuns ca un pui de ţestoasă să se vândă cu o «pataca» braziliană.

A doua zi, la răsăritul soarelui, Benito, Fragoso şi câţiva indieni luară o pirogă şi se duseră pe ţărmul unei insule mari, pe lângă care trecuseră în timpul nopţii. Nu era nevoie ca pluta să fie oprită. O puteau ajunge uşor din urmă.

Pe plajă se vedeau nişte moviliţe ce arătau locurile unde fuseseră depuse chiar în noaptea aceea grămezile de ouă, alcătuite din câte şaizeci până la nouăzeci de bucăţi.

Pe acestea nu aveau de ce să le dezgroape. Dar primul ouat avusese loc cu două luni înainte şi ouăle acelea fuseseră clocite

prin căldura strânsă în nisip, astfel că pe ţărm mişunau puii de ţestoase cu miile.

Vânătorii făcură deci o recoltă bună. Umplură piroga cu aceste gustoase amfibii şi sosiră tocmai la timpul potrivit pentru masă. Vânatul fu împărţit între călători şi personalul de pe plută, şi până seara nu mai rămase nimic din el. În dimineaţa de 7 iulie, erau în faţa oraşului San-Jose-de-Matura, aşezat aproape de un mic râu plin cu ierburi lungi, pe malurile căruia se povesteşte că au trăit cândva indienii cu coadă.

La 8 iulie, tot dimineaţa, zăriră satul San-Antonio, alcătuit din câteva căsuţe pierdute printre copaci, apoi gurile râului Iça sau Putumayo, care măsoară în lăţime nouă sute de metri.

Putumayo este unul din cei mai însemnaţi afluenţi ai Amazonului. Prin secolul al XVI-lea, spaniolii întemeiaseră acolo numeroase misiuni pe care le-au nimicit mai târziu portughezii, astfel că în prezent n-a mai rămas nici urmă din ele. Astăzi nu mai întâlneşti aici decât reprezentanţi ai diferitelor triburi de indieni, pe care-i poţi recunoaşte cu uşurinţă după varietatea tatuajelor lor.

Iça este un curs de apă trimis către răsărit de munţii Pasto, de la nord-est de Quito, şi care străbate cele mai frumoase păduri de arbori de cacao sălbatici. Navigabil pe o întindere de o sută patruzeci de leghe pentru vasele cu aburi, care nu depăşesc şase picioare în lungime, el va ajunge într-o bună zi una din principalele căi fluviale din vestul Americii.

Între timp, vremea se stricase. Ploaia nu cădea întruna, dar furtuni repetate tulburau atmosfera. Aceste condiţii meteorologice nu stânjeneau înaintarea jangadei, care nu se lăsa împinsă de vânt; datorită lungimii ei mari, aproape că nici nu se simţea zvârcolirea Amazonului; dar cât ţineau aceste averse torenţiale, familia Garral era silită să stea în casă. Atunci, pentru a-şi umple timpul, tăifăsuiau, îşi împărtăşeau unul altuia impresiile, şi gura nu le mai tăcea.

În asemenea împrejurări, Torres începu şi el, puţin câte puţin, să ia parte la discuţii. Lucrurile deosebite întâlnite în timpul diferitelor sale călătorii prin nordul Braziliei îi ofereau numeroase subiecte. De bună seamă că omul văzuse multe; dar părerile sale erau pătrunse de un scepticism care-i jignea de multe ori pe oamenii cinstiţi ce-l ascultau. Trebuie să mai spunem că se arăta cam stăruitor faţă de Minha, ceea ce-l necăjea pe Manoel. Numai că, aceste stăruinţe nefiind prea directe, tânărul socoti că nu era deocamdată cazul să intervină. Dealtfel, fata avea o silă instinctivă pentru Torres şi nu se sfia deloc să i-o arate.

La 9 iulie, se iviră pe malul stâng al fluviului gurile râului Tunantinilor, alcătuind un estuar de patru sute de picioare, prin care acest afluent îşi varsă apele lui negre, venite dinspre vest-nord-vest, după ce a udat ţinuturile indienilor caceflas.

În acest loc Amazonul se înfăţişa într-adevăr măreţ, dar albia lui era presărată, mai mult decât oriunde, cu tot felul de insule şi insuliţe. Pilotul trebui să-şi arate toată îndemânarea lui ca să strecoare pluta prin acest arhipelag, să ocolească bulboanele, să păstreze calea cea bună, trecând de la un mal la celălalt.

Poate că ar fi putut s-o apuce prin Ahuaty-Parana, un fel de canal natural, care se desprinde de fluviu puţin mai sus de gurile râului Tunantinilor şi îngăduie intrarea în matca principală, la o sută douăzeci de mile mai departe, prin Rio Japura; dar, dacă partea cea mai lată a acestui canal măsoară o sută de picioare, cea mai îngustă nu are decât şaizeci, iar plutei i-ar fi fost greu să treacă prin ea.

Pe scurt, după ce depăşiseră, la 13 iulie, insula Capuro, gurile râului Jutahy, care, venind dinspre est-sud-vest, îşi azvârle apele negre printr-o deschidere de o mie cinci sute de picioare, după ce admiraseră legiunile de maimuţe frumoase cu blana alb-gălbuie şi faţa roşie, care se dau în vânt după nucile palmierilor ce poartă numele fluviului, călătorii ajunseră, la 18 iulie, în faţa orăşelului Fonteboa.

În locul acesta pluta făcu un popas de douăsprezece ore, îngăduind echipajului să se odihnească.

Fonteboa, asemeni majorităţii aşezărilor — misiuni din regiunea Amazonului — n-a scăpat ciudatei legi care le mută, de-a lungul timpului, dintr-un loc într-altul. Se pare însă că acest cătun a pus capăt vieţii nomade şi că s-a statornicit pentru totdeauna.

Orăşelul cuprinde o populaţie cam de o mie de locuitori, alcătuită din indienii de pe ambele maluri ale fluviului, care se îndeletnicesc cu creşterea vitelor prin câmpiile bogate din împrejurimi. Dar aceasta nu este singura lor ocupaţie; ei sunt şi iscusiţi vânători, sau, mai bine zis, iscusiţi pescari de lamantini.

Chiar în seara sosirii lor, tinerii avură prilejul să privească la o interesantă expediţie de acest fel.

Două dintre aceste cetacee erbivore fuseseră semnalate în apele negre ale râului Cayaratu, care se varsă în dreptul oraşului Fonteboa. La suprafaţă se zăreau mişcându-se şase puncte de culoare închisă. Erau cele două boturi ascuţite şi cele patru aripioare ale lamantinilor.

Nişte pescari mai puţin pricepuţi ar fi luat aceste puncte mişcătoare drept epave plutitoare; dar băştinaşii din Fonteboa

nu se puteau înşela. Dealtfel, se auziră în curând nişte şuierături puternice produse de răsuflarea lor zgomotoasă.

Două ube, fiecare cu câte trei pescari, se desprinseră de ţărm şi se apropiară de lamantinii care o luară la goană. Punctele întunecate brăzdară mai întâi suprafaţa apei pe o mare distanţă, apoi se făcură nevăzute în acelaşi timp.

Pescarii continuară să înainteze cu băgare de seamă. Unul dintre ei, înarmat cu un harpon foarte primitiv — un cui înfipt la capătul unui băţ — stătea în picioare, pe când ceilalţi doi vâsleau fără zgomot. Aşteptau ca lamantinii să fie siliţi să iasă la suprafaţă ca să respire. Fără îndoială, animalele aveau să se arate în cel mult zece minute pe undeva, prin apropiere.

Într-adevăr, abia dacă se scurseră aceste minute, când punctele întunecate ieşiră din apă la o mică depărtare, în timp ce două trombe de aer amestecat cu aburi ţâşniră zgomotos.

Ubele se apropiară, harpoanele fură azvârlite în acelaşi timp; unul îşi greşi ţinta, dar celălalt lovi un cetaceu în dreptul vertebrei codale. Lovitura a fost îndeajuns ca să-l ameţească, pentru că animalul nu se mai poate apăra când este atins de cârligul harponului. Îl traseră cu funia, încet, încet, până la ţărm, la marginea satului.

Era un lamantin destul de mic, lung doar de trei picioare. Atât de mult sunt vânate bietele cetacee în apele Amazonului şi ale afluenţilor săi, încât ele au devenit destul de rare, şi li se lasă atât de puţin timp ca să crească, încât cele mai mari ajung abia la o lungime de şapte picioare. Ce înseamnă oare aceştia pe lângă lamantinii de douăsprezece şi cincisprezece picioare, care mişună încă prin fluviile şi lacurile din Africa!

Totuşi, ar fi foarte greu să împiedici stârpirea lor. Carnea de lamantin este foarte gustoasă, mai bună chiar decât cea de porc, iar uleiul obţinut din slănina lui, groasă de 8 centimetri, are foarte multă căutare. Afumată, această carne se păstrează multă vreme şi constituie o hrană sănătoasă. Dacă mai adăugăm că animalul poate fi lesne vânat, vom înţelege de ce specia lui e pe cale să fie nimicită.

Astăzi, un lamantin adult, care «dădea» două butoaie de ulei cântărind o sută optzeci de livre, nu mai dă decât patru arrobe spaniole, adică un chintal.

În zorii zilei de 19 iulie, jangada părăsi Fonteboa şi se lăsă purtată printre cele două maluri ale fluviului, în întregime pustii, de-a lungul unor insule umbrite de minunate păduri de arbori de cacao. Cerul era întunecat de nori, prevestind noi furtuni. Rio Jurua, venit dinspre sud-est, se desprinse în curând de malul stâng. Navigând pe el, o ambarcaţie ar fi putut să pătrundă

până în Peru fără să întâlnească piedici prea mari, străbătând apele lui limpezi, alimentate de o sumedenie de subafluenţi.

— Poate că aici ar trebui căutate urmaşele femeilor acelora războinice care l-au uimit într-atât pe Orellana, zise Manoel. Dar trebuie să spunem că, asemeni înaintaşelor lor, ele nu alcătuiesc triburi separate... Sunt pur şi simplu nişte neveste care-şi însoţesc bărbaţii la luptă, iar faima vitejiei lor este binecunoscută printre juruaşi.

Jangada continua să coboare; dar prin ce labirint trebuia să treacă! Rio Japura, unul din cei mai mari afluenţi, a cărui vărsare se afla cu optzeci de mile mai departe, curgea aproape paralel cu fluviul.

Între cele două ape existau tot felul de canale, de lagune, de lacuri temporare, o nemaipomenită încâlceală care îngreunează foarte mult hidrografia acestui ţinut.

Dar dacă Araujo nu avea o hartă după care să se călăuzească, propria-i experienţă îl ajută să se descurce de minune prin tot haosul acela, fără să iasă câtuşi de puţin din apele marelui fluviu.

Drept urmare, în după-amiaza zilei de 25 iulie, după ce trecuse prin dreptul satului Parani-Tapera, jangada fu oprită la intrarea în lacul Ega sau Teffe, în care n-avea rost să mai înainteze de vreme ce tot ar fi trebuit să se întoarcă şi să-şi continue drumul pe firul Amazonului.

Dar oraşul Ega e destul de însemnat. Merita deci să se oprească şi să-l viziteze. Hotărâră să poposească în locul acela până la 27 iulie, iar la 28 iulie piroga cea mare avea să ducă întreaga familie la Ega...

Harnicului echipaj i se îngăduia astfel o binemeritată odihnă.

Noaptea se scurse în linişte pe pluta ancorată lângă un mal mai ridicat. Câteva fulgere brăzdară cerul la orizont, dar erau semne ale unei furtuni îndepărtate, care nu ajunse până la intrarea lacului.

Capitolul XVI EGA

La 28 iulie, la şase dimineaţa, Yaquita, Minha, Lina şi cei doi tineri se pregăteau să părăsească pluta.

La stăruinţele fiicei şi soţiei sale, se hotărî şi Joam Garral, care nu avusese intenţia să coboare, să-şi întrerupă îndeletnicirea lui zilnică şi să le însoţească în această excursie.

Torres nu se arătase dornic să viziteze Ega, spre marea mulţumire a lui Manoel, care nu-l putea suferi pe omul acesta şi abia aştepta prilejul să i-o arate.

Cât despre Fragoso, interesele lui profesionale nu-l mai îndemnau să se ducă la Ega, după cum se întâmplase la Tabatinga, deşi acesta din urmă nu era decât un târguşor lipsit de importanţă pe lângă primul.

Ega este o localitate cu o mie cinci sute de locuitori, reşedinţă a tuturor persoanelor oficiale aflate în fruntea unui oraş atât de însemnat — desigur, însemnat pentru regiunea aceea — adică a comandantului militar, a şefului poliţiei, a judecătorului, a învăţătorului şi a ofiţerilor de toate gradele.

Este lesne de înţeles că un oraş în care locuiesc atâţia funcţionari cu soţiile şi copiii lor nu duce lipsă de bărbieri-coafori. De aceea Fragoso n-ar fi avut acolo trecere.

Deşi nu avea treabă la Ega, flăcăul nostru dorea să meargă şi el cu ceilalţi, de vreme ce Lina o însoţea pe tânăra-i stăpână; dar, tocmai când să părăsească pluta, se resemna să nu mai plece, la cererea Linei.

— Domnule Fragoso, îi spuse ea, luându-l la o parte.

— Ce doriţi, domnişoară Lina ?

— Mi se pare că prietenul dumitale, Torres, n-are de gând să ne însoţească la Ega.

— Într-adevăr, o să rămână la bord, domnişoară Lina, dar v-aş fi îndatorat dacă nu l-aţi mai numi prietenul meu!

— Şi totuşi dumneata l-ai îndemnat să ceară învoirea de a călători cu noi, chiar înainte ca el să-şi fi mărturisit această dorinţă.

— Da, ca să fiu sincer, mă tem c-am făcut o mare prostie.

— Ei bine, dacă vrei să-ţi spun şi părerea mea, omul acesta nu-mi place deloc, domnule Fragoso.

— Nici mie, domnişoară Lina, şi mă frământă gândul că l-am mai întâlnit undeva. Dar amintirea pe care o am despre el este foarte ştearsă şi în orice caz nu mi-l amintesc nici pe departe ca pe un om cumsecade.

— Nu-ţi aminteşti deloc unde şi când l-ai cunoscut pe acest Torres? Poate că ar fi bine să ştim cine e, dar mai ales cine a fost!

— Nu... încerc... O fi fost mai de mult? În ce ţară, în ce împrejurări?... Nu-mi dau seama!

— Domnule Fragoso!

— Ce-i, domnişoară Lina?

— Ar trebui să rămâi pe plută şi să-l supraveghezi pe Torres în lipsa noastră!

— Vai! strigă Fragoso. Să nu merg la Ega şi să stau o zi întreagă fără să te văd?

— Ţi-o cer!

— E un ordin?...

— O rugăminte!

— Atunci am să rămân.

— Domnule Fragoso...

— Da, domnişoară Lina...

— Îţi mulţumesc!

— Mulţumeşte-mi cu o strângere de mână, îi răspunse Fragoso. Cred că merit măcar atât!

Lina îi întinse flăcăului mâna, iar acesta i-o ţinu câteva clipe, privindu-i chipul drăgălaş. Iată de ce Fragoso nu se urcă în pirogă şi deveni, într-ascuns, paznicul lui Torres. Îşi dădea oare acesta seama că nimeni nu-l înghite? Se prea poate; dar fără-ndoială că avea motive să nu se sinchisească.

Ega se afla la o depărtare de patru leghe de locul unde era ancorată pluta. Opt leghe dus şi-ntors, într-o pirogă cu şase persoane şi cei doi vâslaşi negri, era un drum care ar fi cerut ore bune, fără să mai punem la socoteală oboseala pricinuită de zăduf, deşi cerul era înnourat.

Din fericire, o adiere plăcută sufla dinspre nord-vest, şi dacă-şi păstra direcţia, le înlesnea navigaţia pe lacul Teffe. Puteau să se ducă la Ega şi să se întoarcă repede, fără nici un ocol. Înălţară deci pânza triunghiulară pe catargul pirogii. Benito luă cârma şi se desprinseră de plută, după ce Lina îi făcu un ultim semn lui Fragoso să fie cu ochii in patru.

Ca să ajungă la Ega trebuiau să meargă de-a lungul malului. După două ore, piroga sosea în portul fostei misiuni, întemeiată pe vremuri de carmeliţi, care în 1759 deveni oraş şi trecu pentru totdeauna în stăpânirea braziliană datorită generalului Gama.

Călătorii debarcară pe un ţărm neted, în apropierea căruia se înşirau nu numai ambarcaţiile din partea locului, ci şi unele din goeletele acelea mici care fac cărăuşie pe coastele Atlanticului.

De îndată ce intrară în Ega cele două fete avură prilej de uimire:

— Vai, ce oraş mare! strigă Minha.

— Şi ce de case, ce de lume! adăugă Lina, deschizând ochii mari ca să vadă cât mai bine.

— Cred şi eu, spuse Benito râzând, mai bine de o mie cinci sute de locuitori, cel puţin două sute de case, dintre care unele cu etaj, şi două sau trei străzi, străzi adevărate, care le despart!

— Dragă Manoel, zise Minha, apără-ne de fratele meu! Râde de noi fiindcă el a văzut până acum cele mai frumoase oraşe din regiunea Amazonului şi din Para!

— Atunci o să râdă şi de maică-sa, adăugă Yaquita, fiindcă vă mărturisesc că nici eu n-am văzut vreodată ceva asemănător!

— În cazul acesta aveţi grijă, mamă şi surioară, pentru că veţi rămâne înmărmurite când veţi vedea Manao, iar când vom ajunge la Belem o să leşinaţi!

— Nu-ţi fie teamă, spuse zâmbind Manoel. Doamnele se vor obişnui treptat cu asemenea minunăţii, pe măsură ce vor vizita primele oraşe de pe Amazonul de Sus.

— Manoel, şi tu vorbeşti ca fratele meu? Râzi şi tu de noi?...

— Nu, Minha! Ţi-o jur...

— Să-i lăsăm pe domni să râdă, stăpână dragă, zise Lina, şi să privim mai bine în jurul nostru, că tare-i frumos!

Tare frumos! Era doar o îngrămădire de case din paiantă, spoite cu var, dintre care cele mai multe acoperite cu paie sau cu frunze de palmier, câteva din ele construite, ce-i drept, din piatră sau din lemn, cu balcoane, ferestre şi uşi vopsite în verde, aşezate în mijlocul unei mici livezi de portocali înfloriţi. Mai erau şi două sau trei construcţii ale autorităţilor, o cazarmă şi o biserică închinată sfintei Tereza, ce părea o catedrală pe lângă biserica din Iquitos.

Dacă te întorceai spre lac, dădeai de o privelişte încântătoare, cuprinsă între un brâu de cocotieri şi asaişi, care se întindea până la oglinda apei, iar la o depărtare de trei leghe, pe celălalt mal, zăreai pitorescul sat Nogueira, arătându-şi cele câteva căsuţe pierdute prin desişul de măslini bătrâni de pe plaje.

Dar pentru cele două fete se ivi şi o altă pricină de uimire, dealtfel o uimire în întregime feminină: îmbrăcămintea purtată de elegantele din Ega; nu veşmintele încă destul de primitive ale sexului frumos din triburile omaaşilor sau muraşilor creştinaţi, ci toaletele adevăratelor braziliene! Soţiile şi fiicele funcţionarilor de stat sau ale marilor negustori din oraş purtau cu mândrie rochii pariziene, ce-i drept, cam demodate, şi asta la cinci sute de leghe de Para, oraş aflat el însuşi la mii de mile de Paris.

— Ia uitaţi-vă, stăpână, priviţi la doamnele acelea, ce rochii frumoase au!

— Lina o să-şi piardă minţile, zise Benito.

— Dacă ar fi purtate cum se cuvine, răspunse Minha, poate că rochiile acelea n-ar părea atât de caraghioase.

— Minha dragă, zise Manoel, te rog să mă crezi că tu arăţi mai bine în rochia ta simplă de stambă şi cu pălăria de pai, decât toate brazilienele astea gătite în fuste cu volane şi cu pălării mici!

— Dacă îţi plac aşa cum sunt, n-am să invidiez niciodată pe nimeni! Dar veniseră totuşi să privească. Aşadar, se plimbară pe străzi, unde se aflau mai multe dughene decât magazine; hoinăriră prin piaţă, locul de întâlnire al elegantelor şi eleganţilor care se înăbuşeau în veşmintele lor europene, luară şi masa la un hotel — mai bine zis un han — a cărui bucătărie îl făcu să regrete mâncarea lor obişnuită de pe plută.

După prânz, alcătuit doar din carne de broască ţestoasă pregătită în diferite chipuri, familia Garral veni să mai admire pentru ultima oară priveliştea minunată de la malul lacului, poleit de razele soarelui în asfinţit; se urcară apoi în pirogă, oarecum dezamăgiţi de măreţia unui oraş pentru care nu le-a trebuit mai mult de o oră ca să-l viziteze, cam obosiţi de plimbarea prin străzile încinse, mult mai puţin ademenitoare decât potecile umbrite din Iquitos. Până şi veselei Lina îi mai pierise din entuziasm.

Fiecare se aşeză pe locul său în pirogă. Vântul bătea tot dinspre nord-vest şi, pe măsură ce se însera, devenea mai răcoros. Ridicară pânza. Făcură apoi cale-ntoarsă pe lacul alimentat de apele negre ale râului Teffe, despre care indienii spuneau că ar fi navigabil la sud-vest pe o distanţă de patruzeci de zile de mers.

La opt seara, piroga ajunsese la locul de ancorare şi se alipea de plută.

De îndată ce îi fu cu putinţă, Lina îl luă pe Fragoso deoparte şi-l întrebă:

— Ai văzut ceva suspect, domnule Fragoso?

— Nimic, domnişoară Lina. Torres n-a ieşit deloc din cabina lui, unde a scris şi a citit.

— N-a intrat cumva prin casă, prin sufragerie?

— Nu, cât timp a stat afară din cabină s-a plimbat prin partea dinspre prova.

— Şi ce făcea acolo?

— Ţinea în mână o hârtie îngălbenită de vreme, pe care o privea cu multă luare-aminte şi mormăia ceva de neînţeles!

— Toate astea nu sunt chiar atât de lipsite de interes cum crezi dumneata, domnule Fragoso. Cititul, scrisul, hârtiile astea vechi pot avea însemnătatea lor. Scriitorul şi cititorul nostru de hârtii nu-i nici profesor, nici om al legii!

— Ai foarte multă dreptate!

— Să fii cu ochii-n patru, domnule Fragoso.

— Să fim amândoi, domnişoară Lina, răspunse Fragoso.

A doua zi, pe 27 iulie, la răsăritul soarelui, Benito dădea pilotului semnalul de pornire.

Trecând printre două insule ce ies din golful Arenapo, zăriră pentru o clipă gurile Japurei, care se întind pe o lăţime de şase mii şase sute de picioare. Acest afluent se varsă în Amazon prin opt braţe, de parcă s-ar vărsa într-un ocean sau într-un golf. Dar apele lui vin de departe, tocmai din munţii republicii Ecuador, şi sunt zăgăzuite în cale de cascade, până la două sute zece leghe de la locul de vărsare.

Le-a trebuit o zi întreagă ca s-ajungă până la insula Yapura, dincolo de care fluviul devine mai liber şi plutirea mai lesnicioasă. Curentul, nu foarte iute, le îngăduia să se ferească destul de uşor de insuliţele întâlnite, astfel că nu avură de suferit nici o ciocnire sau împotmolire.

A doua zi pluta trecu pe lângă nişte maluri alcătuite din dune înalte şi accidentate care străjuiau nişte păşuni atât de întinse încât ar fi putut hrăni vitele întregii Europe. Ţărmurile acestea sunt socotite ca fiind cele mai bogate în broaşte ţestoase din tot bazinul Amazonului de Sus.

În seara de 29 iulie legară zdravăn pluta de malul insulei Catua, hotărâţi să-şi petreacă acolo noaptea care se vestea foarte întunecoasă.

Până să asfinţească soarele, pe insulă se ivi o ceată de indieni muras, rămăşiţă a acestui trib străvechi şi puternic, care se întindea odinioară pe mai bine de o sută de leghe de-a lungul fluviului, între Teffe şi Madeira.

Băştinaşii aceştia se foiau de colo-colo şi priveau stăruitor pluta. Erau cam vreo sută, înarmaţi cu sarbacane, nişte ţevi dintr-o trestie deosebită care creştea prin partea locului, întărite pe dinafară cu tulpina unui palmier pitic căruia i s-a scos miezul.

Joam Garral îşi întrerupse îndeletnicirea lui permanentă şi-i sfătui pe toţi să vegheze şi să nu-i aţâţe pe băştinaşi. Într-adevăr, o luptă n-ar fi fost egală. Muraşii au o deosebită îndemânare să ţintească până la trei sute de paşi, suflând prin ţevile lor săgeţi otrăvite.

Aceste săgeţi, tăiate din frunza palmierului cucurite, sunt lungi de 25 de centimetri şi au vârful ascuţit ca un ac, înmuiat în otravă, în «curara», iar la celălalt capăt au puf de bumbac ce le uşurează zborul.

Curara, această licoare despre care indienii spun că «ucide pe loc», este preparată din sucul unei plante euforbiacee şi din

zeamă de «strychnos bulbosa», amestecate cu pastă de furnici veninoase şi inele de şerpi veninoşi.

— Otrava asta-i îngrozitoare, spuse Manoel. Ea vatămă direct sistemul nervos şi în primul rând centrii motrici. Dar inima rămâne neatinsă şi continuă să bată până la stingerea funcţiilor vitale. Şi totuşi, până acum nu s-a găsit leacul acestei otrăviri care începe prin amorţirea membrelor.

Din fericire, muraşii nu se arătară duşmănoşi, cu toate că îi urăsc mult pe albi. Dar nu mai sunt la fel de înverşunaţi cum erau strămoşii lor.

La căderea nopţii, de dincolo de copacii de pe insulă se auziră câteva note uşoare scoase de un fluier. Un alt fluier îi răspunse.

Acest schimb de fraze muzicale ţinu două-trei minute, apoi muraşii se făcură nevăzuţi.

Bine dispus, Fragoso era cât pe-aci să le răspundă şi el cu un cântec, noroc însă că Lina se afla lângă el şi-i astupă gura cu mâna, împiedicându-l să-şi arate cu prea mare dărnicie talentele de cântăreţ.

Pe 2 august, la ora trei după-amiază, pluta ajunsese la o depărtare de douăzeci de leghe de acolo, la marginea lacului Apoara, cel ce alimentează cu apele lui negre râul cu acelaşi nume, iar peste două zile, pe la ceasurile cinci, se oprea în faţa lacului Coary.

Acesta-i unul din cele mai mari lacuri ce-şi împreună apele cu Amazonul şi slujeşte drept rezervor mai multor râuri. În el se adună şi se amestecă cinci sau şase afluenţi pentru a se vărsa apoi, printr-un canal îngust, în artera principală.

După ce-au întrezărit acoperişurile cătunului Tahua-Miri, cocoţat pe piloţi, pentru a fi apărat de apele ce năvălesc adesea pe ţărmurile acestea joase, pluta lăsă ancora ca să înnopteze acolo.

Se opriseră în dreptul satului Coary, alcătuit din vreo douăsprezece case dărăpănate, ridicate în mijlocul unor desişuri de portocali şi de copaci cu fructul ca o tigvă. Nici nu se poate închipui cât de schimbătoare este înfăţişarea acestui cătun; când apele se umflă, lacul arată ca o nesfârşită întindere lichidă, iar când acestea scad nu mai rămâne decât un canal îngust şi atât de puţin adânc, încât nici nu mai păstrează legătura cu Amazonul.

A doua zi, la 5 august, porniră în zori, trecură prin faţa canalului Yucura, care face parte din sistemul acela încâlcit de lacuri şi canale ale râului Zapura, iar în dimineaţa de 6 august ajunseră la intrarea în lacul Miana.

În viaţa celor de pe bord, care se desfăşura cu o exactitate de ceasornic, nu se petrecuse nici o întâmplare deosebită.

Îndemnat mereu de Lina, Fragoso nu încetase să-l urmărească pe Torres. Încercă de câteva ori să-l facă să vorbească despre trecutul lui, dar aventurierul ocolea orice discuţie despre acest subiect şi în cele din urmă începu să-l ţină pe bărbier la distanţă.

Legăturile lui cu familia Garral erau neschimbate. Vorbea puţin cu Joam, dar căuta bucuros prilej de discuţie cu Yaquita şi Minha, fără să pară că-şi dă seama de răceala lor. Amândouă îşi spuneau că, de îndată ce vor ajunge la Manao, Torres va pleca şi n-aveau să mai audă niciodată de el. Yaquita asculta de sfaturile părintelui Passanha, care o îndemna să aibă răbdare; dar bunul preot avea mai mult de furcă cu Manoel, foarte pornit să-l pună la locul lui pe acest intrus primit din păcate pe plută.

Singurul lucru deosebit care se petrecu în seara aceea fu următorul:

O pirogă ce cobora pe fluviu veni lângă plută, la chemarea lui Joam Garral.

— Te duci la Manao ? îl întrebă el pe indianul care conducea piroga.

— Da, răspunse indianul.

— În cât timp vei ajunge acolo?...

— În opt zile.

— Atunci ai să ajungi cu mult înaintea noastră. N-ai vrea să-mi duci scrisoarea asta?

— Cu plăcere.

— Ia scrisoarea, prietene, şi du-o la Manao.

Indianul luă scrisoarea pe care i-o înmână Joam Garral, împreună cu un pumn de reis, drept răsplată pentru comisionul ce avea să-l facă.

Toată familia se dusese la culcare, astfel că nimeni nu ştia de cele petrecute. Torres fusese singurul martor. Auzise chiar şi cele câteva cuvinte pe care le schimbase Joam Garral cu indianul, şi, după expresia posomorâtă de pe chipul său, era lesne de înţeles că trimiterea acestei scrisori nu-l lăsa nepăsător.

Capitolul XVII UN ATAC

Chiar dacă Manoel nu spunea nimic, ca să nu dezlănţuie o ceartă pe bord, se hotărî ca a doua zi să stea de vorbă cu Benito despre Torres.

— Benito, îi spuse el după ce ajunseră la prova jangadei, am ceva de vorbit cu tine.

Benito, atât de vesel de felul lui, se întunecă la faţă şi privindu-şi prietenul îi zise:

— Ştiu ce te frământă. E vorba de Torres, nu-i aşa ?

— Da, Benito!

— Ei bine, şi eu vreau să-ţi vorbesc despre el.

— Ai băgat deci şi tu de seamă cum se tot învârteşte pe lângă Minha! zise Manoel pălind.

— Vai, nu cumva poţi să fii gelos pe un asemenea om?! protestă Benito.

— Sigur că nu! răspunse Manoel. Să mă păzească sfântul de a aduce o asemenea ocară fetei care-mi va fi soţie! Nu, Benito! Ea nu-l poate suferi pe aventurier! Aşadar, nu despre asta-i vorba, dar mi-e silă să-l tot văd vârându-se în sufletul mamei şi surorii tale, căutând să pătrundă în viaţa familiei tale, care este acum şi a mea!

— Manoel, îi zise grav Benito, împărtăşesc sila pe care o simţi în faţa acestui individ îndoielnic, şi, dacă m-aş fi luat după pornirea inimii, l-aş fi gonit pe Torres de pe plută! Dar n-am îndrăznit!

— N-ai îndrăznit? se miră Manoel, strângând mâna prietenului său. N-ai îndrăznit, tu!...

— Ascultă-mă, Manoel, continuă Benito. L-ai observat pe Torres, nu-i aşa? L-ai văzut cum dă târcoale surorii mele! Nimic mai adevărat! Dar în vreme ce tu vedeai numai într-o direcţie, nu băgai de seamă că acest individ ameninţător nu-l pierde o clipă pe tatăl meu din ochi, nici de aproape, nici de la distanţă, şi pare că nutreşte un fel de gând ascuns şi duşmănos, privindu-l cu o stăruinţă de neînţeles!

— Ce tot spui, Benito ? Ai vreun temei să crezi că Torres ar avea ceva împotriva lui Joam Garral?

— Nici unul... Nu mă gândesc la un lucru anume! Nu-i decât o presimţire! Dar uită-te bine la Torres, cercetează-i cu atenţie chipul şi ai să vezi ce zâmbet răutăcios are când trece tata prin faţa lui!

— Păi, dacă-i aşa, strigă Manoel, avem un motiv în plus să-l gonim!

— Un motiv în plus... unul în minus... Mi-e teamă, Manoel, mi-e teamă... De ce? Nu ştiu nici eu... Dar cred că nu e bine să-i spui tatii să-l alunge pe Torres!... Îţi repet... mi-e teamă, şi nu-mi pot da seama de ce anume!

În timp ce vorbea astfel, pe Benito îl treceau fiori de mânie.

— Atunci crezi că trebuie să mai aşteptăm? întrebă Manoel.

— Da... să mai aşteptăm înainte de a lua o hotărâre, dar mai ales să fim prevăzători!

— La urma urmelor, zise Manoel, peste vreo douăzeci de zile vom fi la Manao. Torres va rămâne acolo şi astfel vom scăpa pentru totdeauna de prezenţa lui. Până atunci să fim cu ochii pe el.

— Cred că mă-nţelegi, Manoel.

— Te înţeleg, dragă prietene şi frate, zise Manoel, deşi nu-ţi împărtăşesc, sau, mai degrabă, nu-ţi pot împărtăşi toate temerile! Nu văd ce legătură ar putea exista între tatăl tău şi acest aventurier. De bună seamă că tatăl tău nu l-a mai întâlnit niciodată!

— Nu spun că tata l-ar cunoaşte pe Torres, răspunse Benito, dar uite... mi se pare că Torres îl cunoaşte pe tata!... Ce căuta oare omul ăsta prin apropierea fermei când l-am întâlnit în pădurea din Iquitos? De ce nu a primit găzduirea noastră, pentru ca apoi să facă în aşa fel încât să ni se vâre aproape cu forţa în suflet? Sosim la Tabatinga şi-l găsim acolo, de parcă ne-ar fi aşteptat! Oare toate întâlnirile astea sunt întâmplătoare, sau sunt urmarea unui plan stabilit dinainte? Mă gândesc la toate astea ori de câte ori îi întâlnesc privirea stăruitoare şi prefăcută!... Nu ştiu ce să zic... Nu mai pricep nimic. Oh, de ce mi-o fi dat prin cap să-l iau cu noi pe plută!

— Linişteşte-te, Benito... te rog! Pierzându-şi firea, Benito strigă:

— Manoel, crezi oare că dacă ar fi vorba numai de mine aş mai sta la îndoială să-l arunc peste bord pe omul acesta dezgustător?! Dar dacă e vorba de tata, după cum se pare, socotesc că, dacă dau frâu liber pornirilor mele, greşesc ţinta! Ceva îmi spune că ar fi primejdios să ne agăţăm de omul acesta urâcios, înainte ca vreo faptă de-a lui să ne dea dreptul şi datoria de a o face!... Aici, pe plută, îl avem în mâna noastră şi, dacă vom veghea amândoi asupra tatei, nu se poate să nu se trădeze, să nu se dea de gol, oricât de iscusit i-ar fi jocul! Aşadar, să mai aşteptăm!

Sosirea lui Torres la prova jangadei întrerupse discuţia celor doi tineri. Torres se uită chiorâş la ei, dar nu le spuse o vorbă.

Benito nu se înşela deloc când spunea că aventurierul era mereu cu ochii pe Joam Garral, ori de câte ori credea că nu-l vede nimeni.

Nu! Nu se înşelase nici când spunea că expresia de pe chipul lui Torres era sinistră când îl privea pe tatăl său!

Oare ce legătură tainică putea exista între aceşti doi oameni, dintre care unul era nobleţea însăşi şi cu siguranţă că nu bănuia nimic de uneltirile celuilalt ?

Aşa stând lucrurile, acum, când cei doi tineri, Fragoso şi Lina nu-l slăbeau din ochi, lui Torres i-ar fi fost greu să facă ceva fără să fie descoperit pe loc. Poate că şi-a dat şi el seama. În orice caz, se prefăcu că nu înţelege şi nu-şi schimbă deloc purtarea.

Mulţumiţi că-şi împărtăşiseră gândurile, Manoel şi Benito îşi făgăduiră să nu-l scape din vedere şi să nu facă nimic ce i-ar putea trezi bănuielile.

în zilele următoare, pluta trecu prin dreptul lagunelor Cămara, Aru, Yuripari, de pe malul drept, care, în loc să se verse în Amazon, se întind spre sud şi alimentează râul Purus, pentru ca apoi să se întoarcă prin acesta în marele fluviu. La 10 august, pe la ceasurile cinci după-amiază, făceau escală în dreptul insulei Cocos. Acolo se afla o exploatare de cauciuc, materie primă ce se extrage din «seringueira», arbore al cărui nume ştiinţific este «siphonia elastica».

Se spune că, fie din delăsare, fie dintr-o exploatare nechibzuită, numărul acestor copaci scade mereu în bazinul Amazonului; dar pădurile de «seringueira» sunt încă foarte des întâlnite pe malurile râurilor Madeira şi Purus, precum şi ale altor afluenţi ai fluviului.

Pe insulă se aflau vreo douăzeci de indieni care strângeau şi cărau cauciucul, operaţie ce are loc îndeosebi în lunile mai, iunie şi iulie.

Când şi-au dat seama că datorită apelor umflate ale fluviului, care au acoperit tulpinile până la înălţimea de patru picioare, copacii erau numai buni pentru începerea recoltatului, indienii s-au pus pe treabă.

Au crestat mai întâi scoarţa seringuerilor şi au atârnat în dreptul crestăturilor nişte ulcele, care în numai douăzeci şi patru de ore se umpleau cu un suc lăptos, tras apoi prin nişte beţe de bambus, scobite la mijloc, într-un vas aflat la poalele copacului.

Ca să-i păstreze omogenitatea, indienii afumă acest suc deasupra unui foc în care ard nuci de palmier. Se înmoaie o lopată de lemn în vasul colector, apoi se trece pe deasupra fumului şi imediat se produce coagularea; sucul capătă o culoare cenuşiu-gălbuie şi se întăreşte. Straturile depuse unul după celălalt sunt dezlipite de pe lopată, sunt lăsate apoi la soare unde se întăresc şi mai mult, căpătând culoarea neagră pe care o cunoaştem. În această clipă procesul de fabricaţie este încheiat.

Socotind prilejul nimerit, Benito cumpără de la indieni tot cauciucul pe care-l aveau depozitat în colibele lor ridicate pe piloţi. Le plăti un preţ destul de mare şi ei se arătară foarte mulţumiţi.

Patru zile mai târziu, la 14 august, pluta trecea prin faţa gurilor râului Purus.

Acesta este încă unul din marii afluenţi de pe partea dreaptă ai Amazonului şi se pare că este navigabil pe o distanţă de mai bine de cinci sute de leghe, chiar şi pentru vasele de mare tonaj. El se afundă spre sud-vest, iar la vărsare are o lăţime de aproape patru mii de picioare. După ce-şi poartă apele la umbra ficuşilor, tahuarilor, palmierilor din specia «nipas», cecropiaşilor, vine să se verse în Amazon prin nu mai puţin de cinci braţe.

În acest loc, pilotul Araujo conducea pluta cu destulă uşurinţă. Fluviul era mai puţin presărat cu insule, iar lăţimea sa, de la un mal la celălalt, măsura cel puţin două leghe.

Jangada era purtată acum de un curent mai constant, astfel că, la 18 august, ajunse în dreptul satului Pesquero şi se opri să înnopteze acolo.

La orizont, soarele coborâse foarte mult şi, cu repeziciunea cunoscută în regiunile situate la latitudine joasă, avea să cadă aproape perpendicular, ca un bolid uriaş. Noaptea urma să ia locul zilei dintr-o dată, fără amurg, ca-ntr-un decor de teatru.

Joam Garral cu soţia, Lina şi bătrâna Cybele stăteau în faţa casei.

Torres îi tot dăduse târcoale lui Joam Garral, de parcă ar fi vrut să-i vorbească între patru ochi, dar în cele din urmă se întorsese în cabina lui, stânjenit poate de sosirea părintelui Passanha, venit să ureze familiei noapte bună.

Întinşi de-a lungul punţii, indienii şi negrii stăteau la posturile lor de manevră. Araujo, aşezat la prova, cerceta firul apei care se desfăşura în linie dreaptă.

În aşteptarea nopţii, Manoel şi Benito se plimbau fumând prin partea de mijloc a plutei prefăcându-se că discută nepăsători, dar cu ochii mereu la pândă.

Deodată, Manoel îl apucă de mână pe Benito şi-i spuse:

— Ciudat miros! Oare mă-nşel?! Tu nu-l simţi?... S-ar zice că-i...

— Parcă ar fi o duhoare de mosc încins! răspunse Benito. Trebuie că-s nişte caimani[1] adormiţi pe plaja din apropiere!

— Natura a fost înţeleaptă că i-a făcut să răspândească un miros care-i trădează!

---

[1] Caiman — specie de crocodil.

— Din fericire aşa-i, zise Benito, căci animalele acestea-s destul de primejdioase.

De obicei, la căderea nopţii, caimanilor le place să se întindă pe ţărm, unde-şi petrec noaptea în tihnă. Cuibăriţi în şanţurile prin care pătrund de-a-ndăratelea, dorm cu gura căscată, cu falca de sus ridicată în linie verticală, dacă nu cumva pândesc sau adulmecă vreo pradă.

Să se repeadă la ea s-o înhaţe, fie înotând pe sub apă, folosindu-se de coadă, fie alergând pe uscat, cu o viteză pe care omul nu o poate nicicând atinge, nu-i decât un simplu joc pentru amfibiile acestea.

Acolo, pe ţărmurile nesfârşite, caimanii se nasc, trăiesc şi mor, unii dând dovadă de o mare longevitate. Bătrânii, centenarii, pot fi recunoscuţi nu numai după muşchiul verzui care le acoperă carapacea şi după negii cu care este presărată, ci mai ales după cruzimea lor, care creşte odată cu vârsta. Aşa cum spusese Benito, animalele acestea sunt tare primejdioase şi e bine să te păzeşti de ele.

De la prova se auziră deodată strigăte:

— Caimanii! Caimanii!

Manoel şi Benito tresăriră şi porniră într-acolo. Trei crocodili mari, lungi de cincisprezece până la douăzeci de picioare, izbutiseră să se caţere pe platforma jangadei.

— La arme! La arme! strigă Benito, făcând semn indienilor şi negrilor să se dea înapoi.

— Toată lumea să intre-n casă! interveni Manoel. Asta trebuie făcut în primul rând.

Într-adevăr, pentru că o luptă corp la corp nu era cu putinţă, trebuiau mai întâi să se pună la adăpost.

Îi urmară sfatul şi cât ai clipi din ochi familia Garral se refugiase în casă, urmată de cei doi tineri. Indienii şi negrii intrară şi ei în colibele şi şoproanele lor.

Când să închidă uşa, Manoel întrebă:

— Dar Minha unde-i?

— Nu-i acolo, răspunse Lina, care alergase în odaia stăpânei sale.

— Dumnezeule mare! Unde-o fi? strigă mama ei. Şi se porniră toţi să strige deodată:

— Minha! Minha! Nici un răspuns.

— O fi pe puntea din faţă? zise Benito.

— Minha! striga întruna Manoel.

Fără să se mai gândească la primejdie, cei doi tineri, Fragoso şi Joam Garral ţâşniră afară cu puştile în mână.

Dar abia ieşiseră, că se şi văzură ţinta a doi caimani care, schimbându-şi direcţia, se îndreptară spre ei.

Unul dintre monştri se opri rănit mortal de un glonte tras de Benito drept în cap, lângă ochi. Începu să se zbată cu putere şi în cele din urmă se prăbuşi pe o parte.

Dar cel de al doilea ajunsese între timp lângă ei şi nu mai era chip să-l ocolească.

Uriaşul caiman se năpusti asupra lui Joam Garral, şi, după ce-l răsturnase cu o lovitură de coadă, îşi apropia de el fălcile deschise.

În clipa aceea, Torres ieşi din cabina lui cu o secure în mână şi dădu o lovitură atât de dibace, încât tăişul intră în falca bestiei şi se înţepeni acolo. Orbit de sânge, caimanul se azvârli într-o parte şi, fie că a vrut-o sau nu, se rostogoli şi se pierdu în apa fluviului.

— Minha! Minha! continua să strige Manoel deznădăjduit, ajungând pe partea din faţă a plutei.

Fata se ivi pe neaşteptate. Se adăpostise la început în coliba lui Araujo; dar aceasta tocmai fusese răsturnată de izbiturile puternice ale celui de-al treilea caiman, şi acum Minha alerga spre partea din spate, urmărită de monstrul care se afla doar la şase picioare de ea.

Minha căzu.

Un al doilea glonte, ochit de Benito, nu fu în stare să oprească animalul! Nu-i atinse decât carapacea, ai cărei solzi zburară în ţăndări, fără să-l fi pătruns.

Fragoso nu se putu feri de ciocnirea cu caimanul...

Manoel se îndreptă spre fată ca s-o ridice, s-o poarte pe braţe, s-o smulgă morţii!... Cu o lovitură de coadă, dată dintr-o parte, animalul îl trânti şi pe el.

Fără cunoştinţă, Minha era pierdută, iar gura caimanului se şi deschisese ca s-o sfarme!...

Atunci Fragoso, năpustindu-se asupra animalului, îi împlântă cuţitul până în beregată, riscând să-şi piardă braţul tăiat de fălcile caimanului, dacă ele s-ar fi închis dintr-o dată.

Fragoso izbuti să-şi scoată braţul la timp, dar nu se putu feri de ciocnirea cu caimanul şi fu azvârlit în apa fluviului, devenită roşie pe o mare întindere.

— Fragoso! Fragoso! striga Lina care îngenunchease la marginea plutei.

După un minut, Fragoso se ivi la suprafaţă... Era viu şi nevătămat.

Primejduindu-şi propria lui viaţă, o salvase pe fată, care-şi revenea în simţiri, şi pentru că Manoel, Yaquita, Minha şi Lina îi întindeau în acelaşi timp mâna, neştiind cui să-i răspundă mai întâi, Fragoso sfârşi prin a o strânge pe cea a tinerei mulatre.

Dar dacă Fragoso o salvase pe Minha, nu era mai puţin adevărat că Joam Garral îşi datora viaţa intervenţiei lui Torres.

Aşadar, aventurierul nu urmărea pieirea fermierului. Faptele lui o dovediseră,

Manoel i-o spuse în şoaptă lui Benito.

— E adevărat! răspunse Benito, puţin stânjenit, ai dreptate şi în privinţa asta am scăpat de o mare grijă! Totuşi,Manoel, bănuiala mea continuă să mă frământe. Poţi fi cel mai înverşunat duşman al unui om, fără să-i doreşti moartea!

între timp, Joam Garral se apropiase de Torres.

— Îţi mulţumesc, Torres, îi spuse el întinzându-i mâna. Aventurierul se dădu câţiva paşi înapoi fără să-i răspundă.

— Torres, continuă Joam Garral, îmi pare rău că ai să-ţi sfârşeşti călătoria şi că peste câteva zile va trebui să ne despărţim! Îţi datorez...

— Nu-mi datorezi nimic, Joam Garral! Viaţa dumitale preţuieşte pentru mine mai mult decât oricare alta! Dar dacă o să-mi îngădui, m-am gândit... în loc să mă opresc la Manao, aş merge până la Belem. Vrei să mă duci până acolo?

Joam Garral răspunse printr-un semn afirmativ.

Auzind această cerere, într-o pornire necugetată, Benito era cât pe-aci să se împotrivească; dar Manoel îl opri şi tânărul izbuti cu greu să-şi păstreze cumpătul.

Capitolul XVIII PRÂNZUL DE SOSIRE

A doua zi, după o noapte care abia le-a ajuns ca să-şi vină în fire, ridicară ancora de lângă plaja cu caimani şi porniră din nou la drum. Dacă nu se va fi ivit nici o piedică, peste cinci zile pluta avea să ajungă în portul Manao.

Minha îşi revenise acum din spaimă; ochii şi zâmbetul ei mulţumeau tuturor celor care nu şi-au precupeţit viaţa ca s-o salveze.

Cât despre Lina, părea că-i este mai recunoscătoare curajosului Fragoso decât dacă ar fi salvat-o pe ea însăşi!

— Mai devreme sau mai târziu, o să te răsplătesc eu, domnule Fragoso! îi spuse ea zâmbind.

— Şi cum anume, domnişoară Lina ?

— Oh! Ştii dumneata prea bine!

— Atunci, dacă ştiu, să fie mai devreme, nu mai târziu! răspunse băiatul.

Şi din ziua aceea rămase hotărât că drăgălaşa Lina era logodnica lui Fragoso, că nunta lor se va face odată cu cea a lui Manoel cu Minha şi că noua pereche va rămâne la Belem pe lângă tinerii căsătoriţi.

— Totu-i cum nu se poate mai bine, repeta întruna Fragoso, dar n-aş fi crezut niciodată că Para e atât de departe!

Manoel şi Benito purtaseră o lungă discuţie în legătură cu cele petrecute. Nici vorbă că nu-i mai puteau cere lui Joam Garral să-l alunge pe cel căruia-i datora viaţa.

«Viaţa dumitale preţuieşte pentru mine mai mult decât oricare alta», spusese Torres.

Benito auzise răspunsul hiperbolic şi totodată enigmatic, dat de aventurier.

Deocamdată cei doi tineri nu puteau face nimic. Mai mult ca oricând erau nevoiţi să aştepte, dar nu numai patru sau cinci zile, ci încă şapte sau opt săptămâni, adică atât timp cât îi va trebui plutei ca să coboare până la Belem.

— În toate astea e o taină pe care nu izbutesc s-o pricep! zise Benito.

— Da, dar cel puţin suntem liniştiţi într-o privinţă. De bună seamă, Benito, că Torres nu urmăreşte să-l ucidă pe tatăl tău. În rest, să veghem ca şi până acum!

Din ziua aceea, Torres se arătă şi mai retras ca mai înainte. Nu mai încercă să se vâre în sufletul celor din familie şi nici nu mai stărui atât pe lângă Minha. Se petrecu deci o destindere în

această situaţie, de a cărei gravitate îşi dădeau seama toţi, afară poate de Joam Garral.

În seara aceleiaşi zile depăşiră, pe partea dreaptă a fluviului, insula Baroso, despărţită de ţărm prin canalul cu acelaşi nume, şi lacul Manaoari, alimentat de o puzderie de afluenţi neînsemnaţi.

Noaptea se scurse în linişte, dar Joam Garral le spuse să vegheze cu multă grijă.

A doua zi, la 20 august, dorind să se ţină cât mai aproape de malul drept, datorită curenţilor nestatornici de pe stânga, pilotul cârmi pluta pe intervalul dintre mal şi insule.

Dincolo de mal, pământul era semănat cu o sumedenie de lacuri de toate mărimile, cum ar fi lacul Calderon, Huarandeina şi câteva lagune cu apele negre. Acest sistem hidrografic vestea apropierea de Rio Negro, cel mai important afluent al Amazonului. De fapt, marele fluviu mai purta aici numele de Solimoes, dar, după gurile lui Rio Negro, avea să-l capete pe cel ce l-a făcut vestit printre toate apele din lume.

În timpul acestei zile pluta trebui să înainteze în condiţii foarte neobişnuite.

Braţul pe care intrase pilotul, dintre insula Calderon şi ţărm, era foarte îngust, deşi păruse la început destul de lat. Îl înşelase faptul că o mare parte din insulă, a cărei înălţime depăşea cu puţin nivelul fluviului, era încă acoperită de apele umflate.

De o parte şi de alta se înălţau păduri de copaci falnici, ale căror creste ajungeau la cincizeci de picioare de la pământ şi, unindu-se de la un mal la celălalt, alcătuiau un leagăn uriaş.

Pe partea stângă, nici nu se putea închipui ceva mai pitoresc decât această pădure inundată, ce părea plantată în mijlocul unui lac. Trunchiurile copacilor ieşeau dintr-o apă liniştită şi limpede, în care se oglindea în întregime toată împletitura de ramuri. Chiar de-ar fi fost înălţaţi deasupra unei oglinzi uriaşe, aidoma arbuştilor în miniatură pictaţi pe un vas ornamental pe care-i reflectă masa lustruită, unde-i aşezată vaza, n-ar fi putut fi mai exact reproduşi. Era greu de găsit o diferenţă între imaginea reflectată şi cea reală. De două ori mai înalţi, terminându-se atât la bază cât şi în înălţime printr-o uriaşă cupolă de verdeaţă, păreau că alcătuiesc două emisfere, iar pluta trebuia să treacă cu orice preţ printre aceste arcade de care se izbea curentul uşor al fluviului. Nu era cu putinţă să mai dea înapoi. Aceasta îl silea pe pilot să cârmească cu o deosebită precizie, pentru ca nu cumva să se lovească de o parte sau de cealaltă.

Cu acest prilej, Araujo îşi arătă toată priceperea, urmat îndeaproape de oamenii din echipă. Copacii din pădure foloseau drept puncte solide de sprijin pentru prăjinile lor lungi, astfel că izbutiră să păstreze direcţia. Cea mai mică izbitură ar fi putut să aşeze pluta de-a curmezişul, distrugând în întregime această uriaşă construcţie, şi ar fi dus, dacă nu la pieirea locuitorilor aflaţi pe ea, în orice caz la pierderea încărcăturii pe care o transporta.

— Tare frumos mai e! zise Minha. Mi-ar plăcea să călătorim mereu pe o apă atât de liniştită, feriţi de razele soarelui!

— Ar fi în acelaşi timp plăcut şi primejdios, dragă Minha, răspunse Manoel. Într-o pirogă, n-am avea de ce să ne temem navigând astfel; dar pe o plută lungă de lemn, e mai bine să ne aflăm în largul fluviului, fără nici o piedică în cale.

— În mai puţin de două ceasuri vom fi străbătut în întregime această pădure, zise pilotul.

— Atunci să privim cu luare-aminte, strigă Lina. Toate lucrurile frumoase trec atât de repede! Vai, dragă stăpână, uită-te la cârdul acela de maimuţe ce se hârjonesc pe crengile înalte ale copacilor, la păsările ce se oglindesc în apa asta cristalină!

— Şi la florile care se întredeschid la suprafaţa apei, legănate de curent ca de o adiere, adăugă Minha.

— Şi la lianele acelea, atât de graţios întinse de la un copac la altul, mai zise tânăra mulatră.

— Şi nici urmă de Fragoso la capătul lor! zise logodnicul Linei. Totuşi, ce mai floare frumoasă ai cules acolo, în pădurea din Iquitos!

— Priviţi vă rog la această floare unică pe lume, glumi Lina. Ah, stăpână, ia uitaţi-vă ce plante minunate!

Şi Lina arătă spre nişte nuferi cu frunze uriaşe şi cu bobocii cât nuca de cocos. Apoi, în partea unde se profilau malurile acoperite de apă, se vedeau snopi de trestie «mucumus» cu frunzele late, ale căror tulpini flexibile se pot da la o parte ca să facă loc de trecere unei pirogi, pentru ca apoi să se împreune din nou în urma ei. Locurile acelea aveau de ce să-i ispitească pe vânători, căci printre tufele mişcate de curent foia o întreagă lume de păsări acvatice.

Ibişi, aşezaţi într-o atitudine epigrafică pe vreun trunchi bătrân, pe jumătate răsturnat; bâtlani cenuşii, nemişcaţi într-un picior; flamingo serioşi care de la distanţă păreau nişte umbrele trandafirii deschise printre frunze, şi multe alte phenicoptere de toate culorile însufleţeau această mlaştină temporară.

Dar pe suprafaţa apei mai lunecau şi vipere lungi şi iuţi, poate chiar nişte temuţi gymnoţi, ale căror descărcări electrice,

repetate una după alta, paralizează omul sau animalul cel mai vânjos şi sfârşesc prin a-l ucide.

Trebuiau deci să se ferească de ei, precum şi de şerpii numiţi «sucurijus» care, cuibăriţi la tulpina vreunui copac, se desfăşoară, se întind, îşi apucă prada, o strâng între inelele lor, atât de puternice încât pot zdrobi şi un bou. S-au găsit în pădurile Amazonului reptile dintr-acestea, lungi de treizeci-treizeci şi cinci de picioare, şi, dac-ar fi să ne luăm după spusele domnului Carrey, există unele a căror lungime atinge chiar patruzeci şi şapte de picioare şi grosimea unui butoi!

Într-adevăr, odată ajuns pe suprafaţa plutei, un astfel de şarpe ar fi fost tot atât de primejdios ca şi un caiman.

Din fericire însă călătorii nu avură de luptat nici împotriva gymnoţilor, nici împotriva şerpilor şi drumul prin pădurea inundată, care ţinu vreme de două ceasuri, se încheie cu bine.

Mai trecură alte trei zile. Se apropiau de Manao. Încă douăzeci şi patru de ore, şi pluta va ajunge la vărsarea lui Rio Negro, în faţa acestei capitale a provinciei Amazoanelor.

Într-adevăr, la 23 august, către ceasurile cinci după-amiază, se opriră în punctul nordic al insulei Muras, pe malul drept al fluviului. Nu mai aveau de străbătut decât o distanţă de câteva mile în linie oblică, ca să ajungă în port.

Dar, pe bună dreptate, pilotul Araujo nu voi să intre chiar în aceeaşi zi, căci începuse să se întunece. Cele trei mile pe care le mai aveau de mers de-a curmezişul fluviului însemnau trei ore de navigaţie, şi în primul rând aveau nevoie de lumină.

Cina din seara aceea, ultima din prima parte a călătoriei, fu servită cu oarecare pompă. Să străbaţi jumătate din cursul Amazonului în asemenea condiţii, păi asta merita un ospăţ vesel! Hotărâră să ciocnească «în sănătatea fluviului Amazoanelor» câteva pahare din licoarea aceea divină de Porto şi Setubal.

Pe deasupra, aceasta avea să fie masa de logodnă a lui Fragoso şi încântătoarei Lina. Cea pentru Manoel şi Minha avusese loc la ferma din Iquitos, cu câteva săptămâni în urmă. După tânărul şi tânăra stăpână, era rândul acestei perechi devotate, căreia îi purtau atâta recunoştinţă!

Astfel că Lina, care urma să rămână în slujba stăpânei sale, şi Fragoso, care avea să intre în slujba lui Manoel Valdez, se aşezară la masă în mijlocul familiei, şi încă pe locurile de cinste care le fuseseră hărăzite.

Bineînţeles că la această masă, demnă de cămara şi bucătăria jangadei, lua parte şi Torres.

Aşezat în faţa lui Joam Garral, tăcut ca de obicei, aventurierul mai degrabă îi asculta pe cei din jur decât participa la discuţii. Fără să o arate, Benito îl supraveghea cu atenţie. Privirile lui Torres, aţintite mereu asupra tatălui său, aveau o strălucire nefirească. S-ar fi zis că-i o sălbăticiune ce caută să-şi fascineze prada, înainte de a se arunca asupra ei.

Manoel stătea de vorbă cu tânăra-i logodnică. Privirile lui se îndreptau uneori şi asupra lui Torres: numai că el se împăcase mai uşor decât Benito cu o situaţie ce avea să ia sfârşit, dacă nu la Manao, în orice caz la Belem.

Masa fu destul de veselă. Lina o însufleţi cu buna ei dispoziţie, Fragoso cu răspunsurile lui şugubeţe. Părintele Passanha privea bucuros la această mică lume pe care o îndrăgise, la cele două tinere perechi cărora le va da în curând binecuvântarea.

— Mănâncă zdravăn, părinte, îi zise Benito, care sfârşi prin a se amesteca în discuţia generală, cinsteşte această masă de logodnă! Vei avea nevoie de puteri ca să oficiezi atâtea cununii deodată!

— Ei, băiete dragă, răspunse părintele Passanha, găseşte-ţi tu o fată frumoasă şi cuminte care să te vrea de bărbat, şi ai să vezi că sunt în stare să vă cunun şi pe voi!

— Bine zis, părinte! strigă Manoel. Să bem pentru apropiata căsătorie a lui Benito!

— O să-i căutăm la Belem o tânără şi frumoasă logodnică, zise Minha, şi atunci va trebui să facă şi el ca toată lumea!

— Pentru căsătoria domnului Benito! strigă Fragoso care ar fi vrut ca toţi tinerii să se însoare odată cu el.

— Au dreptate, fiule, zise Yaquita. Închin şi eu paharul pentru căsătoria ta şi-ţi doresc să fii fericit cum vor fi Minha şi Manoel, cum am fost şi eu cu tatăl tău!

— Şi cum nădăjduiesc că veţi fi întotdeauna, zise atunci Torres, dând pe gât un pahar cu porto, fără să se uite la nimeni. Fiecare din cei de aici îşi ţine fericirea în propriile-i mâini!

Nu s-ar fi putut spune de ce, dar această urare, venită din partea aventurierului, lăsă o impresie neplăcută.

Manoel îşi dădu seama şi încercă să înveselească atmosfera:

— Ia să vedem, părinte, dacă tot suntem la acest capitol, oare n-ar fi niscai perechi de logodit pe plută?

— Cred că nu... răspunse părintele Passanha. Doar dacă nu cumva Torres... Cred că nu eşti însurat?

— Nu, sunt şi am fost totdeauna burlac!

Benito şi Manoel avură impresia că, în timp ce vorbea astfel, privirea lui Torres se îndrepta spre Minha.

— Şi ce te-ar împiedica să te însori? continuă părintele Passanha. Ai putea găsi la Belem o femeie de vârsta dumitale şi te-ai putea statornici astfel în oraş. Ar fi mai bine decât viaţa rătăcitoare pe care ai dus-o şi din care nu te-ai ales până acum cu cine ştie ce foloase!

— Ai dreptate, părinte, răspunse Torres. Nu zic nu! Dealtfel, pilda este molipsitoare. Văzând atâţia logodnici în jurul meu, mai că-mi vine şi mie pofta de însurătoare! Dar nu cunosc absolut pe nimeni în oraşul Belem şi, dacă nu s-o întâmpla ceva cu totul deosebit, îmi va fi greu să mă statornicesc acolo!

— Dar de unde eşti de fel? întrebă Fragoso, pe care-l urmărea gândul că-l mai întâlnise undeva pe Torres.

— Din provincia Mionas Geraes.

— Din ce localitate anume?...

— Din însăşi capitala ţinutului diamantelor, din Tijuco.

Dacă s-ar fi uitat cineva în clipa asta la Joam Garral, ar fi fost înspăimântat cât de sticloşi erau ochii lui când privirea i se încrucişa cu cea a lui Torres.

Capitolul XIX POVESTE VECHE

Dar conversaţia fu dusă mai departe de Fragoso, care i se adresă în felul următor:

— Cum, dumneata eşti din Tijuco, din capitala ţinutului diamantelor?!

— Da! zise Torres. Eşti cumva şi dumneata de pe acolo?

— Nu! Sunt din provinciile de pe ţărmul Atlanticului, din nordul Braziliei, răspunse Fragoso.

— Nu cunoaşteţi ţinutul diamantelor, domnule Manoel ? întrebă Torres.

Drept răspuns, tânărul făcu semn că nu.

— Nici dumneavoastră n-aţi avut curiozitatea să vizitaţi ţinutul diamantelor, domnule Benito? se adresă Torres tânărului Garral, pe care se vedea că doreşte să-l atragă în discuţie.

— Niciodată! răspunse scurt Benito.

— Ah, mie mi-ar fi plăcut să văd această ţară! strigă Fragoso care, fără să-şi dea seama, îi făcea jocul lui Torres. Cred că în cele din urmă aş fi găsit acolo un diamant de mare valoare!

— Şi ce-ai fi făcut, Fragoso, cu acest diamant nepreţuit? întrebă Lina.

— L-aş fi vândut!

— Aşa că acum ai fi fost bogat?

— Foarte bogat.

— Ei bine, dar dacă ai fi fost bogat acum trei luni, ţi-ar mai fi trecut prin minte gândul... cu liana? »

— Şi dacă nu mi-ar mai fi trecut, strigă Fragoso, n-aş mai fi întâlnit o fiinţă încântătoare care... Aşa că, hotărât lucru, viaţa ştie să le orânduiască bine pe toate!

— Aşa-i, Fragoso, zise Minha, de vreme ce-a potrivit să te unească cu mica mea Lina! Diamant pentru diamant, nu pierzi nimic prin acest schimb!

— Vai, domnişoară Minha, dimpotrivă, câştig, zise galant Fragoso! Fără îndoială că Torres nu voia ca discuţia să fie abătută într-altă direcţie, căci continuă:

— Adevărul e că la Tijuco au existat îmbogăţiri peste noapte, care i-au făcut pe mulţi să-şi piardă capul! Oare n-aţi auzit de acel vestit diamant din Abaete, a cărui valoare a fost apreciată la şapte miliarde şi jumătate de franci ? Ei bine, această piatră, care cântăreşte o uncie, a fost extrasă din minele din Brazilia! Ea a fost găsită din întâmplare în râul Abaete, la optzeci de leghe de Serro do Frio, de către trei ocnaşi, da, trei condamnaţi la închisoare pe viaţă.

— Şi s-au îmbogăţit dintr-o dată? întrebă Fragoso.

— Da de unde! răspunse Torres. Diamantul fu dat guvernatorului general al minelor. Recunoscându-i valoarea, regele Portugaliei, loan al VI-lea, porunci să fie găurit şi-l purta la gât cu prilejul marilor ceremonii. În ce-i priveşte pe condamnaţi, ei fură graţiaţi, atâta tot, în vreme ce alţii, mai dibaci, ar fi tras din asta foloase mai mari!

— Dumneata, nu-i aşa? zise tăios Benito.

— Da... eu! De ce nu? răspunse Torres. Aţi fost vreodată prin ţinutul diamantelor? se adresă el de data aceasta lui Joam Garral.

— Niciodată, răspunse Joam, cu privirea aţintită spre Torres.

— Păcat! Ar trebui să vă duceţi totuşi într-o bună zi. E foarte interesant, vă asigur! Ţinutul diamantelor e ca un stat de sine stătător în marele imperiu brazilian, un fel de rezervaţie cu o circumferinţă de douăsprezece leghe, şi care, prin natura solului, prin vegetaţia, prin pământul său nisipos, închis ca într-o căldare de munţi înalţi, se deosebeşte foarte mult de regiunile înconjurătoare. Dar, după cum v-am spus, acesta este locul cel mai bogat din lume, de vreme ce din 1807 până-n 1817 producţia anuală de diamante a fost de aproape optsprezece mii

de carate[1]. Ah, ce mai lovituri puteau fi date acolo, nu numai de către căţărătorii ce căutau piatra nestemată până-n crestele munţilor, dar şi de către contrabandiştii ce-o treceau într-ascuns! Acum exploatarea este mai anevoioasă, şi cele două mii de negri, folosiţi de stat la minele de diamant, sunt siliţi să mute cursul apelor ca să scoată nisipul diamantifer. Altădată era mult mai uşor!

— Într-adevăr, zise Fragoso, s-au dus vremurile bune de odinioară!

— Astăzi pot pune mâna uşor pe un diamant numai tâlharii, prin furt. Uite, prin 1826 — aveam pe atunci opt ani — s-a petrecut la Tijuco o adevărată dramă, din care se vede că unor răufăcători nimic nu le poate sta în cale atunci când vor să dobândească bogăţia printr-o lovitură îndrăzneaţă... Dar, fără îndoială, aşa ceva nu vă interesează...

— Dimpotrivă, Torres, continuă, răspunse Joam Garral cu glasul nefiresc de calm.

— Fie, zise Torres. De data asta era vorba de furtul mai multor diamante, şi un pumn de pietricele d-astea drăgălaşe în mână înseamnă un milion, uneori chiar două!

Torres, al cărui chip vădea o lăcomie josnică, strânse pumnul, fără să-şi dea seama.

— Iată cum s-au petrecut lucrurile. La Tijuco există obiceiul de a se transporta o singură dată diamantele culese timp de un an. Sunt împărţite în două loturi, după mărime, după ce-au fost trecute mai întâi prin douăsprezece site cu găuri de mărimi diferite. Aceste loturi sunt închise în saci şi trimise la Rio de Janeiro. Dar, fiindcă valorează mai multe milioane, vă închipuiţi cât de păzite sunt. Un funcţionar, ales de administrator, patru soldaţi călare din regimentul districtului şi zece oameni pe jos alcătuiesc convoiul. Ei se duc mai întâi la Villa-Rica, unde generalul comandant pune sigiliul pe saci, apoi convoiul porneşte din nou la drum spre Rio de Janeiro. Mai adaug că, pentru mai multă siguranţă, data plecării este tăinuită până-n ultima clipă. Or, în anul 1826, un tânăr funcţionar, pe nume Dacosta, în vârstă de douăzeci şi doi, cel mult douăzeci şi trei de ani, care lucra de câţiva ani la Tijuco în birourile guvernatorului general, puse la cale următoarea lovitură. Se înţelese cu o ceată de contrabandişti şi le dezvălui ziua plecării convoiului. Răufăcătorii, mulţi la număr şi bine înarmaţi, se pregătiră în consecinţă. În noaptea de 22 ianuarie, dincolo de Villa-Rica, banda se năpusti pe negândite asupra soldaţilor care escortau

[1] Un carat = 217 mg.

diamantele. Aceştia se apărară vitejeşte; dar fură măcelăriţi, în afară de unul singur, care, deşi grav rănit, putu să scape şi duse vestea acestui îngrozitor atentat. Funcţionarul care-i însoţea împărtăşise şi el soarta soldaţilor. Căzut pe mâinile răufăcătorilor, fusese luat şi azvârlit în vreo prăpastie, căci trupul său n-a mai fost găsit.

— Dar Dacosta? întrebă Joam Garral.

— Crima nu i-a fost de nici un folos. Pe baza anumitor fapte, bănuielile nu întârziară să cadă asupra lui. Fu învinuit că a pus la cale toată treaba. În zadar pretindea el că-i nevinovat. Datorită funcţiei sale, era în măsură să cunoască ziua pornirii convoiului. El singur, fie ajutat de mai mulţi complici, izbuti să evadeze.

— Şi de-atunci nu s-a mai auzit nimic despre omul acesta ? întrebă Joam Garral.

— Nimic! răspunse Torres. Desigur că a părăsit Brazilia şi că acum huzureşte într-o ţară îndepărtată cu averea dobândită de pe urma furtului.

— Poate că, dimpotrivă, a dus o viaţă chinuită! răspunse Joam Garral.

— Şi poate că-l mustră conştiinţa pentru crima săvârşită! adăugă părintele Passanha.

Tocmai atunci cina lua sfârşit, iar mesenii se ridicară şi ieşiră să respire aerul curat al amurgului. Soarele cobora la orizont, dar avea să mai treacă un ceas până să se înnopteze de-a binelea.

— Poveştile astea nu prea-s vesele şi ospăţul nostru de logodnă începuse mai bine! zise Fragoso.

— Şi numai din vina dumitale, domnule Fragoso, răspunse Lina.

— Cum din vina mea ?

— Da! Pentru că ai tot vorbit de ţinutul acela şi de diamantele lui, de care nouă puţin ne pasă!

— Pe cinstea mea, ai dreptate! răspunse Fragoso, dar nu-mi închipuiam că se va sfârşi în felul acesta!

— Prin urmare, dumneata eşti întâiul vinovat!

— Şi primul pedepsit, domnişoară Lina, fiindcă nu te-am auzit râzând la desert!

Toată familia se îndrepta atunci spre prova jangadei. Manoel şi Benito mergeau unul lângă celălalt, fără să-şi vorbească. Yaquita şi fiica ei îi urmau la fel de tăcute, şi toţi încercau o tristeţe nelămurită, de parcă ar fi simţit apropierea unei nenorociri.

Torres stătea pe lângă Joam Garral care, cu capul în piept, părea adâncit în gânduri. Deodată îi puse mâna pe umăr şi-i zise:

— Joam Garral, aş putea să stau de vorbă cu dumneata un sfert de ceas?

— Aci?

— Nu, între patru ochi!

— Bine, să mergem!

Se întoarseră amândoi spre casă, intrară înăuntru şi uşa se închise în urma lor.

Ar fi greu de spus ce-a simţit fiecare după ce Joam Garral şi Torres au părăsit puntea. Oare ce legătură putea fi între acest aventurier şi cinstitul fermier din Iquitos? Părea că o nenorocire înspăimântătoare ameninţă întreaga familie, dar nimeni nu îndrăznea să-şi lămurească temerile.

— Manoel, zise Benito, apucându-şi prietenul de braţ, orice s-ar întâmpla, omul acesta va părăsi pluta mâine, la Manao!

— Da!... Trebuie... răspunse Manoel.

— Şi dacă datorită lui... dacă datorită lui se va abate vreo nenorocire asupra tatălui meu... să ştii că-l voi ucide!

Capitolul XX ÎNTRE CEI DOI BĂRBAŢI

Singuri, în încăperea unde nimeni nu putea să-i vadă sau să-i audă, Joam Garral şi Torres se priveau, fără să rostească o vorbă. Oare aventurierul şovăia să înceapă? Înţelegea el că Joam Garral va răspunde printr-o tăcere dispreţuitoare la întrebările lui?

Da, fără-ndoială! Aşa că Torres nu mai puse nici o întrebare. Merse din capul locului drept la ţintă: începu să-l învinuiască.

— Joam, zise el, dumneata nu te numeşti Garral, te numeşti Dacosta.

La auzul numelui incriminat pe care i-l dădea Torres, Joam Garral nu-şi putu stăpâni un tremur uşor, dar nu răspunse.

— Dumneata eşti Joam Dacosta, continuă Torres, cel care acum douăzeci şi trei de ani a fost funcţionar în birourile guvernatorului general din Tijuco, şi ai fost condamnat pentru furt şi asasinat!

Nici un răspuns din partea lui Joam Garral, al cărui calm ciudat îl uimea pe aventurier. Oare nu cumva se înşela învinuindu-şi gazda? Nu, de vreme ce Joam Garral nu se înfuriase în faţa

groaznicelor învinuiri. Fără îndoială, aştepta să vadă unde voia să ajungă Torres.

— Joam Dacosta, ţi-o spun încă o dată, dumneata eşti cel urmărit în afacerea aceea cu diamantele, acuzat de crimă, osândit la moarte şi evadat din închisoarea din Villa-Rica, cu câteva ceasuri înaintea execuţiei! Ce-ai de spus?

O tăcere lungă urmă acestei întrebări directe a lui Torres. Păstrându-şi calmul, Joam Garral se aşezase. Îşi sprijinise coatele pe o măsuţă şi-şi privea în faţă acuzatorul, fără să-şi plece capul.

— Ce-ai de spus? repetă Torres.

— Ce răspuns aştepţi dumneata de la mine? zise liniştit Joam Garral.

— Un răspuns care să mă împiedice să mă duc să-l caut pe şeful poliţiei din Manao şi să-i spun: se află acolo un om a cărui identitate va fi uşor de stabilit, care va fi recunoscut chiar după o lipsă de douăzeci şi trei de ani, şi omul acesta nu-i altul decât cel care a pus la cale furtul de diamante din Tijuco, complicele celor care i-au ucis pe soldaţii din escortă, este osânditul care a fugit de pedeapsă, este Joam Garral, pe adevăratul lui nume Joam Dacosta.

— Dacă-ţi voi da răspunsul pe care-l aştepţi, n-am de ce să mă tem de dumneata, Torres, nu-i aşa?

— Câtuşi de puţin, căci vom fi amândoi interesaţi să trecem sub tăcere povestea asta.

— Amândoi? zise uimit Joam Garral. Aşadar, nu cu bani vrei să-ţi plătesc tăcerea?

— Nu, oricât de mare ar fi suma pe care mi-ai oferi-o!

— Atunci ce doreşti ?

— Joam Garral, răspunse Torres, iată propunerea mea. Nu te grăbi s-o respingi, şi aminteşte-ţi că te am la mână.

— Care ţi-e propunerea? întrebă Joam Garral.

Torres făcu o pauză. Purtarea acestui vinovat, pe a cărui viaţă era stăpân, îl cam descumpănea. Se aştepta la scandal, la rugăminţi, la lacrimi... Avea în faţa lui pe omul învinuit de cele mai mari crime, şi omul acesta nu se clintea. În cele din urmă, încrucişîndu-şi braţele, zise:

— Ai o fată. Îmi place fata dumitale şi vreau s-o iau de nevastă. Joam Garral se aştepta la orice din partea unui asemenea om, astfel că cererea sa nu-l făcu să-şi piardă cumpătul.

— Deci preacinstitul Torres doreşte să intre în familia unui ucigaş şi a unui hoţ ?

— Sunt singurul în măsură să hotărăsc ce-mi place şi ce nu, răspunse Torres. Vreau să fiu ginerele lui Joam Garral, şi voi fi!

— Dar dumneata ştii, Torres, că fiica mea se va căsători cu Manoel Valdez!

— N-ai decât să-ţi iei înapoi cuvântul dat lui Manoel Valdez.

— Dar dacă fata nu vrea ?

— Ai să-i mărturiseşti totul şi, după cât o cunosc eu, ea va încuviinţa, răspunse Torres cu neruşinare.

— Chiar totul ?

— Totul, dacă va trebui. Între propriile-i simţăminte şi cinstea familiei sale, viaţa tatălui său, nu va şovăi!

— Eşti un mare ticălos, Torres! zise liniştit Joam Garral, care-şi păstrase sângele rece.

— Un ticălos şi un ucigaş se pot înţelege de minune!

La aceste vorbe, Joam Garral se ridică şi, îndreptându-se către aventurier, îl privi drept în ochi şi îi zise:

— Torres, dacă vrei să intri în familia lui Joam Dacosta, e pentru că ştii bine că Joam Dacosta nu-i vinovat de crima pentru care a fost osândit!

— Nu mai spune!

— Şi mai adaug că ai în mână dovada nevinovăţiei sale şi că ai de gând s-o dai la iveală în ziua în care te vei fi însurat cu fiica sa!

— Să jucăm deschis, Joam Garral, răspunse Torres coborându-şi glasul şi, când mă vei fi ascultat până la capăt, o să vedem dacă ai să mai îndrăzneşti să nu-mi dai fata!

— Te ascult, Torres.

— Ei bine, da, zise aventurierul înăbuşindu-şi cuvintele de parcă i-ar fi părut rău că le rosteşte, da, eşti nevinovat, o ştiu, pentru că-l cunosc pe adevăratul vinovat şi sunt în măsură să-ţi şi dovedesc nevinovăţia.

— Şi netrebnicul care a săvârşit crima?...

— A murit...

— A murit! strigă Joam Garral, pe care aceste cuvinte îl făcură să pălească fără voia lui, ca şi cum îi spulberau orice nădejde de a se putea dezvinovăţi vreodată.

— A murit, repetă Torres. Dar omul acesta, pe care l-am cunoscut la multă vreme după săvârşirea crimei, fără să ştiu că ar fi un criminal, aşternuse între timp pe hârtie, cu mâna lui, toată povestea acestei afaceri cu diamantele, până-n cele mai mici amănunte. Când simţi că i se apropie sfârşitul, fu cuprins de remuşcări. Ştia unde se adăpostise Joam Dacosta, sub ce nume îşi croise o nouă viaţă. Ştia că e bogat, înconjurat de o familie fericită, dar mai ştia că el însuşi nu e fericit! Voia să-i

redea această fericire odată cu cinstea la care avea "tot dreptul... Dar moartea se apropia... Mă însărcină pe mine, camaradul lui, să fac ceea ce el nu mai putea face!... Îmi dădu mărturia nevinovăţiei lui Dacosta, ca să i-o duc acestuia, şi muri.

— Numele acestui om! strigă Joam Garral, nemaiputându-se stăpâni.

— Ai să-l afli atunci când voi face parte din familia dumitale!

— Şi mărturia aceea?...

Joam Garral fu pe cale să se arunce asupra lui Torres, să-l buzunărească, să-i smulgă dovada nevinovăţiei sale.

— Mărturia aceea e la loc sigur, răspunse Torres, şi n-ai s-o capeţi decât după ce fiica dumitale îmi va deveni soţie. Acum mă mai refuzi?

— Da, răspunse Joam Garral. Dar îţi dau în schimb jumătate din averea mea!

— Primesc jumătate din averea dumitale, dar numai dacă mi-o va aduce Minha ca zestre!

— Aşa înţelegi dumneata să respecţi dorinţa unui muribund, a unui criminal cuprins de remuşcări, care te-a însărcinat să îndrepţi, pe cât mai era cu putinţă, răul ce mi-a făcut?!

— Chiar aşa!

— Îţi spun încă o dată, Torres, că eşti un mare netrebnic!

— Fie.

— Şi pentru că eu nu sunt de teapa dumitale, nu ne putem înţelege!

— Aşadar, refuzi?...

— Refuz!

— Atunci eşti pierdut, Joam Garral. În dosarul care s-a încheiat, totul este împotriva dumitale! Eşti condamnat la moarte, o ştii prea bine; şi în situaţii ca acestea, statul nu admite nici măcar comutarea pedepsei. Odată denunţat, eşti ca şi prins! Şi dacă eşti prins, te execută... Iar eu am să te denunţ!

Oricât de stăpân pe sine ar fi fost, Joam Garral nu se mai putu înfrâna. Era gata să se repeadă la Torres. Un semn al ticălosului îl potoli.

— Ia seama, soţia dumitale nu ştie că este nevasta lui Joam Dacosta, copiii dumitale nu ştiu că sunt ai lui Joam Dacosta, şi în felul acesta au s-o afle!

Joam Garral se opri. Îşi recapătă stăpânirea de sine şi pe chipul lui se aşternu liniştea obişnuită.

— Discuţia asta a durat prea mult, zise el îndreptându-se către uşă, şi ştiu ce-mi rămâne de făcut!

— Ia seama, Joam Garral! mai zise pentru ultima dată Torres, care nu se putea împăca cu gândul că şantajul lui josnic dăduse greş.

Joam Garral nu-i răspunse. Împinse uşa care dădea pe verandă, îi făcu semn lui Torres să-l urmeze şi înaintară amândoi spre mijlocul plutei, unde se afla adunată familia.

Benito, Manoel şi ceilalţi, pradă unei cumplite nelinişti, se ridicară în picioare. Ochii lui Torres scăpărau de mânie, iar înfăţişarea lui era ameninţătoare. Dimpotrivă, Joam Garral era cu desăvârşire liniştit, aproape zâmbitor.

Se opriră amândoi în faţa Yaquitei şi alor săi. Nimeni nu îndrăznea să le adreseze un cuvânt.

Torres rupse cel dintâi tăcerea, cu neruşinarea lui obişnuită:

— Pentru ultima dată, Joam Garral, îţi cer un ultim răspuns! zise cu o voce surdă.

— Iată răspunsul meu!

Apoi, adresându-se soţiei sale, rosti:

— Ia seama, Joam Garral! zise Torres

— Yaquita, împrejurări deosebite mă silesc să schimb ceea ce am hotărât mai înainte în legătură cu căsătoria Minhăi cu Manoel.

— În sfârşit! izbucni Torres.

Fără să-i răspundă, Joam Garral îi aruncă o privire plină de dispreţ.

Dar, la cuvintele lui, Manoel simţise că-i sare inima din piept. Fata se ridicase, palidă, şi părea că-şi caută un sprijin lângă mama sa. Yaquita îşi deschise braţele ca s-o ocrotească, s-o apere!

— Tată! strigă Benito, care venise să se aşeze între Joam Garral şi Torres. Ce vrei să spui cu asta ?

— Vreau să spun, răspunse Joam Garral ridicând glasul, că ar însemna să întârziem prea mult dacă am aştepta să ajungem până la Para pentru a-i uni pe Minha şi Manoel. Căsătoria va avea loc mâine, aici, pe plută, prin bunăvoinţa părintelui Passanha, dacă după o întrevedere pe care o voi avea cu Manoel va fi şi el de părere să nu mai amânăm!

— Ah, tată, tată!... strigă tânărul.

— Mai aşteaptă puţin ca să mă numeşti astfel, Manoel, răspunse Joam Garral, pe un ton de nespusă durere.

În clipa aceea, Torres stătea cu braţele încrucişate şi arunca asupra întregii familii priviri de o obrăznicie fără seamăn.

— Deci ăsta-i ultimul dumitale cuvânt, zise el, întinzând braţul spre Joam Garral.

— Nu, nu-i ăsta ultimul.

— Atunci, care-i?

— Iată-l, Torres! Eu sunt stăpânul aici! Dacă-ţi convine sau nu ai să părăseşti îndată pluta.

— Da, chiar în clipa asta, ori de nu îl arunc peste bord! strigă Benito.

Torres înălţă din umeri.

— Ameninţările sunt de prisos! Şi eu doresc să cobor fără întârziere. Dar ai să-ţi aminteşti de mine, Joam Garral! N-o să treacă mult până ne-om revedea!

— Dacă n-ar depinde decât de mine, răspunse Joam Garral, ne vom revedea, şi încă mai degrabă poate decât ai vrea tu! Mâine voi fi la judecătorul de instrucţie Ribeiro, primul magistrat al provinciei, pe care l-am înştiinţat că sosesc la Manao. Dacă îndrăzneşti, vino să mă întâlneşti la el!

— La judecătorul Ribeiro!... răspunse Torres, vădit descumpănit.

— La judecătorul Ribeiro! repetă Joam Garral.

Arătându-i apoi lui Torres piroga, cu un semn de dispreţ covârşitor, Joam Garral însărcină patru dintre oamenii lui să-l debarce fără întârziere în locul cel mai apropiat de insulă.

În sfârşit, ticălosul se făcu nevăzut.

Încă înfioraţi, respectau toţi tăcerea capului familiei. Dar Fragoso, care nu-şi dădea seama decât pe jumătate de gravitatea situaţiei, mânat de limbuţia lui obişnuită, se apropiase de Joam Garral.

— Dacă mâine va avea loc pe plută căsătoria domnişoarei Minha cu domnul Manoel, atunci...

— Va avea loc şi a voastră, prietene, răspunse cu blândeţe Joam Garral.

Îi făcu semn lui Manoel şi se retrase cu el în odaia sa.

Convorbirea lui Joam Garral cu Manoel începuse de o jumătate de oră, care păruse celorlalţi cât un secol, când, în sfârşit, uşa casei se deschise.

Manoel ieşi singur. În privirile lui strălucea o hotărâre generoasă.

Mergând spre Yaquita, îi spuse «mamă», Minhăi îi spuse «soţia mea», apoi lui Benito, «frate», după care se întoarse spre Lina şi Fragoso şi rosti: «Pe mâine!»

Ştia acum tot ce se petrecuse între Joam Garral şi Torres. Ştia că, bizuindu-se pe sprijinul judecătorului Ribeiro, în urma unui schimb de scrisori pe care-l purtase cu acesta un an de zile, fără să le spună nimic alor săi, Joam Garral izbutise în sfârşit să-l lămurească şi să-l convingă de nevinovăţia sa. Mai ştia că Joam Garral se hotărâse la această călătorie cu unicul scop de a face să se revizuiască odiosul proces a cărui victimă fusese, să nu apese şi asupra ginerelui şi fiicei sale povara unei situaţii îngrozitoare, pe care el însuşi o purtase vreme atât de îndelungată.

Da, Manoel ştia toate acestea, dar mai ştia că Joam Garral, sau mai bine zis Dacosta, era nevinovat, şi nenorocirea lui i-l făcuse şi mai drag, şi mai demn de respect!

Dar ceea ce nu ştia era că exista dovada materială a nevinovăţiei fermierului şi că această dovadă era în mâinile lui Torres. Joam Garral dorise să păstreze pentru judecător dreptul de a o folosi şi de a-l reabilita prin ea, bineînţeles dacă Torres nu minţise.

Manoel se mărgini doar să-i înştiinţeze că se va duce la părintele Passanha ca să-l roage să orânduiască totul pentru cele două cununii.

A doua zi, la 24 august, doar cu un ceas înaintea cununiei, o pirogă mare ce se desprinsese de malul stâng al fluviului abordă pluta.

Doisprezece vâslaşi o mânuiseră în grabă de la Manao, iar pe ea se aflau câţiva agenţi împreună cu şeful poliţiei, care se prezentă imediat şi se urcă pe bord.

În clipa aceea, Joam Garral şi ai săi, gătiţi pentru ceremonie, tocmai ieşeau din casă.

— Cine-i Joam Garral? întrebă şeful poliţiei.

— Eu sunt, răspunse acesta.

— Joam Garral, zise şeful poliţiei, dumneata eşti una şi aceeaşi persoană cu Joam Dacosta! Te arestez...

La auzul acestor cuvinte, Yaquita şi Minha, încremenite de uimire, se opriseră pe loc.

— Tata, criminal! strigă Benito, gata să se repeadă în ajutorul lui Joam Garral.

Cu un semn, tatăl său îi ceru să tacă.

— Îmi îngădui o singură întrebare, zise Joam Garral cu o voce fermă, adresându-se şefului poliţiei. Mandatul care vă împuterniceşte să mă arestaţi a fost emis de către judecătorul Ribeiro din Manao ?

— Nu, răspunse acesta, mi-a fost încredinţat, cu ordinul de a fi executat pe loc, de către înlocuitorul său. Judecătorul Ribeiro, lovit de apoplexie ieri-seară, a murit chiar în noaptea asta pe la ceasurile două, fără să-şi mai fi recăpătat cunoştinţa.

— A murit! strigă Joam Garral, înspăimântat la această veste. A murit!... A murit!

Dar, înălţându-şi de îndată capul, le spuse soţiei şi copiilor săi:

— Dragii mei, judecătorul Ribeiro era singurul care ştia că sunt nevinovat! Moartea lui îmi poate fi fatală, dar cu toate acestea nu-mi pierd orice nădejde!

Şeful poliţiei făcuse un semn agenţilor care se apropiau de Joam Garral.

— Dar spune ceva, tată! strigă Benito, nebun de deznădejde. Spune măcar un cuvânt şi vom şti să înlăturăm cu forţa, dacă trebuie, îngrozitoarea neînţelegere căreia i-ai căzut pradă!

— Nu-i nici o neînţelegere, fiul meu, răspunse Joam Garral. Joam Dacosta şi Joam Garral sunt unul şi acelaşi. Eu sunt într-adevăr Joam Dacosta! Sunt omul cinstit pe care o greşeală a justiţiei l-a osândit pe nedrept la moarte, acum douăzeci şi trei de ani, în locul adevăratului vinovat. Dar, o dată pentru totdeauna, jur în faţa lui Dumnezeu, pe capul vostru şi al mamei voastre, că sunt nevinovat!

— Orice legătură între dumneata şi familie este oprită, zise şeful poliţiei. Eşti prizonierul meu, Joam Garral, şi-mi voi executa mandatul cu toată asprimea.

Liniştindu-şi cu un semn copiii şi slujitorii înmărmuriţi, Joam Garral le spuse:

— Lăsaţi-i pe oameni să facă dreptate, în aşteptarea dreptăţii Cerului!

Apoi, cu fruntea sus, se urcă în pirogă.

Dintre toţi cei de faţă, Joam Garral părea că este singurul care nu se lăsase doborât de acest trăsnet, căzut pe neaşteptate asupra capului său.

Sfârşitul părţii întâi

PARTEA A DOUA

Capitolul I MANAO

Oraşul Manao este aşezat exact la 3° 8' latitudine sudică şi 67° 27' longitudine, la vest de meridianul Parisului. Îl despart de Belem patru sute douăzeci de leghe, iar de gurile lui Rio Negro, doar zece kilometri.

Manao nu e clădit pe malul Amazonului. Această capitală de ţinut, ce străjuieşte câmpia înconjurătoare cu pitoreasca ei îngrămădire de clădiri particulare şi publice, se află pe malul stâng al lui Rio Negro — cel mai de seamă şi cel mai cunoscut dintre afluenţii marii artere braziliene.

Rio Negro, descoperit în 1645 de către spaniolul Favella, îşi are izvorul în coasta munţilor aflaţi la nord-vest, între Brazilia şi Noua-Grenadă, chiar în inima provinciei Popayan, şi este pus în legătură cu Orinocul, adică cu Guyanele, prin doi dintre afluenţii săi: Pimichim şi Cassiquaire.

După un încântător parcurs de o mie şapte sute de kilometri, Rio Negro îşi varsă apele lui negre într-ale Amazonului, printr-o gură de o mie o sută de stânjeni. Într-atât de năvalnice sunt şuvoaiele, încât ele nu se pot contopi cu Amazonul decât la o distanţă de mai multe mile. Aici malurile lui se îndepărtează alcătuind un golf cu deschidere de cincisprezece leghe, ce se întinde până la insulele Anavilhanas.

În acest golf, într-una din scobiturile înguste ale malului, este adăpostit portul Manao. În el poposesc numeroase nave, unele acostate în larg, în aşteptarea vântului prielnic, altele în reparaţie, vârâte pe nenumăratele canale ce brăzdează la întâmplare oraşul, dându-i o înfăţişare oarecum olandeză.

Peste puţină vreme, în apropierea confluenţei celor două ape se va statornici locul de escală al vapoarelor cu aburi şi, de bună seamă, comerţul din Manao va cunoaşte atunci o mare dezvoltare. Într-adevăr, lemne pentru construcţie şi tâmplărie, cacao, cauciuc, cafea, zarzaparilla, trestie de zahăr, indigo, nucşoară, peşte sărat, unt de broască ţestoasă, toate aceste

articole găsesc aici numeroase cursuri de apă care să le transporte în orice direcţie: Rio Negro spre nord şi vest, Madeira, spre sud şi vest, în sfârşit, Amazonul, care-şi poartă apele spre est până la ţărmul Atlanticului. Poziţia acestui oraş este deci foarte prielnică şi va contribui mult la bunăstarea sa.

Manao, sau Manaos, se numea odinioară Mura, apoi i s-a zis Barra-de-Rio-Negro. Între 1757 — 1804, el făcea parte din căpitănia ce purta numele marelui afluent, la gurile căruia era aşezat. Dar, din 1826, devenit capitala întinsului ţinut al Amazoanelor, şi-a împrumutat noul său nume de la un trib de indieni care locuia pe vremuri în ţinuturile Americii Centrale.

Nu o dată călătorii prost informaţi au confundat acest oraş cu vestita Manoa, un fel de cetate de basm, despre care se spunea că ar fi înălţată aproape de legendarul lac Parima, ce pare să nu fie altul decât Branco de Sus, un simplu afluent al lui Rio Negro. Acolo s-ar fi aflat împărăţia El Dorado, al cărei suveran, dacă e să dăm crezare poveştilor din partea locului, se acoperea în fiecare dimineaţă cu pulbere de aur, într-atât de bogat era ţinutul în acest metal preţios, care se aduna cu lopata. Dar, verificându-se la faţa locului, s-a stabilit că aşa-zisa bogăţie auriferă nu era altceva decât nişte bulgări de mică, fără valoare, ce înşelaseră privirile lacome ale căutătorilor de aur.

În realitate, Manao nu are nimic din splendorile legendarei capitale a El Dorado-ului. Nu-i decât un oraş cu vreo cinci mii de locuitori, dintre care cel puţin trei mii sunt slujbaşi ai statului. De aici şi numărul destul de mare de clădiri destinate instituţiilor: Camera legislativă, Palatul prezidenţial, Vistieria, clădirea Poştei, Vama, fără să mai punem la socoteală un colegiu, înfiinţat prin 1848, şi un spital, datând din 1851. Mai adăugaţi un cimitir, aşezat pe versantul de răsărit al coloniei, pe locul unde se înălţa în 1669 o fortăreaţă împotriva piraţilor, astăzi distrusă, şi vă veţi putea face o idee despre importanţa instituţiilor publice ale oraşului.

În privinţa clădirilor religioase, ar fi greu să numim mai mult de două: mica biserică a Bunei-Vestiri şi capela Fecioarei-tămăduitoare, zidită în mijlocul câmpiei netede, pe o movilă ce se înalţă mai sus decât oraşul.

Pentru un oraş de origine spaniolă e cam puţin. La acestea două, s-ar cuveni să mai adăugăm o mănăstire a carmelitelor, incendiată în 1850, din care nu se mai văd decât ruinele.

Populaţia din Manao se ridică la cifra pe care am arătat-o mai sus şi, în afara slujbaşilor şi a militarilor, ea este alcătuită îndeosebi din negustori portughezi şi indieni din diferitele triburi de pe Rio Negro.

Oraşul este străbătut de trei străzi principale, destul de întortocheate: ele poartă denumiri pitoreşti, semnificative prin partea locului: strada Dumnezeu-Tatăl, strada Dumnezeu-Fiul şi strada Sfântul-Duh. În afara lor, spre apus, se întinde un drum minunat, străjuit de portocali seculari, respectat cu sfinţenie de arhitecţii care au transformat vechiul oraş într-unui nou.

În jurul acestor străzi principale se încrucişează o reţea de străduţe nepavate, tăiate pe rând de patru canale peste care sunt aruncate podeţe din lemn. Pe alocuri, canalele îşi poartă apele lor negre prin câmpii întinse, pline de ierburi sălbatice şi de flori viu colorate, alcătuind adevărate parcuri naturale, umbrite de copaci falnici, îndeosebi de «sumaumeira», uriaşă specie vegetală învelită într-o scoarţă albă şi a cărei coroană se rotunjeşte deasupra trunchiului noduros.

Locuinţele particulare trebuiesc căutate în cele vreo sută de case, destul de sărăcăcioase, unele acoperite cu ţiglă, altele cu frunze de palmier suprapuse, cu terasele şi galantarele prăvăliilor, ţinute în cea mai mare parte de negustori portughezi, ieşite în afară.

Oare cum arată lumea pe care o poţi vedea ieşind din locuinţele particulare sau din clădirile publice, la ceasurile de plimbare? Bărbaţi impunători, cu redingotă neagră, pălărie de mătase, pantofi lustruiţi, mănuşi de culoare deschisă, ace cu diamante înfipte în nodul cravatei; femei în toalete foşnitoare de gală, rochii cu volane, pălării după ultima modă; în sfârşit, indienii, şi ei pe cale de a se europeniza, nimicind astfel tot ce-ar mai putea supravieţui din culoarea locală în această parte de mijloc a bazinului Amazonului.

Aşa arată Manao, pe care trebuia să-l înfăţişăm pe scurt cititorului, în interesul acestei povestiri. Călătoria jangadei, atât de tragic întreruptă, se curma astfel la jumătatea lungului drum pe care-l avea de străbătut; aici urmau să se desfăşoare, într-un timp scurt, peripeţiile acestei tainice afaceri.

Capitolul II PRIMELE CLIPE

Abia se făcuse nevăzută piroga ce-l ducea pe Joam Garral, sau mai bine zis Joam Dacosta — se cuvine să-i înapoiem adevăratul nume — că Benito se şi îndreptă spre Manoel.

— Ce ştii? îl întrebă.

— Ştiu că tatăl tău e nevinovat! Da, nevinovat, repetă Manoel, şi că o condamnare la moarte s-a abătut asupra sa,

acum douăzeci şi trei de ani, pentru o crimă pe care n-a făptuit-o el!

— Ţi-a spus totul, Manoel ?

— Totul, Benito! răspunse tânărul. Cinstitul fermier nu voia să ascundă nimic din trecutul său celui ce avea să-i devină al doilea fiu, căsătorindu-se cu fiica sa!

— Dar poate oare tatăl meu să-şi dovedească nevinovăţia ?

— Această dovadă se află în cei douăzeci şi trei de ani de viaţă respectabilă pe care i-a trăit cinstit de toţi, în acest demers al lui Joam Dacosta, care voia să se înfăţişeze în faţa legii şi să-i spună: «Iată-mă! Nu mai vreau să duc o existenţă falsă! Nu vreau să mă mai ascund în dosul unui nume ce nu-mi aparţine! Aţi osândit un nevinovat! Reabilitaţi-l!»

— Şi când ţi-a povestit tatăl meu toate astea... tu n-ai şovăit nici o clipă să-l crezi? strigă Benito.

— Nici o clipă, frăţioare! răspunse Manoel.

Mâinile celor doi tineri se împreunară într-o strângere călduroasă, prietenească.

Benito se duse apoi la părintele Passanha şi-i spuse:

— Părinte, du-le pe mama şi pe surioara mea în casă! Rămâi cu ele toată ziua! Nimeni din cei de faţă nu se îndoieşte de nevinovăţia tatălui meu, nimeni... nu-i aşa? Mama şi cu mine vom merge mâine la şeful poliţiei. N-o să ne refuze autorizaţia de a pătrunde în închisoare. Nu! Ar fi prea îngrozitor! O să-l vedem pe tata şi o să hotărâm împreună ce trebuie să facem pentru a-i dovedi nevinovăţia!

Yaquita era aproape neînsufleţită: dar curajoasa femeie, zdrobită la început de o asemenea lovitură neaşteptată, avea să-şi revină curând. Yaquita Dacosta va fi la fel cum fusese şi Yaquita Garral. Ea nu se îndoia de nevinovăţia bărbatului său. Nici nu se gândi măcar că Joam Dacosta ar fi făcut un lucru rău căsătorindu-se cu ea sub un nume de împrumut. Nu se gândea decât la viaţa fericită pe care i-a dăruit-o bărbatul acesta cinstit, lovit pe nedrept! Da! Mâine va fi la poarta închisorii unde se afla el şi nu se va clinti de acolo până nu i se va deschide!

Părintele Passanha o luă pe ea şi pe fiica sa, care nu-şi putea stăvili lacrimile, şi se închiseră toţi trei în casă.

Cei doi tineri rămaseră singuri.

— Acum, Manoel, trebuie să ştiu ce ţi-a spus tatăl meu.

— Dar n-am nimic de ascuns, Benito.

— Ce căuta Torres pe plută ?

— Să-i vândă lui Joam Dacosta taina trecutului său.

— Aşadar, când l-am întâlnit pe Torres în pădurea din Iquitos, scopul lui era de pe atunci să intre în legătură cu tata?

— Fără îndoială, răspunse Manoel. Nemernicul se îndrepta spre fermă cu gândul să ne supună unui şantaj josnic, bine pus la cale dinainte.

— Iar când i-am spus că tata, împreună cu întreaga familie, se pregătea să treacă frontiera şi-a schimbat planul de bătaie?...

— Da, Benito, fiindcă, odată ajuns pe pământ brazilian, Joam Dacoşta avea să fie şi mai mult la cheremul lui, decât dincolo de frontiera peruană. Iată de ce l-am regăsit pe Torres la Tabatinga unde aştepta, unde pândea sosirea noastră.

— Şi eu care l-am poftit pe plută! strigă Benito cu deznădejde.

— Frăţioare, nu-ţi face inimă rea! Torres ne-ar fi ajuns oricum! Nu era omul să lase din mână un asemenea prilej. Dacă l-am fi scăpat la Tabatinga, l-am fi găsit la Manao!

— Ai dreptate, Manoel! Dar acum să nu mai vorbim de trecut... să ne gândim la prezent!... Să sfârşim cu învinuirile deşarte! Să vedem!...

Vorbind astfel, Benito îşi netezi fruntea cu palma, căutând să prindă cele mai neînsemnate amănunte ale acestei triste întâmplări.

— Ia să vedem, zise el, oare cum de-a aflat Torres că tatăl meu a fost condamnat acum douăzeci şi trei de ani pentru crima îngrozitoare din Tijuco?

— Nu ştiu, şi cred că nici tatăl tău nu ştie.

— Totuşi, Torres ştia că sub numele de Joam Garral se ascundea Dacosta?

— Bineînţeles.

— Şi mai ştia că tata se adăpostea de atâţia ani în Peru, la Iquitos?

— Ştia, răspunse Manoel. Dar cum anume a aflat, nu pot pricepe!

— O ultimă întrebare, zise Benito. Ce propunere i-a făcut Torres tatălui meu în timpul scurtei convorbiri pe care au avut-o înainte de a fi fost izgonit de pe plută?

— L-a ameninţat că-i va da în vileag adevăratul nume, dacă nu-i va plăti tăcerea.

— Şi cu ce preţ?...

— Dându-i mâna fiicei sale! răspunse Manoel fără şovăială, dar palid de mânie.

— Nemernicul ar fi îndrăznit?! strigă Benito.

— La această cerere ticăloasă, ai văzut ce răspuns i-a dat tatăl tău!

— Da, Manoel!... Răspunsul unui om cinstit! El l-a alungat pe Torres. Dar vezi că n-a fost de ajuns să-l alunge. Nu! Pentru

mine nu-i de ajuns. În urma denunţului lui Torres a fost arestat tatăl meu, nu-i aşa?

— Da, în urma denunţului său!

— Ei bine, strigă Benito, al cărui braţ se îndreptă ameninţător spre malul stâng al fluviului, trebuie să-l regăsesc pe Torres! Trebuie să ştiu cum a ajuns el să cunoască taina aceasta!... Trebuie să-mi spună dacă a aflat-o de la adevăratul făptaş al crimei! Va vorbi... Dacă se împotriveşte... ştiu ce-mi rămâne de făcut!

— Şi mie la fel! adăugă Manoel mai puţin înfierbântat, dar tot atât de hotărât.

— Nu, Manoel!... Nu... doar mie singur!

— Suntem fraţi, Benito, răspunse Manoel, răzbunarea ne priveşte pe amândoi!

Benito nu răspunse. În privinţa asta hotărârea lui era luată, o dată pentru totdeauna.

În clipa aceea, pilotul Araujo, care cercetase curenţii fluviului, se apropie de cei doi tineri.

— Aţi hotărât să oprim pluta în dreptul insulei Muras, ori să intrăm în portul Manao? întrebă el.

Problema trebuia lămurită înainte de căderea nopţii şi cerea multă chibzuinţă.

Într-adevăr, vestea prinderii lui Joam Dacosta pesemne că se răspândise grabnic prin oraş. Fără îndoială că ea trezise curiozitatea populaţiei din Manao. Dar oare această veste nu stârnise mai mult decât o simplă curiozitate împotriva osânditului, a principalului autor al crimei din Tijuco, crimă care odinioară avusese un răsunet atât de mare? Oare nu era de temut vreo mişcare de masă în legătură cu această faptă rămasă neispăşită? În asemenea situaţie nu era mai bine să oprească pluta în apropierea insulei Muras, pe malul drept al fluviului, la câteva mile de Manao?

Cântăriră bine argumentele pro şi contra.

— Nu! strigă Benito. Dacă rămânem aici, s-ar putea crede că-l părăsim pe tata, că ne îndoim de nevinovăţia lui! Ar fi ca şi cum ne-am teme să ne arătăm de partea lui! Trebuie să mergem la Manao, şi asta fără nici o întârziere!

— Ai dreptate, Benito, răspunse Manoel. Să plecăm! încuviinţând din cap, Araujo luă măsurile cuvenite pentru a se îndepărta de insulă... Manevra era destul de anevoioasă. Trebuiau să taie de-a curmezişul curentul Amazonului, dublat de cel al lui Rio Negro, şi să se îndrepte spre gurile acestui afluent, care se deschideau la douăsprezece mile mai jos, pe malul stâng.

Odgoanele fură dezlegate. Împinsă în albia fluviului, pluta începu să se îndepărteze în diagonală. Folosind cu dibăcie cotiturile curentului, întrerupt pe alocuri de malul colţuros, Araujo izbuti să conducă uriaşa ambarcaţie în direcţia dorită, ajutat de prăjinile lungi ale oamenilor din echipă.

Două ceasuri mai târziu, pluta se afla pe celălalt mal al Amazonului, puţin mai sus de gurile lui Rio Negro, iar curentul o împinse până în cealaltă parte a marelui golf, deschis pe malul stâng al afluentului.

În sfârşit, pe la cinci seara, jangada era trainic legată de acest mal, nu chiar în portul Manao, căci n-ar fi putut intra în el datorită repeziciunii curentului, dar la o depărtare de o milă în jos.

Pluta se odihnea acum pe apele negre ale lui Rio Negro, lângă un mal înalt, acoperit de secropias cu boboci cu reflexe aurii, înţesat de trestii cu tulpinile ţepene, numite «froxas», din care indienii îşi făuresc arme de luptă.

Câţiva orăşeni rătăceau pe mal. Fără-ndoiaîă, curiozitatea îi mâna spre locul unde acostase pluta. Vestea arestării lui Joam Dacosta nu întârziase să se răspândească, dar interesul localnicilor nu merse până la indiscreţie şi se mulţumiră să privească de la distanţă.

Benito ar fi vrut să coboare pe ţărm chiar în seara aceea, dar Manoel îl sfătui să renunţe.

— Aşteaptă până mâine. În curând se lasă noaptea şi trebuie să fim pe plută.

— Bine, să lăsăm pe mâine! răspunse Benito.

Tocmai atunci ieşea din casă Yaquita, urmată de fiica ei şi de părintele Passanha. Dacă Minha nu contenise cu plânsul, pe chipul mamei sale lacrimile erau uscate şi întreaga-i făptură arăta energia şi hotărârea. Se vedea bine că era gata la orice, să-şi facă datoria, dar şi să facă uz de drepturile ei. Yaquita se îndreptă spre Manoel cu pasul măsurat.

— Manoel, zise ea, ascultă ceea ce vreau să-ţi spun, căci îţi voi vorbi după cum îmi porunceşte conştiinţa.

— Vă ascult! răspunse Manoel.

— Ieri, spuse ea, privindu-l drept în faţă, după convorbirea pe care ai avut-o cu Joam Dacosta, soţul meu, ai venit la mine şi mi-ai spus «mamă»! Ai luat mâna Minhăi şi i-ai spus «soţia mea». Tu ştiai atunci totul, iar trecutul lui Joam Dacosta îţi fusese dezvăluit!

— Da, răspunse Manoel, şi Cerul să mă pedepsească dacă am şovăit măcar o clipă!...

— Fie aşa cum spui, Manoel, dar în clipa aceea Joam Dacosta încă nu era arestat. Acum situaţia e alta. Oricât ar fi de nevinovat, soţul meu se află în mâinile justiţiei, trecutul lui este dezvăluit public: Minha este fiica unui osândit la moarte...

— Minha Dacosta sau Minha Garral, pentru mine e totuna! strigă Manoel, care nu se mai putea stăpâni.

— Manoel! şopti fata.

Şi s-ar fi prăbuşit dacă n-ar fi prins-o Lina în braţe.

— Mamă, dacă nu vrei s-o ucizi, numeşte-mă fiul dumitale!

— Fiul meu! Copilul meu!

Doar atât mai avu putere să spună şi lacrimile, cu greu stăpânite, o năpădiră.

Se întoarseră cu toţii în casă. Dar cât a fost noaptea de lungă, nimeni n-a închis ochii în această familie năpăstuită.

Capitolul III O ÎNTOARCERE ÎN TRECUT

Ciudat joc al sorţii această moarte a judecătorului Ribeiro, pe care Joam Dacosta era sigur că se poate bizui!

Înainte de a fi fost numit judecător la Manao, adică primul magistrat al provinciei, Ribeiro îl cunoscuse pe Joam Dacosta, pe vremea când tânărul funcţionar era urmărit pentru crima din ţinutul diamantelor. Ribeiro era pe atunci avocat la Villa-Rica. El a fost cel care şi-a luat sarcina de a-l apăra pe acuzat în faţa juraţilor. Pusese mult suflet în apărarea cauzei, de parcă ar fi fost vorba de el însuşi. Din cercetarea pieselor aflate la dosar, din informaţiile culese, căpătase nu numai o simplă convingere profesională, ci încredinţarea fermă că învinuirile aduse clientului său erau nedrepte, că acesta nu fusese în nici un fel părtaş la uciderea soldaţilor din escortă sau la furtul diamantelor, că ancheta apucase pe un drum greşit, într-un cuvânt, că Joam Dacosta era nevinovat.

Totuşi, oricât de sârguincios şi de talentat era, avocatul Ribeiro nu izbuti să transmită şi juraţilor convingerea sa. Asupra cui putea el să le întoarcă bănuielile? Dacă nu-i înştiinţase Joam Dacosta pe tâlhari, el care avea toate condiţiile să cunoască data plecării convoiului, atunci cine altul ar fi putut s-o facă? Funcţionarul care însoţea escorta murise împreună cu cea mai mare parte dintre soldaţi, deci bănuielile nu puteau să cadă asupra lui. Totul făcea să se creadă că Joam Dacosta este singurul şi adevăratul făptaş al crimei.

Ribeiro îl apără cu deosebită căldură! Puse mult suflet! Nu izbuti totuşi să-l salveze. Sentinţa juraţilor fu categorică la toate capetele de acuzare, Joam Dacosta, învinuit de crimă cu premeditare, nu căpătă nici dreptul la circumstanţe atenuante şi se trezi astfel condamnat la moarte.

Osânditului nu-i mai rămânea nici o nădejde. Nu era cu putinţă nici o comutare de pedeapsă, deoarece era vorba de o crimă săvârşită în ţinutul diamantelor. Osânditul era pierdut... Dar, în noaptea dinaintea execuţiei, când spânzurătoarea era gata pregătită, Joam Dacosta izbuti să fugă din închisoarea din Villa-Rica... Urmarea este cunoscută.

După douăzeci de ani, avocatul Ribeiro a fost numit judecător la Manao. Din locul îndepărtat unde-şi găsise adăpost, fermierul din Iquitos află de această schimbare şi văzu în ea un prilej fericit de a cere revizuirea procesului cu oarecare sorţi de izbândă. Ştia că vechile convingeri ale avocatului în privinţa sa rămăseseră aceleaşi şi în sufletul judecătorului. Se hotărî deci să încerce totul pentru a-şi dobândi reabilitarea. Dacă n-ar fi venit numirea lui Ribeiro în funcţia de magistrat suprem al provinciei Amazoanelor, poate c-ar fi şovăit, căci n-avea de prezentat nici o nouă dovadă materială a nevinovăţiei sale. Deşi acest om cinstit suferea îngrozitor că este silit să se ascundă la Iquitos, poate că ar fi aşteptat ca timpul să şteargă şi mai mult amintirile odioasei crime, dar o anumită împrejurare îl hotărî să nu mai zăbovească.

Cu mult înainte de a-i fi vorbit Yaquita, Joam Dacosta îşi dăduse seama că Manoel o iubea pe Minha. Unirea tânărului medic militar cu fiica sa îi era pe plac. Înţelesese că avea să urmeze în curând o cerere în căsătorie şi Joam nu voia să fie luat pe nepregătite.

Dar nu se putea împăca cu gândul că va trebui să-şi mărite fata sub un nume care nu-i aparţinea şi că Manoel Valdez, socotind că intră în familia Garral, intra de fapt în familia Dacosta, al cărei cap nu era decât un fugar ameninţat cu pedeapsa cu moartea. Nu! Această căsătorie nu se va săvârşi în condiţiile în care se săvârşise a sa. Nu! Asta niciodată!

Vă amintiţi cum s-au petrecut atunci lucrurile. După patru ani de la sosirea tânărului funcţionar la ferma din Iquitos, timp în care acesta devenise asociatul lui Magalhaes, bătrânul portughez fusese adus la fermă, rănit de moarte. Mai avea de trăit doar câteva zile. Înspăimântat la gândul că fiica lui va rămâne singură, fără nici un sprijin, ştiind că Joam şi Yaquita se iubeau, el dori să-i căsătorească făra zăbavă.

Joam se împotrivi la început. Făgădui că va rămâne ocrotitorul Yaquitei, slujitorul ei, fără a-i fi soţ... Dar stăruinţele lui Magalhaes fură atât de mari, încât nici o împotrivire nu mai era cu putinţă. Yaquita îşi puse mâna într-a lui Joam şi Joam nu mai dădu înapoi.

Da! Se petrecuse atunci un lucru neîngăduit! Da! Joam Dacosta ar fi trebuit să mărturisească totul sau să părăsească pentru totdeauna casa care-l primise atât de bine, întreprinderea a cărei înflorire i se datora! Da! Mai degrabă să dezvăluie totul, decât să dea fiicei binefăcătorului său un nume ce nu-i aparţinea, numele unui osândit la moarte pentru crimă, chiar dacă în sinea lui se ştia nevinovat.

Capitolul IV DOVEZI MORALE

Mandatul de arestare împotriva lui Joam Dacosta, zis Joam Garral, fusese emis de locţiitorul judecătorului Ribeiro, care urma să îndeplinească funcţia de magistrat în provincia Amazoanelor până la numirea unui nou judecător.

Acest locţiitor se numea Vicente Jarriquez. Era un omuleţ posac, pe care cei patruzeci de ani de activitate în magistratură nu-l făcuseră deloc binevoitor faţă de împricinaţi. Se ocupase de atâtea cazuri de felul acesta, judecase şi condamnase atâţia răufăcători, încât nevinovăţia unui inculpat, oricare ar fi fost el, i se părea din capul locului imposibilă. Desigur, nu judeca altfel decât îi dicta conştiinţa, dar conştiinţa lui, foarte închistată, nu se lăsa înduplecată de întâmplările din timpul interogatoriului sau de argumentele apărării. Ca mulţi alţi preşedinţi de curte cu juri, el era potrivnic îngăduinţei juraţilor, şi când un împricinat ajungea în faţa lui, după ce trecuse mai întâi prin furcile anchetei, instrucţiei, cercetărilor, avea convingerea că acesta era de zece ori mai vinovat decât părea.

Totuşi, Jarriquez nu era un om rău. Nervos, agitat, vorbăreţ, cu mintea ascuţită, arăta destul de ciudat cu capul lui mare pe trupul mic, cu o claie de păr ce-ar fi putut sta alături de perucile de pe vremuri, cu ochii lui strălucitori, a căror privire era uimitor de pătrunzătoare, nasul ascuţit, cu care ar fi putut gesticula dacă ar fi avut articulaţie, urechile depărtate ca pentru a prinde şi mai bine tot ce se spunea, chiar dincolo de raza aparatului său auditiv, cu degetele care băteau neîncetat darabana în masa de la tribunal, de parcă făcea exerciţii mute la pian, cu trunchiul prea lung pentru picioarele lui scurte, pe care le

încrucişa şi le desfăcea fără astâmpăr atunci când trona în fotoliul de magistrat.

În viaţa particulară, judecătorul Jarriquez, holtei îndărătnic, îşi părăsea cărţile de drept doar pentru masă, pe care nu o dispreţuia defel, pentru jocul de cărţi, care-i plăcea foarte mult, pentru cel de şah, unde era socotit maestru, şi mai ales pentru dezlegarea enigmelor, şaradelor, anagramelor, logogrifelor şi altele de acest fel, cu care, asemeni multor magistraţi din Europa — adevărat sfinx prin vocaţie şi meserie — îşi petrecea cea mai mare parte din timpul său liber.

După cum se vede, era un om destul de neobişnuit, iar Joam Dacosta avea mult de pierdut prin moartea judecătorului Ribeiro, de vreme ce cauza lui trecea în mâinile acestui magistrat cu care nu era lesne să ai de-a face.

Dealtfel, în cazul de faţă, sarcina lui Jarriquez era mult uşurată. Nu trebuia să facă pe anchetatorul, nici să conducă dezbaterile, să determine sentinţa, să ceară aplicarea articolelor din Codul penal, în sfârşit, nu trebuia să dea nici o condamnare. Din nefericire pentru fermierul din Iquitos, noianul acesta de formalităţi nu mai era necesar. Joam Dacosta fusese arestat, judecat, osândit, cu douăzeci şi trei de ani în urmă, pentru crima de la Tijuco, termenul de prescripţie nu trecuse încă, nu se putea introduce nici o cerere de comutare a pedepsei, nici o cerere de graţiere nu putea fi primită. Aşa stând lucrurile, nu rămânea decât să i se stabilească identitatea, şi după sosirea ordinului de execuţie de la Rio de Janeiro, justiţia n-avea decât să-şi urmeze cursul.

Dar fără-ndoială că Joam Dacosta îşi va striga nevinovăţia, va spune că fusese condamnat pe nedrept. Datoria magistratului, oricare i-ar fi fost părerea personală, era să-l asculte. Rămânea de văzut ce dovezi va aduce osânditul. Şi dacă nu le putuse prezenta în faţa primilor judecători, era oare în măsură să le aducă acum?

Acesta urma să fie rostul interogatoriului.

Trebuie să recunoaştem totuşi că nu prea se întâmplă ca un condamnat, aflat la adăpost în străinătate, să părăsească de bunăvoie totul şi să se prezinte în faţa justiţiei, de care, după cum îl învăţase trecutul, ar fi trebuit să se teamă, şi că faptul acesta era menit să stârnească chiar şi interesul unui magistrat care a văzut atâtea în cariera sa judecătorească. Era oare din partea osânditului din Tijuco, obosit de viaţă, o prostie sfruntată, sau pornirea unei conştiinţe care vrea cu orice preţ să pună capăt nedreptăţii ? Trebuie să recunoaştem că problema era cu totul neobişnuită.

A doua zi după arestarea lui Joam Dacosta, judecătorul Jarriquez se duse deci la închisoarea din strada Dumnezeu-Fiul unde fusese întemniţat prizonierul.

Închisoarea fusese pe vremuri mănăstire de misionari, ridicată pe malul unuia din principalele canale ale oraşului. Celor care odinioară se închideau de bună voie în această clădire, prea puţin făcută pentru noua ei destinaţie, le urmaseră deţinuţii fără voie, de astăzi. Încăperea în care sta Joam Dacosta nu arăta ca una din celulele triste ale închisorilor moderne. O fostă chilie de călugăr, cu o fereastră fără obloane, dar cu gratii, ce dădea spre un teren viran, o bancă într-un colţ, un fel de pat într-altul, câteva obiecte grosolane, altceva nimic.

Din această cameră fu scos Joam Dacosta, în acea zi de 25 august, pe la ceasurile unsprezece dimineaţa şi dus la interogatoriu în fosta sală de mese a mănăstirii.

Judecătorul Jarriquez se afla acolo, în faţa biroului, cocoţat pe scaunul lui înalt, cu spatele la fereastră, pentru ca figura să-i rămână în umbră, în timp ce a deţinutului va fi în plină lumină. Grefierul se aşezase la un capăt al mesei, cu pana după ureche, cu nepăsarea caracteristică acestor slujbaşi ai legii, gata să aştearnă pe hârtie întrebările şi răspunsurile.

Joam Dacosta fu adus în sală şi, la un semn al magistratului, paznicii care-l însoţiseră ieşiră afară.

Judecătorul Jarriquez îl privi îndelung pe acuzat. Acesta se înclinase în faţa lui şi-şi luase o atitudine demnă, nici sfidătoare, nici umilă, aşteptând să i se pună întrebări ca să răspundă.

— Numele dumitale? întrebă judecătorul Jarriquez.

— Joam Dacosta.

— Vârsta?

— Cincizeci şi doi de ani.

— Unde ai locuit ?

— În Peru, satul Iquitos.

— Sub ce nume ?

— Sub numele de Garral, numele mamei mele.

— Şi pentru ce purtai acest nume ?

— Pentru că vreme de douăzeci şi trei de ani am căutat să scap de urmărirea justiţiei braziliene.

Răspunsurile erau atât de limpezi şi vădeau într-atât hotărârea lui Joam Dacosta de a-şi mărturisi în întregime trecutul şi prezentul, încât judecătorul Jarriquez, neobişnuit cu asemenea manifestări, îşi înălţă şi mai mult nasul decât o făcea de obicei.

— Şi pentru ce anume te-ar fi putut urmări justiţia braziliană?

— Pentru că în 1826 fusesem condamnat la pedeapsa capitală, în legătură cu diamantele din Tijuco.

— Prin urmare recunoşti că dumneata eşti Joam Dacosta?

— Sunt Joam Dacosta.

Răspunsurile veneau calme şi fireşti. De aceea, ochii mititei ai judecătorului Jarriquez, ascunzându-se sub pleoape, păreau că spun: «Iată o afacere care n-o să-mi dea bătaie de cap!»

Numai că avea să vină clipa când trebuia să pună veşnica întrebare ce aducea veşnic acelaşi răspuns din partea acuzaţilor, de orice categorie ar fi fost, prin care aceştia îşi susţineau nevinovăţia.

Degetele judecătorului începuseră să bată încet darabana în masă.

— Joam Garral, cu ce te îndeletniceşti dumneata la Iquitos?

— Sunt fermier, răspunse acesta, şi mă îndeletnicesc cu organizarea şi supravegherea unei gospodării agricole destul de mari.

— Şi treburile merg bine ?

— Foarte bine.

— De când ai plecat de la fermă ?

— De aproape nouă săptămâni.

— Din ce pricină ?

— În privinţa asta, domnule, n-am dat până acum nimănui adevărata explicaţie.

— Dar ce-ai spus ?

— Că doresc să supraveghez transportul pe Amazon al unei plute cu lemne şi al altor mărfuri.

— Aşa! făcu judecătorul Jarriquez. Şi, mă rog, care era adevărata pricină a plecării dumitale?

Punând această întrebare, îşi zicea: «În sfârşit, intrăm acum pe făgaşul tăgăduirilor şi al minciunilor!»

— Adevărata pricină, răspunse deschis Joam Garral, era hotărârea mea de a mă preda justiţiei ţării mele!

— Să te predai! strigă judecătorul, sărind ca ars din fotoliu. Să te predai aşa... de bună voie?...

— De bună voie!

— Şi pentru ce ?

— Pentru că mă săturasem de viaţa asta de minciună, de nevoia de a trăi sub un nume fals; de neputinţa de a le da soţiei şi copiilor mei numele lor adevărat; în sfârşit, domnule, pentru că...

— Pentru că?

— Sunt nevinovat!

«La asta mă şi aşteptam!» îşi spuse în sinea lui, iritat, judecătorul Jarriquez.

Şi în timp ce degetele-i băteau un marş mai iute, îi făcu un semn din cap lui Joam Dacosta, ceea ce însemna: «Hai! dă-i drumul, spune-ţi povestea! O ştiu eu prea bine, dar n-am să te împiedic s-o repeţi după cum ţi-e voia!»

Joam Dacosta nu se înşela asupra atitudinii prea puţin binevoitoare a magistratului, dar nu o luă în seamă. Îşi povesti deci întreaga viaţă, vorbi fără înflorituri, cu aceeaşi linişte de la început, fără să scape nimic din împrejurările dinaintea sau de după condamnarea sa. Nu stărui prea mult asupra vieţii

— Sînt Joam Dacosta

respectabile pe care o dusese de la evadarea din închisoare, nici asupra îndatoririlor sale de cap de familie, de soţ şi părinte, pe care şi le îndeplinise cu cinste. Stărui doar asupra unui singur fapt, acela de a fi venit la Manao, nesilit de nimeni, să ceară revizuirea procesului, să i se recunoască nevinovăţia.

Judecătorul Jarriquez, care se aştepta, fireşte, la asemenea răspuns din partea oricărui împricinat, nu-l întrerupse. Se mulţumea doar să închidă şi să deschidă plictisit ochii, ca omul care ascultă pentru a suta oară aceeaşi poveste, iar când Joam Dacosta îi puse pe masă memoriul pe care-l întocmise, nu făcu nici o mişcare ca să-l ia.

— Ai isprăvit? întrebă judecătorul.

— Da, domnule.

— Şi dumneata vrei să mă faci să cred că n-ai plecat din Iquitos decât pentru a veni să ceri revizuirea judecăţii?

— N-am avut alt scop, domnule.

— Cine mi-o poate dovedi? Cine-mi dovedeşte că, fără denunţul în urma căruia ai fost arestat, te-ai fi predat?

— În primul rând acest memoriu, răspunse Joam Dacosta.

— Dar memoriul era în mâinile dumitale şi nimic nu mă poate convinge că l-ai fi depus dacă n-ai fi fost arestat.

— Există totuşi, domnule, o hârtie care nu se află în mâinile mele şi care nu mai poate fi pusă la îndoială.

— Care anume ?

— Scrisoarea pe care am trimis-o predecesorului dumneavoastră, judecătorului Ribeiro, scrisoare care-i vestea sosirea mea apropiată.

— Cum?! I-ai scris?...

— Da, şi această scrisoare, care trebuie să fi ajuns la domiciliul său, nu poate întârzia să vă fie înmânată.

— Să fie oare aşa? zise judecătorul Jarriquez, cam neîncrezător. I-ai scris judecătorului Ribeiro?...

— Înainte de a fi judecătorul suprem al acestei provincii, răspunse Joam Dacosta, judecătorul Ribeiro era avocat la Villa-Rica. M-a apărat în procesul de la Tijuco. El nu punea la îndoială nevinovăţia mea. A făcut totul ca să mă salveze. Douăzeci de ani mai târziu, când a ajuns şeful justiţiei din Manao, l-am încunoştiinţat cine eram, unde mă aflam, ce voiam să încerc. Convingerea lui în ceea ce mă privea rămăsese neschimbată şi, sfătuit de el, am părăsit ferma şi am venit să-mi caut dreptatea. Dar moartea l-a răpus pe neaşteptate, şi poate că sunt pierdut, domnule, dacă nu-l regăsesc în judecătorul Jarriquez pe judecătorul Ribeiro!

Atins direct, magistratul fu cât pe-aci să izbucnească, împotriva tuturor normelor statornicite în meseria sa: dar izbuti să se stăpânească.

— Asta-i prea de tot, prea de tot!

La drept vorbind, judecătorul Jarriquez avea inima împietrită, astfel că era la adăpost de orice surpriză.

În clipa aceea intră în sală un paznic şi aduse un plic închis, adresat magistratului.

Acesta rupse pecetea şi scoase din plic o scrisoare. O deschise, o citi, nu fără să-şi încrunte sprâncenele, apoi spuse:

— Joam Dacosta, n-am de ce să-ţi ascund că este chiar scrisoarea trimisă de dumneata judecătorului Ribeiro. Nu încape deci nici o îndoială asupra celor spuse de dumneata în privinţa asta.

— Nu numai în privinţa asta, ci în tot ce v-am spus despre viaţa mea, de care nu trebuie să vă îndoiţi!

— Ehei, Joam Dacosta, răspunse iute judecătorul Jarriquez, dumneata susţii că eşti nevinovat; dar toţi împricinaţii fac la fel! La urma urmelor, dumneata nu te sprijini decât pe prezumţii morale! Ai cumva o dovadă materială?

— Poate că da, domnule, răspunse Joam Dacosta.

La aceste cuvinte, judecătorul Jarriquez sări de pe scaun. Asta le întrecea pe toate, şi fu silit să facă de două sau de trei ori înconjurul încăperii ca să-şi vină în fire.

Capitolul V DOVEZI MATERIALE

Socotindu-se din nou stăpân pe sine, magistratul se aşeză iar la locul lui, se răsturnă în fotoliu, cu capul în sus, cu ochii în tavan şi, cu glas nepăsător, fără să se uite măcar la acuzat îi spuse:

— Vorbeşte.

Joam Dacosta se reculese o clipă, de parcă ar fi şovăit să meargă pe această cale, apoi răspunse:

— Domnule, până acum nu v-am dat decât dovezi morale asupra nevinovăţiei mele, întemeiate pe demnitatea, pe cinstea întregii mele vieţi. Socoteam că de asemenea dovezi ar trebui să ţină seama justiţia în primul rând...

Judecătorul Jarriquez nu se putu opri să nu înalţe din umeri, ceea ce însemna că el era de altă părere.

— Pentru că ele nu ajung, iată care sunt dovezile materiale pe care poate că aş fi în măsură să le aduc. Spun «poate»,

fiindcă nu ştiu încă dacă merită să fie luate în seamă. De aceea, domnule, n-am vorbit despre ele nici soţiei, nici copiilor mei, întrucât n-am vrut să le dau o nădejde care s-ar putea să fie zadarnică.

— Treci la fapte, zise judecătorul Jarriquez.

— Bănuiesc, domnule, că arestarea mea, în ajunul sosirii plutei la Manao, este datorită unui denunţ adresat şefului de poliţie.

— Nu te înşeli deloc, Joam Dacosta, dar trebuie să-ţi spun că denunţul acesta nu-i semnat.

— N-are importanţă, de vreme ce ştiu că n-a putut veni decât de la un nemernic, pe nume Torres.

— Şi cu ce drept îl califici dumneata astfel pe acest... denunţător?

— Da, domnule, un nemernic! răspunse cu însufleţire Joam Dacosta. Omul acesta, pe care l-am găzduit cu bunăvoinţă, nu venise la mine decât ca să-mi propună să-i cumpăr tăcerea, să-mi propună un târg murdar, şi n-o să-mi pară rău niciodată că nu l-am primit, oricare vor fi urmările denunţului său!

«Iarăşi vechea poveste! gândi judecătorul: să învinuieşti pe altul ca să ieşi tu însuţi basma curată!»

Dar asta nu-l împiedică să asculte cu multă luare-aminte cele spuse de Joam Dacosta despre legăturile lui cu aventurierul, până în clipa în care Torres îi destăinuise că-l cunoaşte pe adevăratul făptaş al crimei din Tijuco şi că este în măsură să-i dea în vileag numele.

— Şi care-i numele vinovatului? întrebă judecătorul Jarriquez, smuls din indiferenţă.

— Nu-l ştiu, răspunse Joam Dacosta. Torres s-a ferit să mi-l spună.

— Şi vinovatul trăieşte?...

— Nu, a murit.

Degetele judecătorului Jarriquez băteau acum mai repede în masă şi nu se putu abţine să nu-i zică:

— Cel care poate aduce dovada nevinovăţiei unui acuzat este întotdeauna mort!

— Domnule, dacă vinovatul a murit, Torres, cel puţin, trăieşte, şi această dovadă, scrisă în întregime de mâna celui ce-a făptuit crima, se află în mâinile lui! Mi-a propus să mi-o vândă!

— Ei! Joam Dacosta, răspunse judecătorul, poate că n-ar fi fost prea scump de-ai fi plătit-o cu toată averea dumitale!

— Dacă Torres nu mi-ar fi cerut decât averea, i-aş fi dat-o şi nici unul dintre ai mei nu s-ar fi împotrivit! Da, aveţi dreptate,

domnule, nici un preţ nu-i prea mare ca să-ţi răscumperi cinstea! Dar acest nemernic, avându-mă în puterea lui, mi-a cerut mai mult decât averea!

— Şi ce anume?...

— Preţul târgului trebuia să fie mâna fetei mele! Nu m-am învoit, m-a denunţat, şi iată pentru ce sunt acum în faţa dumneavoastră!

— Dar dacă Torres nu te-ar fi denunţat, dacă el nu ţi-ar fi ieşit în cale, ce-ai fi făcut dumneata când, odată ajuns aici, ai fi aflat de moartea judecătorului Ribeiro? Te-ai mai fi predat justiţiei?...

— Fără nici o şovăială, domnule, răspunse Joam Dacosta cu glasul hotărât, căci, după cum v-am mai spus, numai în acest scop am plecat din Iquitos la Manao!

Cuvintele lui erau rostite cu atâta sinceritate încât judecătorul Jarriquez simţi un soi de tresărire în locşorul acela al mimii unde se nasc convingerile, dar nu se lăsă încă înduplecat.

Şi nu era de mirare. În calitatea lui de judecător în exerciţiul funcţiunii, el nu cunoştea nimic din ceea ce cunosc cei care l-au urmărit pe Torres de la începutul acestei povestiri. Aceştia nu se pot îndoi că Torres avea în mâinile lui dovada materială a nevinovăţiei lui Joam Dacosta. Ei sunt siguri că documentul există, că el confirmă spusele acuzatului, şi poate că vor fi îndemnaţi să spună că judecătorul Jarriquez vădeşte o neîncredere fără de milă. Dar ar trebui să-şi dea seama că judecătorul nu se află în aceeaşi situaţie; că el este obişnuit cu tăgăduielile arestaţilor trimişi în faţa sa; că nu a văzut documentul despre care i-a vorbit Joam Dacosta; că nici nu ştie măcar dacă există un asemenea document şi că, la urma urmelor, se află în faţa unui om a cărui vinovăţie are pentru el autoritatea unei sentinţe date.

Totuşi, poate din curiozitate, ţinu să-l iscodească pe Joam Dacosta până în adâncul sufletului.

— Va să zică, toată nădejdea dumitale se sprijină pe spusele lui Torres ?

— Da, domnule, răspunse Jacom Dacosta, dacă viaţa mea întreagă nu e îndeajuns de grăitoare!

— Şi unde crezi că s-ar afla Torres acum ?

— Cred că trebuie să fie la Manao.

— Şi nădăjduieşti că va vorbi, că se va îndupleca să-ţi dea de bună voie documentul acela pe care dumneata n-ai vrut să-l răscumperi aşa cum ţi-a cerut el?

— Nădăjduiesc, domnule, răspunse Joam Dacosta. Pentru Torres situaţia nu mai este acum aceeaşi. M-a denunţat, astfel

că nu mai are nici un rost să spere că ar mai putea încheia târgul pe care l-a pus la cale. Dar documentul îi poate aduce o adevărată avere care, dacă voi fi achitat sau condamnat fără a se ţine seama de el, îşi va pierde orice valoare. Or, de vreme ce este interesat să-mi vândă acest document, fără să aibă nici un neajuns, cred că va lucra potrivit interesului său.

Joam Dacosta gândise bine. Judecătorul Jarriquez simţea asta. El nu făcu decât o singură obiecţie:

— Fie, să zicem că Torres ar avea interes să-ţi vândă documentul... Numai să existe vreun document!

— Domnule, dacă documentul nu există, răspunse Joam Dacosta cu o voce pătrunzătoare, nu pot face altceva decât să mă las în seama judecăţii oamenilor, în aşteptarea judecăţii Celui de Sus.

La aceste cuvinte, judecătorul Jarriquez se ridică de pe scaun şi, cu un glas mai puţin nepăsător, spuse:

— Joam Dacosta, luându-ţi acest interogatoriu şi lăsându-te să-ţi istoriseşti viaţa şi să-ţi aperi cauza, am mers mai departe decât ar fi trebuit. În această cauză există un dosar gata întocmit, iar dumneata ai mai apărut în faţa juriului din Villa-Rica, al cărui verdict a fost dat cu unanimitate de voturi şi fără drept de circumstanţe atenuante. Dumneata ai fost condamnat pentru că ai pus la cale şi ai fost părtaş la uciderea soldaţilor şi la furtul diamantelor din Tijuco, împotriva dumitale s-a pronunţat pedeapsa capitală şi n-ai scăpat de execuţie decât prin evadare. Faptul că ai venit sau nu să te predai de bună voie justiţiei, după douăzeci şi trei de ani, nu înseamnă că poţi fi absolvit de pedeapsă. Deci te întreb pentru ultima dată: recunoşti că eşti într-adevăr Joam Dacosta, condamnatul în cazul diamantelor din Tijuco?

— Sunt Joam Dacosta!

— Eşti gata să semnezi această declaraţie ?

— Sunt gata.

Cu o mână sigură, Joam Dacosta îşi puse numele sub procesul verbal şi sub raportul întocmit de grefier la cererea judecătorului.

— Raportul adresat Ministerului de justiţie va pleda la Rio de Janeiro, spuse judecătorul. Va trece un timp până la primirea ordinului de execuţie a condamnatului. Dacă, aşa cum spui, acest Torres are dovada nevinovăţiei dumitale, fă ce ştii, dumneata însuţi sau prin ai dumitale, fă tot ce este cu putinţă pe lume pentru ca documentul să vină la timp! Odată primit ordinul, nu va mai putea fi amânat, iar justiţia îşi va urma cursul!

Joam Dacosta se înclină.

— Acum îmi va fi îngăduit să-mi văd soţia şi copiii? întrebă el.

— Chiar de azi, dacă doreşti, răspunse judecătorul Jarriquez. Nu mai eşti la arest secret şi vor fi lăsaţi să te vadă de îndată ce vor sosi.

Magistratul sună. Paznicii intrară în sală şi-l luară pe Joam Dacosta. Judecătorul Jarriquez privi în urma lui, clătinând din cap, şi murmură:

— Ehei, lucrurile sunt mai complicate decât mi-aş fi închipuit!

Capitolul VI ULTIMA LOVITURĂ

În vreme ce Joam Dacosta trecea prin acest interogatoriu, Yaquita află că, la cererea lui Manoel, i s-a îngăduit ei şi copiilor să-l vadă pe prizonier în aceeaşi zi, la patru după-amiază.

Din ajun, Yaquita nu mai ieşise din odaie. Minha şi Lina stăteau pe lângă ea, aşteptând clipa când se va putea duce să-şi revadă soţul. Yaquita Garral sau Yaquita Dacosta, el va afla în dânsa aceeaşi soţie devotată, aceeaşi curajoasă tovarăşă de o viaţă întreagă.

În ziua aceea, pe la ceasurile unsprezece, Benito veni lângă Manoel şi Fragoso care stăteau de vorbă la prova jangadei.

— Manoel, zise el, vreau să-ţi cer un serviciu.

— Care anume ?

— Şi ţie, Fragoso.

— Sunt la ordinele dumneavoastră, domnule Benito, răspunse bărbierul.

— Despre ce-i vorba? întrebă Manoel privindu-şi prietenul, pe al cărui chip se citea o hotărâre de nezdruncinat.

— Credeţi şi acum în nevinovăţia tatălui meu, nu-i aşa?

— Vai, strigă Fragoso, mai degrabă aş crede despre mine că sunt ucigaş!

— Ei bine, trebuie să punem chiar azi în aplicare planul pe care l-am întocmit ieri.

— Să-l căutăm pe Torres ? întrebă Manoel.

— Da, şi să aflăm de la el cum de a descoperit unde se adăpostea tatăl meu! E ceva nelămurit în toate acestea! Să-l fi cunoscut mai de mult? Nu-mi vine a crede, pentru că tata n-a plecat din Iquitos de douăzeci şi trei de ani, iar nemernicul ăsta

abia dacă are treizeci! Până deseară am să aflu eu, altfel, vai şi amar de Torres!

Hotărârea lui Benito părea neclintită. De aceea nici Manoel, nici Fragoso nu încercară să-l abată de la ea.

— Aşadar, continuă Benito, vă cer să mă însoţiţi amândoi. O să plecăm chiar acum. Să n-aşteptăm ca Torres să părăsească oraşul. Dat fiind că nu-şi mai poate vinde tăcerea, s-ar putea să-i dea prin cap s-o facă. Haideţi să plecăm!

Debarcară toţi trei pe malul lui Rio Negro şi se îndreptară spre oraş.

Manao nu era atât de întins încât să nu poată fi scotocit în câteva ore. Dacă va fi nevoie, vor merge din casă în casă pentru a da de Torres, dar era mai bine să-l caute întâi pe la hanuri şi cârciumi, pe unde s-ar fi putut ascunde aventurierul. Fără-ndoială că fostul pândar nu-şi va fi dat adevăratul nume, având poate temei să ocolească legăturile cu oamenii legii. Cu toate acestea, dacă nu părăsise încă Manao, era cu neputinţă să le scape celor trei tineri. În orice caz, n-aveau de ce să se adreseze poliţiei, căci era aproape sigur — şi noi ştim asta — că denunţul său fusese anonim.

Vreme de un ceas, Benito, Manoel şi Fragoso cutreierară străzile principale ale oraşului, întrebându-i pe negustori, pe cârciumari, chiar şi pe trecători, fără ca nimeni să le poată da vreo lămurire asupra individului descris de ei cu multă precizie.

Oare Torres plecase din Manao? Trebuia părăsită orice nădejde de a-l mai găsi?

Manoel încerca în zadar să-l liniştească pe Benito care-şi pierduse cu totul firea. Trebuiau să pună mâna pe Torres, cu orice preţ!

Întâmplarea le veni într-ajutor şi cel care i-a găsit urma a fost Fragoso.

Într-un han din strada Sfântul-Duh, după descrierea făcută de el, i se spuse că individul cu pricina trăsese în ajun acolo.

— A dormit la han? întrebă Fragoso.

— Da, răspunse hangiul.

— Şi se mai află aici?

— Nu, a ieşit.

— Dar şi-a plătit nota, ca unul care vrea să plece ?

— Nicidecum: a ieşit din odaia lui acum un ceas şi fără-ndoială că se va întoarce să ia masa.

— Nu cumva ştiţi încotro a apucat-o ?

— A pornit spre Amazon, coborând prin oraşul de jos, aşa că pe acolo cred că-l puteţi întâlni.

Lui Fragoso nu-i trebui mai mult. După câteva clipe îi ajunse pe cei doi tineri şi le spuse:

— Sunt pe urmele lui Torres.

— E acolo! strigă Benito.

— Nu, a ieşit şi a fost văzut luând-o peste câmp, spre Amazon.

— După el! se avântă Benito.

Trebuiau să coboare iar spre fluviu şi să apuce pe drumul cel mai scurt, adică pe malul stâng al lui Rio Negro, până la vărsarea acestuia.

Benito şi însoţitorii săi lăsară în urmă ultimele case din oraş, mergând de-a lungul malului, făcând însă un ocol ca să nu fie văzuţi de pe plută.

Câmpia era pustie la ora aceea. Privirea străbătea până departe, peste şesul cu arături care luase locul pădurilor de odinioară.

Benito tăcea; n-ar fi fost în stare să rostească un cuvânt. Manoel şi Fragoso îi respectau tăcerea. Umblau astfel toţi trei, privind, scrutând zarea de la malul lui Rio Negro până la Amazon. Ieşiseră de trei sferturi de oră din Manao şi încă nu zăriseră nimic.

O dată sau de două ori întâlniră nişte indieni care munceau la câmp. Manoel le puse întrebări şi află, în sfârşit, de la unul dintre aceştia, că văzuse un bărbat ce aducea cu cel descris de ei, îndreptându-se spre unghiul de confluenţă al celor două ape.

Fără alte lămuriri, într-o pornire nestăpânită, Benito se avântă înainte, astfel că însoţitorii săi fură nevoiţi să se grăbească pentru a nu-l lăsa să se depărteze prea tare.

Ţărmul stâng al Amazonului se ivi la mai puţin de un sfert de milă. Acolo se înălţa un mal stâncos ce ascundea o parte din linia orizontului, mărginind privirea de la o distanţă de câteva sute de paşi.

Înteţindu-şi fuga, Benito se făcu nevăzut în spatele unui dâmb nisipos.

— Mai repede! Mai repede! îi zise Manoel lui Fragoso. Nu trebuie să-l lăsăm nici o clipă singur.

Şi apucară amândoi în aceeaşi direcţie, când se auzi un strigăt. Îl zărise oare Benito pe Torres ? Sau acesta pe Benito ? Poate s-au şi încăierat?

După ce ocoliră o ridicătură a malului, Manoel şi Fragoso văzură, la o depărtare de vreo cincizeci de paşi, doi bărbaţi stând faţă-n faţă. Erau Torres şi Benito.

Cât ai clipi din ochi, Manoel şi Fragoso ajunseră lângă ei. Înfierbântat cum era Benito, ai fi crezut că n-o să fie în stare să

se stăpânească atunci când va da ochii cu aventurierul. Dar nu se întâmplă aşa.

De îndată ce se văzu în faţa lui Torres, când se încredinţă că acesta nu putea să-i mai scape, se petrecu într-însul o schimbare deplină: răsuflă uşurat, îşi recapătă sângele rece, deveni stăpân pe el. Cei doi bărbaţi se priveau de câteva clipe, fără să rostească un cuvânt.

Torres rupse primul tăcerea şi, cu obişnuita-i neruşinare, zise:

— Ah, domnul Benito Garral ?

— Nu, Benito Dacosta! răspunse tânărul.

— Într-adevăr, continuă Torres, domnul Benito Dacosta, însoţit de domnul Manoel Valdez şi de prietenul meu Fragoso!

La auzul acestui cuvânt, jignitor pentru el, Fragoso fu gata să se năpustească asupra aventurierului, dar Benito îi stăvili pornirea.

— Ce te-a apucat, băiete? strigă Torres dându-se câţiva paşi înapoi. Ah! Cred că trebuie să-mi iau măsuri de apărare!

Şi vorbind astfel, scoase o «manchetta», obişnuită armă de apărare şi de atac a brazilianului. Apoi, pe jumătate aplecat, în poziţie de luptă, aşteptă.

— Te căutam, Torres, spuse Benito, care nici nu se clintise în faţa atitudinii lui provocatoare.

— Mă căutai? răspunse aventurierul. Precum vezi, nu sunt deloc greu de găsit! Şi, mă rog, pentru ce mă căutai?

— Ca să aflu din gura dumitale ceea ce se pare că ştii despre trecutul tatălui meu!

— Nu zău!

— Da! Aştept să-mi spui cum l-ai recunoscut şi de ce l-ai aşteptat la Tabatinga...

— Dar bine, e cât se poate de limpede! răspunse Torres rânjind. L-am aşteptat ca să mă îmbarc pe plută şi m-am îmbarcat cu gândul să cădem la o învoială foarte simplă... pe care poate că a greşit că nu a primit-o!

La aceste cuvinte, Manoel nu se mai putu stăpâni. Cu chipul palid, cu ochii fulgerători, se îndreptă spre Torres.

Dorind să folosească până la capăt căile paşnice, Benito se aşeză între el şi aventurier.

— Stăpâneşte-te, Manoel. Vezi bine că şi eu mă stăpânesc!
Apoi continuă:

— Torres, ştiu cu ce gânduri ai venit pe pluta noastră. Erai stăpân pe o taină cu care socoteai să-l şantajezi pe tata! Dar nu despre asta e acum vorba.

— Dar despre ce?

— Vreau să ştiu cum de l-ai recunoscut pe Joam Dacosta în fermierul din Iquitos!

— Cum de l-am recunoscut ? Asta-i treaba mea şi n-am deloc poftă să-ţi spun! Principalul e că nu m-am înşelat demascându-l ca pe adevăratul făptaş al crimei din Tijuco!

— Ai să-mi spui!... strigă Benito, care începea să-şi iasă din fire.

— Nemernicule! strigă Benito

— Ba n-am să-ţi spun nimic! continuă Torres. Ah! Joam Dacosta mi-a respins propunerile! N-a vrut să mă primească în familia lui! Ei bine, acum, când taina lui a fost dată în vileag, când se află arestat, nu mai vreau eu să intru în familia lui, familia unui hoţ, a unui ucigaş, a unui osândit pe care-l aşteaptă ştreangul!

— Nemernicule! strigă Benito trăgându-şi, la rândul său, arma de la cingătoare şi luând poziţia de atac.

Manoel şi Fragoso făcură şi ei aceeaşi mişcare.

— Trei contra unu! zise Torres.

— Nu! Unu contra unu! răspunse Benito.

— Adevărat! M-aş fi aşteptat mai degrabă la o crimă din partea fiului unui criminal.

— Torres! răcni Benito. Apără-te sau, de nu, te omor ca pe un câine turbat!

— Fie şi turbat! răspunse Torres. Dar să ştii că muşc, Benito Dacosta, şi să te păzeşti de muşcăturile mele!

Apoi se puse în gardă, pregătit să se arunce asupra potrivnicului său. Benito se dăduse cu câţiva paşi înapoi.

— Torres, zisei el recăpătându-şi sângele rece pe care-l pierduse o clipă, ai fost oaspetele tatălui meu, pe care l-ai ameninţat, l-ai trădat, l-ai denunţat; ai acuzat un nevinovat şi, cu ajutorul Cerului, te voi răpune!

Buzele lui Torres schiţară un zâmbet plin de obrăznicie. Poate că în clipa aceea nemernicului i-a trecut prin cap să împiedice lupta dintre el şi Benito, şi ar fi putut s-o facă. Îşi dăduse seama că Joam Dacosta nu vorbise nimic despre documentul ce cuprindea dovada materială a nevinovăţiei sale.

Prin urmare, dacă i-ar fi dezvăluit lui Benito că el, Torres, avea această dovadă, l-ar fi dezarmat pe loc. Dar în afara faptului că voia să păstreze asta pentru ultima clipă, ca să capete un preţ mai mare pe document, amintirea cuvintelor injurioase ale tânărului, ura pe care o nutrea pentru familia acestuia îl făcură să-şi uite propriul interes.

Dealtminteri, obişnuit să mânuiască manchetta de care se folosise în repetate rânduri, aventurierul era viguros, sprinten şi îndemânatec. Aşa stând lucrurile, avea toţi sorţii de izbândă în faţa unui potrivnic de numai douăzeci şi trei de ani, lipsit de agilitatea, de puterea şi de iscusinţa lui.

Cu o ultimă sforţare, Manoel stărui să se lupte el în locul lui Benito.

— Nu, Manoel, răspunse tânărul, eu însumi trebuie să-mi răzbun tatăl, şi pentru ca totul să fie în ordine, tu îmi vei fi martor!

— Benito!...

— Iar pe tine, Fragoso, am să te rog să fii martorul omului acesta.

— Cum doriţi, răspunse Fragoso, cu toate că asta nu-mi face nici o cinste! Dacă ar fi fost după mine, l-aş fi ucis ca pe o fiară sălbatică, fără prea multă vorbă!

Lupta avea să se dea pe o întindere netedă de pe mal, lată de vreo patruzeci de picioare şi ridicată cu vreo cincisprezece picioare deasupra Amazonului. Malul era abrupt şi alcătuia astfel o prăpastie. Jos, în vale, fluviul curgea liniştit, scăldând mănunchiurile de trestie ce se înălţau din apă.

Spaţiul de luptă era deci foarte îngust, astfel că cel care ar fi fost biruit era în primejdie să se prăvălească în prăpastie.

La semnalul dat de Manoel, Torres şi Benito înaintară unul către celălalt.

Benito îşi recăpătase stăpânirea de sine. Apărând o cauză dreaptă, liniştea lui îi dădea o vădită superioritate asupra lui Torres, al cărui cuget, oricât de împietrit şi de nesimţitor ar fi fost, trebuie că-i tulbura în clipa aceea privirea.

După ce se apropiară unul de altul, Benito dădu prima lovitură. Torres o pară. Cei doi potrivnici se traseră puţin îndărăt; dar în clipa următoare se năpustiră iarăşi şi se încleştară, fiecare cu mâna stingă de umărul celuilalt... N-aveau să-şi mai dea drumul.

Fiind mai puternic, Torres atacă cu o lovitură piezişă de cuţit, de care Benito nu izbuti să se ferească în întregime. Şoldul drept îi fu atins şi pânza poncho-ului său se înroşi de sânge. Dar asta nu-l împiedică să răspundă neîntârziat şi să-l rănească uşor pe Torres la mână.

Schimbară apoi mai multe lovituri, fără ca vreuna să fie hotărâtoare. Privirea lui Benito sfredelea ochii lui Torres, asemeni unei lame de cuţit răsucite în inimă. Era limpede că nemernicul începe să-şi piardă cumpătul. Începu să dea înapoi, puţin câte puţin, împins de acest răzbunător neînduplecat, mai dornic să-l ucidă pe cel ce-i trădase tatăl, decât să-şi apere propria-i viaţă. Să lovească, asta era tot ce voia Benito, pe când celălalt nu mai căuta decât să-i pareze loviturile.

Curând Torres se văzu împins la marginea prăpastiei, într-un loc unde malul, puţin scobit, se înălţa peste fluviu. Înţelese primejdia şi încercă să treacă în atac, să recâştige terenul pierdut... Tulburarea lui crescu, ochii înspăimântaţi deveniră sticloşi... în cele din urmă fu silit să se plece sub braţul care-l ameninţa.

— Mori acum! strigă Benito.

Primi lovitura drept în piept, dar vârful cuţitului se împiedică în ceva tare, ascuns sub veşmântul lui Torres.

Benito îşi înteţi atacul. Torres mai încercă o lovitură, fără să-şi poată atinge adversarul, şi-şi dădu seama că-i pierdut. Fu din nou silit să se tragă înapoi. Voi atunci să strige... să strige că viaţa lui Joam Dacosta era legată de a sa!... N-a mai avut răgaz.

La a doua lovitură cuţitul se înfipse, de data aceasta, până-n inima aventurierului. Căzu pe spate şi, pierzând pământul de sub picioare, se prăbuşi dincolo de mal. Mâinile i se agăţară pentru ultima dată de o tufă de trestie, dar tufa nu-l putu ţine... Apele fluviului îl înghiţiră.

Benito se sprijinea acum de umărul lui Manoel; Fragoso îi strângea mâna. Nu le dădu răgaz însoţitorilor săi nici să-i panseze rana, care dealtfel nu era gravă.

— La plută, repede la plută!

Stăpâniţi de o adâncă emoţie, Manoel şi Fragoso îl urmară tăcuţi.

După un sfert de ceas ajungeau toţi pe plută. Benito şi Manoel dădură buzna în încăperea în care se aflau Yaquita şi Minha şi le puseră la curent cu cele petrecute.

— Fiul meu!

— Frăţioare!

Amândouă strigătele se auziră în acelaşi timp.

— Haideţi la închisoare!... zise Benito.

— Da!... Să mergem!... Să mergem!... răspunse Yaquita. Benito porni cu mama sa, urmat de Manoel. Debarcară toţi trei pe ţărm şi, îndreptându-se spre Manao, într-o jumătate de ceas ajunseră în faţa închisorii oraşului.

În urma ordinului dat de judecătorul Jarriquez, fură conduşi de îndată în încăperea în care se afla deţinutul.

Se deschise uşa.

Joam Dacosta îi văzu intrând pe soţia sa, pe Benito şi pe Manoel.

— Vai! Joam, dragul meu Joam! strigă Yaquita.

— Yaquita! Soţia mea! Copiii mei! zise prizonierul deschizându-le braţele şi strângându-i pe toţi la piept.

— Nevinovatul meu Joam!

— Nevinovat şi răzbunat!... strigă Benito.

— Răzbunat?! Ce vrei să spui cu asta?

— Torres a murit, dragă tată, şi a murit de mâna mea!

— A murit!... A murit Torres!.. strigă Joam Dacosta. Ah! Fiule!... . M-ai nenorocit!

Capitolul VII HOTĂRÂRI

După câteva ceasuri, din nou pe plută, întreaga familie se afla adunată în încăperea comună. Erau toţi acolo, mai puţin nevinovatul peste care se abătuse o altă năpastă!

Înmărmurit, Benito se învinuia că şi-a nenorocit tatăl. Dacă n-ar fi fost rugăminţile Yaquitei, surioarei lui, ale părintelui Passanha şi ale lui Manoel, nefericitul băiat poate că şi-ar fi pus capăt zilelor în primele clipe de deznădejde. Dar au stat mereu cu ochii pe el şi nu l-au lăsat deloc singur. Şi totuşi, purtarea lui fusese la înălţime! Înfăptuise o dreaptă răzbunare împotriva celui ce-i trădase tatăl!

Vai! De ce nu le spusese Joam Dacosta totul înainte de a părăsi pluta? De ce nu voise să vorbească despre această hârtie, care-i dovedea nevinovăţia, decât judecătorului? De ce în discuţia pe care o avusese cu Manoel, după izgonirea lui Torres, nu-i vorbise despre documentul pe care aventurierul pretindea că-l are? Dar, la urma urmelor, ce încredere se putea avea în vorbele lui Torres? Oare mizerabilul nu minţise?

Oricum, familia ştia acum totul, chiar din gura lui Joam Dacosta. Ştia că, după spusele lui Torres, exista într-adevăr dovada nevinovăţiei osânditului din Tijuco; că documentul fusese scris chiar de făptaşul crimei; că acest criminal, cuprins de remuşcări în faţa morţii, îl înmânase lui Torres, care, în loc să îndeplinească dorinţa muribundului, făcuse din el un instrument de şantaj!... Dar mai ştia că Torres pierise în duelul acela, că trupul lui fusese înghiţit de apele Amazonului şi că murise mai înainte de a fi rostit numele adevăratului criminal!

Doar o minune l-ar mai fi putut scăpa pe Joam Dacosta. Moartea judecătorului Ribeiro, pe de o parte, moartea lui Torres, pe de altă parte, însemnau pentru el o dublă lovitură!

Trebuie să mai adăugăm că şi opinia publică din Manao era stârnită, pe nedrept, împotriva lui. Arestarea pe neaşteptate a lui Joam Dacosta reînvia în mintea oamenilor îngrozitoarea crimă din Tijuco, dată uitării de douăzeci şi trei de ani. Procesul tânărului funcţionar de la minele de diamant, condamnarea la moarte, evadarea lui, cu câteva ceasuri înainte de execuţie, totul fu discutat, socotit, comentat. Un articol apărut în cel mai răspândit ziar din regiune, *O Diario d'o Grand Para*, după ce înfăţişase toate împrejurările în care s-a petrecut crima, se arăta făţiş împotriva prizonierului. La urma urmelor, cum ar fi putut să se creadă în nevinovăţia lui Joam Dacosta, de vreme ce nimeni nu ştia ceea ce ştiau numai el şi ai săi ?

Aşa se face că locuitorii din Manao începură să se agite. Orbiţi de furie, nu întârziară să se adune în faţa închisorii, cerând moartea osânditului. În ţinutul acesta se văzuse de prea multe ori aplicându-se îngrozitoarea lege a lui Lynch şi era de temut ca nu cumva mulţimea dezlănţuită să vrea să facă singură dreptate!

Ce noapte tristă pentru călătorii plecaţi de la fermă! Stăpâni şi servitori primiseră cu toţii această grea lovitură! Nu erau membrii aceleiaşi familii? Se hotărâră să vegheze laolaltă pentru siguranţa Yaquitei şi a copiilor săi.

Noaptea trecu totuşi, fără să se producă vreun incident duşmănos faţă de cei de pe plută.

A doua zi, 26 august, de cum se lumină, Manoel şi Fragoso, care stătuseră tot timpul pe lingă Benito, încercară să-l smulgă pe acesta din ghearele deznădejdii. După ce-l luară deoparte, îl făcură să-nţeleagă că nu aveau nici o clipă de pierdut, că trebuiau să ia o hotărâre şi să facă ceva.

— Vino-ţi în fire, Benito, îi spuse Manoel, caută să te porţi ca un bărbat, ca un fiu.

— Tata! strigă Benito. Eu l-am ucis pe tata!...

— Nu, răspunse Manoel, şi, cu voia Cerului, s-ar putea să nu fie totul pierdut!

— Ascultă-ne, domnule Benito, zise şi Fragoso.

Trecându-şi mâna peste ochi, tânărul se strădui să-şi recapete stăpânirea de sine.

— Benito, continuă Manoel, Torres nu ne-a spus niciodată nimic care ne-ar putea duce pe urmele trecutului său şi nu avem de unde să ştim cine este autorul crimei din Tijuco, nici cum s-au petrecut lucrurile. Prin urmare, dacă am stărui în privinţa asta, ar însemna să pierdem vremea de pomană!

— Şi timpul nu ne-o îngăduie! adăugă Fragoso.

— Dealtfel, zise Manoel, chiar dacă vom izbuti să aflăm cine era acest prieten al lui Torres, el a murit şi nu va mai putea depune mărturie asupra nevinovăţiei lui Joam Dacosta. În schimb, este sigur că dovada acestei nevinovăţii există, că nu trebuie să ne îndoim de existenţa ei, de vreme ce Torres făcuse din ea obiectul unui târg. Chiar el a spus-o. Documentul acela este o mărturisire scrisă de mâna vinovatului, care-şi istoriseşte faptele până în cele mai mici amănunte, dezvinovăţindu-l astfel pe tata. Da! De o sută de ori da! Documentul acesta există!

— Dar Torres, Torres nu mai există, şi documentul a pierit odată cu el!...

— Aşteaptă şi nu-ţi pierde încă nădejdea, reluă Manoel. Îţi mai aduci aminte în ce împrejurări l-am cunoscut pe Torres? Era

în pădurile de la Iquitos. Urmărea o maimuţă care-i furase o cutie de metal, la care părea să ţină ciudat de mult, şi urmărirea dura de vreo două ceasuri când am împuşcat noi maimuţa. Ei bine, crezi tu oare că numai pentru câteva monede închise în cutia aceea se îndârjise el atât ca s-o recapete, şi-ţi aminteşti ce bucurie grozavă s-a întipărit pe chipul lui când i-ai înapoiat cutia smulsă de tine din laba maimuţei ?

— Da! Aşa-i!... răspunse Benito. Cutia pe care am ţinut-o în mână... pe care i-am dat-o înapoi!... Poate că tocmai în ea se afla!...

— Mai mult ca sigur!... răspunse Manoel.

— Mi-amintesc şi eu de ceva, spuse Fragoso. În timp ce dumneavoastră v-aţi dus să vizitaţi oraşul Ega, la îndemnul Linei, eu am rămas pe plută să-l supraveghez pe Torres, şi l-am văzut... da... l-am văzut citind şi răscitind o hârtie veche, îngălbenită... în timp ce şoptea nişte cuvinte pe care nu le-am priceput!

— Era documentul! strigă Benito, care se agăţă de această ultimă nădejde! Dar oare nu l-o fi ascuns undeva, la loc sigur?

— Nu, răspunse Manoel, nu cred!... Valora prea mult pentru Torres ca să se fi putut despărţi de el! Bănuiesc că-l purta mereu asupra lui şi fără-ndoială că-l ţinea în cutia aceea!...

— Stai puţin... ia stai... Manoel! strigă Benito. Îmi amintesc! Da! Acum îmi amintesc! În timpul duelului, când l-am lovit prima dată în piept pe Torres, cuţitul s-a împiedicat de ceva tare... ca o placă de metal.

— Era cutia! strigă Fragoso.

— Da! răspunse Manoel. Nu mai încape nici o îndoială! Era cutia, pusă într-un buzunar al hainei!

— Dar cadavrul lui Torres?...

— O să-l găsim noi!

— Dar hârtia aceea! Poate că s-a udat, poate că apa i-a şters scrisul!

— Nu cred, răspunse Manoel, probabil cutia era închisă ermetic!

— Ai dreptate, Manoel! zise Benito, agăţându-se de această ultimă nădejde. Trebuie să găsim cadavrul lui Torres! Dacă va fi nevoie, o să scotocim toată partea asta a fluviului şi tot vom da de el până la urmă!

Îl chemară degrabă pe pilotul Araujo şi-l încunoştinţară despre ceea ce puseseră la cale.

— Bine! răspunse Araujo. Cunosc vârtejurile şi curenţii de la vărsarea lui Rio Negro în Amazon şi socotesc că vom izbuti să

găsim trupul lui Torres. Luăm cele două pirogi, două ube cu doisprezece dintre indienii noştri şi pornim.

Părintele Passanha tocmai ieşea din odaia Yaquitei. Benito merse la el şi-i spuse în câteva cuvinte ce voiau să facă pentru a intra în posesia documentului.

— Să nu le spuneţi încă nimic mamei şi surorii mele! Dacă n-o să izbutim, deznădejdea le va ucide!

— Du-te, fiule, du-te şi Domnul să vegheze asupra voastră! Cinci minute mai târziu, cele patru ambarcaţii se dezlipeau de plută; apoi, după ce coborâră pe Rio Negro, ajunseră la malul Amazonului, chiar în locul unde Torres, rănit de moarte, fusese înghiţit de apele fluviului.

Capitolul VIII PRIMELE CERCETĂRI

Cercetările urmau să fie începute fără zăbavă, din două pricini:

Prima — o problemă de viaţă şi de moarte — era că această mărturie a nevinovăţiei lui Joam Dacosta trebuia adusă în faţa judecătorului mai înainte de sosirea ordinului de la Rio de Janeiro. De vreme ce se stabilise identitatea osânditului, acesta nu putea fi decât un ordin de execuţie.

A doua, pentru că trupul lui Torres nu trebuia lăsat prea mult în apă, ca să se poată găsi în bună stare cutia şi conţinutul ei.

În această împrejurare, Araujo se arătă nu numai inimos şi priceput, dar şi un bun cunoscător al fluviului în acel loc.

— Dacă Torres a fost mânat de curent încă de la început, le spuse el băieţilor, atunci va trebui să dragăm fluviul pe o distanţă destul de mare, căci dacă am aştepta să se ivească la suprafaţă în urma descompunerii, ar însemna să pierdem mai multe zile.

— Dar nu e cu putinţă, răspunse Manoel, trebuie să izbutim încă astăzi!

— Dacă, dimpotrivă, adăugă pilotul, s-a împotmolit printre ierburi şi trestii, lângă mal, nu ne va trebui nici un ceas ca să dăm de el.

— La lucru, dar! spuse Benito.

N-avea alt mijloc de a acţiona. Ambarcaţiile se apropiară de mal şi indienii, înarmaţi cu prăjini lungi, începură să scotocească albia fluviului, lângă malul deasupra căruia se dăduse lupta.

Dealtfel, locul putuse fi uşor recunoscut. O dâră de sânge păta dâmbul calcaros ce cobora perpendicular până la suprafaţa

fluviului. Numeroase picături împrăştiate pe firele de trestie arătau chiar locul unde dispăruse cadavrul.

O ieşitură a malului, aflată la vreo cincizeci de picioare mai jos, stăvilea apa liniştită ca într-o albie uriaşă. Nici un curent nu ajungea până la ţărm, astfel că trestiile erau cu desăvârşire nemişcate. Puteau deci nădăjdui că trupul lui Torres nu fusese purtat de ape. Dealtfel, chiar dacă albia fluviului ar fi fost înclinată, tot nu ar fi putut aluneca decât la o mică depărtare de ţărm, şi curentul nu ajungea până acolo.

Ubele şi pirogile îşi împărţiră munca limitând zona căutărilor împrejurul acestui loc: de la margine spre centru, prăjinile lungi ale echipajului nu lăsară nici un pas necercetat.

Nu dădură însă peste trupul aventurierului, nici în desişul de trestie, nici pe fundul apei pe care-l cercetară cu multă grijă.

După două ore de muncă, ajunseră la convingerea că trupul, izbindu-se fără-ndoială de mal, trebuie să fi căzut oblic şi să se fi rostogolit dincolo de partea liniştită a apei, unde începea să se facă simţit curentul.

— Nu trebuie să deznădăjduim, zise Manoel, şi cu atât mai puţin să renunţăm la cercetările noastre!

— Va trebui deci să scotocim fluviul în lung şi-n lat?! strigă Benito.

— În lăţime poate că da, răspunse Araujo. Din fericire însă, nu şi-n lungime!

— Dar de ce? întrebă Manoel.

— Pentru că la o milă mai jos de confluenţa cu Rio Negro, Amazonul face o cotitură foarte pronunţată, iar fundul albiei este mai ridicat. Se formează astfel un prag, un fel de baraj natural, cunoscut de marinari sub denumirea de barajul Frias, pe care-l pot trece numai obiectele ce plutesc la suprafaţa apei. Cele care se află mai în adâncime nu pot depăşi marginile acestei depresiuni!

Dacă Araujo nu se înşela, trebuie să recunoaştem că aceasta era o împrejurare fericită. Dar aveau temei să se încreadă în bătrânul cutreierător al Amazonului. De treizeci de ani, de când exercita meseria de pilot, trecerea barajului Frias, unde curentul gâtuit se înteţea, îi dăduse în multe rânduri de furcă. Strâmtoarea canalului, înălţimea albiei făceau trecerea foarte grea şi multe plute cu lemne se aflaseră aici în impas.

Aşadar, Araujo avea dreptate să spună că, dacă trupul lui Torres se menţinuse prin greutatea lui specifică în albia nisipoasă a apei, el n-a putut să fie târât dincolo de baraj. Ce-i drept, mai târziu, când datorită descompunerii va urca la suprafaţă, nu mai încape nici o îndoială că va apuca pe firul

curentului şi se va pierde pentru totdeauna la vale, în afara strâmtorii. Dar acest efect fizic n-avea să se desăvârşească decât peste câteva zile.

Nu te puteai bizui în această privinţă pe un om mai priceput şi mai bun cunoscător al locurilor decât pilotul Araujo. Or, de vreme ce el susţinea că trupul lui Torres nu putuse fi târât dincolo de acest canal îngust, trebuiau neapărat să-l găsească dacă vor scotoci bine fluviul pe o distanţă de cel mult o milă.

Dealtfel, nici o insulă sau insuliţă nu împiedica aici cursul Amazonului. Au tras deci concluzia că, după ce vor sonda ambele maluri, până la baraj, vor trebui să cerceteze cu cea mai mare atenţie toată albia, lată de cinci sute de picioare.

Aşa şi făcură. Apucând pe dreapta şi pe stânga Amazonului, ambarcaţiunile merseră pe lângă cele două maluri. Trestiile şi ierburile fură scotocite cu lovituri de prăjină.

Lui Araujo şi echipajului său nu le scăpă nici una din ieşiturile malurilor, de care s-ar fi putut agăţa vreun corp.

Dar toată munca lor s-a dovedit zadarnică şi trecuse jumătate din zi fără ca trupul să poată fi adus la suprafaţa apei.

Indienilor li se îngădui un ceas de odihnă. Mâncară ceva în timpul acesta, apoi se apucară din nou de treabă.

Acum, cele patru ambarcaţiuni, conduse de către pilot, Benito, Manoel şi Fragoso, îşi împărţiră în patru părţi tot spaţiul cuprins între vărsarea lui Rio Negro şi barajul Frias. Urmau să exploreze albia fluviului. Dar, prin anumite locuri, prăjinile păreau că nu sunt în măsură să scotocească bine albia. De aceea, îşi făcură nişte drage sau, mai bine zis, nişte grape alcătuite din pietre şi fierărie, strâns legate într-o plasă şi, în vreme ce ambarcaţiunile erau împinse perpendicular cu malul, scufundară aceste greble ce aveau să răzuie fundul în toate direcţiile.

A fost o muncă foarte grea, cu care Benito şi însoţitorii lui s-au îndeletnicit până la căderea nopţii. Ubele şi pirogile se plimbară la suprafaţa fluviului, pe toată întinderea, până la barajul Frias.

Au trecut şi prin multe clipe de emoţie în acest răstimp, când greblele, agăţate de vreun obiect de pe fund, opuneau rezistenţă. Atunci le scoteau afară, dar în locul trupului căutat cu atâta râvnă ele nu aduceau decât bolovani sau smocuri de iarbă, smulse din stratul de nisip.

Totuşi, nimeni nu se gândea să părăsească lucrul început. Fiecare se uita pe sine în această operă de salvare. Benito, Manoel, Araujo n-aveau nevoie să-i îndemne pe indieni, nici să-i îmbărbăteze. Aceşti oameni devotaţi ştiau că se străduiesc pentru fermierul din Iquitos, pe care-l iubeau atât de mult,

pentru capul acestei mari familii, în sânul căreia stăpâni şi slujitori se bucurau de aceleaşi drepturi!

Da! Dacă va fi nevoie, vor căuta toată noaptea, fără să le pese de oboseală. Înţelegeau cu toţii însemnătatea fiecărei clipe pierdute.

Şi totuşi, cu puţin înainte de apusul soarelui, Araujo socoti că nu mai are rost să continue cercetările pe întuneric şi dădu ambarcaţiunilor semnalul de adunare, pornind apoi spre confluenţa cu Rio Negro, ca să se întoarcă pe plută.

Munca lor, oricât de conştiincioasă şi bine organizată fusese, nu dăduse roade!

La întoarcere, Manoel şi Fragoso nici nu îndrăzneau să vorbească faţă de Benito despre această nereuşită. Le era teamă ca nu cumva deznădejdea să-l împingă la un act necugetat.

Dar tânărul îşi păstrase îndrăzneala şi sângele rece. Era hotărât să meargă până la capăt în această luptă înverşunată, să salveze cinstea familiei şi viaţa tatălui său. El le spuse însoţitorilor săi:

— Pe mâine, prieteni! O s-o luăm de la capăt şi, dacă va fi cu putinţă, în condiţii mai bune!

— Da, răspunse Manoel, ai dreptate, Benito. Trebuie să ne organizăm mai bine! Nu putem spune că am explorat în întregime bazinul acela, pe lângă maluri şi pe toată întinderea albiei!

— Într-adevăr, încuviinţă Araujo, şi menţin cu tărie cele spuse înainte, că trupul lui Torres se află acolo, pentru că n-a putut fi dus de ape, n-a putut depăşi barajul Frias şi pentru că vor trebui să treacă mai multe zile până să se ridice la suprafaţă şi să fie mânat la vale!

Afirmaţia auzită din gura pilotului avea o mare însemnătate şi era în măsură să-i mai îmbărbăteze.

Cu toate acestea, Benito, care nu voia să se amăgească numai din vorbe şi privea realitatea în faţă, se socoti dator să le răspundă:

— Da, Araujo, trupul lui Torres se află la fund şi o să-l găsim noi, dacă nu cumva...

— Dacă ce ? întrebă pilotul.

— Dacă n-o fi fost sfârtecat de caimani.

Manoel şi Fragoso aşteptau cu sufletul la gură răspunsul lui Araujo. Pilotul tăcu câteva clipe. Părea că vrea să chibzuiască temeinic înainte de a răspunde.

— Domnule Benito, zise el în cele din urmă, n-am obiceiul să vorbesc uşuratic. M-am gândit şi eu la asta, dar ascultaţi-mă

bine. De zece ore, de când tot căutăm, aţi zărit măcar un singur caiman prin apele fluviului?

— Nici unul, rosti Fragoso.

— Dacă nu i-aţi zărit, înseamnă că nici nu există, şi nu există pentru că animalele acestea n-au nici un interes să se aventureze în apele limpezi, când la numai un sfert de milă de aici se găsesc întinderi mari de ape negre în care se simt mult mai bine. Când ne-au atacat caimanii pluta, nu era pe acolo nici un afluent de-al Amazonului în care să se poată adăposti. Aici este cu totul altceva. Duceţi-vă pe Rio Negro şi-o să daţi peste zeci de caimani. Dacă trupul lui Torres ar fi căzut în afluentul acela, poate că n-am mai avea nici o nădejde să-l găsim vreodată! Dar s-a prăvălit în Amazon, şi Amazonul ni-l va da înapoi!

Despovărat de această teamă, Benito strânse cu căldură mâna pilotului şi se mulţumi să spună:

— Pe mâine, prieteni!

După zece minute, toată lumea se afla pe bordul plutei.

Yaquita petrecuse în ziua aceea câteva ceasuri lângă soţul ei. Înainte de plecare, ea observase că pilotul, Manoel şi Benito lipsesc de pe plută împreună cu ambarcaţiile şi înţelesese despre ce era vorba.

Nu-i spuse nimic lui Joam Dacosta, nădăjduind că a doua zi va putea să-i ducă vestea cea bună.

Dar, de cum urcă Benito pe plută, îşi dădu seama că cercetările lor dăduseră greş.

Se apropie totuşi de ei.

— Nimic nou ? întrebă ea.

— Nimic, răspunse Benito, dar mâine o luăm de la capăt! Fiecare intră în odaia lui şi nu se mai vorbi despre cele petrecute. Manoel voi să-l silească pe Benito să se odihnească măcar un ceas, două.

— La ce bun? răspunse Benito. Tot n-aş putea dormi!

Capitolul IX CERCETĂRILE CONTINUĂ

A doua zi, 27 august, Benito îl luă pe Manoel deoparte şi-i spuse:

— Cercetările noastre de ieri au fost zadarnice. Dacă astăzi vom continua cu aceleaşi mijloace, tot n-o să ajungem la rezultate mai bune!

— Cu toate acestea, trebuie să încercăm, răspunse Manoel.

— Da, continuă Benito, dar, dacă nu vom izbuti să găsim trupul lui Torres, ai putea să-mi spui de cât timp e nevoie pentru a se ridica la suprafaţa apei?

— Dacă Torres ar fi căzut viu în apă, şi nu în urma unei morţi violente, ar fi trebuit să treacă cinci până la şase zile. Dar pentru că s-a scufundat după ce fusese lovit de moarte, s-ar putea să se ivească în două-trei zile.

Se cuvine să dăm lămuriri cu privire la răspunsul lui Manoel.

Orice om căzut în apă poate pluti, dacă există un echilibru între densitatea corpului său şi cea a masei lichide. E vorba, bineînţeles, de o persoană care nu ştie să înoate. În asemenea împrejurări, dacă corpul se lasă acoperit de apă în întregime, ţinând afară doar gura şi nasul, el va pluti. Dar, de obicei, nu se întâmplă astfel. Prima mişcare a celui ce se îneacă este de a ieşi cât mai mult deasupra, apoi îşi saltă capul, ridică braţele, şi aceste părţi ale trupului, nemaifiind acoperite de lichid, nu-şi mai pierd partea de greutate pe care ar fi pierdut-o dacă ar fi fost scufundate. De aici rezultă un plus de greutate şi o scufundare totală. Apa pătrunde prin gură în plămâni, ia locul aerului cu care erau plini, şi trupul se duce la fund.

Dimpotrivă, dacă omul e mort atunci când cade în apă, el nu mai poate face mişcările de care am vorbit şi, dacă se scufundă, apa nu-i umple atât de mult plămânii, de vreme ce nu mai încearcă să respire, astfel că poate să iasă mai repede la suprafaţă.

Manoel avea deci dreptate când făcea deosebire între cazul când omul a căzut viu în apă sau mort. În prima împrejurare, întoarcerea la suprafaţă este mai anevoioasă decât în cea de a doua.

În ceea ce priveşte ridicarea unui trup la suprafaţă, după o scufundare mai mult sau mai puţin îndelungată, ea se datorează descompunerii care emană gaze, ducând la umflarea ţesuturilor celulare; volumul corpului se măreşte fără să crească în greutate, devenind astfel mai puţin greu decât apa dislocată şi asigurându-şi condiţiile necesare pentru plutire.

— Aşadar, repetă Manoel, cu toate că împrejurările sunt de partea noastră, de vreme ce Torres nu mai trăia când a căzut în fluviu, dacă descompunerea n-a fost cumva întârziată de nişte factori neprevăzuţi, trupul lui tot nu se va putea ivi în mai puţin de trei zile.

— Dar ştii prea bine că nu putem aştepta trei zile! răspunse Benito. Trebuie să reluăm cercetările, dar cu alte mijloace.

— Ce vrei să faci ?

— Să mă bag eu însumi până în fundul apei. Să caut cu ochii şi cu mâinile mele...

— Poţi să te scufunzi de o sută, chiar de o mie de ori! Fie! Socotesc şi eu, la fel ca tine, că astăzi va trebui să începem cercetarea directă, să nu mai lucrăm orbeşte, cu draga şi prăjina cu care putem doar să pipăim. Ştiu, de asemenea, că nu avem răgaz să aşteptăm trei zile! Dar să te scufunzi, să ieşi la suprafaţă, să cobori din nou, toate astea îţi dau un răstimp prea scurt pentru cercetare. Nu, ar fi prea puţin, n-ar folosi la nimic şi s-ar putea să dăm greş pentru a doua oară!

— Te-ai gândit cumva la un mijloc mai sigur? întrebă Benito, cu ochii aţintiţi asupra prietenului său.

— Ascultă-mă. Există o împrejurare de-a dreptul providenţială, care ne-ar putea veni într-ajutor!

— Spune-o, hai spune-o!

— Ieri, pe când treceam prin Manao, am văzut că se lucra la o reparaţie a cheiului pe malul lui Rio Negro. Aceste lucrări subacvatice se fac cu ajutorul costumului de scafandru. Să împrumutăm, să închiriem sau să cumpărăm cu orice preţ aparatul acesta şi vom avea astfel posibilitatea să ne continuăm cercetările în condiţii mai bune!

— Atunci să-i înştiinţăm pe Araujo, Fragoso şi pe ceilalţi şi să pornim!

Pilotul şi bărbierul fură puşi la curent cu hotărârile luate, potrivit planului gândit de Manoel. Stabiliră ca ei şi indienii să se ducă cu ambarcaţiunile la barajul Frias şi să-i aştepte pe cei doi tineri acolo.

Manoel şi Benito debarcară fără zăbavă şi se duseră pe cheiul din Manao. Oferiră şefului de lucrări o sumă atât de mare, încât acesta se grăbi să le pună la dispoziţie pentru toată ziua costumul de scafandru.

— Doriţi şi un om de-al meu ca să vă ajute ?

— Pe şeful de echipă şi câţiva muncitori care să mânuiască pompa de aer, răspunse Manoel.

— Dar cine va îmbrăca costumul ?

— Eu, zise Benito.

— Chiar tu, Benito?! strigă Manoel.

— Da, eu!

Orice stăruinţă ar fi fost zadarnică.

După un ceas, pluta cu pompa şi toate cele trebuincioase ajunse în locul unde aşteptau ceilalţi.

Se ştie din ce este alcătuit un costum de scafandru, care-ţi îngăduie să cobori sub apă, să rămâi acolo un timp oarecare, fără a-ţi stânjeni câtuşi de puţin funcţionarea plămânilor. Cel

care se scufundă îmbracă un veşmânt impermeabil, din cauciuc, având la picioare nişte tălpici de plumb, care asigură poziţia verticală în mijlocul apei. Pe gulerul veşmântului, la înălţimea gâtului, este prins un cerc de alamă de care este ataşată o sferă metalică, având partea din faţă din sticlă. Capul scufundătorului se închide în această sferă şi se poate mişca în voie. De sferă sunt prinse două ţevi: una foloseşte la evacuarea aerului expirat de care plămânii nu mai au nevoie, Cealaltă este în legătură cu o pompă mânuită pe plută, ce trimite aerul proaspăt pentru respiraţie. Când scafandrul are de lucru în acelaşi loc, pluta rămâne nemişcată deasupra lui; dacă trebuie să umble încoa şi-ncolo pe fundul apei, este urmat de plută sau se ţine el după plută, potrivit celor stabilite între el şi echipă.

Veşmintele scafandrului din ziua de azi sunt foarte bine puse la punct şi-s mai puţin primejdioase decât odinioară. Cel care se scufundă se obişnuieşte destul de uşor cu excesul de presiune din masa lichidă. Ar fi fost de temut doar întâlnirea cu vreun caiman prin adâncimi. Dar, aşa cum spusese Araujo, nici una din amfibiile astea nu se arătase în ajun, şi se mai ştie că lor le plac mai mult apele negre ale afluenţilor Amazonului. Dealtfel, în caz de primejdie, scafandrul are la îndemână sfoara unui clopoţel aşezat pe plută şi, la cel mai mic clinchet, poate fi tras repede afară.

Liniştit, ca totdeauna când avea de dus la îndeplinire o hotărâre luată, Benito îmbrăcă veşmântul; capul lui intră în sfera metalică; luă în mână un fel de spangă din fier, bună de scotocit cu ea prin ierburile şi rămăşiţele adunate pe fundul apei, şi, la un semn al lui, fu lăsat în apă.

Obişnuiţi cu astfel de lucrări, oamenii de pe plută începură de îndată să mânuiască pompa de aer, în vreme ce, sub comanda lui Araujo, patru indieni împingeau uşor cu prăjinile jangada în direcţia stabilită.

Cele două pirogi, una condusă de Fragoso, alta de Manoel, cu câte doi vâslaşi, însoţeau pluta, gata să se repeadă înainte sau înapoi, dacă Benito ar fi găsit trupul lui Torres şi l-ar fi adus la suprafaţă.

Capitolul X O LOVITURĂ DE TUN

Iată-l pe Benito, coborât sub uriaşa pânză lichidă care-i ascundea cadavrul lui Torres. Ah! De-ar fi putut el să abată apele marelui fluviu, să le transforme în vapori, să le sece, să

sece tot bazinul Frias, de jos, de la baraj, până la confluenţa cu Rio Negro, de bună seamă că documentul acela, ascuns în haina lui Torres, ar fi fost de acum în mâinile lui! Nevinovăţia tatălui său ar fi fost recunoscută! Pus în libertate, Joam Dacosta ar fi pornit din nou la drum cu toţi ai lui, şi câte încercări grele n-ar fi fost înlăturate!

Benito ajunsese la fund. Pietrişul trosnea sub tălpile lui grele. Se afla la o adâncime de vreo zece-cincisprezece picioare, chiar lângă malul de unde se prăbuşise Torres.

Era acolo atâta încâlceală de trestii, de păpuriş şi de plante acvatice, încât de bună seamă că prăjinile n-au avut cum să pătrundă printre ele în timpul cercetărilor din ajun. Se putea deci ca trupul, prins în această încâlceală, să se mai afle încă pe locul unde căzuse.

În partea aceea, datorită unei ieşituri a malului, apa era foarte liniştită. Benito n-avea decât să urmeze mişcările plutei, pe care prăjinile indienilor o făceau să plutească deasupra capului său.

Lumina pătrundea destul de adânc în apa limpede în care soarele, strălucind pe un cer fără nori, îşi trimitea săgeţile aproape tot atât de puternic ca şi la suprafaţă. De obicei, la o adâncime de douăzeci de picioare, vizibilitatea este foarte limitată; dar aici apa părea îmbibată de un fluid luminos, iar Benito putea să coboare şi mai jos, fără ca bezna să învăluie albia fluviului.

Tânărul înainta încet pe lângă mal. Răscolea cu spanga ierburile şi resturile adunate pe jos. Adevărate stoluri de peşti, dacă le putem numi astfel, ţâşneau din câte un tufiş des, asemeni unor cârduri de păsări. S-ar fi zis că prin apă sclipesc mii de ţăndări dintr-o oglindă spartă. În acelaşi timp, sute de crustacee alergau prin nisipul gălbui, ca nişte furnici uriaşe izgonite din muşuroiul lor. Benito scotoci fiecare colţişor al malului, dar obiectul cercetărilor sale nu se arăta. Constată cu acest prilej că albia era destul de înclinată şi se gândi că trupul lui Torres s-ar fi putut rostogoli spre mijlocul fluviului. Dacă aşa se întâmplase, poate se afla încă acolo, deoarece curentul nu l-ar fi putut lua cu el de la o adâncime atât de mare şi care părea să crească tot mai mult.

Benito se hotărî ca, de îndată ce va isprăvi de scotocit printre tufele de iarbă, să-şi îndrepte cercetările într-acolo. De aceea, o porni mai departe, în direcţia în care urma să meargă şi pluta vreme de un sfert de ceas, după cum se înţeleseseră înainte de scufundare.

După acest răstimp, Benito tot nu găsise nimic. Simţi atunci nevoia să iasă la suprafaţă, să-şi mai împrospăteze puterile. Prin

anumite locuri, pe unde fluviul era mai adânc, trebuise să coboare până la aproape treizeci de picioare. Aşadar, fusese supus unei presiuni de circa o atmosferă, motiv de oboseală fizică şi tulburări psihice pentru cei ce nu sunt obişnuiţi cu astfel de exerciţii.

Smuci de funie şi cei de pe plută începură să-l ridice; dar lucrau încet, înălţându-l doar cu două-trei picioare pe minut, de teamă să nu-i vatăme organele interne prin efectele dăunătoare ale decompresiunii.

Odată ajuns pe plută, i se scoase de pe cap sfera metalică, trase adânc aer în piept şi se aşeză jos să se odihnească puţin.

Între timp se apropiaseră şi pirogile. Manoel, Fragoso şi Araujo se aflau lângă el şi aşteptau să poată vorbi.

— Ce s-aude? întrebă Manoel.

— Nimic, până acum... nimic!

— N-ai zărit nici o urmă ?

— Nici una.

— Vrei să mă duc să caut şi eu ?

— Nu, Manoel, am început un lucru, ştiu unde vreau s-ajung... lasă-mă să merg până la capăt!

Benito îi spuse pilotului că are de gând să cerceteze partea de jos a malului până la barajul Frias, acolo unde ridicătura albiei ar fi putut opri trupul lui Torres în cazul în care ar fi fost târât de curent; dar voia mai întâi să se depărteze lateral de mal şi să cerceteze cu grijă panta albiei unde cu siguranţă că nu au putut ajunge prăjinile.

Araujo încuviinţă acest plan şi începu să facă pregătirile necesare.

Manoel socoti nimerit să-i dea câteva sfaturi prietenului său.

— Deoarece vrei să urmezi cercetările în partea asta, pluta va apuca aceeaşi direcţie; dar fii prevăzător, Benito. Va trebui să cobori la o adâncime şi mai mare decât până acum, poate la cincizeci sau şaizeci de picioare, şi acolo vei fi supus unei presiuni de două atmosfere. Să înaintezi foarte încet, altfel s-ar putea să-ţi pierzi controlul. N-ai să mai ştii atunci nici unde eşti, nici pentru ce te afli acolo. Dacă ai să-ţi simţi capul strâns ca-ntr-o menghine şi o să-ţi vâjâie întruna urechile, să nu şovăi şi să ne dai de veste ca să te scoatem la suprafaţă. Ai să cobori din nou, dacă va fi nevoie, dar cel puţin te vei fi obişnuit să te mişti la adâncime.

Benito îi făgădui că va ţine seama de sfaturile sale, înţelegând pe deplin importanţa lor. Îl îngrijora mai ales gândul că s-ar putea să-şi piardă controlul, tocmai atunci când ar avea mai multă nevoie de el.

Cei doi tineri îşi strânseră mâna, lui Benito i se potrivi iar pe cap sfera de metal, apoi pompa de aer începu să funcţioneze şi în curând scufundătorul se făcu nevăzut sub apă.

Pluta se depărtase cu vreo patruzeci de picioare de malul stâng, dar pe măsură ce înainta către mijlocul fluviului, de teamă să nu fie mânată prea repede de curent, legară de ea cele două ube, iar vâslaşii porniră să tragă împotriva curentului, asigurând astfel o mişcare foarte înceată.

Benito fu coborât lin şi ajunse din nou pe prundişul apei. Îşi înfundă tălpile în nisip, şi se putu socoti, după lungimea funiei, că se află la o adâncime de şaizeci şi cinci — şaptezeci de picioare. Intrase deci într-un fel de groapă, săpată cu mult sub nivelul obişnuit.

Masa lichidă era mai întunecoasă, dar prin limpezimea acestor ape transparente pătrundea încă destulă lumină pentru ca Benito să poată vedea obiectele împrăştiate pe fund şi să înainteze cu oarecare siguranţă spre ele. Dealtfel, nisipul amestecat cu mică alcătuia un fel de reflector, la lumina căruia s-ar fi putut număra şi grăunţele lui, ce scânteiau ca o pulbere luminoasă.

Benito umbla, privea, cerceta cu spanga cele mai mici scobituri. Continua să se afunde. La semnalul său, funia era coborâtă din ce în ce mai jos, iar tubul de respiraţie aducea fără-ncetare aerul pompat de la suprafaţă. Benito se îndepărta mereu, cu gândul să ajungă în mijlocul Amazonului, la adâncimea cea mai mare.

Uneori era învăluit de întuneric şi nu mai putea zări nici la doi paşi. Asta se întâmpla atunci când pluta trecea pe deasupra capului său, împiedicând pătrunderea razelor, dar nu dura mult. După o clipă umbra se împrăştia şi nisipul îşi recăpăta scânteierea.

Benito cobora întruna. Îşi dădea seama după creşterea presiunii exercitată asupra lui de masa lichidă. Respiraţia îi era mai anevoioasă, organismul nu-i mai răspundea la comenzi cu uşurinţa de până atunci. Se afla sub acţiunea unor factori fiziologici cu care nu era obişnuit. Urechile-i vâjâiau din ce în ce mai mult; dar pentru că nu i se-nvălmăşeau gândurile şi se simţea foarte stăpân pe judecata sa — de o luciditate mai mare chiar decât cea obişnuită — nu se hotărî să dea semnalul de ridicare şi continuă să coboare.

Deodată, în semiîntunericul în care se afla, privirea îi fu atrasă de o formă nedefinită. Părea să fie un trup prins într-un mănunchi de ierburi acvatice.

Fu cuprins de o puternică tulburare şi înainta într-acolo. Scormoni maldărul acela cu băţul.

Era doar cadavrul unui crocodil uriaş, ajuns în stare de schelet, pe care Rio Negro îl târâse până-n albia Amazonului.

Benito se trase îndărăt şi, în ciuda asigurărilor date de pilot, îi trecu prin minte că s-ar putea să se abată şi vreun caiman viu prin apele adânci ale bazinului Frias!...

Alungă repede gândul acesta, urmându-şi drumul spre fundul gropii.

Trebuie că se afla atunci la o adâncime de nouăzeci — o sută de picioare, astfel că era supus unei presiuni de trei atmosfere. Dacă groapa avea să se adâncească şi mai mult, va fi silit să-şi înceteze cercetările.

Într-adevăr, experienţele au arătat că în explorările subacvatice este primejdios să se depăşească limita de o sută douăzeci — o sută treizeci de picioare; nu numai pentru că organismul omenesc nu poate funcţiona normal la asemenea presiune, dar nici aparatele nu sunt în stare să transmită în mod egal aerul necesar respiraţiei.

Cu toate acestea, Benito era hotărât să înainteze cât îl vor tine puterile. O presimţire îl atrăgea către această prăpastie; îşi închipuia că trupul s-a rostogolit până-n fundul gropii, că poate, datorită unor obiecte grele ce le purta la el, cum ar fi o cingătoare cu bani, aur sau arme, s-ar fi putut ca Torres să se împotmolească acolo.

Deodată, într-o scobitură întunecată, zări un cadavru! Da! Un cadavru, cu veşmintele pe el, întins ca un om adormit, cu braţele încrucişate sub cap!

Torres? îi era greu să-l desluşească prin întuneric; oricum, la mai puţin de zece paşi de el, zăcea trupul unui om ţeapăn de-a binelea.

Benito se simţi gâtuit de emoţie. Pentru o clipă inima încetă să-i bată. Crezu că-şi va pierde cunoştinţa, dar printr-un nemaipomenit efort de voinţă izbuti să-şi recapete stăpânirea de sine. Înainta spre cadavru.

Deodată, o zgâlţâitură, pe cât de tare pe atât de neaşteptată, îi cutremură toată fiinţa. Trupul îi era strâns ca într-o curea lungă şi, cu toată grosimea veşmântului de scafandru, se simţea biciuit de lovituri din ce în ce mai puternice.

— Un gymnot! zise el.

Doar atât putu să rostească.

Într-adevăr, asupra lui se năpustise un «puraque», nume pe care brazilienii îl dau gymnotului sau năpârcii electrice.

Se ştie că acest soi de ţipari, cu pielea negricioasă şi cleioasă, sunt înarmaţi de-a lungul spinării şi pe coadă cu un aparat alcătuit din nişte lame, legate între ele prin mici plăci verticale, puse în mişcare de nervi foarte puternici. Aparatul acesta, înzestrat cu ciudate proprietăţi electrice, poate stârni comoţii foarte primejdioase. Unii dintre gymnoţi abia dacă au mărimea unei vipere, alţii măsoară până la zece picioare, alţii, ce-i drept, puţini la număr, ating lungimea de cincisprezece — douăzeci de picioare şi lăţimea de douăzeci — treizeci de centimetri.

Gymnoţii mişună atât prin apele Amazonului cât şi prin afluenţii săi, şi o astfel de «bobină electrică» vie, lungă de aproape zece picioare, se încordase ca un arc şi se năpustise asupra scafandrului.

Benito înţelese primejdia din capul locului. Veşmântul de scafandru nu era în stare să-l apere. La început mai slabe, descărcările gymnotului se înteţeau întruna şi n-aveau să contenească decât atunci când va fi sleit de puteri, datorită pierderii de electricitate.

Tânărul se prăbuşi în curând pe nisip. Picioarele îi amorţeau treptat din pricina descărcărilor electrice ale gymnotului care se freca încet de trupul său şi-l strângea ca-ntr-o chingă. Nu mai putea ridica nici braţele. În curând scăpă spanga şi mâna lui nu mai avu puterea să tragă de funie pentru a da de ştire celor de sus.

Benito se simţi pierdut. Nici Manoel, nici însoţitorii lui nu-şi puteau închipui lupta crâncenă ce se dădea dedesubt, între temutul gymnot şi nefericitul scafandru care abia de se mai zbătea, fără a avea putinţă să se apere.

Şi asta tocmai în clipa când zărise trupul, fără-ndoială trupul lui Torres! Instinctul de conservare îl îndemnă pe Benito să cheme într-ajutor!... Vocea lui se stinse în sfera metalică prin care nu putea răzbate nici un sunet!

Şarpele îşi înteţise şi mai mult atacul; descărcările lui electrice îl zgâlţâiau pe Benito, căzut pe nisip, iar muşchii lui se răsuceau sub biciuirile animalului, aidoma unei râme tăiate.

Simţi că mintea i se întunecă de-a binelea. Privirea i se înceţoşa din ce în ce, mâinile şi picioarele îi înţepeneau...

Dar înainte de a-şi pierde cu totul vederea şi putinţa de a gândi, un fapt neaşteptat, ciudat, de neînţeles, se petrecu în faţa ochilor săi.

O bubuitură înăbuşită străbătu masa lichidă. Era un tunet ale cărui rostogoliri pătrundeau în straturile de apă tulburate de izbiturile gymnotului. Benito se simţi învăluit de un zgomot

nemaipomenit, care răsună până în cele mai mari adâncimi ale fluviului.

Deodată, îi scăpă un răcnet!... în faţa ochilor i se arăta o imagine înspăimântătoare, ca un spectru.

Trupul înecatului, lungit până atunci la pământ, se ridicase în picioare!... Vibraţiile apei îi mişcau braţele de parcă ar fi fost viu!... Tresăriri convulsive puneau în mişcare acest cadavru îngrozitor!

Era într-adevăr trupul lui Torres! O rază de soare străbătuse prin masa lichidă până la el şi Benito recunoscuse chipul buhăit şi înverzit al nemernicului, lovit de mâna lui, care-şi dăduse ultima suflare sub apă!

În vreme ce Benito stătea paralizat, cu tălpile lui grele ţintuite parcă în nisipul albiei, cadavrul se ridică, capul i se smuci de sus în jos, şi, eliberat din groapa în care fusese prins de un tufiş de ierburi acvatice, se înălţă drept, înspăimântător la vedere, până în straturile de sus ale apei.

Capitolul XI CE SE AFLA ÎN CUTIE

Ce se întâmplase oare? Un fenomen fizic, care se explică astfel: Canoniera statului — *Santa Ana* — care urca pe Amazon, îndreptându-se spre Manao, trecuse prin strâmtoarea Frias. Cu puţin înainte de a ajunge la gurile lui Rio Negro, ea îşi înălţase pavilionul şi salutase cu o lovitură de tun drapelul brazilian. Această bubuitură produsese o puternică vibraţie la suprafaţa apei, vibraţie care se transmisese până la fund, ridicând trupul lui Torres, devenit mai uşor datorită începerii procesului de descompunere. Trupul înecatului se ridica acum în mod firesc la suprafaţa Amazonului.

Acest binecunoscut fenomen lămurea ivirea cadavrului, şi trebuie să recunoaştem că sosirea vasului *Santa Ana* la locul cercetărilor a fost o întâmplare cum nu se poate mai fericită.

La un strigăt al lui Manoel, repetat de toţi ceilalţi, una din pirogi se îndreptase iute spre cadavru, în timp ce scafandrul era tras afară.

Dar ce spaimă a tras Manoel când l-a văzut pe Benito zăcând nemişcat şi fară suflare pe plută, după ce l-au scos afară din apă.

Nu cumva Amazonul îi aducea acum un al doilea cadavru?

Scafandrul fu dezbrăcat în mare grabă de veşmântul său.

Benito îşi pierduse cu desăvârşire cunoştinţa sub descărcările puternice ale gymnotului.

Deznădăjduit, Manoel începu să-l strige, să-i sufle aer gură la gură, să-i asculte bătăile mimii.

— Inima-i bate! Îi bate! strigă el.

Da! Inima lui Benito mai bătea încă şi, peste câteva minute, îngrijirile lui Manoel îl întoarseră la viaţă.

— Cadavrul! Cadavrul!

Acestea au fost primele şi singurele cuvinte ce-i scăpară de pe buze.

— Iată-l! răspunse Fragoso, arătând spre piroga ce se întorcea la plută aducând trupul lui Torres.

— Dar cu tine ce s-a întâmplat, Benito? întrebă Manoel. Ai dus lipsă de aer?...

— Nu! spuse Benito. S-a năpustit asupra mea un puraque. Dar ce-a fost cu zgomotul... cu bubuitura aceea?...

— O lovitură de tun! Lovitura asta de tun a adus cadavrul la suprafaţă!

Tocmai atunci piroga aborda pluta. Indienii pescuiseră trupul lui Torres şi-l aşezaseră pe fundul bărcii. Şederea în apă nu-l

Scafandrul își pierduse cunoștința...

desfigurase încă şi era uşor de recunoscut. În privinţa asta nu încăpea nici o îndoială.

Îngenuncheat în pirogă, Fragoso începuse să sfâşie hainele înecatului care cădeau în zdrenţe.

În clipa aceea, o cicatrice de pe braţul drept al lui Torres, desigur urma unei vechi lovituri de cuţit, îl izbi pe Fragoso.

— Cicatricea asta! strigă el. Da... asta este!... Acum mi-aduc aminte...

— Ce anume ? întrebă Manoel.

— De o răfuială!... De o ceartă la care am fost martor în provincia Madeira... Sunt trei ani de atunci! Cum de-am putut uita! Torres făcea pe-atunci parte din poliţia pândarilor de codru! Ah, ştiam eu că l-am mai văzut undeva pe ticălosul ăsta!

— Ce ne mai interesează acum! strigă Benito. Cutia! Cutia!... O mai fi la el?

Şi Benito era gata să sfâşie ultimele veşminte ale cadavrului ca să le scotocească... Manoel îl opri.

— O clipă, Benito.

Apoi, întorcându-se către oamenii de pe plută care nu făceau parte din personalul lor, şi a căror mărturie nu ar fi putut fi pusă mai târziu la îndoială, le zise:

— Prieteni, luaţi seama la tot ce se întâmplă aici, pentru ca mai târziu să puteţi spune în faţa magistratului cum s-au petrecut lucrurile.

Oamenii se apropiară de pirogă.

Fragoso desfăcu apoi cingătoarea care înconjura trupul lui Torres pe sub veşmântul zdrenţuit şi-i pipăi buzunarul hainei.

— Cutia! Cutia e aici!

Benito scoase un strigăt de bucurie. Voia să apuce cutia, s-o deschidă, să vadă ce se află în ea...

— Nu, se împotrivi Manoel, care-şi păstrase sângele rece. În mintea magistraţilor nu trebuie să existe nici o îndoială! Se cuvine ca martori nepărtinitori să poată susţine că această cutie se afla într-adevăr asupra lui Torres.

— Ai dreptate!

— Prietene, adăugă Manoel, îndreptându-se către şeful de echipă de pe plută, caută dumneata în buzunarul hainei.

Şeful de echipă se supuse. Scoase o cutie cilindrică de metal, cu capacul bine închis, ce nu părea să fi suferit de pe urma şederii în apă.

— Hârtia... hârtia se mai află în ea? strigă Benito, neputându-se stăpâni.

— Se cuvine ca judecătorul să deschidă cutia! răspunse Manoel. Doar el are dreptul să stabilească dacă documentul se află sau nu în ea!

— Da!... Da... Ai dreptate şi de data aceasta, Manoel! răspunse Benito. Să mergem la Manao, la Manao, prieteni!

Benito, Manoel, Fragoso şi şeful de echipă, care avea la el cutia, se îmbarcară de îndată într-o pirogă şi erau gata să se îndepărteze.

— Dar trupul lui Torres? întrebă Fragoso. Piroga se opri.

Indienii apucaseră să zvârle cadavrul aventurierului în apă, şi acesta plutea acum la suprafaţa fluviului.

— Torres a fost un ticălos, zise Benito. Dar dacă mi-am primejduit viaţa luptându-mă cu el şi dacă soarta l-a lovit prin mâna mea, asta nu înseamnă că trupul lui nu trebuie înmormântat cum se cuvine!

Porunci ca cea de a doua pirogă să caute cadavrul lui Torres şi să-l aducă la ţărm pentru a fi îngropat.

Dar în clipa aceea, un cârd de păsări de pradă, ce zbura pe deasupra apei, se năpusti asupra trupului plutitor. Erau nişte urabus, un fel de vulturi mici, negri, cu gâtul golaş, cu gheare lungi, denumiţi în America de Sud «gallinazos» şi care sunt de o lăcomie fără pereche.

Sfârtecat de ciocurile lor, trupul fu golit de gazele care-l umflau: datorită creşterii greutăţii, se afundă încetul cu încetul, şi ceea ce rămăsese din Torres fu înghiţit pentru a doua oară pe apele Amazonului.

Zece minute mai târziu, piroga sosea în portul Manao. Benito şi însoţitorii săi puseră piciorul pe pământ şi o luară la goană pe străzile oraşului.

În câteva clipe, iată-i ajunşi la locuinţa judecătorului Jarriquez, cerându-i acestuia, printr-un slujitor, să binevoiască a-i primi imediat.

Magistratul dădu ordin să fie poftiţi în odaia lui de lucru.

Manoel îi istorisi cele petrecute, din clipa în care Torres fusese răpus de Benito într-o luptă dreaptă până în clipa când găsiseră în buzunarul lui cutia pe care o luase şeful de echipă.

Cu toate că această povestire se potrivea cu cele spuse de Joam Dacosta în legătură cu Torres şi cu târgul propus de el, judecătorul Jarriquez nu-şi putu opri un zâmbet neîncrezător.

— Iată cutia, domnule, zise Manoel. Ea nu s-a aflat nici o clipă în mâinile noastre, şi omul care v-o aduce a găsit-o el însuşi asupra lui Torres!

Magistratul apucă cutia, o cercetă cu luare-aminte, întorcând-o pe toate feţele, de parcă ar fi fost un obiect de mare preţ. O

clătină apoi şi cele câteva monede, aflate înăuntru, scoaseră un zornăit metalic.

Aşadar, în cutie nu se afla hârtia căutată cu atâta râvnă, hârtia scrisă de mâna adevăratului criminal, pe care Torres a vrut s-o vândă lui Joam Dacosta? Dovada materială a nevinovăţiei osânditului fusese oare pierdută pentru totdeauna?

E lesne de închipuit ce puternică emoţie pusese stăpânire pe toţi cei de faţă. Benito îşi simţi inima gata să se frângă şi de-abia putu să îngaime:

— Domnule, vă rog să deschideţi odată cutia aceasta! Judecătorul începu să răsucească capacul, apoi, când îl dădu la o parte, răsturnă cutia din care se rostogoliră pe masă câteva monede.

— Dar hârtia!... Hârtia!... strigă încă o dată Benito, sprijinindu-se de masă ca să nu se prăbuşească.

Judecătorul îşi vârî degetele în cutie şi, cu oarecare greutate, scoase de acolo o hârtie îngălbenită, îndoită cu grijă, ce părea neatinsă de apă.

— Documentul! E documentul! strigă Fragoso. Da, e chiar hârtia pe care am văzut-o în mâinile lui Torres!

Judecătorul despături hârtia şi-şi aruncă privirea pe ea, apoi o întoarse pe dos, cercetându-i ambele feţe acoperite cu o scriere destui de mare.

— Da, este un document, zise el. Nu-ncape nici o îndoială în privinţa asta!

— Şi documentul arată nevinovăţia tatălui meu! adăugă Benito.

— Nu se ştie încă, răspunse judecătorul, şi mă tem că ne va fi greu s-o aflăm!

— De ce?... strigă Benito, palid ca moartea.

— Pentru că documentul este scris într-un limbaj cifrat şi pentru că nu avem...

— Ce nu avem ?

— Nu avem cheia!

Capitolul XII DOCUMENTUL

Era într-adevăr un lucru foarte neplăcut, pe care nici Joam Dacosta, nici familia lui n-aveau cum să-l bănuiască. Cei care n-au uitat începutul povestirii, ştiu că documentul era scris într-o formă de neînţeles, folosind unul din numeroasele sisteme criptografice.

Dar care anume?

Trebuia pusă la încercare toată iscusinţa unei minţi omeneşti pentru a-i da de rost.

Înainte de a se despărţi de Benito şi de însoţitorii lui, judecătorul puse să se copieze întocmai documentul, al cărui original ţinea să rămână la el, şi dădu copia celor doi tineri, ca s-o poată înmâna prizonierului.

Apoi, fixându-şi întâlnire pe a doua zi, aceştia plecară îndată la închisoare.

Ajunşi acolo, se grăbiră să-i spună prizonierului cum stau lucrurile. Joam Dacosta luă documentul, îl cercetă cu luare-aminte, apoi îl înapoie fiului său.

— Poate că în hârtia aceasta se află dovada pe care eu n-am izbutit s-o fac! Dar dacă ea nu-mi va folosi şi dacă tot trecutul meu de om cinstit nu poate pleda în favoarea mea, nu-mi mai rămâne nimic de aşteptat din partea legii.

Înţelegeau cu toţii foarte bine! Dacă documentul va rămâne nedescifrat, situaţia condamnatului era cât se poate de proastă!

— O să-l descifrăm, tată! strigă Benito. Nu există document de felul acesta care să nu poată fi descifrat! Ai încredere. Întâmplarea ne-a înapoiat, ca prin minune, acest document care te scoate din cauză şi, după ce ne-a călăuzit mâna ca să-l găsim, tot ea ne va călăuzi mintea ca să-l citim!

Joam Dacosta strânse mâna lui Benito şi a lui Manoel, apoi, foarte mişcaţi, tinerii se întoarseră pe plută unde-i aştepta Yaquita.

Îi povestiră îndată Yaquitei despre cele întâmplate din ajun încoace, cum găsiseră cadavrul lui Torres, cum dăduseră peste documentul acela şi despre forma ciudată în care adevăratul vinovat, prieten de-al aventurierului, găsise cu cale să-l scrie — fără-ndoială de teamă să nu fie dat de gol, dacă va încăpea pe mâini străine.

Bineînţeles, află şi Lina despre această încurcătură neaşteptată şi despre descoperirea lui Fragoso, precum că Torres era un fost pândar de codru care operase prin ţinutul de la gurile râului Madeira.

— În ce împrejurări l-ai întâlnit? întrebă tânăra mulatră.

— Mă aflam într-una din hoinărelile mele prin provincia Amazoanelor şi-mi făceam meseria, umblând din sat în sat.

— Dar ce-i cu cicatricea?...

— Iată ce s-a întâmplat: într-o zi, tocmai sosisem la misiunea aranaşilor, când acest Torres, pe care nu-l mai văzusem în viaţa mea, s-a luat la harţă cu unul din camarazii lui — urâtă adunătură de lume mai era şi asta! — iar cearta cu

pricina s-a sfârşit cu o lovitură de cuţit care i-a străpuns pândarului braţul. În lipsa unui doctor, mi-a revenit mie sarcina să-l pansez şi aşa am ajuns să-l cunosc!

— De fapt, nu mai are nici o însemnătate să ştim cine a fost Torres! zise fata. Nu-i el făptaşul crimei, deci lucrurile nu se limpezesc!

— Nu, fără-ndoială, răspunse Fragoso, dar vom izbuti până la urmă să citim documentul ăsta, ce naiba! Iar nevinovăţia lui Joam Dacosta va sări atunci în ochii tuturor.

Yaquita, Benito, Manoel şi Minha nutreau aceeaşi nădejde. Se închiseră toţi patru în încăperea comună a locuinţei, unde petrecură multe ceasuri încercând să descifreze mărturia.

Dar nu numai ei doreau lucrul acesta, ci — trebuie s-o spunem — aceeaşi dorinţă îl stăpânea şi pe judecătorul Jarriquez.

După ce-şi întocmise raportul, în urma interogatoriului care stabilea identitatea lui Joam Dacosta, magistratul îl trimisese la Rio de Janeiro şi avea temei să creadă că, în ceea ce-l privea pe el, problema era încheiată!

Dar nu s-a întâmplat aşa.

Într-adevăr, de când îi intrase în mână documentul acela, judecătorul Jarriquez, născocitor de combinaţii numerice, dezlegător de probleme distractive, de şarade, rebusuri şi altele, se afla în elementul său.

Gândul că documentul cuprindea poate mărturia nevinovăţiei lui Joam Dacosta îi trezi instinctele lui de analist. Avea deci în faţă o criptogramă! Singurul lui gând era s-o dezlege!

Pentru cei ce-l cunoşteau, nu încăpea îndoială că va munci la asta pe rupte, uitând chiar de mâncare şi de băutură.

După plecarea tinerilor, judecătorul se aşeză în odaia sa de lucru. Poruncise să nu intre nimeni, astfel că avea asigurate câteva ceasuri de linişte deplină. Îşi puse ochelarii pe nas şi tabachera pe masă. Trase o priză de tabac, ca să-şi ascută iscusinţa minţii, apucă documentul şi se cufundă într-o cugetare ce se transformă în curând într-un monolog. Domnul magistrat făcea parte dintre oamenii care gândesc mai degrabă cu glas tare decât în sinea lor.

— Să lucrăm cu metodă, îşi spuse el. Fără metodă nu există logică, izbânda nu-i cu putinţă.

Apoi, luând documentul, îl citi de la un capăt la altul, fără să priceapă nimic.

Documentul cuprindea o sută de rânduri împărţite în şase paragrafe.

— Hm! mormăi judecătorul Jarriquez, după ce se mai gândi puţin. Dacă m-aş opri pe rând asupra fiecărui paragraf, aş

pierde un timp preţios. Dimpotrivă, trebuie s-aleg unul dintre ele, anume pe cel care ar fi mai interesant. Or, care altul ar putea fi mai interesant decât ultimul, unde trebuie să fie cuprins rezumatul întregii istorisiri? Nişte nume proprii cum ar fi, de pildă, Joam Dacosta, m-ar putea duce pe calea cea bună, şi dacă acest nume este înscris în document, de bună seamă că nu poate lipsi din ultimul paragraf.

Iată acest paragraf — căci trebuie să-l punem din nou sub ochii cititorilor, pentru a le arăta în ce fel avea să-şi folosească un analist cunoştinţele sale, în căutarea adevărului.

Phyjslyddqfdzxgaszzqqehxgkfndrxujugiocytdxvksbxhhuypohdv
rymhuhpuydkjoxpheiozletnpmvffovpdpajxhhynojyggaymeqynfu
qlnmvlyfgsuzmqiztlbqgyugsqeiibvnrcredgruzblrmxyhqhpzdrrgcr
ohepqxufivvrplphonthvddqjhqsntzhhhnfepmqkyimexktogzgkymi
mfvijdqdpzjqsykrplxhxqrym vklohhhotozvdksopsuvjhd.

Judecătorul Jarriquez băgă de seamă că textul documentului nu era despărţit nici în cuvinte, nici în fraze, că era cu totul lipsit de punctuaţie. Faptul acesta îl făcea şi mai greu de descifrat.

— Să vedem, totuşi, dacă vreo împreunare de litere nu alcătuieşte cuvinte — mă gândesc la nişte cuvinte al căror număr de consoane, raportat la vocale, ar îngădui să fie rostite! În primul rând, văd la început cuvântul *phy*... mai departe cuvântul *gas*... Poftim, *ujugil*... N-o fi vorba de numele oraşului african de pe malul lacului Tanganica? Ce amestec are oraşul acela aici?... Iată, mai departe, cuvântul *ypo*... O fi cumva pe greceşte? Urmează apoi *rym*... *puy*... *jor*... *phetoz*... *jyggay*... *suz*... *gruz*... Mai înaintea lor, *ned*... *let*... Bun! Va să zică, două cuvinte englezeşti!... Apoi, *ohe*... *syk*... Haidade! încă o dată cuvântul *rym*... pe urmă, cuvântul *oto!*... Judecătorul lăsă hârtia din mână şi cugetă câteva clipe.

— Toate cuvintele pe care le-am reţinut din această lectură sunt foarte ciudate! Într-adevăr, nimic nu arată originea lor! Unele par greceşti, altele olandeze, astea de-aci au o întorsătură englezească, astea nu seamănă cu nimic — fără să mai punem la socoteală nişte grupe de consoane cu neputinţă de rostit în vreun grai omenesc! Hotărât lucru, nu va fi deloc uşor de găsit cheia acestei criptograme!

Degetele magistratului începură să bată darabana în masă, de parcă ar fi vrut să-şi trezească facultăţile mintale adormite.

— Ia să vedem mai întâi câte litere se află în acest paragraf. Puse mâna pe creion şi numără.

— Două sute şaptezeci şi şase! Ei bine, trebuie să vedem acum în ce proporţie se află fiecare din ele.

TOTAL = 276 ori

Socoteala dură cam mult. Judecătorul luase din nou documentul şi, cu creionul în mână, însemna pe rând fiecare literă, în ordinea alfabetică. După un sfert de oră întocmise tabelul următor:

Report...	120 ori	Report...	120 ori
a =	3 ori	*n* =	9 ori
b =	4 ori	*o* =	12 ori
c =	3 ori	*p* =	16 ori
d =	16 ori	*q* =	16 ori
e =	9 ori	*r* =	12 ori
f =	10 ori	*s* =	10 ori
g =	13 ori	*t* =	8 ori
h =	23 ori	*u* =	17 ori
i =	4 ori	*v* =	13 ori
j =	8 ori	*x* =	12 ori
k =	9 ori	*y* =	19 ori
l =	9 ori	*z* =	12 ori
m =	9 ori		
Se reportează...	120 ori	TOTAL =	276 ori

— Aha! Iată un lucru ce sare în ochi: dar în acest singur paragraf au fost întrebuinţate toate literele alfabetului! Destul de ciudat! Dacă am lua la întâmplare, dintr-o carte, atâtea rânduri încât să cuprindă două sute şaptezeci şi şase de litere, rar s-ar întâmpla ca printre ele să se afle toate semnele alfabetului! Dar, la urma urmelor, ar putea să fie doar o simplă întâmplare. Trecu apoi la altă ordine de idei şi-şi spuse:

— Mai important este să vedem dacă proporţia dintre consoane şi vocale este cea obişnuită.

Magistratul puse mâna pe creion, numără vocalele, ajungând la următoarele cifre:

a =	3 ori
e =	9 „
i =	4 „
o =	12 „
u =	17 „
y =	19 „
TOTAL	64 vocale

— Aşadar, în alineatul acesta sunt şaizeci şi patru de vocale pentru două sute douăsprezece consoane! Ei bine, dar asta-i proporţia firească, adică aproape o cincime, la fel ca în alfabet, unde din douăzeci şi cinci de litere avem şase vocale. S-ar putea deci ca documentul să fie scris în limba noastră, schimbându-se doar înţelesul fiecărei litere. Dacă schimbarea s-a făcut după o anumită regulă, dacă un *b* a fost înlocuit întotdeauna cu un *l* sau *o* cu *v*, *g* cu *k*, *u* cu *r* etc, pun prinsoare pe postul meu de judecător la Manao că o să-i dau de rost documentului ăsta! Ce altceva mai bun aş putea face decât să folosesc metoda marelui geniu analitic, care s-a numit Edgar Poe!

Vorbind astfel, judecătorul Jarriquez se gândea la o nuvelă a vestitului romancier american, care e o adevărată capodoperă. Cine n-a citit oare «Cărăbuşul de aur»?

În această nuvelă, o criptogramă, alcătuită totodată din cifre, litere, semne algebrice, asteriscuri, puncte şi virgule, este supusă unor procedee matematice şi este descifrată în cele din urmă în împrejurări neobişnuite, pe care admiratorii acestui spirit deosebit nu se poate să le fi uitat.

Ce-i drept, de descifrarea criptogramei americane este legată doar descoperirea unei comori, în vreme ce aici era în joc viaţa şi cinstea unui om. Găsirea cifrului în acest caz era deci de o importanţă mult mai mare.

Magistratul, care citise şi răscitise de nenumărate ori «Cărăbuşul de aur», cunoştea pe de rost procedeele de analiză folosite cu migală de Edgar Poe şi hotărî să le folosească şi el. După cum spusese, era sigur că în felul acesta, dacă se păstra înţelesul fiecărei litere, va izbuti cândva să citească documentul privitor la Joam Dacosta.

— Ce-a făcut Edgar Poe ? îşi repetă el. Mai întâi de toate, a început prin căutarea semnului — aici nu sunt decât litere, să zicem deci a literei care se repetă cel mai des în criptogramă. În cazul de faţă este vorba de litera *h*, pe care o întâlnim de douăzeci şi trei ori. Numai faptul acesta este îndeajuns pentru a înţelege că *h* nu înseamnă *h*, ci, dimpotrivă, că el înlocuieşte una din literele mai des întâlnite în limba noastră, deoarece pornesc de la presupunerea că documentul este scris în portugheză. În engleză sau franceză ar fi, fără îndoială, *e*; în italiană, *i* sau *a*; în portugheză nu poate fi decât *a* sau *o*. Aşadar, să zicem deocamdată că *h* înseamnă *a* sau *o*.

Judecătorul Jarriquez căută apoi ce literă figura de mai multe ori în text, după h. Ajunse astfel la următorul tabel:

h	=	23	ori
y	=	19	ori
u	=	17	ori
dpq	=	16	ori
gv	=	13	ori
orxz	=	12	ori
fs	=	10	ori
eklmn	=	9	ori
jt	=	8	ori
bi	=	4	ori
ac	=	3	ori

— Deci litera *a* se repetă numai de trei ori, se miră judecătorul, când ea ar trebui să fie întâlnită cel mai des! Iată dovada că înţelesul ei a fost schimbat! Şi acum, după *a* sau *o*, ce litere se repetă mai mult în limba noastră? Să căutăm!

Cu o stăruinţă de-a dreptul neobişnuită, care vădea la el un spirit deosebit de observaţie, se avântă în această nouă căutare. Lucrând astfel, nu făcea decât să-l imite pe romancierul american, care, prin simplă inducţie sau apropiere, ca un mare analist ce era, izbutise să reconstituie un alfabet corespunzător semnelor din criptogramă şi să citească în cele din urmă textul.

Tot aşa făcu şi magistratul şi putem spune că n-a rămas mai prejos de ilustrul său maestru. Dezlegând mereu logogrife, cuvinte încrucişate şi alte şarade care nu se întemeiază decât pe o aşezare arbitrară a literelor, fie în minte, fie cu creionul în mână, căpătase o oarecare pricepere în acest exerciţiu.

De data aceasta nu i-a fost deloc greu să stabilească ordinea în care literele se repetau mai des, întâi vocalele, apoi consoanele. După o muncă de trei ore alcătuise un alfabet care, dacă nu se înşelase, urma să-i dea adevăratul înţeles al fiecărei litere aflate în document.

Nu-i mai rămânea decât să înlocuiască literele din acest alfabet cu cele ale mărturiei scrise.

Înainte de a porni la treabă, judecătorul se simţi puţin emoţionat. Era cufundat cu totul în această plăcere intelectuală — mult mai mare decât ne-am putea-o închipui — a omului care, după multă râvnă, găseşte înţelesul atât de căutat al unei criptograme.

— Ia să încercăm acum, îşi spuse el. Aş fi foarte uimit să nu fie asta dezlegarea enigmei!

Judecătorul Jarriquez îşi scoase ochelarii, le lustrui lentilele aburite, după care îi aşeză iar pe nas; apoi se aplecă din nou asupra mesei de lucru.

Cu alfabetul întocmit de el într-o mână, cu documentul în cealaltă, se porni să scrie dedesubtul primului rând din paragraf literele care, după părerea lui, trebuiau să înlocuiască fiecare literă a criptogramei.

Făcu tot aşa pentru al doilea şi al treilea rând, apoi pentru al patrulea, ajungând astfel la sfârşitul alineatului.

Curios om! În timp ce scria, nici n-a vrut să-şi arunce ochii să vadă dacă împreunarea de litere avea vreun înţeles. Nu! La această primă încercare, mintea lui înlătura orice verificare. Voia să-şi rezerve plăcerea de a citi totul pe nerăsuflate.

După ce isprăvi, îşi zise:

— Acum să citim! Şi citi.

Doamne, ce cacofonie! Rândurile pe care le alcătuise din literele alfabetului născocit de el nu aveau mai mult înţeles decât cele din document! Ajunsese la o altă grupare de litere, asta era tot, dar nici aceasta nu însemna nimic. De fapt, era tot atât de hieroglific.

— Mii de draci! strigă judecătorul Jarriquez.

Capitolul XIII ÎN CARE E VORBA DESPRE CIFRE

Era pe la ceasurile şapte seara. Judecătorul Jarriquez, cufundat încă în munca lui istovitoare, fără să fi înaintat câtuşi de puţin, uitase de ora mesei şi de odihnă când auzi un ciocănit la uşa odăii sale de lucru.

Era şi timpul. Dacă mai dura un ceas, cu siguranţă că toată materia cenuşie a magistratului s-ar fi topit de fierbinţeala ce-i cuprinsese capul!

La răspunsul lui puţin nerăbdător, uşa se deschise şi intră Manoel.

Tânărul medic îşi lăsase prietenii pe plută, frământându-se cu descifrarea documentului, şi venise din nou la judecător. Voia să afle dacă cercetările acestuia dăduseră roade mai bune, să-l întrebe dacă a găsit cheia criptogramei.

Magistratul nu se supără când îl văzu pe Manoel. Mintea lui era atât de înfierbântată, încât singurătatea îl scotea din fire. Avea nevoie de cineva căruia să-i vorbească, mai ales dacă acesta s-ar fi arătat la fel de dornic ca şi el să dezlege taina. Manoel era deci omul potrivit.

— Domnule, îl întrebă Manoel de cum intră, o primă întrebare: aţi fost mai norocos decât noi?...

— Mai întâi ia loc! izbucni judecătorul Jarriquez, care se ridică şi începu să străbată încăperea-n lung şi-n lat. Aşază-te! Dacă am sta amândoi în picioare, dumneata ai merge într-o direcţie, eu într-alta, şi odaia mea e prea neîncăpătoare pentru amândoi!

Manoel se aşeză şi repetă întrebarea.

— Nu!... N-am fost mai norocos! răspunse magistratul. N-am făcut nici un pas înainte. Nu vă pot spune altceva decât că am ajuns la o concluzie!

— Care, domnule, spuneţi-mi care?

— Că documentul nu este întemeiat pe semne convenţionale, ci pe ceea ce în criptografie se numeşte «un cifru» sau mai bine zis un număr!

— Domnule, oare nu este cu putinţă de descifrat un document de felul acesta ?

— Ba da, răspunse judecătorul, dar asta numai în cazul în care o literă este mereu înlocuită cu aceeaşi literă, de pildă, când un *a* este mereu înlocuit cu *p*, când *p* este înlocuit cu *x*... Altfel, nu!

— Şi în documentul acesta?...

— Aici înlocuirea literelor se schimbă potrivit unui cifru luat la întâmplare! Astfel, un *b* care ar fi fost înlocuit cu un *k* va deveni mai târziu *z*, apoi *m*, sau *n*, sau *f*, sau oricare altă literă.

— Şi în cazul acesta?...

— În cazul acesta, îmi pare rău, dar trebuie să vă spun că textul este de nedescifrat!

— De nedescifrat! strigă Manoel. Nu, domnule, vom găsi noi până la urmă cheia acestui document de care atârnă viaţa unui om!

Manoel se ridicase, pradă unei agitaţii de nestăpânit. Răspunsul era atât de dureros încât nu-l putea primi ca definitiv.

Totuşi, la un semn al magistratului se aşeză din nou şi spuse cu un glas ceva mai liniştit:

— Domnule, v-aş ruga în primul rând să-mi spuneţi ce vă face să credeţi că acest document e întocmit pe baza unui cifru sau, cum spuneţi dumneavoastră, pe baza unui număr?

— Ascultă-mă, tinere, şi vei vedea că am dreptate. Magistratul luă documentul şi-i arătă lui Manoel încercările pe care le făcuse.

— Am început să cercetez documentul în chip logic, nu la întâmplare, adică recurgând la un alfabet bazat pe proporţionalitatea literelor folosite mai mult în limba noastră, am încercat să capăt dezlegarea textului urmând exemplul

nemuritorului analist Edgar Poe!... Ei bine, acolo unde el a izbutit, eu am dat greş!...

— Aţi dat greş! strigă Manoel.

— Da, tinere, şi ar fi trebuit să-mi dau seama de la început că aşa nu voi ajunge la nici un rezultat. Altul, mai priceput ca mine, nu s-ar fi înşelat în privinţa asta!

— Pentru Dumnezeu, strigă Manoel, aş vrea să înţeleg şi eu, dar mi-e cu neputinţă!

— Ia documentul, nu te uita decât la aşezarea literelor şi citeşte-l din nou până la capăt.

Manoel se supuse.

— Nu vezi nimic neobişnuit în gruparea unor anumite litere ?

— Nu văd nimic, răspunse Manoel, după ce-şi trecuse ochii, poate pentru a suta oară, peste rândurile documentului.

— Ei bine, opreşte-te numai la ultimul paragraf. De bună seamă că el cuprinde rezumatul întregului manuscris. Nu vezi nimic neobişnuit ?

— Nu.

— Şi totuşi există un amănunt care dovedeşte în mod absolut că alcătuirea lui are la bază un număr.

— Ce amănunt ? întrebă Manoel.

— Cei trei *h* pe care-i întâlnim, alăturaţi, în două locuri deosebite! Ceea ce spunea judecătorul era adevărat şi avea darul să atragă luarea-aminte.

Pe de o parte, a două sute patra, a două sute cincea şi a două sute şasea dintre literele alineatului, pe de altă parte a două sute cincizeci şi opta, a două sute cincizeci şi noua şi a două sute şaizecea literă erau *h*-uri aşezate unul după celălalt, amănunt ce scăpase la început privirii judecătorului.

— Şi ce dovedeşte asta?... întrebă Manoel, fără să bănuiască ce concluzie se putea desprinde de aici.

— Asta dovedeşte, tinere, că documentul este alcătuit pe baza unui număr. Asta arată *a priori* că fiecare literă este schimbată în funcţie de cifrele acestui număr, după locul pe care ele îl ocupă!

— Ce vă face să credeţi ?

— Pentru că în nici o limbă nu există cuvinte în care o literă să se folosească de trei ori, una după alta!

Argumentul era izbitor. Manoel se gândi la el şi nu găsi nimic de răspuns.

— Dacă mi-aş fi dat seama mai degrabă de asta, continuă magistratul, aş fi fost scutit de multă trudă şi de un început de migrenă care mi-a cuprins capul.

— Domnule, dar la urma urmelor ce înţelegeţi dumneavoastră prin «cifru»? întrebă Manoel, care simţea că-şi pierde şi ultima nădejde de care se agăţase.

— Să zicem un număr.

— Mă rog, fie şi număr.

— Uite, am să-ţi dau un exemplu ca să pricepi mai bine! Judecătorul se aşeză la masă, luă o foaie de hârtie, un creion şi zise:

— Domnule Manoel, alege o frază, la întâmplare, prima care-ţi vine în minte, asta, de exemplu:

Le juge Jarriquez est doué d'un esprit très ingénieux[1].

Scriu fraza asta distanţând literele şi capăt următorul rând:

L e j u g e J a r r i q u e z e s t d o u é d ' u n e s p r i t t r è s i n g é n i e u x.

Magistratul, care fără-ndoială socotea înţelesul acestei fraze de netăgăduit, îl privi pe Manoel drept în ochi şi-i spuse:

— Să admitem că iau un număr, la întâmplare, pentru a transforma această înşiruire firească de cuvinte într-o criptogramă. Să mai admitem că numărul acesta ar fi alcătuit din trei cifre şi cifrele sunt 4, 2 şi 3. Aşez numărul 423 sub rândul de mai sus, repetându-l de atâtea ori cât e nevoie, pentru a ajunge la sfârşitul frazei, în aşa fel încât sub fiecare literă să se afle o cifră. Iată la ce se ajunge:

Le juge Jarriquez est doué d'un esprit très ingénieux

Le	*juge*	*Jarriquez*	*est*	*doué*	*d'un*	*esprit*
42	3423	423423423	423	4234	2 34	234234
très	*ingénieux*					
2342	342342342					

Ei bine, domnule Manoel, înlocuind fiecare literă prin litera ce o ocupă în ordine alfabetică atunci când o cobor după valoarea cifrului, capăt asta:

l	minus	4	= *p*
e	„	2	= *g*
j	„	3	= *m*
u	„	4	= *z*
g	„	2	= *i*
e	„	3	= *h*

şi aşa mai departe.

[1] Judecătorul Jarriquez este înzestrat cu o minte foarte ascuţită.

Dacă prin valoarea cifrelor care alcătuiesc numărul ajung la sfârşitul alfabetului şi nu mai am litere, o iau de la început. Asta se întâmplă cu ultima literă a numelui meu, acest z sub care se află cifra 3. Pentru că după z, alfabetul nu mai are nici o literă, o iau din nou de la a:

z minus 3 = *c*

După ce-am dus până la capăt acest sistem criptografic, călăuzit de numărul 423 — nu uita că el a fost ales la întâmplare — fraza de mai sus va fi înlocuită cu asta:

Pg mzih neuvktzgc iux hqyi fyr gvttly vuiu lrihrkhzz.

Tinere, acum uită-te bine la această frază, nu-i aşa că se aseamănă cu cele din document? Ei bine, ce înseamnă asta? Înseamnă că, înţelesul literei fiind dat de cifra aşezată sub ea, corespondentul fiecărei litere nu este întotdeauna acelaşi. Astfel, în fraza aceasta, primul *e* este înlocuit cu *g*, dar al doilea cu *h*, al treilea cu *g*, al patrulea cu *i*; primul *j* este înlocuit cu *m*, iar al doilea cu *n*; celor doi *r* din numele meu le corespunde un *u* şi un *v*; în locul lui *t* din cuvântul *est* avem *x*, iar pentru *t* din cuvântul *esprit* avem un *y*, în vreme ce la cuvântul tras întâlnim un *v*. Pricepi acum că, dacă n-ai fi ştiut de numărul 423, n-ai fi ajuns niciodată să citeşti această frază, şi, prin urmare, de vreme ce nu cunoaştem cifrul documentului el nu va putea fi niciodată citit?

Logica desăvârşită a magistratului îl copleşi o clipă pe Manoel; dar se reculese repede:

— Nu, domnule, strigă el ridicând capul. Nu voi pierde nădejdea să aflu numărul acesta!

— Ar fi cu putinţă, numai dacă rândurile din document ar fi fost despărţite în cuvinte! răspunse judecătorul.

— Pentru ce ?

— Iată ce cred eu, tinere. Putem socoti, fără-ndoială, că acest ultim paragraf al documentului cuprinde un rezumat al paragrafelor dinaintea lui. Aşadar, sunt încredinţat că în el se află şi numele lui Joam Dacosta. Ei bine, dacă rândurile ar fi fost despărţite în cuvinte, luând la rând fiecare cuvânt alcătuit din şapte litere, cum este numele lui Dacosta, s-ar fi putut afla numărul care este cheia documentului.

— Vă rog să-mi explicaţi şi mie, domnule, cum s-ar proceda, întrebă Manoel, care vedea licărind într-asta o ultimă nădejde.

— Nimic mai uşor, răspunse judecătorul. Să luăm de pildă unul dintre cuvintele frazei pe care am scris-o — să zicem numele meu. El este înlocuit în criptogramă de înşiruirea asta ciudată de litere: *neuvktzgc*. Ei bine, aşezând aceste litere pe

verticală, scriind alături literele din numele meu, şi trecând de la una la alta în ordinea alfabetică, aş căpăta următoarea formulă:

Între *n* şi *j* numărăm 4 litere
„ *c* şi *a* „ 2 „
„ *u* şi *r* „ 2 „
„ *v* şi *r* „ 2 „
„ *k* şi *i* „ 2 „
„ *t* şi *q* „ 2 „
„ *z* şi *u* „ 2 „
„ *g* şi *e* „ 2 „
„ *c* şi *z* „ 2 „

Cum arată acum coloana de cifre rezultată din această simplă operaţie? Vezi şi dumneata cifrele 423423423 etc., adică numărul 423 repetat de mai multe ori.

— Da! Aşa-i! răspunse Manoel.

— Înţelegi, deci, că prin metoda asta, trecând în ordine alfabetică de la litera falsă la cea reală, în loc să trec de la cea reală la cea falsă, am putut ajunge cu uşurinţă la număr, şi că numărul căutat este chiar 423, pe care-l alesesem drept cheie a criptogramei mele!

— Dacă aşa stau lucrurile, iar numele lui Dacosta se află în acest ultim paragraf, luând pe rând fiecare literă drept prima din cele şapte litere care alcătuiesc acest nume, ar trebui să ajungem...

— S-ar putea, într-adevăr, răspunse judecătorul Jarriquez, dar cu o singură condiţie:

— Care?

— Ca prima cifră a numărului să cadă chiar pe prima literă a cuvântului Dacosta, şi trebuie să recunoşti că asta nu prea e de crezut!

— Într-adevăr! răspunse Manoel care simţea că-i scapă şi ultima posibilitate.

— Ar trebui deci să lăsăm totul pe seama întâmplării, continuă judecătorul clătinând din cap, şi întâmplarea n-are ce căuta în asemenea cercetări!

— Oare nu s-ar putea, totuşi, ca întâmplarea să ne pună în faţă numărul ăsta?

— Numărul ăsta, numărul ăsta! Dar din câte cifre este el alcătuit? Din două, trei, patru, nouă sau zece? Este alcătuit din cifre deosebite, sau din cifre care se repetă? Ştii dumneata, tinere, că dacă s-ar folosi numai cele zece cifre ale numărătorii, fără nici o repetare, s-ar putea alcătui trei milioane două sute

şaizeci şi opt de numere şi că dacă în ele s-ar afla aceeaşi cifră de mai multe ori aceste milioane ar spori şi mai mult? Şi mai ştii dumneata că dacă ai întrebuinţa numai un singur minut din cele cinci sute douăzeci şi cinci de mii şase sute de minute ale anului, ca să încerci câte unul din aceste numere, ţi-ar trebui mai bine de şase ani, şi că ar dura peste trei veacuri, dacă operaţia ţi-ar cere o oră? Nu, ceea ce vrei dumneata e cu neputinţă!

— Domnule, cu neputinţă e ca un om nevinovat să fie osândit, ca Joam Dacosta să-şi piardă viaţa şi cinstea, câtă vreme dumneavoastră aveţi în mână dovada materială a nevinovăţiei sale! Iată ce-i cu neputinţă!

— Ei, tinere, dar cine te poate încredinţa, la urma urmei, că acest Torres n-a minţit, că el avea într-adevăr un document scris de mâna criininalului, că hârtia de faţă este chiar acest document şi-l priveşte pe Joam Dacosta?

— Cine mă încredinţează?... repetă Manoel. Şi-şi prinse capul în mâini.

De fapt, nimic nu dovedea în chip sigur că documentul privea afacerea din ţinutul diamantifer. S-ar fi putut ca el să n-aibă nici un înţeles, să fie născocit chiar de Torres, care era în stare să vândă un fals drept original.

— Oricum, domnule Manoel, continuă judecătorul ridicându-se de pe scaun, indiferent care ar fi cuprinsul acestui document, nu mă las până nu-i descopăr cifrul! La urma urmelor, este tot atât de interesant ca şi un logogrif sau un rebus!

La aceste cuvinte, Manoel se ridică, îl salută pe magistrat şi se întoarse la plută, mai deznădăjduit decât plecase.

Capitolul XIV LA VOIA ÎNTÂMPLĂRII!

Între timp, se petrecuse o schimbare a opiniei publice cu privire la documentul lui Joam Dacosta. Mânia făcuse loc compătimirii. Lumea nu se mai ducea la închisoarea din Manao pentru a cere moartea prizonierului. Dimpotrivă! Cei mai înverşunaţi în a-l socoti principalul făptaş al crimei din Tijuco strigau acum că nu-i el vinovat şi cereau să fie pus degrabă în libertate.

Schimbarea era firească.

Într-adevăr, întâmplările petrecute în aceste ultime două zile — duelul lui Benito cu Torres, căutarea cadavrului şi ieşirea lui la suprafaţă în împrejurări atât de neobişnuite, găsirea

documentului, faptul că nu i se putea dezlega taina, credinţa că manuscrisul închidea în el dovada materială a nevinovăţiei lui Joam Dacosta, de vreme ce era întocmit de adevăratul vinovat, toate acestea fuseseră de natură să ducă la schimbarea opiniei publice. Populaţia se temea acum de sosirea ordinului de la Rio, ordin pe care-l dorise, îl ceruse cu atâta nerăbdare acum două zile.

Şi totuşi mult nu putea să întârzie.

Joam Dacosta fusese arestat pe 24 august şi interogat a doua zi. Raportul judecătorului plecase pe data de 26. Acum se aflau în 28. În cel mult trei-patru zile, ministrul va li luat o hotărâre cu privire la osândit şi era foarte sigur că justiţia «îşi va urma cursul!»

Da. Nimeni nu se îndoia că aşa va fi! Şi totuşi, atât familia sa cât şi nestatornica populaţie din Manao, care urmărea cu pasiune fazele acestui caz dramatic, toţi erau încredinţaţi că documentul va confirma nevinovăţia lui Joam Dacosta.

Dar, în afara celor din Manao, în ochii unor observatori neinteresaţi ori indiferenţi, care nu trăiau sub apăsarea întâmplărilor, ce însemnătate putea avea acest document şi cum să dovedeşti că el cuprinde taina crimei din ţinutul diamantifer? Că exista, era de netăgăduit. Fusese găsit asupra cadavrului lui Torres. Nimic mai adevărat. Pus alături de scrisoarea prin care Torres îl denunţa pe Joam Dacosta, se vedea limpede că nu fusese scris de mâna aventurierului. Cu toate acestea, după cum spusese şi judecătorul Jarriquez, de ce nu l-ar fi ticluit chiar el, ca armă pentru şantaj? Puteai bănui aşa ceva, cu atât mai mult, cu cât Torres nu se învoise să-l dea la iveală decât după ce s-ar fi căsătorit cu fiica lui Joam Dacosta, când faptul ar fi fost îndeplinit şi nu s-ar mai fi putut schimba nimic. Asemenea păreri puteau fi susţinute într-un fel sau altul, şi se-nţelege că afacerea era cât se poate de pasionantă. Oricum, situaţia lui Joam Dacosta era deosebit de grea. Câtă vreme documentul rămânea nedezlegat, era ca şi cum nici n-ar fi existat, şi dacă printr-o minune nu se dezvăluia în două-trei zile taina criptogramei, osânditul din Tijuco îşi va fi ispăşit pedeapsa.

Ei bine, un om susţinea că va săvârşi minunea asta! Era judecătorul Jarriquez, care se străduia acum mai mult în interesul lui Joam Dacosta decât pentru a-şi satisface plăcerea de enigmist. Da! Se petrecuse şi în mintea lui o schimbare. Omul acesta, care părăsise de bună voie adăpostul lui din Iquitos şi venise, primejduindu-şi viaţa, să-şi apere cinstea în faţa justiţiei braziliene, era el însuşi o enigmă morală, mai de

preţ ca altele! Magistratul n-avea de gând să lase din mână documentul până nu-i va fi aflat dezlegarea. Aşadar, se înverşuna! Nu mai mânca, nu mai dormea, dăruindu-şi tot timpul combinării numerelor, făuririi unei chei cu care să deschidă broasca!

La sfârşitul primei zile, gândul acesta se înfipsese în mintea judecătorului ca o obsesie. O mânie nestăvilită fierbea tot timpul în el. Toţi cei din casă erau înspăimântaţi. Slujitorii lui, albi sau negri, nici nu-ndrăzneau să-i vorbească. Din fericire era burlac, altfel doamna Jarriquez ar fi avut de trăit ceasuri tare grele. Omul acesta sucit nu fusese nicicând atât de pasionat de vreo problemă şi era hotărât să-şi urmeze cercetările cât timp creierii care-i fîerbeau n-o să facă să-i plesnească capul, aşa cum se sparge un vas prea încins.

Respectabilul magistrat era încredinţat că numai un număr alcătuit din două sau mai multe cifre putea fi cheia documentului, dar, oricât se străduia, nu izbutea să-l afle.

Judecătorul se cufundă totuşi cu o adevărată înverşunare în această muncă supraomenească şi toată ziua de 28 august nu făcu altceva.

A căuta numărul la-ntâmplare, chiar el o spusese, ar fi însemnat să te pierzi în milioane de combinaţii pentru care ar fi trebuit mai mult decât durata vieţii unui socotitor de primă mână. Dar, dacă nu trebuia să lase nimic pe seama întâmplării, era oare cu neputinţă să se bizuie pe gândire? Nu, de bună seamă, şi, după ce se strădui zadarnic să-şi afle odihnă în câteva ceasuri de somn, judecătorul începu să-şi frământe mintea, să şi-o frământe până la sleire.

Cel ce-ar fi putut pătrunde atunci la el, încălcându-i poruncile, l-ar fi găsit, la fel ca-n ajun, în odaia de lucru, în faţa biroului, cu privirea aţintită pe documentul ale cărui litere încâlcite păreau că-i zbârnâie în jurul capului.

— Ah, strigă el, ticălosul care l-a scris, oricine ar fi el, de ce n-o fi despărţit în cuvinte paragraful ăsta?! Aş fi putut... aş fi încercat... Dar nu! Şi totuşi, dacă în document e vorba de furtul şi de crima aceea, nu se poate ca el să nu cuprindă cuvinte ca diamante, Tijuco, Dacosta, sau altele, pe care dacă le-aş pune alături de corespondenţii lor criptografici, aş izbuti să descopăr numărul! Dar nimic! Nici măcar o singură despărţire! Un cuvânt din cele două sute şaptezeci şi şase de litere!... Ah! De două sute şaptezeci şi şase de ori fie blestemat nemernicul care şi-a complicat atât de mult sistemul! Numai pentru asta şi ar merita să fie spânzurat de două sute şaptezeci şi şase de ori!

O lovitură puternică de pumn în masă, destinată documentului, întări urarea-i nu prea milostivă.

— În sfârşit, continuă magistratul, dacă nu mi-e îngăduit să caut unul din cuvintele acestea prin tot documentul, n-aş putea încerca măcar să-l caut fie la început, fie la sfârşitul fiecărui paragraf? N-ar fi o posibilitate de care trebuie să ţin seama?

Apucând pe această cale a deducţiilor, judecătorul Jarriquez încercă pe rând dacă literele cu care începea sau sfârşea fiecare alineat al documentului nu se potriveau cu cele ce alcătuiau cuvintele mai însemnate, printre care trebuia să se afle, de bună seamă, cuvântul Dacosta.

Nici aşa nu mergea.

Din ultimul alineat şi din cele şapte litere de la începutul lui căpătă următoarea formă:

P = *D*
h = *a*
y = *c*
j = *o*
s = *s*
l = *t*
y = *a*

Încă de la prima literă, judecătorul îşi încetă calculele, de vreme ce distanţa dintre *p* şi *d*, în ordine alfabetică, este 12, adică de două cifre, şi în astfel de criptograme este limpede că o literă nu poate fi înlocuită decât printr-una singură.

La fel se întâmplă şi cu cele şapte litere de la sfârşitul paragrafului: *p s u v j h b* care începeau tot cu un *p*, iar acesta nu putea fi în nici un caz *d*-ul din *Dacosta*, fiind despărţit de el tot prin douăsprezece litere.

Aşadar, numele *Dacosta* nu se afla acolo.

Aceleaşi constatări şi pentru ţinut şi Tijuco, încercate pe rând, întrucât nici ele nu se potriveau înşiruirii de litere din criptogramă.

După această muncă, judecătorul se ridică năucit, măsură odaia-n lung şi-n lat, respiră adânc în faţa ferestrei, scoţând un fel de răget al cărui zgomot puse pe goană stolul de păsări-muscă dintr-o tufă de mimoza, apoi se întoarse iar la document.

Îl luă în mână, îl răsuci pe toate feţele.

— Ticălosul! Nemernicul! mormăi judecătorul. Până la urmă o să mă facă să-mi pierd minţile! Acum ajunge! Să ne păstrăm cumpătul! Nu-i timp pentru aşa ceva!

După ce-şi mai răcori fruntea cu apă rece, zise:

— Să încercăm altceva, şi pentru că nu pot găsi un număr după felul în care sunt înşiruite literele astea blestemate, să vedem ce număr ar fi putut alege autorul documentului, pornind de la ideea că el este şi autorul crimei din Tijuco!

Magistratul se cufunda acum într-o altă metodă de deducţie şi poate că avea dreptate, căci nu era lipsită de oarecare logică.

— Să începem cu anii! Adică de ce n-ar fi ales tâlharul anul naşterii lui Joam Dacosta, nevinovatul osândit în locul lui — fie măcar pentru a-şi putea aminti această cifră, importantă pentru el. Joam Dacosta s-a născut în 1804. Ia să vedem la ce ajungem dacă luăm numărul 1804 drept cifrul criptogramei!

Scriind primele litere ale paragrafului dedesubtul numărului 1804, pe care-l repetă de trei ori, căpătă această nouă formulă:

18 0 4 *18 0 4* *18 0 4*
p h y j *s l y d* *d q f d*

Apoi, urcând în ordine alfabetică atâtea litere câte reprezentau valoarea cifrei, obţinu următoarea înşiruire:

O. y f r d y. c i f.

ceea ce nu avea nici un înţeles! Pe deasupra îi mai lipseau şi trei litere pe care le înlocuise prin puncte, deoarece, urcând în scara alfabetică, cifrele *8*, *4*, *4*, din care rezultau literele *h*, *d* şi *d*, nu aveau litere corespunzătoare.

— Nu-i nici asta! zise judecătorul. Să încercăm alt număr!

Se întrebă atunci dacă autorul documentului n-o fi ales cumva, anul în care a fost înfăptuită crima. Aceasta se petrecuse în 1826.

Aşadar, aplicând sistemul de mai sus, căpătă formula:

18 2 6 *18 2 6* *18 2 6*
p h v j *s l v d* *d q f d*

ceea ce îi dădu: *o.vd* *rdv.* *cid*

Aceeaşi serie încâlcită, fără înţeles, din care lipseau, ca şi în prima formulă, mai multe litere, din aceeaşi pricină.

— Blestemat număr! strigă judecătorul. Trebuie să renunţ şi la el! Altul la rând! Animalul o fi ales cumva cifra reprezentând valoarea furtului?

Or, valoarea diamantelor furate fusese apreciată la suma de opt sute treizeci şi patru contos[1].

Stabili deci formula următoare:

8 3 4   8 3 4   8 3 4   8 3 4
p h y   j s l   y d d   q f

ceea ce-i dădu acest rezultat, la fel de nesatisfăcător ca şi celelalte:

het   bph   pa.   ic.

— Să-l ia dracu' de document şi pe cine l-a ticluit! strigă judecătorul Jarriquez, azvârlind hârtia care zbură până-n celălalt capăt al odăii. Până şi-un sfânt şi-ar pierde răbdarea cu el!

Dar mânia îi trecu repede şi, nevoind să se dea bătut, magistratul luă din nou documentul în mână. Repetă cu ultimele litere din paragraf ceea ce făcuse cu primele — degeaba! Încercă apoi tot ce-i trecu prin mintea-i înfierbântată. Luă pe rând numerele corespunzătoare vârstei lui Joam Dacosta, pe care făptaşul de bună seamă că o ştia, data arestării, data pronunţării sentinţei de către tribunalul din Villa-Rica, data fixată pentru execuţie etc, etc, până şi numărul victimelor atentatului din Tijuco.

Judecătorul era într-un asemenea hal de exasperare, încât, pe drept cuvânt, te-ai fi putut teme pentru echilibrul facultăţilor lui mintale. Se trudea, se zbătea, de parcă ar fi dat o luptă corp la corp cu un duşman nevăzut! Apoi, dintr-o dată, strigă:

— Voi merge la întâmplare şi poate că Cerul mă va călăuzi, de vreme ce logica este neputincioasă.

Apucă cordonul soneriei care atârna lângă masa lui de lucru. Clopoţelul răsună puternic, iar magistratul deschise uşa şi strigă:

— Bobo!

Trecură câteva clipe.

Bobo, un negru dezrobit, slujitorul cel mai apropiat al magistratului, întârzia să se ivească.

De bună seamă, lui Bobo îi era teamă să intre în odaia stăpânului.

Clopoţelul sună din nou! O nouă poruncă pentru Bobo, care socotea că-i mai bine pentru el să facă pe surdul.

Urmă al treilea sunet, care smulse soneria şi rupse cordonul. De data aceasta se arătă şi Bobo.

---

[1] Aproximativ 2 500 000 franci.

— Ce doreşte stăpânul? întrebă Bobo, oprindu-se prevăzător în pragul uşii.

— Intră, dar să nu scoţi o vorbă! răspunse magistratul, a cărui privire fulgerătoare îl cam sperie pe negru.

Bobo înainta.

— Bobo, îi spuse judecătorul, ciuleşte urechile la ceea ce am să-ţi spun şi să-mi răspunzi pe dată, fără să te gândeşti, că de nu...

Înmărmurit, cu ochii holbaţi, cu gura căscată, Bobo luă poziţia de drepţi a soldatului fără puşcă şi aşteptă.

— Eşti gata? întrebă judecătorul.

— Gata!

— Ia seama! Să-mi spui, fără să te gândeşti, primul număr ce-ţi va trece prin minte!

— Şaptezeci şi şase de mii două sute douăzeci şi trei, răspunse Bobo pe nerăsuflate.

Fără-ndoială că Bobo a vrut să-i facă pe plac stăpânului, răspunzându-i printr-un număr atât de mare.

Judecătorul alergă la masă şi, cu creionul în mână, îşi aşternu pe hârtie formula după numărul spus de Bobo, care juca acum rolul întâmplării.

Nu prea era de crezut, asta se-nţelege, ca numărul 76 223 să fie cheia documentului.

Aşadar, nu avu alt rezultat decât acela de a aduce pe buzele magistratului o înjurătură zdravănă, care-l făcu pe Bobo s-o şteargă cât mai repede.

Capitolul XV ULTIMELE STRĂDANII

Şi totuşi, nu numai judecătorul se istovea în astfel de încercări zadarnice. Benito, Manoel, Minha se străduiau laolaltă să smulgă taina acestui document de care atârna viaţa şi cinstea tatălui lor.

Pe de altă parte, Fragoso, ajutat de Lina, nu voiau să se lase nici ei mai prejos; dar, cu toată isteţimea lor, nu izbutiseră să afle numărul acela.

— Hai, Fragoso, găseşte-l! repeta fără-ncetare tânăra mulatră. Găseşte-l odată!

— O să-l găsesc! răspundea Fragoso. Dar nu izbutea!

Trebuie să spunem, totuşi, că lui Fragoso îi încolţise în minte un plan pe care nu voia să-l împărtăşească nimănui, nici chiar Linei, plan care ajunsese pentru el ca o idee fixă: să pornească

în căutarea echipei din care făcuse parte fostul pândar de codru şi să afle cine ar putea fi autorul documentului cifrat, care-şi recunoştea vinovăţia în atentatul din Tijuco. Or, ţinutul în care-şi desfăşura activitatea această echipă, locul în care-l întâlnise Fragoso cu câţiva ani în urmă pe Torres, circumscripţia de care aparţinea nu erau departe de Manao. N-avea decât să coboare vreo cincizeci de mile pe fluviu, spre gurile Madeirei, afluent de pe partea dreaptă, spre a-l găsi, fără-ndoială, pe comandantul acelor «capitães do mato» care l-a avut pe Torres în subordine. În cel mult două-trei zile, Fragoso ar fi putut intra în legătură cu foştii camarazi ai aventurierului.

«Da, nici vorbă, îşi spunea el, pot face asta, dar apoi? Ce-o să se aleagă din încercarea mea, chiar dacă izbutesc? Când ne vom încredinţa că unul dintre camarazii lui Torres a murit de curând, cum vom putea dovedi că el este şi făptaşul crimei? Ar fi asta o dovadă că el i-a dat lui Torres un document prin care-şi mărturiseşte crima, despovărându-l pe Joam Dacosta? S-ar putea afla de-aici cheia documentului? Nu! Numai doi oameni cunoşteau cifrul: vinovatul şi Torres! Şi oamenii aceştia nu mai sunt!»

Astfel judeca Fragoso. Era limpede că nu se va alege nimic din încercarea lui. Şi totuşi, gândul acesta nu-i dădea pace. O putere nestăpânită îl îndemna să pornească, deşi nu era deloc sigur că va întâlni echipa din Madeira! Ar fi putut să se afle pe undeva, la vânătoare, prin altă parte a provinciei, şi lui Fragoso i-ar fi trebuit un timp mult mai îndelungat decât avea la dispoziţie ca s-o găsească! Şi până la urmă ce va afla?

Cu toate acestea, a doua zi, la 29 august, înainte de răsăritul soarelui, Fragoso părăsi într-ascuns pluta, ajunse la Manao şi se îmbarcă pe una din egariteele ce coborau zilnic pe Amazon.

Au fost uimiţi cu toţii când au văzut că nu se arată ziua întreagă pe plută. Nimeni, nici chiar tânăra mulatră nu putea bănui de ce lipsea acest slujitor credincios, tocmai în asemenea împrejurări dureroase!

Unii se întrebau, şi nu fără temei, dacă bietul băiat, deznădăjduit că el, când îl întâlnise ia graniţă, îl poftise pe Torres pe plută, nu-şi pusese cumva capăt zilelor!

Dar dacă Fragoso putea să-şi aducă o astfel de învinuire, ce-ar fi trebuit să mai zică Benito! Prima dată, la Iquitos, el îl îndemnase pe Torres să vină la ferma lor. A doua oară, la Tabatinga, îl adusese ca pasager la bordul jangadei. A treia oară, provocându-l la duel şi ucigându-l, nimicise ultimul martor a cărui mărturie putea veni în sprijinul osânditului!

Aşadar, Benito se învinuia de toate, de arestarea tatălui său, de groaznicul deznodământ ce avea să urmeze!

Benito îşi spunea că, dac-ar mai fi trăit Torres, într-un fel sau altul, din milă sau din interes, aventurierul ar fi scos la iveală documentul. Oare, pentru bani, nu s-ar fi hotărât Torres să vorbească? Cu atât mai mult, cu cât el nu păţea nimic. Oare mult căutata dovadă n-ar fi fost acum în faţa judecătorilor? Da! Fără-ndoială!... Şi singurul om în stare să dea la iveală mărturia, omul acesta fusese doborât de mâna lui!

Iată ce repeta întruna nefericitul tânăr mamei sale, lui Manoel, lui însuşi! Iată ce crâncene răspunderi îi apăsau conştiinţa!

În vremea asta, între bărbatul ei, cu care stătea tot timpul cât îi era îngăduit, şi între fiul ei, pradă unei deznădejdi fără seamăn, curajoasa Yaquita îşi păstrase întreaga ei energie morală.

Regăseai în ea pe viteaza fiică a lui Magalhaes, pe demna soţie a fermierului din Iquitos.

Dealtfel, şi purtarea lui Joam Dacosta o sprijinea în această grea încercare. Bărbatul acesta cinstit şi cumpătat, omul acesta muncitor, a cărui viaţă întreagă n-a fost decât o luptă, nu arătase încă nici o clipă de slăbiciune.

Cea mai cumplită lovitură pe care o primise, fără să se lase doborât, era moartea judecătorului Ribeiro, cel care credea în nevinovăţia lui. Nu se bizuia el oare pe sprijinul fostului său apărător ca să fie reabilitat? Intervenţia lui Torres în toată povestea asta i se părea neînsemnată. Dealtfel nici nu ştia despre existenţa faimosului document atunci când se hotărâse să plece din Iquitos şi să meargă în faţa justiţiei din patria sa. Nu aducea cu el decât dovezi morale. Dacă, între timp, s-ar fi ivit şi o dovadă materială, înainte sau după arestare, bineînţeles că n-ar fi dispreţuit-o, dar întrucât în urma unor împrejurări nefericite dovada aceasta încetase să existe, se afla din nou în situaţia în care era când trecuse frontiera Braziliei, situaţia unui om care venea să spună: «Iată-mi trecutul, iată-mi prezentul, aduc drept mărturie o viaţă întreagă de muncă şi devotament! Aţi dat odată o sentinţă nedreaptă! După douăzeci şi trei de ani de exil vin să mă predau! Judecaţi-mă!»

Moartea lui Torres, neputinţa de a se descifra documentul găsit asupra lui nu-l tulburaseră pe Joam Dacosta atât de mult ca pe copiii, prietenii şi slujitorii săi, pe toţi cei ce se arătau alături de el.

— Mă încred în nevinovăţia mea, aşa cum mă încred în providenţă, îi spunea mereu Yaquitei. Dacă ea va socoti că viaţa mea mai este folositoare familiei mele şi că trebuie să

săvârşească o minune ca să mă scape, va face minunea asta, iar de nu, voi muri! Ea va hotărî soarta mea!

Pe măsură ce se scurgea timpul, creştea şi emoţia locuitorilor din Manao. Cazul era discutat cu o însufleţire nemaiîntâlnită. În atenţia opiniei publice, stârnită întotdeauna de lucrurile învăluite în taină, se afla documentul. La sfârşitul acestei a patra zi, nimeni nu se mai îndoia că el cuprinde dovada nevinovăţiei osânditului.

Dealtfel, trebuie să spunem că toată lumea se străduia să-l descifreze. *Diario d'o Grand Para* îl publicase în facsimil.

Fuseseră răspândite numeroase exemplare, la stăruinţa lui Manoel, care nu voia să-i scape nici unul din mijloacele ce-ar fi dus la dezlegarea acestei taine, nădăjduind chiar şi în întâmplare, sub numele ei acţionând câteodată norocul.

Pe deasupra, se făgăduise un premiu de 100 de contos celui care va găsi cifrul şi va face cu putinţă citirea documentului. Era o adevărată avere. Oamenii din toate păturile sociale uitară să bea, să mănânce sau să doarmă, înverşunându-se să dezlege criptograma.

Până la această oră totul se arăta a fi zadarnic şi era de crezut că şi cei mai pricepuţi enigmişti din lume şi-ar fi pierdut nopţile degeaba.

Publicul fusese înştiinţat că orice dezlegare trebuie trimisă acasă, la judecătorul Jarriquez, în strada Dumnezeu-Fiul, dar până în seara zilei de 29 august nu sosise încă nimic şi fără-ndoială că nici n-avea să sosească!

Dintre toţi cei ce-şi spărgeau capul cu această problemă, judecătorul Jarriquez era, pe drept cuvânt, cel mai de plâns. Printr-o firească asociere de idei, împărtăşea acum şi el părerea generală, că documentul era în legătură cu afacerea din Tijuco, că fusese scris chiar de mâna vinovatului şi că îl despovăra pe Joam Dacosta. Drept care se înverşuna şi mai mult să-i afle cheia. Acum nu-l mai călăuzea numai deviza «artă pentru artă», ci un simţământ de dreptate, mila pentru omul lovit de o osândă nemeritată. Dacă este adevărat că prin activitatea creierului se consumă o oarecare cantitate de fosfor organic, ar fi greu de spus câte miligrame din substanţa asta irosise magistratul pentru a-şi pune mintea în funcţiune, ca până la urmă să nu găsească nimic!

Cu toate acestea, judecătorului nici nu-i trecea prin minte să se dea bătut. Dacă nu se mai bizuia decât pe întâmplare, ei bine, trebuie, voia ca întâmplarea să-i vină într-ajutor! Căuta s-o atragă prin toate mijloacele cu putinţă! Era pentru el ca un fel de nebunie, de furie, dar o furie neputincioasă, din păcate!

E cu neputinţă de închipuit câte numere, luate la nimereală, a încercat în după-amiaza aceea! Ah, dacă timpul i-ar fi îngăduit, n-ar fi şovăit deloc să se afunde în milioanele de combinaţii ce se pot alcătui din cele zece semne ale numerotaţiei! Ar fi lucrat astfel până la sfârşitul vieţii, chiar de-ar fi fost să-şi piardă curând minţile! La drept vorbind, de pe acum nu mai era în toată firea!

Îl străfulgera gândul că poate documentul trebuia citit pe dos. De aceea îl întoarse şi-l aşeză în dreptul luminii, şi-o luă de la început.

Nimic! Nici în această formă numerele încercate până acum nu duseseră la vreun rezultat!

Poate că trebuia citit invers, de la coadă la cap — cel care l-a scris gândindu-se că astfel va fi mai greu de descifrat!

Nimic! Această nouă combinaţie nu dădu decât o înşiruire de litere fără nici un înţeles!

La opt seara, cu capul în mâini, zdrobit, sleit fiziceşte şi moraliceşte, judecătorul Jarriquez nu mai avea putere nici să se mişte, nici să vorbească, să gândească sau să lege două cuvinte!

Deodată se auzi de afară un zgomot. Aproape în aceeaşi clipă, în ciuda poruncii judecătorului, cineva deschise uşa.

În faţa lui se iviră Benito şi Manoel. Benito, într-un hal fără hal, se sprijinea de umărul lui Manoel, căci nefericitul tânăr nu mai avea putere să se ţină pe picioare.

Magistratul sări de pe scaun.

— Ce s-a-ntâmplat, domnilor, ce doriţi? îi întrebă.

— Cifrul!... Cifrul! strigă Benito, înnebunit de durere. Cifrul documentului!...

— L-aţi aflat, deci? întrebă judecătorul.

— Nu, domnule, răspunse Manoel. Dar dumneavoastră?...

— Nimic!... Absolut nimic!...

— Nimic! se tângui Benito.

Ajuns în culmea deznădejdii, îşi scoase pistolul de la cingătoare şi voi să-şi tragă un glonte în inimă.

Repezindu-se la el, magistratul şi Manoel izbutiră cu greu să-i ia arma.

— Benito, îi spuse judecătorul Jarriquez cu un glas ce se voia liniştitor, de vreme ce nu mai e cu putinţă ca tatăl tău să scape de nedreapta osândă, ai altceva mai bun de făcut acum decât să-ţi pui capăt zilelor!

— Ce anume?... strigă Benito.

— Să-ncerci să-l scapi!

— Şi cum s-o fac?...

— Ghiceşte singur, răspunse magistratul, nu se cuvine să-ţi spun tocmai eu!

Capitolul XVI SE IAU HOTARÂRI

A doua zi, la 30 august, Benito şi Manoel se sfătuiau. Înţeleseseră gândul pe care magistratul nu voise să-l rostească până la capăt. Căutau acum mijloacele prin care condamnatul ameninţat de pedeapsa capitală ar fi putut să evadeze.

Altă scăpare nu exista.

Era mai mult ca sigur că pentru autorităţile din Rio de Janeiro documentul nedesluşit n-avea nici o însemnătate, că va rămâne literă moartă, că prima judecată ce-l desemnase pe Joam Dacosta drept vinovat pentru atentatul din Tijuco nu va fi schimbată şi că ordinul de execuţie va sosi negreşit, de vreme ce într-un asemenea caz nu putea fi vorba de comutarea pedepsei.

Aşadar, Joam Dacosta nu trebuia să stea pe gânduri ca să fugă pentru a doua oară de osânda ce-l lovea pe nedrept.

Tinerii hotărâră de la început să păstreze taina asupra celor ce aveau să facă; nu le vor spune nimic nici Yaquitei, nici Minhăi despre încercarea lor. Ar fi însemnat să le dea o ultimă nădejde, care poate nu s-ar fi înfăptuit! Cine ştie dacă nu cumva, datorită unor împrejurări neprevăzute, încercarea lor nu va da greş!

Fără-ndoială, le-ar fi prins bine să-l aibă şi pe Fragoso cu ei. Flăcăul acesta priceput şi devotat le-ar fi putut da un ajutor preţios; dar Fragoso nu se arătase încă. Nici Lina n-avea habar ce se întâmplase cu el, de ce plecase de pe plută fără s-o înştiinţeze măcar pe ea.

Dac-ar fi ştiut Fragoso ce întorsătură vor lua lucrurile, n-ar mai fi părăsit el familia Dacosta pentru o încercare cu aşa de puţini sorţi de izbândă. Da, ar fi socotit că-i mai nimerit să ajute la evadarea condamnatului, decât să pornească în căutarea foştilor camarazi ai lui Torres!

Dar Fragoso nu se arăta, aşa că erau nevoiţi să se lipsească de ajutorul lui.

De cum începu să se lumineze, Benito şi Manoel părăsiră pluta şi se îndreptară spre Manao. Ajunseră repede în oraş şi pătrunseră pe ulicioarele încă pustii. În câteva minute, se aflau amândoi în faţa închisorii şi străbăteau în lung şi-n lat maidanurile pe care se înălţa fosta mănăstire ce slujea acum drept temniţă.

Trebuiau să cerceteze cu luare-aminte locurile.

Celula în care era închis Joam Dacosta se afla într-un colţ al clădirii, la o înălţime de douăzeci şi cinci de picioare de la pământ. Fereastra era apărată prin nişte zăbrele şubrede din fier, uşor de smuls sau de tăiat dacă ajungeai până la ea. Blocurile de piatră ale zidului, prost îmbinate şi măcinate pe alocuri, aveau numeroase colţuri pe care să-ţi sprijini piciorul dacă te-ai fi căţărat pe o frânghie. Zvârlită cu îndemânare, această frânghie s-ar fi putut înfăşură pe una din gratiile de fier, ieşită în afară şi îndoită ca un cârlig. Trebuiau înlăturate apoi una sau două gratii, doar cât să se poată strecura pe-acolo un om. Benito şi Manoel urmau să pătrundă în odaia prizonierului şi evadarea avea să se înfăptuiască destul de lesne, cu ajutorul frânghiei prinsă de drugul de fier.

Cerul înnourat prevestea o noapte fără lună, astfel că mişcările lor, învăluite de întuneric, nu ar fi putut fi observate, iar Joam Dacosta s-ar fi aflat la adăpost înainte de ivirea zorilor.

Vreme de un ceas, Manoel şi Benito umblară încoace şi-ncolo, în aşa fel încât să nu stârnească bănuielile, dar îşi fixară bine în minte aşezarea ferestrei, a gratiilor şi locul cel mai potrivit în care urmau să arunce frânghia.

— Deci, aşa rămâne, spuse Manoel. Oare nu s-ar cuveni să-l înştiinţăm şi pe prizonier ?

— Nu, Manoel! Să nu-i dezvăluim nici lui taina pe care am păstrat-o faţă de mama şi Minha, căci s-ar putea să dăm greş!

— Vom izbuti, Benito! Dar trebuie să ne gândim bine la toate, iar dacă paznicul şef al închisorii va băga ceva de seamă când vom încerca evadarea...

— Vom avea destul aur cu care să-i cumpărăm tăcerea! răspunse Benito.

— Foarte bine. Dar odată scăpat din închisoare, tata nu se poate ascunde nici în oraş, nici pe plută. Unde-o să se ducă?

Era a doua problemă spinoasă pe care o aveau de rezolvat, şi iată în apropierea închisorii, câmpul era străbătut de unul din canalele ce se varsă în Rio Negro, în partea de jos a oraşului. Pe canalul acesta se putea ajunge uşor la fluviu, dacă prizonierul ar fi fost aşteptat de o pirogă. De la poalele zidului până la canal n-avea de făcut decât o sută de paşi.

Benito şi Manoel hotărâră deci ca Araujo să vină pe la opt seara cu o pirogă mânată de doi vâslaşi puternici. Ea va urca pe Rio Negro, va pătrunde în canal, se va strecura prin câmpul pustiu şi, odată ajunsă acolo, se va ascunde printre ierburile înalte ale malurilor, stând pregătită toată noaptea să-l primească pe fugar.

Dar odată urcat în barcă, oare unde va fi bine să se adăpostească Joam Dacosta?

După ce se sfătuiră îndelung, întorcând problema pe toate feţele, tinerii luară şi această ultimă hotărâre.

Să se întoarcă la Iquitos, ar fi însemnat să apuce o cale grea şi primejdioasă. Fie c-ar fi mers pe uscat, fie c-ar fi luat-o în sus sau în jos pe Amazon, ar fi durat prea mult. Nici călare, nici cu piroga n-ar fi izbutit să scape la timp de urmărire. Dealtfel, nici la fermă nu mai era acum în siguranţă. Întors acolo, el nu va mai fi pentru lume fermierul Joam Garral, ci osânditul Joam Dacosta, mereu sub ameninţarea extrădării, şi nu-i va fi cu putinţă să mai ducă viaţa de altădată. Dacă ar fi pornit pe Rio Negro, până în nordul provinciei, sau chiar dincolo de graniţele braziliene, ar fi durat mult prea mult, şi prima grijă pe care trebuia s-o aibă Joam Dacosta era să scape de patrulele ce vor porni îndată pe urma lui.

Să coboare din nou pe Amazon? Dar ambele maluri erau înţesate de posturi, oraşe, sate. Semnalmentele osânditului vor fi trimise tuturor şefilor de poliţie. Exista deci primejdia să fie arestat cu mult înainte de a fi ajuns la ţărmul Atlanticului. Şi chiar de-ar fi ajuns până acolo, unde şi cum să se ascundă până când va găsi prilejul să se îmbarce pe un vapor, punând astfel oceanul între el şi justiţie?

Discutând aceste planuri, Manoel şi Benito îşi dădură seama că nici unul, nici altul nu erau bune de urmat.

Exista totuşi o cale cu sorţi de izbândă: să iasă din închisoare, să urce în pirogă şi să meargă pe canal până la Rio Negro, să coboare pe el, cu pilotul la cârmă, să ajungă la confluenţa celor două ape, iar de aici să pornească pe Amazon, navigând pe lângă malul drept vreo şaizeci de mile până la gurile Madeirei, umblând noaptea şi odihnindu-se în timpul zilei.

Acest afluent ce coboară din munţii Cordilieri, alimentat pe parcurs de vreo sută de subafluenţi, este o adevărată cale fluvială deschisă până-n inima Boliviei. Aşadar, o pirogă putea să se strecoare pe el nebăgată în seamă şi să se adăpostească apoi într-un sat sau cătun, dincolo de frontiera braziliană.

Acolo, Joam Dacosta s-ar fi aflat în oarecare siguranţă, ar fi aşteptat vreme de câteva luni un prilej de a ajunge la ţărmul Pacificului, de unde să se poată îmbarca pe un vapor ce va pleca dintr-unul din porturile de pe coastă. Odată ajuns în America de Nord, era scăpat. Mai târziu, o să vadă el dacă-şi va lichida averea şi se va duce să-şi sfârşească viaţa, atât de crud şi atât de nedrept zbuciumată, dincolo de ocean, în Lumea Veche.

Oriunde va merge, familia lui îl va urma fără şovăială, fără păreri de rău, cuprinzându-l aici şi pe Manoel, legat de ei pentru totdeauna. În privinţa asta nu mai încăpea nici o îndoială.

— Să plecăm, zise Benito. Trebuie să fie totul gata înainte de căderea nopţii şi nu mai avem nici o clipă de pierdut.

Cei doi tineri se întoarseră pe plută, mergând pe marginea canalului până la Rio Negro. În felul acesta se încredinţară că piroga va putea trece nestânjenită, că nu va întâlni în cale nici o piedică, nici baraj de ecluză, nici vapor în reparaţie. Coborâră apoi pe malul stâng al afluentului, ferindu-se de străzile aglomerate ale oraşului, şi ajunseră la plută.

Prima grijă a lui Benito a fost să stea de vorbă cu maică-sa. Era destul de stăpân pe el ca să-şi poată ascunde frământările. Ţinea s-o liniştească, să-i spună că nu trebuie să-şi piardă orice nădejde, că taina documentului avea să fie dezlegată, că, oricum, opinia publică era de partea lui Joam Dacosta şi că, în faţa acestei mişcări de simpatie, justiţia le va da un răgaz pentru a scoate la iveală mărturia nevinovăţiei lui.

— Da, mamă, adăugă el, te încredinţez că până mâine tata va fi în afara oricărei primejdii!

— Aşa să fie, dragul meu, răspunse Yaquitâ, cătând stăruitor în ochii băiatului, încât acesta izbuti cu greu să-i înfrunte privirea.

Ca la o înţelegere, Manoel încercă şi el s-o îmbărbăteze pe Minha, repetându-i că judecătorul Jarriquez era acum pe deplin convins de nevinovăţia lui Joam Dacosta şi că va încerca să-l scape prin toate mijloacele ce-i stau în putinţă.

— Aş vrea să te cred, Manoel, răspunse tânăra, fără să-şi poală stăvili plânsul.

Manoel plecă repede de lângă ea. Îl năpădeau şi pe el lacrimile, contrazicând cuvintele de încurajare pe care i le spusese.

Dealtminteri, era timpul să se ducă să-l vadă pe prizonier şi Yaquita. Împreună cu fiica sa, se îndreptară grabnic spre Manao.

Vreme de un ceas tinerii se sfătuiră cu pilotul Araujo. Îi împărtăşiră toate amănuntele planului lor şi-i cerură părerea atât în privinţa evadării, cât şi a măsurilor ce trebuiau luate pentru a-l pune pe fugar la adăpost.

Araujo încuviinţă totul. Cunoscând bine drumul, îşi luă sarcina ca, după căderea nopţii, să străbată canalul cu piroga, fără să stârnească vreo bănuială, până la locul unde trebuia să aştepte sosirea lui Joam Dacosta. De acolo nu era greu să ajungă până la gurile lui Rio Negro, unde piroga va trece neluată în seamă printre epavele ce coborau fără-ncetare pe apă.

Araujo nu se împotrivi nici la propunerea de a merge pe Amazon până la confluenţa cu râul Madeira. Era şi el de părere că nu se putea alege o cale mai bună. Cunoştea cursul Madeirei pe o întindere de mai bine de o sută de mile. În inima acestor ţinuturi puţin populate, chiar dacă, prin absurd, ar fi fost urmăriţi, le-ar fi fost lesne să-i înşele pe urmăritori retrăgându-se spre mijlocul Boliviei, şi dacă Joam Dacosta ar dori să se expatrieze, s-ar putea îmbarca mai degrabă de pe ţărmul Pacificului decât de pe cel al Atlanticului.

Încuviinţarea lui Araujo era menită să-i mai liniştească pe cei doi tineri. Aveau mare încredere în simţul practic al pilotului, şi nu fără temei. Cât despre devotamentul acestui om, nu încăpea nici o îndoială. Şi-ar fi primejduit, cu siguranţă, viaţa şi libertatea pentru salvarea fermierului din Iquitos.

În mare taină, Araujo începu de îndată pregătirile cuvenite pentru încercarea de evadare. Benito îi dădu o sumă de bani cu care să facă faţă oricăror împrejurări ce s-ar ivi în timpul călătoriei pe Madeira. Pregăti apoi piroga spunând că are de gând să plece în căutarea lui Fragoso, deoarece acesta încă nu se arătase şi erau cu toţii îngrijoraţi din pricina lui.

Cără apoi el însuşi în pirogă alimente pentru câteva zile, laolaltă cu frânghiile şi sculele pe care urmau să le ia cei doi tineri atunci când piroga va ajunge la capătul canalului, la locul şi ceasul hotărât.

Oamenii de pe plută nu băgară de seamă aceste pregătiri. Nici celor doi negri voinici, pe care Araujo îi alesese ca vâslaşi, nu li se împărtăşi taina. Ştiau că se pot bizui pe ei. Când vor afla despre ce e vorba, când Joam Dacosta, liber în sfârşit, va fi dat în grija lor, Araujo era încredinţat că nu vor da înapoi de la nimic, dăruindu-şi propria lor viaţă ca să-şi salveze stăpânul.

Până după-amiază totul era gata de plecare. Nu mai aveau decât să aştepte căderea nopţii.

Înainte de a trece la fapte, Manoel voia să se mai ducă o dată la judecătorul Jarriquez. Poate că magistratul le va da noutăţi cu privire la document. Benito rămase pe plută, aşteptând întoarcerea mamei şi surorii sale.

Manoel plecă deci singur la judecător acasă şi fu primit îndată.

Magistratul se afla în odaia lui de lucru, din care nu mai ieşea deloc, pradă aceloraşi frământări. Documentul mototolit de degetele lui neastâmpărate se afla tot pe masă.

— Domnule, îi spuse Manoel cu vocea tremurândă, aţi primit de la Rio de Janeiro?...

— Nu... răspunse judecătorul Jarriquez, ordinul n-a sosit încă... dar poate sosi dintr-o clipă într-alta!...

— Dar documentul ?

— Nimic! strigă judecătorul. Am încercat tot ce mi-a putut trece prin minte... şi nimic!

— Nimic!

— Ba da! Am văzut totuşi limpede în documentul acela un cuvânt... unul singur!...

— Ce cuvânt, domnule?... Spuneţi-l!

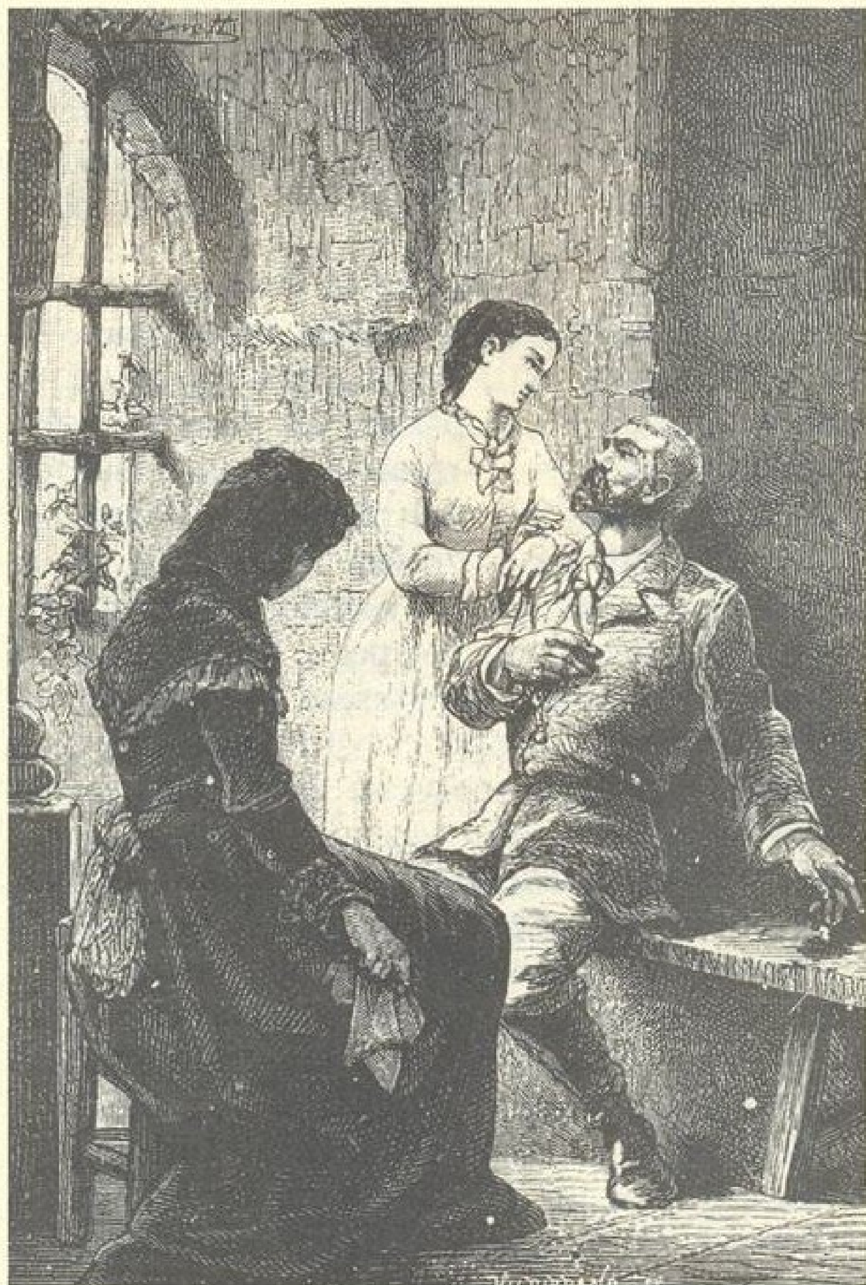
— Fuga!

Fără să mai spună nimic, Manoel strânse mâna judecătorului şi se întoarse la plută în aşteptarea clipei când aveau să treacă la acţiune.

Capitolul XVII ULTIMA NOAPTE

Vizita Yaquitei, însoţită de fiica ei, se desfăşurase ca şi-n celelalte zile, când soţii îşi petreceau câteva ceasuri împreună. Alături de cele două făpturi, atât de dragi lui, Joam Dacosta îşi stăpânea cu greu zbuciumul inimii. Dar ca soţ şi părinte îşi poruncea să fie tare. Tot el trebuia să le încurajeze pe sărmanele femei, insuflându-le un pic din nădejdea atât de slabă ce-i mai rămăsese. Veneau amândouă cu dorinţa de a-l îmbărbăta pe prizonier. Numai că ele aveau şi mai multă nevoie de sprijin; dar,

Ele începeau din nou să nădăjduiască...

când îl vedeau aşa de hotărât, cu fruntea sus în vârtejul atâtor încercări, începeau din nou să nădăjduiască.

Chiar în ziua aceea Joam le spusese cuvinte încurajatoare. Îşi găsea această putere nesecată în conştiinţa nevinovăţiei sale. Nu! Nu era cu putinţă ca Joam Dacosta să fie pedepsit pentru crima din Tijuco!

Dealtminteri, aproape niciodată nu pomenea despre document. Că era fals sau nu, că era scris de mâna lui Torres sau de adevăratul făptaş al atentatului, că în el se afla sau nu mărturia atât de căutată, Joam Dacosta nu se sprijinea pe această ipoteză îndoielnică. Nu! Socotea viaţa lui de om cinstit drept cea mai grăitoare dovadă, singura în măsură să-i apere cauza!

În seara aceea, pătrunse până în adâncul sufletului de cuvintele lui pline de nădejde, mama şi fiica se întoarseră mai încrezătoare decât au fost vreodată, din ziua arestării. Prizonierul le strânse la piept cu şi mai multă căldură. Presimţea parcă apropierea deznodământului, oricare ar fi fost el.

Rămas singur, Joam Dacosta stătu multă vreme nemişcat. Îşi sprijinise braţele pe o măsuţă şi-şi plecase capul pe ele.

Ce se petrecea în sufletul lui ? Ajunsese oare la convingerea că dreptatea omenească, după ce dăduse greş prima dată, va rosti în cele din urmă achitarea sa ?

Da, mai nădăjduia încă. Ştia că odată cu raportul judecătorului Jarriquez plecase şi memoriul său, scris cu atâta convingere, care trebuia să se afle acum la Rio de Janeiro, în mâinile şefului suprem al justiţiei.

Se ştie că acest memoriu era însăşi povestea vieţii sale, de la intrarea ca funcţionar în birourile exploatării minelor de diamant până în clipa în care jangada se oprise la porţile oraşului Manao.

Lui Joam Dacosta i se perinda prin minte întreaga sa existenţă. Şi-o retrăia începând din vremea când, orfan, sosise la Tijuco. Acolo, mulţumită sârguinţei lui, se ridicase în ierarhia funcţionarilor din birourile guvernatorului general, unde fusese primit foarte de tânăr. Viitorul îi părea luminos; avea să ajungă departe!... Apoi, dintr-o dată, catastrofa: prădarea convoiului ce transporta diamantele, măcelărirea soldaţilor din escortă, bănuielile îndreptate asupra sa, ca singurul funcţionar în măsură să destăinuie data plecării, arestarea, aducerea lui în faţa judecătorilor, condamnarea, în pofida strădaniilor depuse de avocat, ultimele ceasuri petrecute în celula condamnaţilor la moarte a închisorii din Villa-Rica, evadarea săvârşită în împrejurări care cereau o îndrăzneală supraomenească, fuga prin provinciile din nord, sosirea la graniţa peruană, apoi

primirea pe care ospitalierul fermier Magalhaes o făcuse fugarului mort de foame şi ajuns la capătul puterilor.

Prizonierul revedea toate întâmplările care-i zdrobiseră dintr-o dată viaţa! Furat de gândurile sale, pierdut în amintiri, nu auzea zgomotul acela neobişnuit ce venea de pe zidul din afară al vechii mănăstiri, nici zgâlţâitul unei frânghii agăţată de drugii ferestrei, nici scârţâitul oţelului tăind fierul, care ar fi atras atenţia unui om mai puţin preocupat de evocarea trecutului.

Nu, Joam Dacosta continua să-şi retrăiască anii tinereţii de după sosirea lui în provincia peruană. Se revedea la fermă, întâi slujbaş, apoi asociat al bătrânului portughez, muncind cu râvnă pentru prosperitatea gospodăriei din Iquitos.

Ah, de ce nu-i spusese totul, încă de la început, binefăcătorului său? Acesta nu s-ar fi îndoit de el! Era singura greşeală pe care nu şi-o putea ierta. De ce nu-i mărturisise nici de unde venea, nici cine era — mai ales atunci când Magalhaes îi împreunase mâna cu mâna fiicei sale, care n-ar fi putut nici o clipă să vadă în el pe făptaşul acestei crime înspăimântătoare?

Deodată, zgomotul de afară deveni atât de puternic, încât atrase atenţia prizonierului. Joam Dacosta înălţă o clipă capul. Ochii i se îndreptară spre fereastră cu o privire lipsită de expresie, inconştientă parcă, şi, după o clipă, fruntea îi căzu iar pe braţe. Se întorsese din nou cu gândul la Iquitos.

Acolo bătrânul fermier era pe moarte. Înainte de a-şi da sufletul, voia să asigure viitorul copilei sale, să-şi lase întreaga avere asociatului care contribuise atâta la prosperitatea gospodăriei. Oare Joam Dacosta ar fi trebuit atunci să vorbească?... Poate!... Dar n-a îndrăznit!... Îşi aminti de anii luminoşi pe care i-a trăit alături de Yaquita, de venirea pe lume a copiilor, de toată fericirea acestei vieţi pe care nu o tulburaseră decât amintirile din Tijuco şi remuşcarea că nu-i împărtăşise taina lui groaznică!

Înlănţuirea acestor fapte se depăna în mintea lui Joam Dacosta cu o limpezime şi o forţă uluitoare.

Ajunsese acum la vremea când urma să se pună la cale căsătoria fiicei sale cu Manoel! Putea oare lăsa să se înfăptuiască această căsătorie sub un nume fals, fără a-i dezvălui tânărului taina vieţii sale? Nu! Astfel, la îndemnul judecătorului Ribeiro, se hotărâse să vină să ceară revizuirea procesului şi să dobândească reabilitarea ce i se cuvenea. Plecase împreună cu toţi ai săi, apoi se ivise Torres, târgul josnic pe care i-l propusese acest ticălos, împotrivirea tatălui de a-şi vinde fiica pentru a-şi pune la adăpost cinstea şi viaţa, apoi denunţul, apoi arestarea...

În minutul acela, fereastra, împinsă cu putere din afară, se deschise dintr-o dată.

Joam Dacosta se ridică în picioare; amintirile trecutului se şterseră ca o umbră.

Benito sărise în încăpere şi se afla în faţa tatălui său, iar după o clipă se ivi şi Manoel, pătrunzând prin ochiul de fereastră din care fuseseră înlăturaţi drugii de fier.

Luat pe neaşteptate, Joam Dacosta era cât pe-aci să strige; Benito nu-i dădu răgaz.

— Tată, iată fereastra căreia i-am smuls gratiile!... Afară atârnă o frânghie până la pământ!... O pirogă aşteaptă pe canal, la o sută de paşi de aici!... În ea se află Araujo, ca s-o mâne departe de Manao, pe celălalt mal al Amazonului, unde nu ţi se va mai putea da de urmă!... Tată drag, trebuie să fugi chiar acum!... Însuşi judecătorul ne-a dat sfatul acesta!

— Trebuie! adăugă Manoel.

— Să fug, eu!... Să fug pentru a doua oară!... Să fug iar!...

Cu braţele încrucişate, cu capul sus, Joam Dacosta se dădu înapoi până la capătul odăii.

— Niciodată! spuse el cu un glas atât de hotărât, încât Benito şi Manoel rămaseră încremeniţi.

Cei doi tineri nu se aşteptaseră la o asemenea împotrivire. Niciodată nu se gândiseră că evadarea ar putea fi zădărnicită chiar de prizonier.

Benito înainta spre tatăl său, îl privi drept în faţă, îl apucă de mâini, nu ca să-l tragă, ci pentru a-l face să-l asculte şi pentru a-l îndupleca.

— Spui că niciodată, tată drag?

— Niciodată!

— Tată, zise atunci Manoel — am şi eu dreptul să te numesc astfel — ascultă-ne, tată! Dacă-ţi spunem că trebuie să fugi fără zăbavă, înseamnă că rămânând te vei face vinovat faţă de ceilalţi, faţă de dumneata însuţi!

— Tată, dacă rămâi, e ca şi cum ţi-ai aştepta moartea! Ordinul de execuţie poate sosi dintr-o clipă într-alta! Te-nşeli amarnic dacă-ţi închipui că justiţia oamenilor îşi va schimba osânda nedreaptă, dacă gândeşti că ea va reabilita pe cel condamnat acum douăzeci de ani! Nu mai există nici o nădejde! Trebuie să fugi!... Haide, fugi!

Într-o pornire nestăvilită, Benito îşi apucase tatăl şi-l împingea către fereastră.

Joam Dacosta se desprinse din strânsoarea fiului său şi se dădu înapoi pentru a doua oară.

— Să fug?! rosti el cu o hotărâre de nezdruncinat. Dar asta înseamnă să-mi pierd cinstea şi odată cu ea şi pe a voastră! Ar fi ca o recunoaştere a vinovăţiei! De vreme ce am venit de bună voie să mă predau în mâna judecătorilor din patria mea, trebuie să le aştept hotărârea, oricare va fi, şi o voi aştepta!

— Dar dovezile pe care te sprijini dumneata nu ajung, continuă Manoel, iar dovada materială a nevinovăţiei ne lipseşte încă! Dacă-ţi repetăm că trebuie să fugi, e pentru că însuşi judecătorul Jarriquez ne-a sfătuit! Numai astfel mai poţi scăpa de la moarte.

— Voi muri, aşadar! răspunse liniştit Joam Dacosta. Voi muri tăgăduind judecata care mă osândeşte! Prima dată am fugit cu câteva ceasuri înaintea execuţiei! Da! Pe-atunci eram tânăr, aveam în faţă o viaţă întreagă ca să pot lupta împotriva nedreptăţii oamenilor! Dar să mai fug şi acum, să încep iar viaţa asta ticăloasă de vinovat care se ascunde sub nume fals, irosindu-şi toate puterile ca să scape de urmărirea poliţiei, să duc din nou traiul plin de temeri pe care l-am dus vreme de douăzeci şi trei ani, silindu-vă să-l împărtăşiţi şi voi cu mine, să aştept zi de zi un denunţ care, mai devreme sau mai târziu, tot va sosi, sau o cerere de extrădare care m-ar ajunge până-n ţări străine? Oare asta ar mai fi viaţă?! Nu! Niciodată!

— Ai să fugi, tată! zise Benito, care simţea că i se întunecă mintea faţă de atâta îndărătnicie. Vreau eu!...

Îl apucase pe Joam Dacosta şi căuta să-l împingă cu sila către fereastră.

— Nu!... Nu!

— Vrei deci să-mi pierd minţile!

— Lasă-mă, fiule! strigă Joam Dacosta... Am fugit o dată de la închisoarea din Villa-Rica, şi s-a crezut că fugeam de osândă meritată! Da! Aşa s-o fi crezut! Ei bine, pentru cinstea numelui pe care-l porţi, n-am s-o mai iau de la capăt!

Benito căzuse în genunchi la picioarele tatălui său! Întindea spre el mâinile... Îl ruga...

— Tată drag, ordinul acesta, ordinul poate sosi azi... în clipa asta... şi în el se va afla osânda la moarte!...

— Chiar de ar fi sosit la ora asta, hotărârea mea rămâne neclintită! Nu, fiule! Vinovat, Joam Dacosta ar putea să fugă! Nevinovat, Joam Dacosta nu va fugi!

Scena care urmă acestor cuvinte fu sfâşietoare. Benito lupta împotriva tatălui său. Deznădăjduit, Manoel rămăsese lângă fereastră, gata să-l scoată pe prizonier, când uşa celulei se deschise.

În prag se ivi şeful poliţiei, însoţit de paznicul şef al închisorii şi de câţiva soldaţi.

Şeful poliţiei înţelese că a avut loc o încercare de evadare, dar mai înţelese din înfăţişarea prizonierului că el era cel care se împotrivise. Nu spuse nimic. Pe chipul lui era zugrăvită mila cea mai adâncă. Fără-ndoială că şi el, la fel ca judecătorul Jarriquez, ar fi vrut ca prizonierul să fi evadat din închisoare.

Dar era prea târziu.

Cu o hârtie în mână, şeful poliţiei se îndreptă spre prizonier.

— Mai întâi, îl întâmpină Joam Dacosta, daţi-mi voie, domnule, să vă spun că n-a atârnat decât de mine să fug, dar că nu am vrut s-o fac.

Şeful poliţiei îşi plecă o clipă privirile, apoi, cu un glas pe care se străduia zadarnic să-l facă hotărât, zise:

— Joam Dacosta, a sosit chiar acum ordinul de la şeful suprem al justiţiei din Rio de Janeiro.

— Vai, tată! strigară Manoel şi Benito.

— Şi ordinul acesta, întrebă Joam Dacosta, încrucişîndu-şi braţele pe piept, ordinul acesta cere executarea sentinţei?

— Da!

— Când?...

— Mâine!

Benito se aruncase asupra tatălui său. Voia din nou să-l tragă afară din celulă... Trebuiră să vină soldaţii ca să smulgă prizonierul din această îmbrăţişare.

Apoi, la un semn al şefului poliţiei, Benito şi Manoel fură scoşi din încăpere. Trebuia să pună capăt acestei scene sfâşietoare, care ţinuse şi aşa prea mult.

— Domnule, grăi atunci condamnatul, mâine dimineaţă, înaintea execuţiei, aş putea petrece câteva minute cu părintele Passanha, căruia vă rog să-i daţi de ştire?

— Îi vom da.

— Îmi va fi îngăduit să-mi văd familia, să-mi îmbrăţişez pentru ultima oară soţia şi copiii?

— Îi veţi vedea.

— Vă mulţumesc, domnule, răspunse Joam Dacosta. Şi acum, puneţi să fie bine păzită fereastra asta! Nu trebuie să fiu scos de aici fără voia mea!

Şeful poliţiei se înclină, apoi se retrase împreună cu paznicul şi soldaţii.

Osânditul, căruia îi mai rămăseseră de trăit doar câteva ceasuri, rămase singur.

Capitolul XVIII FRAGOSO

Aşadar, ordinul sosise şi, după cum prevăzuse judecătorul Jarriquez, ordinul cerea fără întârziere executarea sentinţei pronunţate împotriva lui Joam Dacosta. Nu putea fi găsită nici o nouă dovadă, justiţia trebuia să-şi urmeze cursul.

Condamnatul urma să fie executat prin spânzurătoare, chiar a doua zi, 31 august, la ceasurile nouă dimineaţa.

În Brazilia pedeapsa cu moartea este de obicei comutată, afară de cazul când îi priveşte pe negri; de data aceasta ea va lovi un alb.

Acestea sunt prevederile Codului penal în materie de exploatare a minelor de diamant, pentru care, în interesul obştesc, legea n-a vrut să îngăduie nici o uşurare a pedepsei.

Nimic nu-l mai putea salva deci pe Joam Dacosta. Avea să-şi piardă nu numai viaţa, ci şi cinstea.

Dar, în zorii zilei de 31 august, un călăreţ zbura în goana calului spre Manao. Alergase atât de iute, încât, la o jumătate de milă de oraş, curajosul animal se prăbuşi nefiind în stare să-l ducă mai departe!

Călăreţul nici nu încercă să-l mai ridice. De bună seamă că ceruse şi căpătase de la cal mai mult decât era cu putinţă, şi, cu toate că el însuşi se simţea sleit de puteri, se avântă pe jos spre oraş.

Omul venea din provinciile de răsărit, ce se întind de-a lungul malului stâng al fluviului. Îşi cheltuise tot avutul cumpărând acest cal, ce-l adusese la Manao mai iute decât l-ar fi adus o pirogă silită să urce pe Amazon împotriva curentului.

Era Fragoso.

Izbutise oare flăcăul nostru în încercarea despre care nu vorbise nimănui? Găsise până la urmă echipa din care făcuse parte Torres? Descoperise vreo taină ce-ar mai fi putut să-l scape pe Joam Dacosta?

La drept vorbind, nici el nu-şi dădea bine seama; în orice caz, se străduia să ajungă cât mai degrabă la judecătorul Jarriquez şi să-i împărtăşească cele aflate în scurta lui călătorie.

Iată cum s-au petrecut lucrurile:

Fragoso nu se înşelase când recunoscuse în Torres pe unul din pândarii de codru din echipa ce supraveghea provinciile de pe malurile Madeirei.

Porni la drum şi, odată ajuns la gurile acestui afluent, i se spuse că şeful acestor «capitães do mato» se afla prin apropiere.

Fragoso plecă în căutarea lui şi cu mare greutate izbuti să-l găsească.

La întrebările lui Fragoso, şeful răspunse fără şovăială. Dealtfel, acestea erau foarte simple, iar el n-avea nimic de ascuns.

Cele trei întrebări pe care i le-a pus Fragoso au fost următoarele:

— Pândarul de codru, Torres, a făcut parte din echipa dumneavoastră, până acum câteva luni?

— Da.

— N-avea pe atunci în echipă vreun prieten mai apropiat care a murit de curând?

— Ba da.

— Şi cum se numea?

— Ortega.

Iată tot ce aflase Fragoso. Informaţiile culese erau ele de natură să schimbe situaţia lui Joam Dacosta? Greu de crezut!

Dându-şi seama de asta, Fragoso stărui pe lângă şeful echipei de pândari, întrebându-l dacă-l cunoaşte pe Ortega, dacă ştia de unde venise, dacă-i putea spune ceva despre trecutul lui. Toate acestea aveau mare însemnătate de vreme ce, după spusele lui Torres, Ortega era adevăratul făptaş al crimei din Tijuco.

Din nefericire, şeful echipei de pândari nu-i putu da nici un amănunt în această privinţă.

Sigur era doar faptul că Ortega făcea parte de mai mulţi ani din tagma lor, că între el şi Torres exista o strânsă prietenie, că erau văzuţi mereu împreună şi că Torres a vegheat la căpătâiul lui până şi-a dat sufletul.

Iată tot ce ştia şeful, şi mai multe nu-i putu spune.

Fragoso trebui deci să se mulţumească cu atât şi plecă în graba mare.

Dar, chiar dacă flăcăul nu aducea dovada că Ortega era răspunzător pentru crima din Tijuco, un lucru era de netăgăduit: că Torres spusese adevărul cu privire la camaradul lui care murise şi pe care îl veghease până la ultima suflare.

Acum părea întemeiată şi afirmaţia lui, potrivit căreia acest camarad i-ar fi înmânat documentul cu pricina. Aşadar, era lesne de crezut că documentul avea legătură cu atentatul al cărui făptaş era într-adevăr Ortega şi că el cuprindea recunoaşterea vinovăţiei sale, însoţită de descrierea faptelor astfel încât să nu mai fie pusă la îndoială.

Dacă documentul acesta s-ar fi putut citi, dacă i s-ar fi găsit cheia, dacă s-ar fi cunoscut cifrul pe care se întemeia sistemul, de bună seamă că adevărul ar fi ieşit la lumină!

Dar, din păcate, Fragoso nu cunoştea cifrul! Bietul flăcău aducea cu el din călătorie doar câteva noi bănuieli, o oarecare siguranţă că aventurierul spusese adevărul, câteva împrejurări menite să întărească părerea că taina acestei afaceri era ferecată în document.

Şi totuşi, oricât de puţină însemnătate ar fi avut toate acestea, el se grăbea să i le povestească judecătorului Jarriquez. Ştia că nu mai era nici o clipă de pierdut, şi iată de ce, în dimineaţa aceea, pe la ceasurile opt, ajunsese frânt de oboseală în apropiere de Manao.

Fragoso străbătu în câteva minute jumătatea de milă ce-l despărţea de oraş. Un fel de presimţire îl împingea parcă înainte şi era aproape încredinţat că viaţa lui Joam Dacosta era în mâinile lui.

Se afla la intrarea în mica piaţă spre care se deschidea una din porţile oraşului.

Acolo, în mijlocul mulţimii, destul de deasă încă de la această oră, la o înălţime de douăzeci de picioare, se înălţa spânzurătoarea de care atârna o funie.

Fragoso simţi că-l părăsesc ultimele puteri. Căzu. Închise fără voie ochii, să nu mai vadă, iar buzele lui şopteau întruna:

— Prea târziu! Prea târziu!...

Printr-o sforţare supraomenească, izbuti să se ridice. Nu! Nu era prea târziu! Trupul lui Joam Dacosta nu se bălăbănea încă la capătul funiei!

— Judecătorul Jarriquez! Judecătorul Jarriquez! strigă Fragoso. Gâfâind, înnebunit, se năpusti spre poarta oraşului, urcă pe strada principală din Manao şi căzu în pragul casei judecătorului, aproape mort.

Uşa era închisă. Fragoso mai avu putere să bată în această uşă.

Unul din slujitorii magistratului veni să deschidă. Stăpânul lui nu voia să primească pe nimeni.

Cu toată opreliştea, Fragoso îl îmbrânci pe omul care-i sta în cale şi dintr-un salt ajunse în odaia de lucru a judecătorului.

— Vin din provincia în care Torres şi-a făcut meseria de pândar de codru! strigă Fragoso. Domnule judecător, Torres n-a minţit!... Opriţi!... Opriţi execuţia!

— Ai dat de urma echipei din care făcea parte ?

— Da!

— Şi-ai aflat cifrul documentului?... Fragoso nu-i răspunse.

— Atunci lasă-mă-n pace! strigă judecătorul Jarriquez, pradă unei adevărate furii, vrând să distrugă documentul.

Fragoso îl apucă de mâini şi-l opri.

— Acolo e adevărul! strigă el.

— Ştiu! răspunse judecătorul Jarriquez. Dar ce preţ are un adevăr care nu poate fi scos la iveală?

— Ba va fi scos!... Trebuie!... Trebuie!...

— Te mai întreb o dată: ai cifrul?...

— Nu, răspunse Fragoso, dar, vă repet, Torres n-a minţit!... Unul din camarazii lui, cu care era bun prieten, a murit acum câteva luni şi nu-ncape îndoială că omul acesta i-a înmânat documentul pe care voia să i-l vândă lui Joam Dacosta.

— Aşa-i, zise judecătorul Jarriquez. Nu-ncape îndoială... asta pentru noi... dar nu şi pentru cei ce hotărăsc asupra vieţii osânditului!... Lasă-mă!

Deşi era dat afară, Fragoso nu înţelese să plece. Căzu la picioarele magistratului, strigând:

— Joam Dacosta e nevinovat! Nu-l puteţi lăsa să moară! Nu-i el făptaşul crimei din Tijuco. E camaradul lui Torres, cel ce-a scris documentul! E Ortega!...

La auzul acestui nume, judecătorul sări ca ars. Furtuna dezlănţuită în mintea lui se potoli. Puse documentul pe masă şi-l netezi, apoi se aşeză şi, trecându-şi mâna peste frunte, zise:

— Numele ăsta!... Ortega. Să vedem!

Iată-l acum încercând, cu numele rostit de Fragoso, ceea ce încercase zadarnic şi cu celelalte nume proprii.

După ce-l scrise deasupra primelor şase litere ale paragrafului, căpătă următoarea formulă:

O r t e g a
P h y j s l

— Nimic, zise el, asta n-are nici un înţeles!

Într-adevăr, litera *h* aşezată sub *r* nu putea fi înlocuită prin vreo cifră, de vreme ce, în ordine alfabetică, aceasta se afla înainte de *r*.

Numai *p*, *y* şi *j*, aşezate sub literele *o*, *t*, *e* se înlocuiau prin *1*,*4*,*5*.

Cât despre *s* şi *l* de la sfârşitul acestui cuvânt, distanţa care le desparte de *g* şi de *a* fiind de douăsprezece litere, cu neputinţă să fie exprimate printr-o singură cifră. Aşadar, ele nu corespundeau nici lui *g*, nici lui *a*.

În clipa aceea, din stradă se auziră nişte strigăte înspăimântătoare de deznădejde.

Fragoso se repezi la fereastră şi o deschise, mai înainte ca magistratul să-l poată împiedica. Strada era înţesată de lume.

Sosise ceasul când osânditul urma să fie scos din închisoare, şi puhoiul mulţimii se îndrepta spre piaţa unde se înălţa spânzurătoarea.

Groaznic la vedere, într-atât de sticloasă îi era privirea, judecătorul mânca din ochi literele documentului.

— Ultimele litere! şopri el. Să mai încercăm şi ultimele litere! Era cea din urmă nădejde!

— E nevinovat! E nevinovat!

Atunci, cu mâna tremurândă, aşeză numele lui Ortega deasupra ultimelor şase litere ale paragrafului, după cum făcuse şi cu primele şase.

Un strigăt îi scăpă de pe buze. Văzuse, din capul locului, că aceste ultime şase litere, în ordine alfabetică, erau inferioare celor corespunzătoare numelui *Ortega* şi că, în consecinţă, ele puteau fi înlocuite prin cifre care să alcătuiască împreună un număr.

Într-adevăr, după ce le puse în formulă, mergând de la ultima spre prima literă, obţinu:

Ortega
432513
Suvj hd

Numărul astfel alcătuit era 432513.

Dar acesta era oare numărul pe care se întemeia documentul? Nu era şi el tot atât de nefolositor ca şi cele încercate până acum? În clipa aceea strigătele se înteţiră, nişte strigăte de milă ce trădau sentimentele de simpatie ale mulţimii. Osânditului îi mai rămâneau de trăit doar câteva minute!

Nebun de durere, Fragoso dădu buzna afară!... Voia să-şi mai vadă pentru ultima dată binefăcătorul, pornit spre moarte... Voia să se arunce în faţa tristului cortegiu, să-l oprească strigând: «Nu-l ucideţi pe acest nevinovat! Nu-l ucideţi!...»

Dar judecătorul Jarriquez aşternuse de-acum numărul aflat deasupra primelor litere ale paragrafului, repetându-le de câte ori era nevoie, după cum urmează:

432513432513432513432513
Phys l y d d q f dzxgasgzzqqeh

Apoi, mergând în ordine alfabetică, reconstitui adevăratele litere şi citi:

Le veritable auteur du vol de...[1]

Un strigăt de bucurie îi scăpă de pe buze! Numărul acesta, 432513, era numărul atât de căutat! Numele lui Ortega i-a îngăduit să-l găsească! În sfârşit, avea cheia documentului care va dovedi nevinovăţia lui Joam Dacosta, şi fără să citească mai departe, se năpusti afară din odaie, apoi în stradă, urlând:

— Opriţi! Opriţi!

---

[1] Adevăratul autor al furtului de...

Nu-i trebui mai mult de un minut ca să străbată prin mulţime până la închisoare, pe care condamnatul o părăsea tocmai atunci, în vreme ce soţia şi copiii săi se agăţau de el cu puterea deznădejdei.

Ajuns în faţa lui Joam Dacosta, judecătorul nu mai era în stare să vorbească, dar mâna lui flutura documentul; în sfârşit, izbuti să îngaime:

— E nevinovat! E nevinovat!

Capitolul XIX CRIMA DIN TIJUCO

La sosirea judecătorului cortegiul se oprise. Un ecou uriaş repetase după el, şi încă mai repeta strigătele ce izbucneau din toate piepturile:

«Nevinovat! Nevinovat!»

Se aşternu apoi o linişte desăvârşită. Nu voiau să piardă nici un cuvânt din cele rostite de magistrat. Judecătorul Jarriquez se aşezase pe o bancă de piatră şi acolo, înconjurat de Minha, Benito, Manoel şi Fragoso, în vreme ce Joam Dacosta o strângea pe Yaquita la piept, descifra mai întâi primul paragraf al documentului, cu ajutorul numărului; pe măsură ce cuvintele se aşterneau cu limpezime deasupra cifrelor care înlocuiau literele adevărate cu cele criptografice, le despărţea, apoi le citea cu voce tare.

Şi iată ce citi el în mijlocul acestei adânci tăceri:

Le véritable auteur du vol des diamants et de l'assassinat
43 251343251 343251 34 325 134 32513432 51 34 32513432513
Ph yjslyddq f dzxgas gz zqq ehx gkfndrxu jtt gi ocytdxvksbx

des soldats qui escortaient le convoi, commis dans la nui
432 5134325 134 32513432513 43 251343 251343 2513 43 2513
hhu ypohdvy rym huhpuydkjox ph etozsl etnpmv ffov pd pajx

du vingt-deux janvier mil huit cent vingt-six, n'est donc pas
43 251343251 3432513 432 5134 3251 34325134 3251 3432 513
hy ynojyggay meqynfu qln mvly fgsu zmqiztlb qgyu gsqe ubv

Joam Dacosta, injustement condamné à mort, c'est moi, le misé-
4325 1343251 34325134325 13432513 4 325 1 3432 51 3 43 2513

nrcr edgruzb Irmxyuhqhpz drrgcroh e pqxu fivv r p l ph ontht

rable employé de l'administration du district diamantin;
43251 3432513 43 251343241343251 34 32513432 513432513
vddqf hqsntzh hh njepmqkyuuexkto gz gkyuumfv ijdqdpzjq

oui, moi seul, qui signe de mon vrai nom, Ortega.
432 513 4325 134 32513 43 251 3432 5 1 3 432513
syk rpl xhxq rym vkloh hh oto zvdk s p p suvjhd.[1]

Judecătorul nici nu termină de citit, că urale, parcă fără de sfârşit, făcură să răsune văzduhul.

La drept vorbind, ce putea fi mai convingător decât acest ultim paragraf care rezuma întregul document, care proclama cu tărie nevinovăţia fermierului din Iquitos, care smulgea ştreangului această victimă a unei groaznice erori judiciare!

Înconjurat de soţia, copiii şi de prietenii săi, Joam Dacosta nu pridideа să strângă toate mâinile ce se întindeau către el. Oricât de tare ar fi fost, nu izbuti să se mai stăpânească şi-l podidiră lacrimi de bucurie.

Da! Cele arătate de Joam Dacosta nu mai puteau fi puse la îndoială! Adevăratul făptaş al crimei din Tijuco îşi mărturisea el însuşi crima şi istorisea toate împrejurările în care o săvârşise. În cele din urmă, judecătorul Jarriquez izbutise să reconstituie în întregime criptograma, cu ajutorul numărului.

Iată ce mărturisea Ortega.

Ticălosul era colegul lui Joam Dacosta, slujbaş ca şi el în birourile guvernatorului exploatării minelor de diamante din Tijuco. Tânărul funcţionar desemnat să însoţească transportul la Rio de Janeiro era chiar el.

Ispitit de gândul odios de a se îmbogăţi prin crimă şi jaf, se grăbi să dezvăluie contrabandiştilor ziua exactă în care avea să plece convoiul din Tijuco.

În timp ce răufăcătorii, care pândiseră dincolo de Villa-Rica, atacau convoiul, el se prefăcu că luptă alături de soldaţii din escortă: apoi se aruncă la pământ printre morţi, de unde a fost

---

[1] *Adevăratul autor al furtului de diamante şi al uciderii soldaţilor ce păzeau convoiul, înfăptuit în noaptea de 22 ianuarie o mie opt sute douăzeci şi şase, nu este deci Joam Dacosta, osândit pe nedrept la moarte, sunt eu nevrednicul funcţionar al administraţiei ţinutului diamantelor, da, eu singur, cel care semnez cu adevăratul meu nume, Ortega.*

luat de complicii săi, astfel că singurul soldat scăpat cu viaţă din măcel a putut să afirme că Ortega pierise în timpul ciocnirii.

Dar criminalul nu se alese cu nimic de pe urma jafului, căci, puţin mai târziu, i-a venit şi lui rândul să fie jefuit de către cei ce-l ajutaseră să înfăptuiască această crimă.

Rămas fără un ban şi ştiind bine că nu se mai poate întoarce la Tijuco, Ortega pătrunse în ţinuturile din nordul Braziliei, în districtele Amazonului de Sus, pe unde se afla echipa acelor «capitães do mato». Trebuia să-şi câştige cumva existenţa. Ortega fu primit în această tagmă de proastă reputaţie. Acolo nu întreba nimeni cine eşti, nici de unde vii. Ortega ajunse deci pândar de codru şi ani de-a rândul exercită meseria de vânător de oameni.

Între timp, Torres, un aventurier lipsit de mijloace de existenţă, deveni camaradul lui. Între ei se legă o strânsă prietenie. Dar, după cum spusese Torres, remuşcările îi întunecau din zi în zi viaţa ticălosului. Amintirea crimei înfăptuite îl îngrozea. Ştia că un altul fusese osândit în locul lui! Mai ştia că acest altul era colegul său, Joam Dacosta! În sfârşit, ştia că, deşi izbutise să scape de la moarte, acesta nu încetase să fie ameninţat de pedeapsa capitală!

Din întâmplare, în timpul unei expediţii pe care echipa sa o făcuse cu câteva luni în urmă dincolo de graniţa peruană, Ortega ajunsese prin împrejurimile Iquitos-ului şi-l recunoscuse acolo în Joam Garral pe Joam Dacosta, fără ca acesta să-l recunoască la rândul său.

Atunci i-a venit gândul să îndrepte, pe cât îi era cu putinţă, nedreptatea căreia îi căzuse victimă fostul său coleg. Aşternu pe hârtie toate faptele ce priveau atentatul din Tijuco; dar scrise totul sub forma criptogramei pe care o ştim, cu gândul să i-o trimită fermierului din Iquitos împreună cu cifrul care-i va îngădui s-o citească.

Moartea nu-i dădu răgaz să meargă până la capăt. Grav rănit într-o luptă pe malurile Madeirei, Ortega îşi simţi sfârşitul aproape. Lângă el se afla prietenul său Torres. Socoti că-i poate vorbi acestuia despre taina ce-i apăsase conştiinţa vreme de atâţia ani. Îi încredinţă documentul, scris în întregime de mâna lui, şi-l puse să jure că-l va face să-i parvină lui Joam Dacosta, dându-i numele şi adresa acestuia, apoi buzele lui rostiră, odată cu ultima suflare, numărul 432513, fără de care documentul nu se putea descifra.

După moartea lui Ortega, se ştie cum şi-a îndeplinit misiunea ticălosul de Torres, cum s-a hotărât el să profite de această taină, încercând să facă din ea obiectul unui josnic şantaj.

Torres avea să piară înainte de a-şi desăvârşi opera, luând astfel taina cu el. Dar numele de Ortega, adus de Fragoso, acest nume care corespundea cu semnătura, a înlesnit în cele din urmă descifrarea documentului, datorită isteţimii judecătorului Jarriquez.

Da! Aceasta era dovada materială, căutată cu atâta râvnă, mărturia de netăgăduit prin care Joam Dacosta îşi redobândea viaţa şi cinstea!

După ce magistratul citi cu glas tare, spre lămurirea tuturor, groaznica istorisire cuprinsă în document, uralele se înteţiră.

În faţa unei asemenea dovezi, judecătorul Jarriquez se înţelese cu şeful poliţiei şi hotărâră împreună că, până la primirea unor noi dispoziţiuni cerute la Rio de Janeiro, închisoarea ce-l va adăposti pe Joam Dacosta nu va fi alta decât propria-i locuinţă.

Nu era nici un rău într-asta şi, însoţit de ai săi, Joam Dacosta ajunse la locuinţa magistratului, purtat pe braţele mulţimii, ca un biruitor.

Cinstitul fermier din Iquitos era acum răsplătit pentru tot ce suferise de-a lungul atâtor ani de exil şi, dacă se bucura mai degrabă pentru familia sa decât pentru el însuşi, nu era mai puţin mândru de patria lui care nu dusese până la capăt o asemenea nedreptate!

Dar ce se întâmpla în vremea aceasta cu Fragoso?

Un val nesfârşit de recunoştinţă se revărsa asupra îndatoritorului nostru flăcău. Benito, Manoel, Minha îl copleşeau cu mângâierile şi, de ce să n-o spunem, nici Lina nu se lăsa mai prejos! Nici nu ştia pe cine să asculte mai întâi şi încerca să se apere pe cât putea! El n-avea nici un merit! Întâmplarea făcuse totul! Trebuia să i se aducă atâtea mulţumiri numai fiindcă recunoscuse în Torres un pândar de codru? Nu, de bună seamă! Ce dacă-i trecuse prin minte să plece în căutarea echipei din care făcuse parte Torres? Asta nu părea să îndrepte cu ceva lucrurile, iar în privinţa numelui de Ortega, habar n-avea de însemnătatea lui!

Bunul Fragoso! Fie că recunoştea sau nu, el îl scăpase de la moarte pe Joam Dacosta!

Dar, ca s-ajungă aici, câte fapte neobişnuite nu s-au petrecut: salvarea lui Fragoso, tocmai când, istovit, era pe cale să-şi dea duhul în pădurea din Iquitos, primirea călduroasă ce i s-a făcut la fermă, întâlnirea cu Torres, la graniţa braziliană, urcarea acestuia pe plută şi, în sfârşit, întâmplarea ca Fragoso să-l mai fi întâlnit undeva!

— De fapt, dacă cineva are vreun merit în toată povestea asta, apoi acela nu-s eu, ci Lina, rosti în cele din urmă Fragoso.

— Eu?! se miră tânăra mulatră.

— De bună seamă! Fără liana aceea, dacă nu ţi-ar fi trecut prin minte jocul acela cu liana, aş mai fi fost eu în stare să aduc atâta bucurie?

E de prisos să mai spunem că Fragoso şi Lina au fost sărbătoriţi de întreaga familie Dacosta şi de prietenii pe care şi-i dobândiseră la Manao, de-a lungul acestor încercări.

Dar la reabilitarea nevinovatului nu contribuise oare şi judecătorul Jarriquez? Chiar dacă în ciuda talentelor lui de analist nu izbutise să citească documentul, cu neputinţă de dezlegat pentru cine n-ar fi cunoscut cheia, nu descoperise el sistemul pe baza căruia era întocmit? Cine altul, în afară de el, ar fi reconstituit numărul, cunoscut doar de criminal şi de Torres, morţi amândoi, doar cu ajutorul numelui Ortega?

Aşadar, avu şi el parte din plin de recunoştinţa tuturor.

Se-nţelege de la sine că în aceeaşi zi a şi pornit spre Rio de Janeiro un raport amănunţit asupra întregii afaceri, la care se anexase documentul în original împreună cu cifrul. Aşteptau acum noi instrucţiuni de la Ministerul de justiţie şi nu încăpea nici o îndoială că ele vor îngădui eliberarea imediată a prizonierului.

Aveau să mai rămână câteva zile la Manao, apoi Joam Dacosta şi ai săi, scăpaţi de orice constrângere, de orice îngrijorare, îşi vor lua rămas bun de la gazda lor, se vor urca din nou pe plută şi-şi vor continua drumul pe Amazon până la Para, unde îşi vor încheia călătoria prin cele două cununii stabilite înaintea plecării: a lui Manoel cu Minha şi a lui Fragoso cu Lina.

Peste patru zile, la 4 septembrie, sosea şi ordinul de punere în libertate. Se recunoscuse autenticitatea documentului. Scrisul aparţinea într-adevăr lui Ortega, fost angajat al exploatării minelor de diamant, şi era limpede că mărturisirea crimei, însoţită de toate amănuntele, era scrisă chiar de mâna lui.

Se recunoştea astfel nevinovăţia condamnatului din Villa-Rica. Joam Dacosta era reabilitat pe cale legală.

În aceeaşi zi, judecătorul Jarriquez luă masa pe plută cu familia Dacosta, iar la venirea serii toţi îi strânseră mâna cu căldură. Despărţirea a fost emoţionantă, dar îşi făgăduiră că se vor revedea la Manao, la întoarcere, şi, mai târziu, la ferma din Iquitos.

În zorii zilei de 5 septembrie, la răsăritul soarelui, se dădu semnalul de plecare. Joam Dacosta, Yaquita, fiica şi fiul lor se aflau cu toţii pe punte. Odată pornită, pluta apucă pe firul apei, în uralele mulţimii adunate pe mal, care o însoţi până la cotul lui Rio Negro.

Capitolul XX AMAZONUL DE JOS

Ce-am mai putea spune acum despre cea de a doua parte a călătoriei pe marele fluviu? Că ea n-a fost decât o înşiruire de zile fericite pentru întreaga familie. Joam Dacosta retrăia o nouă viaţă, care se oglindea şi pe chipul alor săi.

Pluta înainta acum mai repede pe apele umflate. Depăşi pe stânga sătucul Don Jose de Maturi, iar pe dreapta gurile Madeirei, care-şi trage numele de la flotila de epave vegetale, de la şirurile de trunchiuri dezgolite sau pline de verdeaţă, aduse de ea tocmai din capătul Boliviei. Trecu apoi prin mijlocul arhipelagului Caniny, ale cărui insuliţe sunt adevărate cuiburi de palmieri, de cătunul Serpa, care, mutat de mai multe ori de pe un mal pe altul, şi-a statornicit până la urmă căsuţele pe covorul de nisip galben al plajei de pe stânga fluviului.

Uriaşa plută de lemn lăsă în curând în urmă satul Silves, ridicat pe stânga Amazonului, târguşorul Villa-Bella, cea mai mare piaţă de guarana din întreg ţinutul. Urmă apoi satul Faro cu faimosul râu Nhamundas, unde, după spusele sale, Orellana fusese atacat în 1539 de către femeile războinice, pe care nu le-a mai văzut de atunci nimeni. De la această legendă se trage şi nemuritorul nume de «fluviul Amazoanelor».

Acolo ia sfârşit întinsa provincie a lui Rio Negro. Tot acolo începe ţinutul Parei şi, în ziua de 22 septembrie, încântată de măreţia nemaiîntâlnită a văii, familia Dacosta intra în această regiune braziliană, ce se întinde spre răsărit până la ţărmul Atlanticului.

— Cât de minunat e totul! repeta întruna Minha.

— Cât de mult durează! şopti Manoel.

— Ce frumos e pe-aici! repeta Lina.

— Nu mai ajungem odată! şoptea Fragoso.

Găsiţi, vă rog, dumneavoastră calea de înţelegere între nişte păreri atât de deosebite! Dar timpul se scurgea plăcut, iar Benito, care nu era nici răbdător, nici nerăbdător, îşi recăpătase voioşia de altădată.

Curând, pluta lunecă printre plantaţii nesfârşite de arbori de cacao, de culoare verde închis, dintre care răzbătea galbenul paielor sau roşul ţiglelor de pe acoperişurile căsuţelor locuite de

cultivatorii de pe ambele maluri, de la Obidos până la târgul Monte-Alegre.

Se deschiseră apoi gurile lui Rio Trombetas, scăldând în apele lui întunecate casele din Obidos, un orăşel cu străzi late, mărginite de locuinţe frumoase, adevărate depozite pentru produsele arborilor de cacao, şi care se afla la numai patru sute optzeci de mile de Belem.

Văzură apoi gurile râului Tapajoz, cu apele de un verde-cenuşiu ce coborau dinspre sud-est; apoi bogatul târg Santarem, a cărui populaţie se ridică la vreo cinci mii de locuitori, în majoritate indieni, şi ale cărui case încep să se înalţe chiar de pe nisipul alb al plajelor sale.

De la plecarea din Manao, cursul Amazonului era mai puţin zăgăzuit de epave şi pluta nu se mai oprea nici pentru afaceri, nici pentru distracţia călătorilor. Ea înainta zi şi noapte sub supravegherea atentă a pilotului. Mergeau întruna şi ţinta călătoriei se apropia cu repeziciune.

Începând de la Alemquer, aşezat pe malul stâng, în faţa ochilor li se înfăţişă o nouă privelişte. În locul perdelelor de păduri ce închiseseră până atunci valea, se iviră în prim-plan nişte coline, ale căror ondulaţii domoale puteau fi urmărite până departe, acolo unde se profilau pe înaltul cerului piscurile dantelate ale adevăraţilor munţi.

Nici Yaquita, nici fiica ei, nici Lina ori bătrâna Cybele nu mai văzuseră în viaţa lor ceva asemănător.

Dar, în ţinutul Parei, Manoel era la el acasă. Putea să le vorbească despre lanţul dublu de munţi care îngusta încetul cu încetul valea marelui fluviu.

— La dreapta e sierra Paruacarta, ce se rotunjeşte în semicerc spre sud! La stânga se află sierra Curuva, ale cărei ultime contraforturi le vom depăşi în curând!

— Înseamnă că ne apropiem? repeta Fragoso.

— Ne apropiem! răspundea Manoel.

De bună seamă că cei doi logodnici îşi pricepeau unul altuia gândurile, căci atât întrebarea cât şi răspunsul erau însoţite de aceeaşi clătinare din cap, plină de înţeles.

În sfârşit, cu toate că de la Obidos începuseră să se facă simţite mareele, ceea ce micşora întrucâtva viteza plutei, trecură şi de târgul Monte-Alegre, de Praynha de Onteiro, apoi de gurile râului Xingu, cutreierate de indienii yurumas, a căror principală îndeletnicire este să pregătească craniile duşmanilor lor pentru laboratoarele de ştiinţe naturale.

Cât de frumos era Amazonul prin locurile acelea şi cum începea să se simtă că regele fluviilor avea să se lărgească

asemeni unei adevărate mări! Ierburi înalte de opt picioare erau împlântate pe plajele sale, mărginindu-le ca o pădure de trestii. Porto de Mos, Boa-Vista, Gurupa, a cărei bunăstare e în declin, se pierdură curând în zare.

Acolo fluviul se desparte în două braţe pe care le întinde spre Atlantic; unul aleargă spre nord-est, celălalt se afundă spre est, iar între ele se întinde insula Marajo. Insula aceasta e mare cât o provincie. De jur împrejur măsoară nu mai puţin de optzeci de leghe. Brăzdată de râuri şi mlaştini, având în partea de răsărit numai păşuni, iar în cea de apus numai păduri, ea oferă condiţii foarte bune pentru creşterea animalelor care se numără aici cu miile.

Uriaşul baraj Marajo este un zăgaz natural care sileşte Amazonul să se despartă în două braţe înainte de a-şi prăvăli torentele în mare. Dacă ar fi luat-o pe braţul de sus, după ce ar fi depăşit insulele Caviana şi Mexiana, pluta ar fi dat de o gură lată de cincizeci de leghe; dar ar fi întâlnit totodată primejdiosul vârtej numit «prororoca», cel care, cu trei zile înainte de lună nouă sau de lună plină, răscoleşte apele şi le înalţă cu cincisprezece picioare deasupra nivelului obişnuit în numai două minute, faţă de şase ore cât durează în mod normal perioada de flux. Este deci un loc deosebit de periculos.

Din fericire, braţul de jos, cunoscut sub numele de canalul Breves, şi care este un braţ natural al râului Para, nu este supus acestui temut fenomen, ci unor maree cu un mers mai regulat. Pilotul Araujo îl cunoştea foarte bine. Apucă deci pe-acolo, trecând prin păduri minunate, depăşind câteva insule acoperite de palmieri muritis. Vremea era atât de frumoasă, încât n-aveau de ce se teme de vreuna din furtunile ce mătură uneori canalul Breves.

După câteva zile, pluta trecu prin faţa satului cu acelaşi nume care, deşi este clădit pe un pământ acoperit de ape mai multe luni pe an, a devenit din 1845 un oraş important, cu o sută de case. În acest ţinut trăiesc tapuyaşii, indieni ai Amazonului de Jos, care se amestecă pe zi ce trece cu populaţia albilor, astfel că, în curând, cele două rase vor sfârşi prin a se contopi.

Între timp, pluta cobora fără-ncetare. Pe-alocuri, riscând să rămânâ agăţată, ea se freca de ghearele manglierilor, ale căror rădăcini se întind sub apă asemeni unor labe de crustacee uriaşe; în alte părţi, trunchiurile netede ale paletuvierilor, cu frunzişul verde deschis, foloseau drept puncte de sprijin pentru prăjinile lungi ale vâslaşilor, care o aduceau din nou pe firul apei.

Urmară gurile râului Tocantinilor, ale cărui ape, adunate din diferitele râuri ale provinciei Goyaz, se amestecă cu cele ale Amazonului, printr-o gură lată; veni la rind Moju, apoi târguşorul Santa-Ana.

Toată această panoramă de pe ambele maluri se desfăşura măreaţă, fără nici o oprire, de parcă un mecanism tainic ar fi silit-o să se mişte din aval în amont.

Numeroase ambarcaţii: ube, egaritee, vigilinde, pirogi de toate formele, bacuri mici şi mijlocii, de prin părţile Amazonului de Jos şi de pe ţărmul Atlanticului, împânzeau apele fluviului, coborau pe el, însoţind pluta asemeni şalupelor unui uriaş vas de război.

În cele din urmă, pe malul stâng se ivi Santa-Maria de Belem do Para sau, cum i se spune prin partea locului, «oraşul», cu şirurile lui pitoreşti de case albe cu mai multe caturi, cu mănăstirile pitite sub palmieri, cu clopotniţa catedralei şi a bisericii Nostra-Señora de Merced, cu flotila sa de goelete, bricuri-vase cu trei catarge, care-l legau prin negoţ de lumea veche.

Inimile călătorilor de pe plută băteau năvalnic. Ajungeau, în sfârşit, la capătul acestei călătorii pe care crezuseră că nu-l vor mai atinge, în vremea când arestarea lui Joam Dacosta îi ţinea pe loc la Manao, adică la jumătatea drumului, mai puteau ei oare nădăjdui să vadă vreodată capitala acestei provincii a Parei?

Belem se ivi înaintea ochilor dintr-o dată, la o cotitură a râului, în ziua de 15 octombrie, după patru luni şi jumătate de când părăsiseră ferma din Iquitos.

Vestea despre sosirea plutei se răspândise cu câteva zile înainte, întreg oraşul cunoştea povestea lui Joam Dacosta. Îl aşteptau! Se pregătise o primire călduroasă pentru el şi familia sa!

Astfel, sute de ambarcaţii veniră în întâmpinarea fermierului şi, în curând, pluta fu invadată de toţi cei ce voiau să sărbătorească întoarcerea compatriotului lor, după un exil atât de îndelungat. Mii de curioşi — mai bine-zis mii de prieteni — se înghesuiau pe satul plutitor, cu mult înainte de a fi ajuns la locul de acostare; dar pluta era destul de încăpătoare şi rezistentă ca să-i cuprindă pe toţi.

Printre cei ce se grăbeau astfel, una dintre primele pirogi o adusese pe doamna Valdez. Mama lui Manoel putea, în sfârşit, să-şi strângă la piept noua fiică, pe aleasa fiului său. Dacă sărmanei doamne nu-i fusese cu putinţă să meargă la Iquitos, oare Amazonul nu-i aducea acum, odată cu noua sa familie, şi o părticică din fermă?

Înainte de căderea nopţii, pilotul Araujo amarase solid pluta într-un golfuleţ din spatele arsenalului. Acolo avea să fie ultimul ei loc de plutire, ultimul ei popas, după un drum de opt sute de leghe pe marea arteră braziliană. Acolo aveau să fie dărâmate, rând pe rând, colibele negrilor, magaziile ce adăposteau încărcăturile de preţ; va urma apoi locuinţa principală, ascunsă sub covorul ei de verdeaţă şi de flori.

Dar mai înainte, urma să aibă loc pe plută căsătoria lui Manoel cu Minha şi a Linei cu Fragoso. Părintelui Passanha îi revenea sarcina de a celebra această dublă unire ce făgăduia să fie atât de fericită. Tinerii soţi aveau să primească binecuvântarea nunţii chiar în bisericuţa jangadei.

Dacă, fiind prea mică, nu-i putea cuprinde în ea decât pe membrii familiei Dacosta, uriaşa plută era destul de încăpătoare ca să-i primească pe toţi cei ce voiau să ia parte la ceremonie, iar, dacă nici ea n-ar fi ajuns, fluviul îşi punea întinsele lui maluri la dispoziţia mulţimii doritoare să-l sărbătorească pe cel ce devenise eroul zilei, în urma unei strălucite reabilitări.

Cele două cununii s-au celebrat a doua zi, la 16 octombrie, cu mare pompă.

Încă de la zece dimineaţa, pe o vreme minunată, pluta începu să-şi primească oaspeţii.

Pe mal putea fi văzută aproape toată populaţia din Belem, înghesuindu-se în straie de sărbătoare. La suprafaţa apei, ambarcaţiile încărcate de oaspeţi se lipeau de pluta uriaşă, iar Amazonul se făcuse cu totul nevăzut sub această flotilă ce-l acoperea până la ţărmul stâng.

Primul dangăt al clopotului fu ca un semnal de bucurie pentru ochi şi urechi. Într-o secundă, bisericile din Belem răspunseră clopotului de pe plută. Vapoarele din port se pavoazaseră până în vârful catargelor, iar culorile braziliene fură salutate de pavilioanele naţionale ale altor state. Salve de muschete izbucniră din toate părţile şi detunăturile lor vesele răzbăteau cu greu printre uralele ce se înălţau din mii de piepturi!

Familia Dacosta ieşi atunci din casă şi se îndreptă prin mulţime spre mica biserică.

Joam Dacosta fu primit cu puternice aplauze. Avea la braţul său pe doamna Valdez. Yaquita era condusă de guvernatorul din Belem care, împreună cu colegii tânărului medic militar, a ţinut să cinstească prin prezenţa lui ceremonia căsătoriei. El, Manoel, păşea alături de Minha, încântătoare în spumoasa ei rochie de mireasă! Venea apoi Fragoso, ţinând-o de mână pe voioasa Lina. În sfârşit, iată-i şi pe Benito, pe bătrâna Cybele, împreună

cu servitorii credincioşi ai familiei, trecând printre cele două şiruri alcătuite de personalul de pe plută.

Părintele Passanha aştepta cele două perechi la intrarea în bisericuţă. Ceremonia se desfăşură simplu şi mâinile care dăduseră odinioară binecuvântarea lui Joam şi Yaquitei se întinseră de data aceasta să-i binecuvânteze pe copiii lor.

Asemenea fericire nu trebuia însă umbrită de durerea unei lungi despărţiri.

Într-adevăr, Manoel Valdez avea să-şi dea în curând demisia, pentru a se întoarce sânul familiei, la Iquitos, unde va exercita profesiunea de medic civil.

De bună seamă că şi perechea Fragoso avea să-i urmeze pe cei ce le erau mai degrabă prieteni decât stăpâni.

Doamna Valdez n-a vrut să le zădărnicească planurile, despărţind această mare şi unită familie; dar cu o singură condiţie: să vină cât mai des s-o vadă la Belem.

Nimic mai uşor. Marele fluviu nu era el de acum înainte un mijloc de comunicaţie neîntrerupt între Iquitos şi Belem? Într-adevăr, peste câteva zile, primul pachebot urma să-şi înceapă serviciul rapid şi regulat, şi lui nu-i trebuia decât o săptămână ca să parcurgă distanţa străbătută de plută în atâtea luni.

Treburile negoţului fură duse la bun sfârşit de către Benito, astfel că, în curând, din ceea ce fusese jangada, adică din uriaşa plută, alcătuită dintr-o întreagă pădure din Iquitos, nu mai rămase nimic.

Apoi, după o lună, fermierul, soţia sa, fiul său, Manoel şi Minha Valdez, Lina şi Fragoso plecară din nou cu unul din pacheboturile de pe Amazon, ca să se întoarcă la întinsa lor gospodărie din Iquitos, pe care avea s-o conducă de-acum înainte Benito.

Joam Dacosta reveni de data aceasta cu fruntea sus, aducând cu el, de dincolo de graniţa braziliană, o familie fericită!

Cât despre Fragoso, îl puteau auzi repetând de zeci de ori pe zi:

— Ehei, de n-ar fi fost liana!

În cele din urmă sfârşi prin a o numi astfel pe tânăra mulatră, care-şi căpătase dreptul la acest nume frumos prin dragostea ce o avea pentru harnicul flăcău.

— Numai o literă mai mult! zicea el. Lina, Liana, oare nu-i totuna?

Sfârşitul părţii a doua şi ultima

Cuprins

JULES VERNE

1. O CĂLĂTORIE SPRE CENTRUL PĂMÎNTULUI
2. OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN OPTZECI DE ZILE
3. CINCI SĂPTĂMÎNI ÎN BALON
4. STEAUA SUDULUI
5. CĂPITANUL HATTERAS
6. ŞCOALA ROBINSONILOR. RAZA VERDE
7. DOCTORUL OX
8. DOI ANI DE VACANTĂ
9. UN BILET DE LOTERIE. FARUL DE LA CAPĂTUL LUMII
10. UIMITOAREA AVENTURĂ A MISIUNII BARSAC
11. CELE 500 MILIOANE ALE BEGUMEI. ŞARPELE DE MARE
12. VULCANUL DE AUR
13. 20 000 DE LEGHE SUB MĂRI
14. DE LA PĂMÎNT LA LUNĂ. ÎN JURUL LUMII
15. UIMITOARELE PERIPEŢII ALE JUPÎNULUI ANTIFER
16. INSULA CU ELICE
17. BURSE DE CĂLĂTORIE
18. CASA CU ABURI
19. INDIILE NEGRE. GOANA DUPĂ METEOR
20. INSULA MISTERIOASĂ (voL. I)
21. INSULA MISTERIOASĂ (voL. II)
22. MINUNATUL ORINOCO
23. CASTELUL DIN CARPAŢI. ÎNTÎMPLĂRI NEOBIŞNUITE
24. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. I)
25. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. II)
26. CĂPITAN LA CINCISPREZECE ANI
27. 800 LEGHE PE AMAZON
28. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. I)
29. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. II)
30. TESTAMENTUL UNUI EXCENTRIC
31. ROBUR CUCERITORUL. STĂPÎNUL LUMII
32. CLOVIS DARDENTOR. SECRETUL LUI WILHELM STORITZ
33. AGENJIA THOMPSON
34. HECTOR SERVADAC
35. UN ORAŞ PLUTITOR. SPĂRGĂTORII BLOCADEI. INVAZIA MĂRII
36. PILOTUL DE PE DUNĂRE
37. SATUL AERIAN. ÎNCHIPUIRILE LUI JEAN MARIE CABIDOULIN
38. PRICHINDEL
39. CESAR CASCABEL
40. CLAUDIUS BOMBARNAC. KERABAN ÎNCĂPĂŢÎNATUL

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010